F.M. DOSTOIEVSKI
A.G. DOSTOIEVSKAIA



Corespondența

1866-1874

VOLUMUL I

ALBATROS

F. M. DOSTOIEVSKI – A. G. DOSTOIEVSKAIA

CORESPONDENȚA

VOL. I

(1866 – 1874)

Coperta: MIRCEA MUNTENESCU
Lector: ELISABETA SIMION

Ф.М. ДОСТОЕВСКИЙ
А.Г. ДОСТОЕВСКАЯ
ПЕРЕПИСКА
ИЗДАТЕЛЬСТВО «НАУКА»
ЛЕНИНГРАДСКОЕ ОТДЕЛЕНИЕ
ЛЕНИНГРАД • 1976

F.M. DOSTOIEVSKI

A.G. DOSTOIEVSKAIA

CORESPONDENŢA

Vol. I
(1866 – 1874)

Traducere și note de
ALEXANDRU CALAÏS

Ediție îngrijită de
VALERIU CRISTEA

Editura ALBATROS
București • 1998

Motto:

„...Îți aștept scrisorile,
sunt al tău întru totul...“

Fiodor Dostoievski

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Scrisorile marelui clasic rus adresate de-a lungul unei perioade de aproape 14 ani soției sale, precum și cele trimise de aceasta soțului ei, scrisori cuprinse în două volume, au fost traduse după ediția: F. M. Dostoievski – A. G. Dostoievskaia, *Corespondența*, Editura NAUKA – filiala Leningrad, Leningrad, 1976, și, conform redacției ruse, urmează textul originalelor păstrate la Biblioteca de Stat, la Institutul de Literatura Rusă al Academiei de Științe și la Arhiva Centrală de Stat pentru Literatură și Artă din Moscova.

Este cea dintâi apariție în versiunea românească a tuturor scrisorilor lui F. M. Dostoievski adresate A. G. Dostoievskaia, dar și cea dintâi culegere masivă de scrisori, complete, adunate într-un volum, ale clasicului rus, întrucât, cu excepția unor fragmente de scrisori având diverși destinatari (printre care, două fragmente ale scrisorii din 24 mai 1867 și o scrisoare completă, din 27 iulie 1876, adresate A. G. Dostoievskaia), ce au fost traduse și publicate în volumul *Fiodor Dostoievski despre literatură și artă* de către Albert Kovacs și Nicolae Iliescu (Editura CARTEA ROMÂNEASCĂ, București, 1989), precum și a două scrisori complete, din 22 decembrie 1849 și din 30 ianuarie – 22 februarie 1854, adresate lui Mihail Mihailovici Dostoievski, fratele scriitorului (versiunea românească: Alexandru Beleavski), ce au apărut în cuprinsul revistei „Caiete critice" (nr. 3-4 din 1986), nu a mai văzut lumina tiparului în țara noastră nici o scriere de acest fel.

Același lucru se poate spune și despre scrisorile A. G. Dostoievskaia, căci, în afara volumului de *Amintiri* ale acesteia, apărut în 1975 la Editura UNIVERS, în versiunea românească

a lui Leonida Teodorescu, nu a mai fost publicată la noi nici o operă a soției scriitorului.

Numărul total al scrisorilor incluse acum în două volume este de 239: 164 ale lui F. M. Dostoievski către A. G. Dostoievskaia și 75 ale A. G. Dostoievskaia către F. M. Dostoievski. Volumul I cuprinde scrisorile ce datează din anii 1866-1874, iar volumul II pe cele scrise între 1875 și 1881, anul morții lui Dostoievski.

Textul scrisorilor este însoțit, la sfârșitul fiecărui volum, de *Comentarii* elaborate de redacția rusă și inserate aici în traducere prescurtată.

În fosta URSS toate scrisorile lui F. M. Dostoievski către A. G. Dostoievskaia au mai fost publicate – potrivit redacției ruse – de două ori: prima oară în volumul: F. M. Dostoievski, *Scrisori către soție*, Moscova-Leningrad, 1926, iar a doua oară, în patru volume, cu titlul general: F. M. Dostoievski, *Scrisori*, vol. I, Moscova-Leningrad, 1928; vol. II, Moscova-Leningrad, 1930; vol. III, Moscova-Leningrad, 1934; vol. IV, Moscova, 1959. În afara acestora, scrisorile lui F. M. Dostoievski au mai văzut lumina tiparului și în cuprinsul unor ediții de *Opere* și *Opere complete* ale scriitorului, apărute înainte și după 1917.

Scrisorile A. G. Dostoievskaia către F. M. Dostoievski, cu excepția câtorva, sunt publicate în această ediție rusă pentru prima oară.

O parte a corespondenței dintre cei doi soți nu s-a păstrat, iar 3 scrisori ale lui F. M. Dostoievski (cele din 29 aprilie 1871, 6 iulie 1877, 16/28 august 1879) sunt reproduse după copiile efectuate de către A. G. Dostoievskaia. Originalele acestor scrisori nu s-au păstrat.

În versiunea românească, sublinierile făcute de autori în cuprinsul scrisorilor sunt redate prin text rărit. Textul notat în original cu caractere latine (denumiri de localități străine etc.) este redat prin caractere cursive, iar aceleași sau alte denumiri străine notate în original cu caractere chirilice sunt tipărite cu caractere drepte. Tot prin litere cursive sunt redate titluri de cărți sau alte opere, iar cele ale unor reviste, ziare etc. sunt incluse

între ghilimele. Adăugirile făcute de redacția rusă se află în paranteze unghiulare, iar explicațiile oferite de aceeași redacție sunt incluse în paranteze rotunde și tipărite cu caractere cursive. Locul și data expedierii scrisorilor, precum și localitatea de destinație sunt notate cu caractere drepte, cursive și aldine, făcând excepție de la amintitele notări din text. Cuvintele șterse cu cerneală, fie în momentul redactării de către autorii înșiși, fie mai târziu, de către A. G. Dostoievskaia (probabil, din motive personale) și descifrate ulterior, se află în paranteze drepte.

De notat că, în vederea realizării unei cât mai complete versiuni românești a corespondenței dintre soții Dostoievski, îngrijitorul acestei ediții a apelat, pe lângă alte surse, și la ediția în limba rusă: F. M. Dostoievski, *Opere complete în treizeci de volume*, Leningrad, 1972-1990, unde apar noi pasaje descifrate, între timp, ale unor scrisori, folosind aceeași ediție și pentru reintroducerea în versiunea românească a unor cuvinte eliminate (cenzurate?) din volumul publicat de Editura NAUKA, precum și pentru includerea unor clarificări suplimentare în textul *Comentariilor* de la sfârșitul celor două volume, aceste intervenții nefiind evidențiate în mod expres.

În ceea ce privește amintitele *Comentarii*, redacția rusă menționează că a folosit pentru alcătuirea lor, în afara volumelor de scrisori specificate, diverse alte ediții, cum ar fi: A. G. Dostoievskaia, *Jurnalul din anul 1867*, Moscova, 1923 (notat în versiunea românească prin abrevierea *Jurnalul*...), A. G. Dostoievskaia, *Amintiri*, Moscova, 1971, culegeri de opere ale lui F. M. Dostoievski, precum și unele studii privind creația scriitorului.

În cuprinsul versiunii românești, trimiterile la aceste *Comentarii* ale redacției ruse sunt indicate prin cifre arabe, plasate la sfârșitul volumului, iar trimiteri la diverse note ale aceleiași redacții, precum și notele traducătorului sunt indicate prin asteriscuri și plasate la subsolul paginii respective.

Al. C.
V. Cr.

1866

1. F. M. DOSTOIEVSKI către A. G. SNITKINA*

<Petersburg>

<Destinația: Petersburg> **9 decembrie <18>66**

Draga mea Ania, frumoasa mea sărbătorită, te implor să nu te superi pe mine din cauza prudenței mele mult prea neroade. M-am hotărât să nu vin astăzi la tine: încă nu mă simt pe deplin întremat. E o nimica toată, dar mai stăruie o senzație de slăbiciune, iar limba mi-e cam încărcată. Vezi, îngerul meu: trebuie neapărat să mă duc la Bazunov[1], or, până acolo am de străbătut doar o verstă, pe când până la tine ar fi de patru ori mai mult. Și-atunci nu e oare mai bine să fiu astăzi nițel mai exagerat cu precauțiunile, dar mâine să fiu cu siguranță sănătos, decât să mai zac o săptămână? De fapt, nici la Bazunov n-ar fi cazul să mă duc. Aseară, am stat până la ora 2 noaptea să refac capitolul al 5-lea[2] (după-masă n-am ațipit deloc; n-am fost lăsat în pace, am tot fost sâcâit). Asta mi-a venit de hac. De adormit n-am mai adormit decât pe la patru dimineața. Așa că astăzi sunt moleșit și nici după felul cum arăt nu sunt bun de dus la o onomastică[3]. Drept care e mai bine să rămân acasă. La prânz am să mănânc aici, ca și ieri, numai supă. Nu te supăra, frumoasa mea, că-ți scriu asemenea nerozii: eu însumi sunt astăzi mult prea nerod. Dar tu să nu-ți faci griji, te implor. Lucrul cel mai important ar fi ca măcar astăzi să pot adormi. Simt că somnul mi-ar reface puterile, iar tu să treci pe la mine, așa cum mi-ai

* Numele de fată al Annei Grigorievna Dostoievskaia (*n.tr.*).

promis, mâine de dimineață. La revedere, prietenă dragă, te îmbățișez și te felicit.

Cel care te iubește nemărginit și nemărginit crede în tine, al tău întru totul.

F. Dostoievski.

Tu ești întregul meu viitor – speranța, credința, fericirea și voluptatea – totul.

Dostoievski.

2. F. M. DOSTOIEVSKI către A. G. SNITKINA

Moscova

‹Destinația: Petersburg› ***29 decembrie <18>66***

Nu fi supărată pe mine, Ania, neprețuită și fără de sfârșit prietenă, că-ți scriu de astă dată numai câteva rânduri cu singurul scop de a-ți da binețe, a te săruta și a te înștiința că am sosit și cum am sosit. Numai atât, căci deocamdată nu mi-am scos nasul din casă. De ajuns la Moscova, am ajuns cu bine. Vagoanele de dormit însă reprezintă o aberație detestabilă: e frig, fum, o umezeală de nesuportat. Toată ziua și toată noaptea până în zori m-a chinuit și o durere de dinți (destul de puternică); am stat nemișcat, m-am mai și culcat, evocând fără încetare amintiri din ultima lună și jumătate[4]; spre dimineață am adormit profund; când m-am trezit, durerea mi se mai potolise. La Moscova am ajuns pe la orele 12; la douăsprezece și jumătate mă și aflam la ai noștri[5]. Cu toții s-au mirat și s-au bucurat mult. Elena Pavlovna[6] era și ea acolo. A slăbit considerabil și chiar s-ă urâțit. Este foarte tristă; pe mine m-a tratat cu o oarecare indiferență. După-masă mi-a revenit durerea de dinți. Timp de o jumătate de oră am rămas numai cu Sonia[7]. I-am spus t o t. Este t e r i b i l d e b u c u r o a s ă și e pe deplin de acord; nu consideră valabile și respinge obstacolele *à la* Junge[8]. Desigur, i-am vorbit fără să intru în prea multe detalii. Vom mai avea

amândoi multe de discutat cu dânsa. În ceea ce privește demersul pe lângă Katkov[9], a clătinat din cap și s-a declarat sceptică. De fapt, o întristează ideea că o a s e m e n e a problemă atârnă doar de un fir de ață. Am întrebat-o: oare în lipsa mea Elena Pavlovna și-a amintit de mine? Mi-a răspuns: vai, cum să nu, mereu! Nu cred însă că o astfel de atitudine [ar fi putut] ar putea să reprezinte o dovadă de dragoste. Spre seară am aflat de la sora mea și de la însăși Elena Pavlovna că a fost tot timpul foarte nefericită. Soțul ei e un om îngrozitor; acum se simte mai bine, dar n-o lasă să facă nici o mișcare. E mereu supărat, o chinuiește zi și noapte, suferă de gelozie. Din toate aceste relatări, am dedus că ea n-a avut timp nici măcar să se gândească la dragoste. (Și este chiar așa.) Sunt teribil de bucuros că și această problemă o pot socoti rezolvată. Despre căsătoria mea cu tine le voi comunica alor mei după ce voi avea primele semne de succes în demersul pe care îl voi face pe lânga Katkov. În prima zi a sosirii mele aici, adică ieri, dinții m-au durut fără încetare, noaptea însă mi s-a umflat maxilarul și, poate din această cauză, durerea astăzi a încetat. Tot astăzi, am să mă duc la Liubimov; oricum, cu Katkov cred că n-am să mă pot întâlni. Și, în general, nu mi-am făcut încă un plan de acțiune. Voi proceda după împrejurări și mă voi strădui să rezolv totul foarte repede ca să mă pot întoarce la tine cât mai curând. Nu voi rămâne aici mai mult decât trebuie. Deseori sunt foarte trist, e o tristețe lipsită de obiect: mă simt de parcă aș fi înfăptuit o crimă. Pe tine mi te imaginez și sunt cu gândul la tine în fiece clipă. Ah, Ania, tare te mai iubesc! Te-a îndrăgit și Sonia: teribil ar dori să te vadă. Este emoționată și se interesează mereu de tine

Acum, până la proxima scrisoare și până la revederea noastră, te îmbrățișez mult și te sărut. Îți voi scrie mai amănunțit și mai clar peste 2 sau trei zile – îndată ce voi realiza ceva. Acum sunt nespus de grăbit! Simt că pretutindeni voi ajunge cu întârziere (ar fi un mare necaz!). Dar ce să-i faci: toată lumea e în sărbătoare și nu dispune de timp, ca de obicei.

Cum ai petrecut ziua de ieri? Am sperat să te văd în vis, dar nu te-am visat. Am verificat după carte un gând legat de tine;

asta înseamnă să deschizi la întâmplare o carte oarecare și să citești rândul întâi al paginii din dreapta; mi-a picat ceva foarte semnificativ și potrivit situației. Bun rămas, draga mea, până la apropiata noastră revedere. Îți sărut de o mie de ori mâna și gurița (de care îmi amintesc neîncetat). Tristețe, agitație, toate impresiile parcă mi-ar fi fragmentate. Mașenka e drăguța și e încă o copilă[10]. A venit și Fedea[11]. Toți ceilalți copii sunt teribil de drăguți și veseli. Iulia n-a binevoit să apară[12]. Spre seară însă a trimis din celelalte odăi pe cineva să mă întrebe dacă ar putea să-mi ghicească. Îi veniseră niște prietene și și-au propus să ghicească în oglindă. Am răspuns că, din parte-mi, chiar o rog s-o facă. Pentru mine, s-a văzut în oglindă o femeie cu părul negru, îmbrăcată în rochie albă. Am rugat să li se transmită că totul e un moft, că n-au nimerit-o.

Poate vei avea prilejul să-l vezi pe Pașa[13]. Transmite-i complimente din partea mea și spune-i că Sașenka[14] și Hmîrov[15] s-au interesat mult de el și regretă că n-a venit și nici nu va mai veni: l-au tot așteptat, ba au umblat și ei cu ghicitul: vine sau nu vine?

Te sărut la nesfârșit. Cu prilejul Anului Nou îți urez f e r i c i r e și la mulți ani. Roagă-te, îngerul meu, pentru reușita noastră. Iată, când a venit vorba de reușită, am și început să am temeri (*câteva cuvinte sunt șterse cu cerneală*). Totuși, voi acționa cu toată hotărârea. Peste două sau trei zile îți voi scrie din nou. Speranța să știi că nu mi-am pierdut-o.

Sunt a l t ă u întru totul, credincios și statornic. Totodată, cred și îmi pun toate speranțele în tine ca în propriul meu viitor. Știi, atunci când fericirea n-o ai lângă tine, o prețuiești mai mult. Acum doresc mai tare ca oricând să te strâng în brațe. Respectuoase plecăciuni mamei tale[16]. Asigurări de respect și frățiorului[17].

Al tău, care te iubește nemărginit,
F. Dostoievski.

P. S. Sonecika mă roagă și î m i p o r u n c e ș t e să trec eu însumi pe la oficiul poștal, căci dacă voi expedia de acolo scrisoarea, s-ar putea să plece chiar astăzi.

1867

3. F. M. DOSTOIEVSKI către A. G. SNITKINA

Moscova

‹Destinația: Petersburg› **2 *ianuarie ‹18›67***

Ania, prietenă neprețuită și *eternă*, ieri ți-am primit mult așteptata misivă și m-am bucurat nespus. Cred că și scrisoarea mea ți-a sosit în aceeași (sau a doua) zi după ce mi-ai trimis-o pe a ta. Acum mă grăbesc să-ți comunic, în primul rând, unele amănunte legate de problemele noastre. Pe a mea am rezolvat-o (mai precis, am abordat-o) mai curând decât m-am așteptat, astfel că, în ceea ce avea mai important, e aproape soluționată. Mă gândisem, inițial, să încep a acționa prin intermediul lui Liubimov (redactorul-șef de la „Russki Vestnik"), l-am vizitat a doua zi de cum am sosit, dar, din fericire, nu l-am găsit acasă. Atunci, am plecat la redacția acestei publicații, dar, în drum, și tot din fericire, am trecut pe la Katkov (la care nu mă gândisem să mă duc acum, intenționând să-l trimit acolo mai întâi pe Liubimov). Katkov era îngrozitor de ocupat, n-am stat la el decât 10 minute. De primit, m-a primit *excelent*. În cele din urmă, după 10 minute, m-am ridicat de pe scaun și, văzând că omul e îngrozitor de ocupat, i-am spus că aș avea de discutat cu el o problemă, dar, pentru că e atât de ocupat, îl rog să-mi fixeze o anumită oră la care să pot reveni spre a discuta. Pe neașteptate, a *început* să mă roage insistent să-i expun problema pe loc. I-am explicat totul în trei minute. Am pornit de la faptul că intenționez să mă căsătoresc. M-a felicitat prietenește, cu multă sinceritate. „Ca atare, i-am spus, vă declar direct că întreaga mea fericire depinde de dumneavoastră. Dacă aveți nevoie de colaborarea mea (el a replicat: «Vai de mine, cum să nu!»).

atunci avansați-mi 2 000 în condițiile următoare – și i-am expus totul. Literații obișnuiesc totdeauna să ia câte un avans, i-am spus în încheiere, dar pentru că suma pe care o solicit e foarte mare, și de obicei nu se acordă asemenea avansuri, totul depinde de bunăvoința dumneavoastră". El mi-a răspuns: «Mă voi sfătui cu Leontiev[18]. Totul se reduce la întrebarea: avem sau nu disponibilă o sumă ca asta; vă rog să poftiți din nou peste vreo două zile, iar eu îmi voi da toată silința». După două zile mi-a comunicat decizia lor definitivă: 1 000 de ruble îmi pot acorda acum, iar pentru restul de o mie mă roagă să accept o amânare de două luni. Am fost de acord și i-am mulțumit.

Și acum, neprețuita mea Ania, totul se prezintă astfel: soarta noastră s-a hotărât, bani avem și ne vom cununa cât de curând, cu toate acestea ne stă în față și o enormă dificultate, aceea că încasarea celeilalte mii de ruble se amână atât de mult, pe când noi avem nevoie de d o u ă mii, până la ultima copeică, chiar acum (îți amintești – am calculat totul). [Totuși.] Cum vom putea rezolva această situație încă nu știu, totuși, oricum ar sta lucrurile, nunta noastră poate avea loc. Slavă Domnului, slavă Domnului! Te îmbrățișez și te sărut de 100 de ori deodată (*două cuvinte sunt șterse*).

Acum! Cred că zilele astea, mâine sau poimâine, voi primi fie banii, fie un m a n d a t p o ș t a l (sărbătorile sunt o piedică teribilă) și... voi pleca îndată la Petersburg, la tine. În lipsa ta mă simt foarte trist, deși cei de aici țin la mine foarte mult. Cred că pe 6 sau 7 voi fi la Petersburg. N-o afirm cu toată c e r t i t u d i n e a, căci încasarea banilor nu depinde de mine, însă există 90 de probabilități din 100 că pe 6 sau 7 am să te îmbrățișez și am să te sărut – pe tine, mânuțele și piciorușele tale (pe care nu mă lași să ți le sărut). Și-atunci va începe cea de-a t r e i a perioadă a vieții noastre.

Acum câteva cuvinte despre viața de aici. Ah, Ania, cât de mult am urât totdeauna scrisorile! Ce poți să spui într-o scrisoare despre anumite lucruri? și tocmai de aceea îți voi relata numai faptele seci și nude: în primul rând, ți-am mai scris, îndată după sosire, că i-am dezvăluit Soniei totul și cât a fost ea de bucuroasă. N-avea grijă, n-am uitat să-i transmit salutări de la tine, află că ea te iubește de pe acum foarte, foarte mult. Din relatările mele a început să te și cunoască întrucâtva; multe lucruri (din aceste relatări) i-au fost pe plac. Surorii mele i-am

spus a doua zi, după cel dintâi răspuns al lui Katkov. A fost foarte bucuroasă. Lui Aleksandr Pavlovici[19] i-am spus a treia zi. M-a felicitat și a făcut o remarcă foarte originală despre care am să-ți vorbesc altă dată. Apoi au venit zile destul de plăcute. Anul Nou l-am întâmpinat veseli, cu întreaga familie. Au fost de față și Elena Pavlovna, și Maria Sergheevna[20] (uimitor de glumeață). La ora 12 fix Aleksandr Pavlovici s-a sculat de pe scaun, a ridicat o cupă de șampanie și a toastat în sănătatea lui Fiod‹or› Mih‹ailovici› și a Annei Grigorievna. Mașenka și Iulenka – ele încă nu știau nimic – au rămas foarte surprinse. Într-un cuvânt, toți sunt bucuroși și ne felicită.

Până în prezent nu m-am întâlnit cu prea multă lume în afară de Ianovski[21] (un prieten de-al meu) și Aksakov[22] care e îngrozitor de ocupat. Lui Ianovski, Maikov[23] care a fost recent la Moscova, i-a spus despre noi că „te-a văzut și, judecând după felul cum arăți, se așteaptă ca Fiod‹or› Mih‹ailovici› să fie pe deplin fericit". Mi-a părut foarte bine că Miakov are aceasta părere. Ianovski mi-a pus multe întrebări în legătură cu tine, este și el bucuros și ne felicită.

Cu Aksakov am discutat despre o eventuală colaborare.

Imaginează-ți că până în prezent nu am avut timp să parcurg ultimele două capitole[24]. Aici a și apărut numărul din noiembrie [25]. – Ieri, de Anul Nou, Elena Pavlovna ne-a invitat pe toți să petrecem seara la ea. Ne-am așezat să jucăm *stukolka**. Deodată, lui Aleksandr Pavlovici i se aduce o scrisoare (trimisă la domiciliul Elenei Pavlovna, printr-un curier, de la Institutul de Cadastru), iar el mi-o transmite mie. Unii au început să mă întrebe de la cine e? Le-am spus că e de la Miliukov[26], m-am ridicat și am ieșit din odaie ca s-o citesc. Am revenit la masă plin de bucurie, dar celor prezenți le-am spus că veștile primite de la Miliukov sunt neplăcute. Un sfert de ceas mai târziu, am simțit parcă apropierea unei crize**. Am ieșit în vestibul, mi-am turnat apă pe cap și m-am legat cu un prosop ud. Toată lumea s-a cam neliniștit. Am lăsat spiritele să se potolească, apoi am chemat-o pe Sonia și i-am transmis salutările tale. În

---

* Joc de cărți (var.: *stukalka*) (rus.) (*n.tr.*).

** Este vorba de crizele de epilepsie, maladie de care suferea scriitorul. Uneori ele se repetau mai des (*n. tr.*).

cele din urmă, când am ajuns acasă, am citit Soniei și Mașei întreaga ta scrisoare. Să nu te superi, bucuria mea, dar ele și-au dat seama și până acum cât de mult te iubesc – cât de nesfârșit de mult te iubesc și cât mă face asta de fericit.

Elena Pavlovna a reacționat într-un mod acceptabil și mi-a spus doar atât: „Sunt foarte bucuroasă că astă-vară n-am capitulat și nu v-am spus nimic sigur, altminteri aș fi pierit". Sunt foarte bucuros că privește astfel situația și, din acest punct de vedere, sunt a c u m a b s o l u t liniștit.

Chiar de mâine voi începe să acționez pentru o cât mai rapidă și neîntârziată [întocmire] încasare a banilor. Doresc să te văd, zi de zi, ceas de ceas, tot mai mult și mai mult (*un cuvânt este șters*). Mulțumește-i în numele meu lui Pașa că a venit numaidecât la tine. Te îmbrățișez și te sărut de nenumărate ori; mă face să sufăr gândul că, deocamdată, o fac numai prin scris. O, cum te-aș mai îmbrățișa chiar acum! Rămâi cu bine, Ania, prietenă scumpă, fii veselă și iubește-mă. Fii fericită; așteaptă-mă; toată lumea îți trimite salutări.

Cred că nu-ți voi mai scrie – decât dacă se va întâmpla ceva deosebit. Mamei tale transmite-i plecăciuni.

Încă o dată te sărut (nu mă mai satur), al tău, fericit,

F. Dostoievski.

Poți oare să fii nefericit având o asemenea soție! Iubește-mă, Ania, și-am să te iubesc la nesfârșit.

4. F. M. DOSTOIEVSKI către A. G. DOSTOIEVSKAIA

Hombourg

‹*Destinația: Dresda*› *Vineri, 17 mai ‹1867›*

Ora 11 ½ dimineața

Bună dimineața, îngerul meu drag.

Te îmbrățișez și te sărut tare-tare. Cât timp a durat călătoria, m-am tot gândit la tine.

Am sosit chiar acum[27]. Este ora unsprezece și jumătate.

Sunt cam obosit și m-am așezat să-ți scriu. Mi-a fost adus un ceai și niște apă ca să mă spăl. În pauza intervenită îți scriu câteva rânduri. La Leipzig a trebuit să aștept de la ora 5½ la 11 noaptea, dar așa este acest *Schnell-Zug**. Am stat la cazinou, am luat o gustare, am băut o cafea. M-am tot plimbat prin sala imensă, plină cu valuri de fum amestecat cu miros de bere. A început să mă doară capul și să mă lase nervii. Tot mă gândeam la tine și mă întrebam: de ce am părăsit-o pe Ania mea? Mi te-am imaginat t o a t ă , până la ultima cută a sufletului și inimii tale, așa cum ai fost în tot acest răstimp, începând cu luna octombrie, și-am înțeles că un asemenea înger integru, senin, calm, blând, frumos, candid și care crede în mine, cum ești tu, eu nici că-l merit. Cum am putut să te las? Pentru ce am plecat? Încotro am plecat? Dumnezeu mi te-a dat pentru ca nimic din lăstarii și bogățiile sufletului și inimii tale să nu se piardă, ci, dimpotrivă, să se dezvolte și să înflorească spornic și îmbelșugat; mi te-a dat pentru ca prin tine să-mi ispășesc cumplitele păcate și să te înfățișez Domnului evoluată, îndrumată, păzită, salvată de tot ce e josnic și mortifică spiritul; pe când eu (deși, pe ascuns, gândul de mai sus îmi venea în minte și până acum, fără încetare, mai ales când mă rugam), pe când eu deci, prin asemenea fapte derutante, lipsite de răspundere, cum e călătoria mea stupidă încoace, pot să te derutez și pe tine. Groaznic de trist m-am simțit aseară. De-ai fi fost cu mine, m-aș fi repezit să te îmbrățișez, totuși cale întoarsă n-am făcut, deși îmi trecea prin mine s-o fac. Când îmi aduc aminte de inși ca alde Wrangel, Latkin, Reusler[28], precum și de multe alte lucruri, mai importante decât aceste persoane, mă simt cu totul derutat și zăpăcit. O prostie fac eu, o prostie, dar mai ales mă simt rău, mă simt slăbit, totuși există o șansă minusculă și... dar la naiba cu asta, nu mai zic nimic!

În sfârșit, ne-am suit în tren și-am plecat. Vagonul – plin. Nemții sunt extrem de amabili, deși, aparent, groaznic de fioroși. Imaginează-ți, noaptea era la fel de rece cum sunt ele la

---

* Tren rapid (germ.) (*nota red. ruse*).

noi în octombrie, pe vreme rea. Geamurile se aburiseră, iar eu – doar cu paltonașul meu subțirel și cu pantaloni de vară. M-am simțit groaznic de înfrigurat; am izbutit să ațipesc vreo trei ceasuri, dar m-am trezit din cauza frigului. La o r a t r e i, înghețat bocnă, am băut la una din gări o ceașcă de cafea și m-am încălzit timp de vreo zece minute. Pe urmă, iar în vagon. Spre dimineață s-a făcut mult mai cald. Locurile pe aici sunt minunat de frumoase, dar vremea e mohorâtă, cu cer înnorat, umedă și rece, mai rece decât la Dresda. Se așteaptă, totuși, ca vremea să se îndrepte. La Frankfurt n-am stat nici două minute, de teamă să nu pierd vagonul care pleca încoace – și iată-mă aici, la *Hôtel Victoria*. Camera costă c i n c i franci pe zi și se pare că-i vorba de un veritabil jaf. Nu voi rămâne însă aici decât vreo două zile, cel mult trei. Altcumva nu este posibil, chiar dacă a ș a v e a ș a n s ă.

Oare de ce te-a podidit plânsul, Ania, drăguța mea, când m-ai condus la tren? Scrie-mi, porumbițo, pe adresa de aici. Scrie-mi (*un cuvânt este șters cu cerneală*) despre toate mărunțișurile, dar nu scrisori f o a r t e lungi (să nu te obosească) și nu semna cu toate literele (pentru cazul când voi pleca de aici, iar scrisorile vor rămâne).

Ania, lumina mea limpede, soarele meu, te iubesc! Iată că despărțirea te face să trăiești și să retrăiești totul și să-ți dai seama cât de mult iubești. Într-adevăr, văd acum că ființele noastre încep, pe drept cuvânt, a se contopi într-una singură.

Liniștește-mă deci, poate voi primi mâine o veste de la tine, s-ar putea să primești și tu scrisoarea mea.

Neprimind [următoarea] cea de-a doua scrisoare a mea, să nu-mi mai scrii!

Rămâi cu bine, bucuria mea, rămâi cu bine, lumina mea. Îmi sunt nițel zdruncinați nervii, dar sunt sănătos și n-aș spune că sunt prea obosit. Oare cum te simți tu?

Sunt al tău până la ultima părticică și te sărut fără sfârșit.

Cel care te iubește,

Dostoievski.

5. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Hombourg
‹*Destinația: Dresda*› ***18 mai ‹1867›***
Sâmbătă, ora 10 dimineața

Bună dimineața, Ania, îngerul meu, iată alte câteva rânduri cu știri cotidiene. Deocamdată îți voi scrie în fiece dimineață; e și o necesitate pentru mine, căci mă gândesc la tine în fiece clipă. Te-am visat toată noaptea și, imaginează-ți, am visat-o și pe Mașa, nepoata mea, sora lui Fedea. Se făcea că m-am împăcat cu ea și eram foarte mulțumit[29]. Dar să trec la subiect.

Ziua de ieri a fost rece și chiar ploioasă; tot timpul m-am simțit slăbit și cu nervii zdruncinați, încât abia m-am putut ține pe picioare. Noroc că am izbutit cu chiu cu vai să ațipesc în vagon timp de vreo două ceasuri. Toată ziua următoare însă am picat de somn. Dar a intervenit jocul pe care n-am izbutit să-l părăsesc; îți poți imagina în ce tensiune m-am aflat! Și-apoi închipuie-ți: am început să joc de dimineață, iar către prânz am și pierdut 16 imperiali*. Mi-au mai rămas numai 12 plus câțiva taleri**. Am venit și după-masă, cu intenția de a fi cât mai prudent și, slavă Domnului, am recâștigat toți cei 16 pierduți, ba am mai câștigat în plus 100 de guldeni***. Aș fi putut să câștig chiar 300, căci îi aveam în mâini, dar am riscat și i-am pierdut. Iată, Ania, concluzia mea definitivă: dacă ești prudent, altfel spus, dacă ești ca de marmură, rece și de o precauție *supraomenească*, atunci, *fără nici o îndoială*, poți să câștigi *cât vrei*. Trebuie să joci însă multă vreme, multe zile la rând, mulțumindu-te cu puțin dacă nu-ți merge și fără să

---

* Imperial – monedă de aur rusească, în circulație din anul 1755, având, până în anul 1897, valoarea de 10 ruble, iar între 1897-1917 valoarea de 15 ruble (*n. tr.*).

** Taler – veche monedă germană, de argint (*n. tr.*).

*** Gulden – monedă de aur, mai târziu de argint, care a circulat (în secolele XV – XIX) în mai multe țări europene (*n. tr.*).

te avânți și să forțezi norocul. Este aici un ovrei: joacă de câteva zile cu un calcul și un sânge rece teribile, supraomenești (mi l-a arătat cineva); banca a început să se teamă de el: adună banii cu lopata și pleacă zilnic cu cel puțin 1 000 de guldeni. – Într-un cuvânt, voi încerca să fac un efort supraomenesc ca să fiu mai prudent, dar, pe de altă parte, nu mă simt deloc în stare să mai rămân aici, nici măcar câteva zile. Ți-o spun fără nici o exagerare, Ania. Atât de silă îmi e de toate astea, adică, atât sunt ele de îngrozitoare, încât aș fugi oricum de aici, iar când îmi readuc în minte imaginea ta, întreaga mea ființă se avântă spre tine. Ah, Ania, îmi ești cu adevărat necesară, o simt! Când îmi amintesc de zâmbetul tău luminos, de acea căldură îmbucurătoare ce mi se revarsă în inimă când ești lângă mine, atunci doresc nemăsurat de mult să ajung în preajma ta. Tu, Ania, mă vezi, de obicei, morocănos, posomorât și capricios, dar să știi că sunt așa numai pe dinafară; așa am fost totdeauna, frânt și năpăstuit de soartă; pe dinăuntru însă e cu totul altceva, crede-mă, crede-mă.

Trebuie să-ți spun că felul acesta de a câștiga bani nemunciți (nu chiar nemunciți, căci plătești totul prin chinul care te încearcă) are în el ceva enervant și năucitor, dar când te gândești pentru ce îți trebuiesc acești bani, când te gândești la datorii și la cei ce au nevoie de ei afară de tine[30], atunci simți că nu poți să lași totul baltă. Îmi imaginez însă de ce chinuri voi avea parte dacă voi pierde și nu voi realiza nimic: să treci degeaba prin atâtea necazuri și să pleci și mai sărac de cum ai venit... Dă-mi cuvântul tău, Ania, că nu vei arăta nimănui aceste scrisori. Nu vreau ca situația scârnavă în care mă găsesc să reprezinte un subiect de bârfă. „Poetul poet rămâne."

Te îmbrățișez, Ania, lumina mea. Sper să primesc astăzi o scrisoare de la tine, unic prieten ce-mi ești. Pe mâine. Mâine îți voi scrie negreșit. În orice caz, nu voi rămâne aici prea multă vreme.

Aseară am poruncit să se facă focul în șemineu, acesta a scos fum, iar eu m-am intoxicat. Deși m-a durut capul, totuși

am dormit adânc. Astăzi sunt pe deplin sănătos. Afară e soare, este o zi magnifică.

Rămâi cu bine, bucuria mea.

Al tău pe veci,
F. Dostoievski.

Dacă din cine știe ce motiv nu vei primi într-una din zile scrisoare de la mine, să nu te neliniștești. O vei primi a doua zi. Cred însă că asta nu se va întâmpla.

6. F. M. DOSTOIEVSKI către A. G. DOSTOIEVSKAIA

Hombourg

‹Destinația: Dresda› **_Duminică. 19 mai ‹1867›_**

Ora 10 dimineața

Bună dimineața, îngerul meu drag și neprețuit. Îți scriu cele câteva rânduri zilnice. Înainte de toate, despre treburi.

Ziua de ieri a fost pentru mine una dintre cele mai proaste. Am pierdut mult prea mult (judecând relativ). Ce să fac: nu cu nervii mei, draga mea, se cade să joci. Am jucat timp de vreo zece ore și am sfârșit prin a pierde. În timpul zilei mi-a mers și foarte rău, dar atunci când mi-a surâs norocul am și câștigat – îți voi povesti totul la sosire. Acum, cu banii rămași (foarte puțini, doar un strop), vreau să fac astăzi o ultimă încercare. Ziua de astăzi va hotărî totul: voi pleca, adică, mâine spre tine, sau voi mai rămâne aici. În orice caz, mâine te voi înștiința. N-aș vrea să-mi amanetez ceasul. Foarte dificilă a fost de astă dată situația. Dar ce va fi va fi. Voi face tot ce voi mai putea să fac. Vezi, eforturile mele se soldează cu succes numai atunci când îmi păstrez sângele rece, precum și decizia de a-mi respecta sistemul; îndată însă ce încep să câștig, mă hazardez și merg la risc; nu mă pot stăpâni; oare cu ce se va solda ultima încercare de astăzi? De-ar începe totul mai repede.

Ieri la ora 12 am venit, înger al meu, la poștă ca să-ți expediez cea de-a doua scrisoare a mea, iar dirigintele mi-a adus scrisoarea sosită de la tine[31]. Drăguța mea, îți mulțumesc. Am citit-o pe loc, chiar acolo, la poștă, și ce plăcere mi-a produs faptul că ai scris-o (stenografa mea!*) cu creionul[32]. Mi-a revenit în minte tot trecutul. Să nu-mi duci dorul, iubita mea, să nu-mi duci dorul, îngerașul meu! Descriind felul în care ți-ai petrecut ziua aceea[33], m-ai răscolit, pot să spun, până la lacrimi. În ce situație absurdă ne aflăm! Oare și-ar putea imagina cineva dintre ai noștri, de la Petersburg, că în clipa de față suntem departe unul de celălalt, și încă în ce scop! Absurdă

---

* Aluzie la modul în care s-au cunoscut cei doi soți: „Pe trei octombrie 1866, – povestește Anna Grigorievna –, în jurul orei șapte seara, am venit, ca de obicei, la liceul de băieți nr. 6, unde profesorul de stenografie P. M. Olhin își ținea cursul. Nu începuse încă: îi aștepta pe cei întârziați. M-am așezat la locul meu obișnuit și abia am apucat să-mi aranjez caietele, că s-a apropiat Olhin și, așezându-se în bancă, alături de mine, mi-a spus: – Anna Grigorievna, n-ai vrea să capeți un post de stenografă? Mi s-a solicitat un stenograf și m-am gândit că poate ai să accepți dumneata treaba asta. – Vreau foarte mult, i-am răspuns eu, de mult visez să lucrez. Mă întreb doar dacă știu destul de bine stenografia ca să-mi asum o muncă de răspundere. Olhin m-a liniștit. După părerea lui scriam destul de repede, pentru treaba ce mi se propunea, și puteam face față foarte bine. – Și la cine este vorba să lucrez? m-am interesat eu. – La scriitorul Dostoievski. Lucrează la un nou roman (*Jucătorul – n.n.*), pe care vrea să-l dicteze unui stenograf (...) M-am grăbit să-mi dau consimțământul. Numele lui Dostoievski îmi era cunoscut din copilărie: fusese scriitorul preferat al tatălui meu. Eu însămi eram entuziasmată de lucrările lui și am plâns citind *Amintiri din Casa morților*. Gândul nu numai că am să-l cunosc pe talentatul scriitor, dar că am să-l și ajut în munca sa m-a emoționat și m-a bucurat mult. Olhin mi-a dat un bilețel împăturit pe care scria: «Strada Stoleamaia, colț cu M. Mesceanskaia, casa lui Alonkin, ap. nr. 13, să întrebe de Dostoievski» – și mi-a spus: – Te-aș ruga să te duci la Dostoievski mâine, la unsprezece și jumătate, «nici mai devreme, nici mai târziu», cum mi-a precizat chiar el astăzi (...). În patru octombrie, ziua memorabilă a întâlnirii mele cu viitorul meu soț, – continuă să povestească Anna Grigorievna –, m-am trezit vioaie și plăcut emoționată la gândul că în ziua aceea urma să se înfăptuiască un vis cu care m-am răsfățat atâta vreme: să mă transform din elevă sau studentă într-un om independent, pe tărâmul ales de mine. Am plecat mai devreme de acasă (...) Apartamentul nr. 13 se afla la etajul întâi. Am sunat și mi-a deschis imediat ușa o servitoare în vârstă..." (*Amintiri*) (*n. tr.*).

situație, într-adevăr! Of, de s-ar isprăvi mai repede toate astea, de-aș ajunge mai repede la un rezultat, oricare ar fi el. Mă crezi oare, îngerul meu, că m-am plictisit îngrozitor să mai stau aici, că m-a plictisit, adică, jocul ca atare? De fapt, nu m-a plictisit, ci mi-am obosit îngrozitor nervii, am devenit mai nerăbdător, mă reped să obțin rezultatul, mă grăbesc, risc, de aici și faptul că pierd.

Cu sănătatea, în pofida celor de mai sus, stau foarte bine. Nervii îmi sunt zdruncinați, obosesc (deși stau pe scaun), și totuși am o stare c h i a r f o a r t e bună. O stare de agitație, de tensiune, dar firea mea uneori chiar de asta are nevoie. Ce zi încântătoare a fost ieri; am izbutit să mă și plimb puțintel prin parc. Trebuie să recunosc că locurile sunt fermecătoare aici. Parcul este superb, cazinoul de asemenea, muzica e minunată, mai bună decât cea de la Dresda[34]. Ce bine ar fi de petrecut aici un timp, dacă n-ar fi blestemata asta de ruletă.

Rămâi cu bine, înger al meu senin și drag, înger blând al meu, iubește-mă. Dacă te-aș vedea acum măcar pentru un minut – ăsta-i un vis! –, cât de multe am avea de vorbit, câte impresii s-au adunat între timp. Într-o scrisoare nu poți cuprinde totul, și-apoi ți-am mai spus altcândva că nu mă pricep, nu sunt capabil să scriu scrisori; totuși acum, dacă îți scriu câteva vorbulițe, parcă mă simt ușurat. Păzește-ți, pentru Dumnezeu, sănătatea, încearcă să te distrezi, măcar cât de cât. Nu-mi uita rugămințile: de ți se întâmplă ceva, trimite după doctor și înștiințează-mă pe dată. Rămâi, așadar, cu bine, bucuria mea; te sărut de o mie de ori. Nu mă uita. Urează-mi noroc, ziua de astăzi va decide totul. De s-ar termina mai repede, dar tu să nu fii îngrijorată, nu te neliniști prea mult. Te îmbrățișez.

Sunt al tău întru totul și pentru totdeauna.

Soțul tău, F. Dostoievski.

P. S. Amănunte privitoare la cât am câștigat și cât am pierdut nu-ți comunic; îți voi povesti totul când ne vom revedea. Pe scurt, deocamdată e rău.

7. F. M. DOSTOIEVSKI către A. G. DOSTOIEVSKAIA

Hombourg
‹*Destinația: Dresda*› *Luni, 20 mai ‹1867›*
Ora 10 dimineața

Bună dimineața, draga, unica și nepretuita mea, comoara și bucuria mea. Ziua de ieri, prietenă dragă, n-a rezolvat nici ea nimic (*câteva cuvinte sunt șterse cu cerneală*). Mă aflu în același punct și rezist cu chiu cu vai, nu am ajuns până acum la nici un rezultat, ca atare încă nu plec de aici. Oare ce-mi va aduce ziua de astăzi? Poate se va întâmpla, totuși, ceva decisiv. În orice caz, mâine vei primi de la mine o veste sigură, cu alte cuvinte, plec sau nu.

Îngerul meu, n-ai să mă crezi cât de mult m-am bucurat și cu câtă încântare am citit, chiar la poștă, cele două scrisorele ale tale, așternute pe cele două foițe. Le-am tot sărutat și-am fost atât de fericit, atât de fericit că mă iubești! Dragostea ta se simte în fiece rând, în fiece expresie; și cât de (*un cuvânt e șters cu cerneală*) frumos scrii tu scrisori. Eu nu sunt în stare să scriu astfel, să-mi revărs astfel inima, să-mi exprim sentimentele. Eu și aievea, și atunci când suntem împreună, sunt necomunicativ, posomorât și îmi lipsește cu desăvârșire darul de a mă exterioriza așa cum sunt de fapt. Forma îmi lipsește, gestul[35]. Mișa, răposatul meu frate, mă mustra deseori cu amărăciune pentru acest fel de a fi. Draga mea, oare mă vei ierta cândva că te chinuiesc atâta, că te-am părăsit și nu plec spre tine! Din acest punct de vedere, scrisoarea ta m-a făcut ieri să sufăr cumplit, deși tu nu mă dojenești nici cu cuvântul, nici cu gândul, ba dimpotrivă îmi dai curaj și mă consolezi[36]. Eu însă simt totul. Și, în primul rând, nu mi-am dat seama, încă de la început, plecând încoace, de situația dificilă, de suferința ce avea să mă copleșească. Eram ferm convins că vin aici numai pentru patru zile și nu mi-am dat seama de ce se va întâmpla cu noi amândoi în cazul când împrejurări neprevăzute mă vor reține aici. Fiind în preajma ta, lângă tine, nu mi-am dat seama cât de mult te iubesc și cât de grea va fi pentru amândoi această despărțire.

începem de pe acum să ne contopim într-o singură ființă, aș zice, Ania, că ne-am și contopit, ba chiar în asemenea măsură, încât nici n-am observat aceasta, cel puțin eu. Tu nu știi cât de mult mi-am dorit, chiar ieri, spre exemplu, să fiu lângă tine; noaptea m-am rugat cu lacrimi în ochi pentru tine, n-am izbutit să-mi rețin lacrimile.

Și trebuie să-ți spun că ziua de ieri a fost una din cele mai rele și ticăloase. În primul rând, toate astea sunt niște lucruri lipsite de noimă, prostești și josnice. Și totuși, nu-mi pot părăsi ideea, adică să las totul cum e și să vin la tine. De altfel, acest lucru este, deocamdată, chiar imposibil; vreau să spun, în momentul de față. Oare ce-o să-mi aducă ziua de mâine? Mă crezi: am pierdut ieri totul, totul, până la ultima copeică, la ultimul gulden, și m-am hotărât chiar să-ți scriu, cât mai grabnic, ca tu să-mi trimiți bani de drum. Dar mi-am adus aminte de *ceasul* meu și m-am dus la un ceasornicar, ca să-l vând ori să-l amanetez. Aici așa ceva este îngrozitor de simplu, adică, în orașul acesta cu jocuri de noroc. Există magazine întregi cu obiecte de aur și argint, care nu fac decât acest soi de negoț. Imaginează-ți cât de mârșavi sunt nemții ăștia: omul mi-a cumpărat ceasul prevăzut cu lănțișor (care m-a costat 125 de ruble, preț minim) și mi-a dat pentru el doar 65 de guldeni, adică 43 de taleri, deci de aproape 2½ ori mai puțin. I l-am vândut însă cu condiția ca el să-mi acorde un termen de o săptămână, cu alte cuvinte, dacă în decurs de-o săptămână voi veni să-l scot, el să mi-l dea, bineînțeles, cu un anumit comision. Și imaginează-ți că, făcând rost de acești bani, mi-am recuperat pierderea și mă voi duce astăzi să scot ceasul de la amanet. După aceea, îmi vor mai rămâne 16 frederici*. Am recâștigat banii datorită faptului că m-am înfrânt ieri pe mine însumi și nu mi-am permis să mă hazardez. Asta îmi dă o oarecare speranță. Totuși, mi-e teamă, mi-e teamă. Oare ce-mi va aduce ziua de mâine? Într-un cuvânt, mâine voi putea să-ți trimit o vorbă *sigură*.

Mă vei ierta, așadar, pentru toate acestea? O, Ania! Să mai

---

* Frederic (sau *Friedrichsd'or*) – monedă de aur, egală ca valoare cu 5 taleri de argint, emisă în Prusia între 1830-1835 (*n. tr.*).

răbdăm un timp și, poate, după aceea va fi mai bine. Tu să nu suferi pentru mine, să nu-mi duci dorul. Mai cu seamă să nu-mi duci dorul. Și să fii sănătoasă; căci în orice caz mă voi întoarce foarte curând. Și de-acum încolo vom fi veșnic împreună. Această despărțire trecătoare este chiar de folos pentru dragostea noastră. Ea te face mult, mult mai conștient. – Scrie-mi amănunțit despre tine, nu omite nimic. Dacă ești suferindă, să nu mi-o ascunzi și să-mi dai de veste. Eu sunt aici pe deplin sănătos. Ieri a fost o vreme încântătoare; nici astăzi nu cred că va fi rea. Ieri a fost duminică, și toți nemții ăști hombourghezi, cu nevestele [care sunt toate], au venit după-masă la cazinou. De obicei, în zilele de lucru aici joacă străinii și nu este aglomerație. De astă dată a fost aglomerație, căldură sufocantă, înghesuială, mitocănie. Ah, cât sunt de urâcioși nemții ăștia! Rămâi cu bine, Ania, rămâi cu bine, bucuria mea, fii veselă și fericită. Iubește-mă. Pe mâine. Te îmbrățișez tare, tare. Te iubesc nemăsurat. Al tău întru totul, până la ultima picătură,

F. Dostoievski.

Mâine îți voi scrie negreșit.

P. S. Pentru Dumnezeu, Ania, nu-mi mai trimite aici nici un fel de scrisori, nimic nu poate fi deosebit de important, mai ales dacă vine de la Moscova[37]. Să aștepte. Căci eu pot să plec de aici în fiece zi, și scrisoarea poate să nu mă mai găsească.

8. F. M. DOSTOIEVSKI către A. G. DOSTOIEVSKAIA

Hombourg

‹Destinația: Dresda› ***Marți, 21 mai ‹1867›***

Ora 10 dimineața

Îngerul meu drag, ieri am fost supus unui chin îngrozitor: de cum am isprăvit să-ți scriu, am și plecat la poștă, când colo mi se spune că nu mi-a sosit de la tine nici o scrisoare. Mi s-au muiat picioarele, nu mi-a venit să cred. Numai Dumnezeu știe

ce-a putut să-mi treacă prin minte, și îți jur că suferință și spaimă mai cumplită nu am mai încercat niciodată. Tot îmi trecea prin minte că ești bolnavă, că ești pe moarte. Aproape un ceas am umblat, tremurând, prin grădină; în cele din urmă am intrat la ruletă și-am pierdut tot ce mai aveam. Mâinile îmi tremurau, capul mi se golea de gânduri și, pierzând la joc, încercam chiar un fel de bucurie, ziceam: lasă, lasă... În sfârșit, pierzând tot (în acea clipă, faptul nici nu m-a impresionat prea tare), am umblat din nou vreo două ceasuri prin parc, am ajuns nu mai știu pe unde; îmi dădeam seama în ce situație critică mă aflu; m-am hotărât apoi ca în cazul când mâine, adică astăzi, nu voi primi nimic de la tine, să plec neîntârziat la Dresda. Dar cu ce rezultat? Și-atunci am plecat să-mi amanetez din nou ceasul (pe care, în drum spre poștă, am apucat să-l recuperez); l-am amanetat aceluiași ins de alaltăieri și, deodată, m-a fulgerat un gând: acela că, de fapt, tu nici n-ai fi putut să-mi scrii, adică, să-mi trimiți o scrisoare pe care eu s-o primesc luni. Sâmbătă a ajuns la tine prima mea scrisoare, mi-ai răspuns pe loc, chiar de la poștă, iar după aceea, sâmbătă, nu mi-ai mai scris deloc, pentru că îmi răspunseseși de dimineață, din localul poștei (cele două file micuțe). Tocmai de aceea duminica nu mi-ai mai trimis nici o scrisoare; primind duminica misiva mea (cea de-a doua), mi-ai scris în aceeași zi, dar de expediat scrisoarea n-ai putut s-o expediezi decât luni, ceea ce îns‹eamnă› că mai devreme de marți (adică, astăzi) nu aveam cum s-o primesc. Am priceput deci toate acestea și, mă crezi? parcă am înviat din morți. Acum, când îți scriu, tremur din nou: dar dacă mă înșel și nu voi primi nici astăzi nimic de la tine? Ce-am să mă fac? O, să mă ferească Dumnezeu de așa ceva! Acum, mă grăbesc să plec la poștă. Ania, draga mea, oare ce reprezinți tu pentru mine de pot să sufăr atâta? Să știi că până acum nu am suferit și nu mi-a fost frică niciodată așa cum mi s-a întâmplat în răstimpul acesta blestemat! Într-adevăr, mult trebuie să iubești pe cineva ca să încerci asemenea simțăminte![38] Dumnezeule, dar dacă nici astăzi nu voi primi nimic! Mă grăbesc să termin scrisoarea și să dau fuga la poștă. Dacă scrisoarea ta n-a sosit

nici acum, în ce situație mă voi afla? De plecat trebuie să plec, dar bani n-am. Căci până și banii de amanet pentru ceas aproape că i-am pierdut, nu mi-au mai rămas decât douăzeci și cinci de florini*, și trebuie să mai plătesc și hotelul, să mai am și de drum. Doamne! Aproape că mi-au renăscut spaimele de aseară.

Dacă nu ești suferindă și totul e în ordine, atunci, prietenă dragă, după primirea acestei scrisori, ocupă-te fără întârziere de treburile mele. Ascultă-mă cu atenție: cu jocul să știi că am terminat și vreau să mă întorc cât mai repede; ca atare, trimite-mi de urgență, îndată ce vei primi această scrisoare, d o u ă z e c i (20) de imperiali. Urgent, în aceeași zi, în aceeași clipă, dacă se poate. Nu pierde nici o fărâmă de timp. În aceasta constă imensa mea rugăminte. În primul rând, trebuie să scot de la amanet ceasul (doar n-are rost să-l pierd pentru 65 de guldeni), apoi să plătesc hotelul, iar ceea ce-mi va rămâne voi aduce integral cu mine, să n-ai nici o grijă, acum n-o să mai joc. Lucrul cel mai important e să-mi trimiți banii cât mai repede. Mâine sau poimâine cei de la hotel îmi vor prezenta nota de plată, și dacă nu voi primi acești bani, va trebui să mă duc la patron cu scuze, iar el ar putea să anunțe poliția: scapă-mă de acest necaz, adică, trimite-mi banii cât mai repede. Și să faci toate treburile astea de una singură, gazdei noastre să nu-i spui nimic, adică, să nu te sfătuiești cu ea: nu trebuie ei să cunoască problemele noastre. De procedat e foarte ușor: du-te la vreun bancher mai de vază, la cancelaria lui (informații despre bancheri poți să obții chiar la poștă, de la funcționarul care se ocupă cu predarea scrisorilor); venind la cancelaria bancherului, prezintă-i 20 de imperiali și întreabă-l dacă poate să-i transfere numaidecât la *Hombourg* (adresa mea să i-o comunici cât mai exact), pentru cutare, adică pentru mine, *poste restante*. (Bineînțeles că poate.) După aceea, el va încasa de la tine banii, scăzând, firește, comisionul, și îți va emite o p o l i ț ă pentru un bancher de aici, din Hombourg (n-avea grijă, știu ei cui anume; au pretutindeni bancheri-

* Florin (sau fiorin) – monedă emisă în vechiul Imperiu austro-ungar (*n. tr.*).

corespondenți). Această poliță s-o pui într-un plic, s-o duci la poștă și s-o asiguri, precizând că-i o scrisoare de valoare. Asta-i tot. Iar eu, aici, primind de la tine scrisoarea și banii[39], mă voi duce la bancherul cu pricina, și el îmi va elibera suma indicată în poliță. Adresa pe care o vei lăsa bancherului să fie, te implor, cât mai exactă – *Hombourg*, iar nu *Hambourg* –; s-o scrii pe hârtie. Voi aștepta cu nerăbdare.

Prietenă dragă, bani ne vor rămâne foarte puțini, dar să nu cârtești, să nu-ți pierzi cumpătul, să nu mă mustri. În ceea ce mă privește, față de problemele noastre bănești sunt aproape cu totul liniștit: ne vor mai rămâne 20 de imperiali și ni se vor mai trimite alte douăzeci. Apoi, revenind la Dresda, îi voi scrie neîntârziat lui Katkov și îi voi cere să-mi trimită la Dresda încă 500 de ruble[40]. Desigur, va strâmba din nas, totuși mi le va trimite. Aprobându-mi până acum o sumă atât de mare (3 000 de ruble)[41], nu mă va refuza nici de astă dată. De fapt, aproape că nici n-ar putea să mă refuze, altminteri, neavând bani, cum aș izbuti să-mi isprăvesc lucrarea? Bineînțeles, situația nu-i plăcută, dar acești bani sunt numai pentru 23 de coli[42], și doar voi lucra pentru el cât va fi nevoie. În așteptarea răspunsului său, vom locui la Dresda. Răspunsul nu va putea să sosească mai devreme de-o lună. Îngerul meu, mă face să sufăr gândul la tine, gândul că vei sta să te plictisești atâta la Dresda. De mine nu poate fi vorba, eu mă voi așeza să scriu articolul despre Bielinski[43] și, în așteptarea răspunsului lui Katkov, îl voi termina. După aceea, vom pleca în Elveția și – cât mai grabnic la treabă[44]. Îngerul meu, poate că așa va fi chiar mai bine, poate că acum gândul acesta blestemat, monomania asta – să tot joc mereu – mă va părăsi. Ca și în urmă cu doi ani (înainte de a scrie *Crimă și pedeapsă*), voi ajunge la liman lucrând[45]. Mă rog, ce va fi, va fi. Mi-e tare teamă însă că tu te vei plictisi. Numai asta mă îngrijorează acum. De ne-am revedea mai repede, porumbelul meu. Să nu te supere scrisoarea asta bălmăjită; mă grăbesc din răsputeri s-o închei, spre a-mi afla cât mai repede soarta la poștă, adică, mi-a sosit ceva de la tine sau nu? Am început chiar să tremur din nou. Dar dacă îți voi primi scrisoarea, voi fi fericit! Te îmbrățișez, prietenă dragă, nu-ți

pierde cumpătul, nu te necăji și nu-mi duce grijă: doar să primesc astăzi scrisoarea ta, și voi fi fericit. La revedere, pe curând, te îmbrățișez, să nu suferi, să nu te necăjești. Căci, în fond, nici nu este ceva foarte grav. Sunt nereusite cu mult mai mari în viața oricui, chiar a celui mai fericit. Cât despre mine, cu acești bani mi-am plătit eliberarea de sub povara unei obsesii stupide, ba poate chiar am plătit prea puțin. Mă rog, ce-o fi, o fi. Te îmbrățișez mult. Te sărut la nesfârșit. Sunt al tău întru totul, soțul tău care te adoră,

Fiodor Dostoievski.

P. S. Pentru numele lui Dumnezeu, grăbește-te să-mi expediezi banii. De-aș pleca de aici cât mai repede! Banii adresează-mi-i *poste restante.*

Te chinuiesc rău de tot, îngerul meu!

9. F. M. DOSTOIEVSKI către A. G. DOSTOIEVSKAIA

Hombourg

‹Destinatia: Dresda› ***Miercuri. 22 mai ‹18›67***

Ora 10 dimineața

Bună dimineața, îngerul meu drag! Ieri ți-am primit scrisoarea[46] și m-am bucurat nebunește, dar, în același timp, m-am și îngrozit. Ce se întâmplă cu tine, Ania, în ce stare te afli! Plângi, nu dormi noaptea, te chinuiești[47]. Cum crezi că m-am simțit aflând toate acestea! Și asta, doar într-un răstimp de cinci zile, dar ce-o fi cu tine acum? Draga mea, îngerul meu neprețuit, comoara mea, astea nu sunt reproșuri; dimpotrivă, stiind că nutrești asemenea sentimente pentru mine, îmi ești și mai dragă, și mai fără de preț. Înțeleg prea bine că nu-i nimic de făcut de vreme ce nu mai ești în stare să-mi suporți lipsa și te temi atât de mult pentru mine (îți spun din nou că nu este vorba

de reproșuri, că te iubesc pentru asta, dacă mai e posibil, de două ori mai mult și știu s-o apreciez); dar, în același timp, recunoaște, porumbița mea, că am făcut o mare nebunie când, fără să țin seama de sentimentele tale, am pornit încoace. Judecă și tu, scumpa mea: în primul rând, dorul de tine m-a împiedicat considerabil să închei cu bine jocul acesta și să plec spre tine, ceea ce înseamnă că, spiritualicește, nu am fost liber; iar în al doilea rând, cum îmi vine să mai rămân aici, știind în ce stare te afli! Iartă-mă, îngerul meu, dar trebuie să-ți prezint unele amănunte privind această întreprindere, adică, jocul despre care îți vorbesc[48], pentru ca tu să înțelegi mai bine cum stau lucrurile. Iată, până azi am făcut de vreo douăzeci de ori aceeași probă, și anume, că, în cazul când joci calm, calculat și cu sânge rece, atunci nu există nici o posibilitate să pierzi! Îți jur că nici măcar nu e posibil! În general, e vorba de întâmplare, dar eu urmez un anumit calcul, prin urm‹are› șansa e de partea mea. De obicei însă, cum se desfășurau lucrurile? Porneam în mod obișnuit de la patruzeci de guldeni, adică, îi scoteam din buzunar, mă așezam la masa de joc și pontam câte unul sau doi guldeni. De obicei (de fapt, totdeauna), un sfert de ceas mai târziu, mă vedeam câștigând dublul sumelor pontate. Aici ar fi trebuit de fiecare dată să mă opresc și să plec, cel puțin, până seara, ca să-mi liniștesc nervii încordați (mai ales că am făcut o constatare indubitabilă, și anume, că, jucând, nu pot să rămân calm și cu sânge rece decât cel mult o jumătate de oră). Eu însă mă depărtam de masă numai ca să fumez o țigară, după care dădeam iar fuga să joc. Pentru ce făceam treaba asta, știind aproape cu certitudine că nu voi putea rezista, că, altfel spus, voi pierde? O făceam pentru că, în fiecare zi, sculându-mă de dimineață, ajungeam la hotărârea că este ultima zi pe care o mai petrec la Hombourg, că a doua zi am să plec de aici și că, prin urmare, nu am timp prea mult să rămân la masa de joc. Mă grăbeam din răsputeri să câștig mai mult dintr-o dată, într-o singură zi (pentru că în ziua următoare aveam să plec), îmi pierdeam sângele rece, mă enervam, începeam să risc, mă indignam, pontam acum fără nici un calcul prealabil, de care

uitam cu totul, și astfel mă pomeneam că pierd (pentru că cel care joacă fără să țină seamă de un asemenea calcul, adică la întâmplare, acela e un om fără minte). Toată greșeala a constat în faptul că ne-am despărțit, că nu te-am luat cu mine. Da, da, așa este. Căci acum și eu îți duc aici dorul, și tu aproape că nu mai rezişti fără [tine] mine. Îngerul meu, repet, nu-ți reproșez nimic, ducându-mi dorul îmi ești și mai dragă. Dar judecă și tu, draga mea, ce mi s-a întâmplat, spre exemplu, chiar ieri: expediindu-ți scrisoarea prin care te rugam să-mi trimiți bani, am revenit în sala de joc; nu mai aveam în buzunar decât d o u ă z e c i de guldeni (pentru orice eventualitate) și am riscat să pun pe masă z e c e guldeni. Am depus apoi un efort aproape supranatural spre a fi o o r ă î n t r e a g ă calm și calculat, fapt ce s-a încheiat prin aceea că am câștigat t r e i z e c i de frederici de aur, adică 300 de guldeni. Am fost atât de bucuros și atât de mult, aproape n e b u n e ș t e, am vrut să câștig mai repede, c h i a r a s t ă z i, măcar încă pe atât, ca să plec numaidecât de aici, încât, neîngăduindu-mi să mă odihnesc și să-mi vin în fire, am dat din nou fuga la ruletă, am început să pontez și am pierdut t o ț i, t o ț i galbenii, până la ultimul bănuț, adică nu mi-au mai rămas decât d o i guldeni pentru tutun. Ania, draga mea, bucuria mea! Înțelege că am datorii care trebuiesc achitate, altminteri voi fi considerat canalie[49]. Înțelege că trebuie să-i scriu lui Katkov și să rămân mai multă vreme la Dresda[50]. Prin urmare, trebuia neapărat să câștig! Eu nu joc ca să mă distrez. Jocul era singura soluție, și, iată, totul a fost pierdut din cauza unui calcul prost. Eu nu-ți fac ție reproșuri, ci mă blestem pe mine: de ce nu te-am luat aici. Jucând câte puțin în fiecare zi, n u e p o s i b i l să nu câștigi, acesta e adevărul adevărat, doar am făcut douăzeci de experiențe în acest sens, dar iată că, deși știam foarte bine toate acestea, plec din Hombourg fiind în pierdere; și mai știu, de asemenea, că, dacă mi-aș mai fixa un termen de măcar patru zile, aș putea, neîndoielnic, să recâștig totul. Firește însă că nu voi mai juca deloc!

Dragă Ania, înțelege (te implor din nou) că eu nu-ți fac reproșuri; dimpotrivă, îmi reproșez mie că nu te-am luat cu mine.

N.B.N.B. Pentru cazul când scrisoarea mea de ieri s-ar pierde, îi recapitulez aici, pe scurt, conținutul ei: te rugam să-mi trimiți imediat douăzeci de imperiali, prin intermediul vreunui bancher, adică să te duci la acel bancher și să-i spui că trebuie să expediezi la cutare adresă, la Hombourg (adresa e mai sigură) *poste restante*, lui cutare, 20 de galbeni, iar bancherul va ști cum să procedeze. Te rugam să te grăbești, dacă se poate, cât mai mult [în aceeași], pentru ca în aceeași zi scrisoarea să ajungă la poștă. (Polița pe care urma să ți-o dea bancherul trebuia s-o pui în plic și să-mi expediezi plicul ca pe-o scrisoare cu valoare asigurată.) Toate acestea, dacă te-ai fi grăbit, ți-ar fi luat cel mult o oră, așa încât scrisoarea ar fi putut să fie expediată în aceeași zi.

Dacă vei izbuti, într-adevăr, să expediezi această scrisoare în aceeași zi, adică, astăzi, atunci cred că o voi primi mâine, joi. Dacă însă ea va pleca joi, atunci o voi primi vineri. Dacă o voi primi joi, atunci sâmbătă voi fi la Dresda, iar dacă o voi primi vineri, atunci voi sosi duminică. Asta, în mod cert. Cert. Dacă voi izbuti să-mi termeni toate treburile, atunci poate că nu voi veni a treia zi, ci chiar a doua zi. Nu prea cred însă că voi putea să termin într-o zi totul, ca să pot pleca (să încasez, adică, banii, să-mi strâng lucrurile, să-mi fac bagajul, să vin la Frankfurt și să nu întârzii nici la *Schnell-Zug*). Deși mă voi strădui din răsputeri, mai sigur e că voi sosi a treia zi.

Rămâi cu bine, Ania, rămâi cu bine, înger neprețuit, starea ta mă îngrijorează nespus de mult, tu însă să nu-mi porți grijă câtuși de puțin. Sănătatea mea este excelentă. Această tulburare nervoasă a mea, de care te temi, este numai fizică, mecanică! Nu-i vorba de-o zguduire sufletească. De fapt, este o particularitate a firii mele, așa sunt eu făcut. Sunt nervos, nu sunt niciodată liniștit, chiar și în lipsa unor asemenea motive! Și-apoi la Hombourg e un aer minunat. Sunt, prin urmare, cum nu se poate mai sănătos, dar, gândind la tine, pur și simplu sufăr. Te iubesc, de aceea și sufăr.

Te îmbrățișez mult, te sărut la nesfârșit.

Al tău, F. D.

10. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Hombourg
‹Destinația: Dresda› *23 mai 18‹67›,*
Ora 10 dimineața

Nu eu sunt „suflet sfânt", îngerașul meu luminos, ci tu, tu ai un suflet sfânt. Ce scrisoare fermecătoare mi-ai trimis ieri[51] și cât de mult am sărutat-o! În situația mea, o asemenea scrisoare e ca o mană cerească. Cel puțin știu că există o ființă care mă iubește pentru toată viața. Ai un suflet bun, un suflet luminos, minunat. Toată viața te voi iubi și eu nespus.

Îți scriu acum doar câteva rânduri, la repezeală. Mă grăbesc să plec la poștă: poate că ai izbutit să-mi expediezi banii și îi voi primi chiar astăzi. Ce bine ar fi. Nu mai am nici o lețcaie, iar astăzi probabil că cei de la hotel îmi vor prezenta nota de plată, căci tot astăzi se împlinește o săptămână de când locuiesc aici, iar ei obișnuiesc să prezinte asemenea note săptămânal. Mă rog, de nu voi primi nimic astăzi, n-am ce face, voi mai aștepta o zi; tu, draga mea, să nu fii îngrijorată. Da, iată ce voiam să-ți mai spun: ieri, pe neașteptate, vremea s-a răcit, dar atât de mult, încât părea chiar un fenomen ciudat – a bătut vântul și a plouat toată ziua. Astăzi măcar nu mai plouă, dar vremea e închisă, vântul bate în continuare și e tare frig. Nu știu cum de-oi fi izbutit, dar am răcit ieri la o ureche, iar către seară m-a apucat și durerea de dinți. Timp de vreo cinci minute a fost atât de intensă, că mi-au zvâcnit tâmplele. Toată seara am stat pe scaun și am zăcut în pat acasă, înfășurat cu ce s-a nimerit. Astăzi, deși în cursul nopții durerea de dinți mi-a trecut, totuși simt că urechea încă mă mai încearcă, așa încât, de-aș răci din nou, ar reîncepe să mă doară și dinții. De aceea, drăguța mea, chiar dacă voi primi astăzi banii trimiși, s-ar putea ca încă să nu plec[52]. Mi-e teamă s-o fac, porumbița mea. Călătorind încoace, am petrecut, datorită frigului din vagon, o noapte din cele mai chinuitoare în paltonașul meu subțirel. Iar acum e și

mai frig. Mai dă-mi un pic de răgaz, îngeraşul meu. Altminteri, îmi voi îmbolnăvi dantura pentru câţiva ani de-acum încolo. Dă-mi voie să mai rămân aici, drăguţa mea, nu-mi face reproşuri şi nu te supăra pe mine. Eu te iubesc la nesfârşit, dar cum crezi că ar fi dacă aş ajunge acasă ţipând şi văicărindu-mă? Sper totuşi ca dinţii să mă lase în pace, şi durerea să nu se mai repete. Deie Domnul. Atunci nu voi mai pregeta nici o clipă. Dar şi aşa voi căuta din răsputeri să nu tărăgănez cu plecarea. Crede-mă, te rog. Crede-mă. Crede-mă că doresc să te îmbrăţişez la fel de mult cum doreşti să mă îmbrăţişezi şi tu pe mine. Ba poate chiar mai mult. Îngerul meu, iartă-mă pentru scrisoarea de ieri, să nu-ţi imaginezi că-ţi fac acolo fie şi un cât de mic reproş. La revedere pe foarte curând; te îmbrăţişez din tot sufletul, te sărut necontenit.

Soţul tău, care te iubeşte la nesfârşit,

F. Dostoievski.

Nu am creion, altminteri aş desface chiar la poştă scrisoarea ta şi ţi-aş da de ştire dacă am primit astăzi banii sau nu. Oricum, dacă ieri mi i-ai trimis la timp, astăzi cu siguranţă că-i voi primi. Te mai sărut o dată, nepreţuita mea.

P. S. Ora unsprezece şi jumătate.

Scrisoarea ta am primit-o, dar nu şi pe cea a bancherului[53]. Dirigintele poştei mi-a spus să mai trec pe acolo la ora cinci după-masă, căci atunci poate că va sosi. Nu prea cred. Asta înseamnă că o voi primi mâine. Aşadar, astăzi nu mai pot în nici un caz să plec; dar să nu fii îngrijorată, îngerul meu, nu voi întârzia aici, voi căuta din răsputeri să plec cel mai grabnic.

Este bine că voi încasa suma în banii care circulă aici. Aşa şi trebuie. Mă îngrijorează un singur lucru: dar dacă banii nu-i voi primi aici fiindcă documentul este adresat celor din *Frankfurt*[54]? Ba nu, îi voi primi în mod sigur.

Îţi mulţumesc, draga mea, te sărut şi te îmbrăţişez din tot sufletul.

Dostoievski.

P. S. Porumbiţa mea, să citeşti cu atenţie această scrisoare. E un frig amarnic, şi mă dor dinţii. Dar dacă am să mă îmbol-

năvesc? Mai rabdă și tu un pic. Îți jur că voi depune toate eforturile ca să sosesc cât mai curând.

11. F. M. DOSTOIEVSKI către A. G. DOSTOIEVSKAIA

Hombourg

‹Destinația: Dresda› ***24 mai ‹18›67***

Ania, draga mea, prietena mea, soția mea, iartă-mă, nu-mi spune că sunt o canalie! Am făcut o crimă, am pierdut tot ce mi-ai trimis, tot, tot, până la ultimul creițar*; ieri am primit banii, tot ieri i-am și pierdut! Ania, cum am să te privesc în ochi de-acum încolo, ce-ai să spui acum despre mine! Un singur lucru, unul singur mă îngrozește: ce vei spune, ce vei gândi despre mine? Numai judecata ta mă înfricoșează! Vei putea oare să mă mai respecți? Căci ce valoare are dragostea lipsită de respect! Aceste împrejurări fac să se clatine însăși căsnicia noastră. O, prietenă dragă, nu mă osândi definitiv! Jocul îmi este nesuferit: nu numai astăzi, dar și ieri, și alaltăieri l-am tot blestemat; primind ieri banii și schimbând polița, am plecat la cazinou cu gândul să recâștig măcar ceva, să refac măcar un pic situația noastră financiară. Credeam atât de mult într-un câștig cât de modest! La început am pierdut puțin, dar, începând să pierd, am vrut să recâștig ceea ce pierdusem; pierzând din nou, am [început] continuat să joc, de astă dată, vrând-nevrând, ca să recâștig măcar suma trebuincioasă plecării mele de aici, și – am pierdut totul. Ania, eu nu te implor să-ți fie milă de mine, fii, mai bine, imparțială, dar mă tem grozav de judecata ta. Pentru mine nu mă tem. Dimpotrivă, acum, acum**, după o asemenea lecție, am devenit brusc cu totul liniștit pentru

---

* Monedă mică, de aramă, valorând a suta parte dintr-un florin (*n. tr.*).

** Cuvântul „acum" se repetă în original (*n. tr.*).

viitorul meu. Acum, doar muncă și trudă, doar muncă și trudă, și voi mai demonstra încă de ce sunt în stare! Cum se vor rândui lucrurile de-aci încolo nu știu, totuși acum Katkov nu mă va refuza[55]. Iar mai departe totul va depinde, cred, de calitatea muncii mele. De va fi la înălțime, vor apărea și banii. O, dacă totul m-ar avea în vedere numai pe mine, atunci n-aș sta pe gânduri, aș zâmbi, aș da din mână a pagubă și aș pleca de aici. Tu însă nu poți să nu mă judeci într-un fel sau altul pentru fapta comisă, și tocmai asta mă necăjește și mă face să sufăr. Ania, numai să nu-ți pierd dragostea! În situația noastră și așa proastă, am irosit cu această călătorie la Hombourg și am pierdut aici peste 1 000 de franci, circa 350 de ruble! E o crimă!

Totuși, nu i-am cheltuit pentru că aș fi ușuratic, lacom, nu am făcut-o pentru mine, o, nu! intenția mea a fost cu totul alta! Dar acum la ce bun să mă justific? Acum – doar să ajung mai degrabă la tine. Trimite-mi urgent, numaidecât, bani de drum, chiar dacă sunt ultimii. Nu mai pot să rămân aici, nu mai vreau să rămân. Vreau să te văd, să te văd cât mai repede, să te îmbrățișez. Căci și tu ai să mă îmbrățișez și-ai să mă săruți, nu-i așa? Of, de n-ar fi fost vremea asta proastă, rece și umedă, aș fi plecat de ieri măcar până la Frankfurt! Și nu s-ar mai fi întâmplat nimic, n-aș mai fi jucat! Vremea însă e atât de urâtă, încât, cu dinții și cu tusea mea, nu a fost posibil să pornesc la drum, spre a călători toată noaptea doar cu un palton subțire pe mine. Era de-a dreptul cu neputință, un risc direct de a mă îmbolnăvi. Acum însă nu mă voi opri nici în fața acestui obstacol. Îndată ce-mi vei primi scrisoarea, expediază-mi 10 imperiali [oricu...] exact așa cum mi-ai expediat polița lui *Robert Thore*; de fapt, nici nu-i vorba de bani ca atare, ci de un *Anweisung**, ca cel de data trecută. Într-un cuvânt, procedează exact ca data trecută. Să fie deci zece imperiali, adică 90 și ceva de guldeni, doar ca să achit hotelul și să plec. Astăzi e vineri, banii îi voi primi duminică și voi pleca în aceeași zi la Frankfurt, iar acolo mă voi sui în Schnell-Zug și luni voi fi la tine.

* Mandat poștal, cec (germ.) (*n. red. ruse*).

Îngerul meu, să nu-ți închipui că voi pierde și această sumă. Să nu mă jignești chiar așa de tare! Să nu mă crezi chiar atât de josnic... Doar sunt și eu om! Doar am în mine și ceva omenesc. Și să nu-ți treacă prin minte ca, neavând încredere în mine, să vii chiar tu aici. Această neîncredere, bănuiala că nu voi veni, adică, mă va ucide. Pe cuvântul meu de onoare că voi pleca de aici imediat, neținând seama de nimic, nici măcar de ploaie și de frig. Te îmbrățișez și te sărut. Oare ce gândești tu acum despre mine? Ah, de te-aș vedea în clipele când citești această scrisoare?

Al tău, F. Dostoievski.

P. S. Îngerul meu, de mine să n-ai grijă. Repet, dacă ar fi vorba numai de mine, n-aș face decât să zâmbesc și să dau din mână a pagubă. Mă face să sufăr gândul la tine, la judecata ta! Doar asta mă chinuiește. Iar eu te chinuiesc pe tine! La revedere.

Ah, de-aș ajunge mai repede la tine, de-am fi mai repede împreună, căci amândoi am găsi negreșit ce ne rămâne de făcut.

12. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Hombourg

‹Destinația: Dresda› *25 mai ‹18›67,*

Sâmbătă. Ora 10 dimineața

Ania, îngerul meu, unica mea fericire și bucurie, mă vei ierta oare pentru tot ce-am făcut, pentru toate suferințele și necazurile pe care te-am obligat să le înduri? O, cât îmi ești tu de necesară! Aseară, stând de unul singur, am încercat să-mi recitesc cele trei cărțulii citite și răscitite, dar în minte îmi stăruia un singur gând: oare ce vei fi făcând tu? Oare ce vom face noi acum? Despre viitor nu mai pomenesc. Viitorul e pur și simplu de nepătruns. Dar Dumnezeu ne va salva într-un fel.

Să știi că niciodată în viață n-am făcut planuri pe mai mult de șase luni înainte, de altfel, ca oricare dintre cei ce trăiesc din propria lor trudă, aproape la fel cu zilierii. Tocmai în această trudă îmi pun și acum speranța. Înțelege-mă, Ania; noua mea lucrare trebuie să fie excelentă, să fie și mai bună decât *Cr‹imă› și ped‹eapsă›*. Atunci și Rusia cititoare va fi a mea, și editorii vor fi ai mei[56]. Cred în viitorul nostru, doar Dumnezeu să-mi dea sănătate (or, aici n-am avut crize). V i i t o r u l a p r o p i a t însă e de nedeslușit (data când va trebui să ne întoarcem în Rusia, problema datoriilor etc.). Nu știu cum se vor desfășura lucrurile. Deocamdată cred cu toată seriozitatea și tăria în ajutorul pe care mi-l va acorda Katkov[57]. (Ajutându-mă o dată și văzând că până la sosirea iernii voi isprăvi lucrarea, mă va ajuta și altă dată, adică, și la iarnă, când vom reveni în țară, nenorocirea e că tot o să fie prea puțin.) Acum însă – doar să putem traversa acest răstimp, doar să fim asigurați până la sosirea banilor lui Katkov. Dar cum? Cred că nu ne-au mai rămas nici treizeci de taleri. Singura speranță e că vom primi ceva de la mama[58]. Mă întreb ce se întâmplă acolo, de ce nu ne trimit nimic? Un singur lucru îmi dă curaj: dacă n-ar fi putut să ne trimită, cu siguranță, că ne-ar fi scris. Însă nici nu ne scrie nimeni. Ciudat. Poate că nu se pricep să expedieze banii. Cred însă că cei în drept îi vor lămuri.

Ah, de-aș ajunge la tine, de-aș ajunge la tine, numai la asta îmi stă gândul: să ajung cât mai repede la tine. Când ne vom revedea, vom discuta despre toate, le vom examina pe toate. Ziua de mâine o aștept cu o nerăbdare chinuitoare. Voi pleca de aici oricum va fi vremea, iar de împachetat, voi începe să împachetez încă de cu seară. Un singur lucru mă preocupă: că s-ar putea să nu-ți primesc scrisoarea (dacă conține polița) înainte de amiază, ba chiar de ora patru după-masă. Și mă mai întristează ceva: ieri hotelierul mi-a remis nota de plată pe o săptămână, o notă înspăimântătoare; i-am spus că plec duminică și-am să achit atunci totul. Omul s-a încruntat, dar deocamdată tac toți din gură. Necazul e că până duminică suma va fi și mai mare, și mă tem că banii trimiși de tine nu-mi vor ajunge și pentru călătorie, și pentru achitarea notei. Voi lua bilet pentru clasa

a treia. Oare voi prinde la Frankfurt Schnell-Zug-ul? (Aici nu poți să afli nimic.) Să nu trebuiască să mai și înnoptez pe undeva. Căci vremea e îngrozitoare: e frig și plouă. Nopțile sunt aici ca la noi în octombrie, dar nu-i nimic, voi pleca negreșit. Voi pune pe mine două rânduri de lenjerie, două cămăși etc. Sper ca totul să se termine cu bine. Ania, îngerul meu drag, doar să ajung mai repede la tine, încolo totul se va rezolva încet-încet. De cum voi sosi, îi voi și scrie lui Katkov. Răspunsul poate să ne sosească și peste 2 săptămâni, dar trebuie să avem în vedere un răstimp de o lună. Am hotărât să-i cer o m i e, chiar și în rate. Atunci vom pleca grabnic în Elveția. Călătoria ne va costa 50 de taleri, dar nu contează! Iar acolo – la treabă!

La revedere, Ania, inima mea! Poimâine voi fi la tine: peste mai puțin de 48 de ore. Stau acum și număr orele! Să dea Dumnezeu să reușesc. Iartă-mă, îngerul meu, iartă-mă, inima mea,

Al tău, F. Dostoievski.

13. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Hombourg

(Destinația: Dresda) ***26 mai ‹18›67***

Ora 10 dimineața

Înger drag, îți scriu pe un petic de hârtie; plicurile și hârtia de scris le-am isprăvit, așa că am apelat la hotelier. Dacă voi primi astăzi banii trimiși de tine, voi încerca din răsputeri să pornesc la drum tot astăzi[59]. Trenul pleacă de aici la ora 3 și 20 de minute, dar nu știu dacă îl voi prinde pe cel de la Frankfurt. Mi s-a spus că Schnell-Zug-ul nu are vagoane de clasa a treia, iar dacă voi pleca mai departe luând un tren prevăzut cu clasa a treia (dar nu un Schnell-Zug), va trebui să înnoptez undeva pe drum, ceea ce înseamnă că voi ajunge la același rezultat. Schnell-Zug-ul însă e scump. Nota de plată a hotelierului va

însuma astăzi 70 de guldeni. Îmi vor mai rămâne 20, or, numai Schnell-Zug-ul va costa, *minimum*, cam atât. Nu pot să călătoresc fără nici un ban în buzunar, dar, având în vedere că doresc să plec neapărat de aici, am să mă descurc într-un fel. Singurul lucru de care mă tem este frigul. Dacă prind o răceală, are să fie și mai rău. Ziarele scriu că la Berlin e holeră, iar la Paris, în urmă cu trei zile, la 24 mai, a fost ger, merii și vișinii au degerat, nimeni nu-și mai amintește de așa ceva. Totul s-a acoperit de brumă, iar în ziua de 24 mai a nins, apoi a căzut grindină. Ieri, și aici, la Hombourg, îți ieșeau, ziua, aburi din gură. Voi încerca să îmbrac două rânduri de lenjerie, iar apoi – ce-o da Dumnezeu. În orice caz, îngerul meu drag, să nu fii îngrijorată. Vreau din răsputeri să plec de aici! Dacă nu voi sosi mâine și, în locul meu, va ajunge la tine scrisoarea de față, să știi că ceva, un lucru mărunt, o întâmplare n-a fost cum trebuie, dar că, oricum, sunt gata de plecare. Te îmbrățișez, comoara mea, te sărut de nenumărate ori; iubește-mă, fii o adevărată soție, iartă-mă, nu-mi purta pică, doar avem de trăit împreună o viață.

Al tău pe veci, fidel, Fiod. Dostoievski.

Azi e duminică, nu cred că instituțiile lucrează, ca să pot schimba polița. Da, încă ceva: mă tem că nu voi primi scrisoarea ta în cursul dimineții, ci la ora 5 după-masă. Of, tare n-aș vrea.

Îngerul meu, prietenă dragă, iartă-mă.

14. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Bains-Saxon[60],

‹Destinația: Geneva› ***5 octombrie ‹1867›, ora 6***

Prietena mea dragă, îngerul meu iubit, Anicika (și Sonecika)[61]. Chiar de la început, mi-a fost dat să trec printr-o

pățanie urâtă, dar și comică. Imaginează-ți, prietenă dragă, că deși eram cu ochii în patru, totuși am trecut pe lângă *Bains-Saxon*, am mai mers încă trei stații, și nu m-am dezmeticit decât în dreptul orășelului *Sion*, unde am și coborât, plătind în plus tâlharilor de pe tren suma de 1 fr. 45 cent. Ce zici! Nu pricep cum s-a întâmplat treaba asta. Doar am fost atent la fiecare stație.

Călătoria a fost penibilă: frig, o ploaie îngrozitoare, grindină. Parcă în mod special, când m-am apropiat de *Bains-Saxon*, cerul s-a înseninat. Dar eu am mers mai departe.

Pe drum am citit. 90 de centime le-am cheltuit pe mâncare. Priveliștile sunt superbe! Pe drept cuvânt se spune că, din toată Elveția, Geneva se află în locul cel mai urât. Cât despre Vevey, *Vernex-Montreux*, *Chillion* și Villeneuve, acestea sunt uimitoare. Și asta, pe ploaie și grindină. Dar cum vor fi arătând pe vreme însorită! Munții sunt foarte înalți și foarte înzăpeziți. E frig.

La Sion am așteptat un ceas și-am luat o gustare. La *restaurant*-ul din preajma gării am fost servit cu crenvurști și supă. Spaima spaimelor! Și au mai costat și o groază de franci.

La ora 5 am luat bilet, am plătit din nou 1 fr. 45 cent. în plus, și acum, abia acum, la ora 6, am sosit la *Saxon les Bains*. Încă n-am văzut nimic. S-a întunecat de tot. *Saxon* e un sătuc jalnic. Dar hotelurile sunt numeroase și de lux. Adineaori am fost informat (fără ca eu să întreb ceva) că aici există ruletă, și nu doresc oare să poftesc acolo?

M-am interesat în legătură cu scrisoarea: mi s-a spus că de la hotel ea va pleca la ora 10 – mai devreme nu se poate. Ca atare, comandând un roastbeef și o cafea, căci sunt tare înfometat, m-am apucat de scris.

Asta e tot, Anicika, mai departe nu știu ce-o să fie: ce-o da Dumnezeu.

Îngerul meu, înger drag, ai grijă de Sonia, de tine, fii veselă.

Atâtea aș mai vrea să-ți povestesc! Călătorind, mi te-am imaginat fără încetare. La Sion, într-o poză, am văzut leit chipul tău. Hoteliera are o fetiță de 9 luni: râdea în hohote și întin-

dea mânuțele spre mine. Mi-am amintit iar de tine. Draga mea, oare ești sănătoasă? Ce-am să mă mai chinuiesc diseară!

De sosit, cred că am să sosesc *mâine*.

De aici pleacă *trei* trenuri: la ora 5 dimineața, la ora 11 dimineața și la 5 ½ seara.

Rămâi cu bine, înger drag, te îmbrățișez și te sărut. De Sonia să ai grijă, de Sonia! Îți sărut mânuțele și piciorușele.

Soțul tău credincios, care te iubește,
F. Dostoievski.

P. S. Această scrisoare o voi pune la cutia hotelului *chiar acum*. La poștă va pleca astăzi, la ora 6. Dar cei de la poștă nu o vor expedia la Geneva decât, cel mai devreme, mâine, la ora 5 dimineața. Asta înseamnă că nu o vei primi mai devreme de ora 12. Cât despre mine, *dacă voi pleca mâine, ceea ce cred că e sigur*, n-o voi face decât la ora 11 dimineața. Prin urm‹are›, la Geneva voi sosi la ora 5 ½ după-masă.

Dacă însă voi pleca *de aici* cu ultimul tren, cel de la ora 6, atunci voi sosi la ora 12 noaptea.

[Rămâi] La revedere, înger drag.

Al tău, F. Dostoievski.

15. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Saxon-les-Bains

‹Destinația: Geneva› **Duminică.** *6 octombrie ‹1867›*

Ora 7 ½ seara

Ania, draga mea, sunt mai mult decât un animal! Ieri, către ora 10 seara aveam un câștig net de 1 300 fr. Astăzi, nu mai am nici un ban. Am pierdut tot! Tot! Și asta numai datorită ticălosului de camerist de la *Hôtel des Bains*, care nu m-a trezit așa cum îi poruncisem, ca să plec cu trenul de ora 11 la Geneva.

Am dormit până la unsprezece și jumătate. Nu mai aveam ce face, eram nevoit să plec la ora 5, am intrat la ora 2 la ruletă și-am pierdut tot, tot. Mi-au mai rămas doar vreo 14 franci, cât să-mi plătesc călătoria. La ora 5 mă duc la gară – mi se spune că la Geneva nu se poate ajunge direct, trebuie să înnoptez la Lausanne. Grozavă surpriză! Și n-aveam la mine deât 14 franci. Mi-am scos inelul din deget, am găsit un loc unde să-l amanetez, mi-au promis că-mi vor da banii către ora 8, dar numai 10 franci. Acum m-am mutat la o altă gazdă, îi zice *m-r* Orçat (pensiune). Mâine vreau să plec la o r a 5 dimineața. La Geneva voi fi la 11. Dacă nu sosesc, înseamnă că m-a reținut ceva. Scrisoarea asta o trimit p e n t r u o r i c e e v e n t u a l i t a t e, fiindcă de sosit voi sosi, poate, înaintea ei. Sunt sănătos, Ania, numai că soarta ne persecută. Am avut timp să primesc duioasa ta scrisorică[62]. Sufletul meu, bucuria mea! Nu te gândi la mine, nu trebuie să te consumi! Ceartă-mă, animal ce sunt, dar iubește-mă. Eu te iubesc nebunește. Simt acum cât îmi ești de dragă.

La revedere, pe curând.

Al tău întru totul,
F. Dostoievski.

16. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Saxon-les-Bains,
‹Destinația: Geneva› · ***[16] 17 noiembrie ‹18›67***
Duminică

Anecika, porumbița mea dragă, bucuria mea (dimpreună cu Sonecika și Mișka)[63], vă sărut pe t u s t r e i (dacă e cazul) tare de tot, iar pe tine, Ania, de 50 de ori. Ce faci, porumbiță dragă? Cum ți-ai petrecut timpul? Ești sănătoasă? Numai la tine m-am tot gândit. Am sosit aici la ora patru fără un sfert. Ce zi! Ce priveliști pe drum! A fost de două ori mai frumos decât data tre-

cută. Ce fermecătoare e, de ex‹emplu›, localitatea *Vevey*, nemaivorbind de *Montreux*. Am cercetat acest Vevey cu deamănuntul. E un oraș cu multe calități, unde există, probabil, și locuințe, și medici, și hoteluri pe potrivă. Ți-o spun pentru orice eventualitate, Anicıka, pentru orice eventualitate, deși bătrânele noastre au și ele meritele lor și te pot ajuta în caz de nevoie[64]. – Ah, draga mea, nu trebuie să fiu lăsat să mă apropii de ruletă! Îndată ce m-am trezit, m-am și pomenit că mi se strânge inima, că-mi tremură și mi se răcesc mâinile și picioarele. Am sosit aici la ora patru fără un sfert și-am aflat că ruleta funcționează până la ora 5. (Eu crezusem [că] – până la patru.) Deci mai aveam la dispoziție o oră. Am dat fuga acolo. Începând să pontez, am pierdut 50 de franci, apoi am progresat nu mai știu cu cât, pe urmă am avut continuu un ghinion îngrozitor, am pierdut aproape totul. Pentru ca, pe neașteptate, cu ultimii bani, să-mi recâștig toți cei 125 franci ai mei, ba chiar să și câștig în plus 110 franci. Am acum în total 235 franci. Ania, draga mea, să știi că eram gata să-ți trimi din ei 100 de franci, totuși e o sumă prea mică, să fi fost măcar 200. În schimb, îți dau în mod solemn cuvântul meu de onoare ca în seara asta, de la ora 8 la 11, voi juca, precum un ovrei, cu foarte multă prudență. Dacă voi mai adăuga ceva la câștigul realizat, atunci chiar mâine (*câteva cuvinte sunt șterse cu cerneală*) îți voi trimite o anumită sumă, iar eu voi sosi, probabil, poimâine, adică, marți.

Nu știu când va pleca spre tine această scrisorică. – Adineaori am fost întrerupt, mi-a fost adusă masa pe prânz. Au uitat însă să-mi aducă pâine. Am coborât să rezolv treaba asta, când colo, hotelierul, întâlnindu-mă în drum (și bănuind că sunt rus), mă întreabă: „Nu cumva dumneavoastră sunteți cel căruia i-a sosit o telegramă?“ Mi-a înghețat sângele în vine. Când mă uit la adresă, era scris: *À m-r Stablewsky*. Nu, zic, nu-i pentru mine. Am urcat ca să iau masa, dar n-am izbutit să mă liniștesc. Mă gândeam: dar dacă ți s-a întâmplat ceva, gazdele sau doctorul mi-au telegrafiat la rugămintea ta și, așa cum se întâmplă cu numele rusești – să tot fie pocite, cei de la poștă

mi-or fi pocit numele? Am coborât din nou: întreb: n-aș putea să aflu de unde a sosit telegrama? Mi se spune: din Prusia. Of, slavă Domnului! Am tras însă o spaimă strașnică!

Anecika, draga mea, bucuria mea! Cât voi mai sta aici, numai la tine îmi va fi gândul. Ai grijă de tine! Te implor și te sărut. Porumbița mea, dacă ai ști cât de tare mă mustră conștiința: deunăzi am fost atât de nervos, atât de supărat, am țipat la tine. Îngerul meu, tu știi prea bine cât de mult te iubesc, cât te ador. Doar să mă iubești și tu pe mine.

La revedere, draga mea. Pe marți, probabil. Te sărut de un milion de ori și te ador pe veci. Al tău credincios, care te iubește,

Fiodor Dostoievski.

Cu sănătatea stau foarte bine. Serios: mă simt excelent! Călătoria cea atât de plăcută mi-a priit.

Mă rog pentru tine și pentru ei[65].

Ania, draga mea, să nu-ți pui prea mari speranțe în câștigul meu, să nu-ți faci visuri. S-ar putea să și pierd, deși îți jur că voi fi prudent ca un ovrei.

17. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

‹Destinația: Geneva› **Saxon-les-Bains**

18 noiembrie ‹18›67, luni

Ania, draga mea, neprețuita mea, am pierdut tot, tot! O, înger al meu, să nu te întristezi și să nu-ți faci griji! Fii sigură că acum va sosi, în sfârșit, timpul ca eu să fiu demn de tine și să nu te mai fur ca un hoț rău și ticălos! Acum, romanul, numai romanul ne va salva[66]; ah, dacă ai ști ce speranțe îmi pun într-însul! Fii sigură că-mi voi atinge ținta și-ți voi câștiga considerația. Nu voi mai juca niciodată, niciodată. Tot așa s-a întâmplat și în anul '65. E greu să fii mai aproape de pierzanie

de cât am fost atunci, dar tot munca a fost cea care m-a salvat[67]. Cu dragoste și cu speranță, mă voi apuca și acum de lucru, și-ai să vezi ce va fi peste 2 ani.

Acum însă, îngerul meu, să nu-ți faci griji! Eu sunt plin de speranță și abia aștept să plec la tine, dar până joi nu am posibilitatea s-o fac. Și iată de ce: vreau să afli totul.

Am amanetat și inelul și paltonul de iarnă, și-am pierdut toți banii. Pentru inel și palton trebuie să plătesc 50 de franci, și de scos de la amanet am să scot totul (ai să vezi cum). Dar în momentul de față nu despre asta e vorba. Acum e ora trei după-masă. Peste o jumătate de oră am să expediez această scrisoare și-am să mă duc să ridic de la poștă scrisoarea ta, dacă o fi sosit (de dimineață m-am repezit până acolo, dar nu era nimeni, n-am găsit pe nimeni). În felul acesta, scrisoarea mea va pleca mâine – fie la ora 5 dimineața, fie la unsprezece – nu știu. În orice caz, o vei primi tot mâine. Dar în tot acest răstimp eu am locuit [în acest] la hotel pe datorie, așa că nu voi putea să plec fără să plătesc. De aceea, te implor, Ania, îngerul meu salvator, să-mi trimiți, pentru a achita hotelul, suma de 50 de franci. Dacă vei trimite acești bani miercuri dis-de-dimineață sau vei izbuti s-o faci mâine, marți, seara, atunci eu îi voi primi miercuri seara, iar joi dimineața sau la ora 6 seara voi fi la tine.

Draga mea, să nu te necăjești că te-am ruinat, să nu suferi gândindu-te la viitorul nostru. Să știi că am să repar totul, totul!

Am de gând, draga mea, să-i cer 300 de franci, până la 15 decembrie, lui Ogariov[68]. În primul rând, el nu este Herzen[69], iar în al doilea rând, deși mi-e greu, mă doare că va trebui s-o fac, totuși nu consider că, împrumutându-mă, mă voi angaja față de el și în plan moral. Am să-i vorbesc despre asta chiar atunci când voi împrumuta banii, am să i-o spun cinstit. În fine, el este poet, literat, un om inimos și, în afară de asta, vine el însuși pe la mine, caută în mine un interlocutor, înseamnă că mă stimează. Nu mă va refuza pentru un răstimp de numai trei săptămâni.

Totodată, îi voi scrie lui Katkov (care nici el nu mă va refuza) să-mi trimită în decembrie, în mod excepțional, nu 100,

ci 200 fr. (iar restul de 200 de ruble, conform convenției, lunar). La 15 decembrie îi vom restitui lui Ogariov cei 300 de franci și ne vor mai rămâne 380 de franci.

Între timp, din cei 300 fr.[70] împrumutați de la Ogariov, vom plăti astfel: pentru palton și inel: 50 fr. Pentru rochiile tale, 80 fr. Pentru briliante, 150 fr.[71] [Gazd] În total, 280 de franci. Nu ne va mai rămâne aproape nimic, în schimb, ne vor rămâne lucrurile. Dacă nu socotim banii datorați gazdelor, atunci, prin amanetarea doar a briliantelor și inelelor, am putea trăi până vom primi banii. La 15 decembrie vom putea din nou să scoatem lucrurile de la amanet și din nou să le amanetăm, și așa va continua vreo t r e i luni, iar p e s t e t r e i l u n i îi voi [trimite] oferi lui Katkov părți de roman în valoare d e t r e i m i i, și-atunci cu siguranță că-mi va [expedia] achita, la rugămintea mea, către ziua când va trebui să naști[72], cel puțin 300 fr., iar [poa] peste alte 2 luni, încă 500.

În ceea ce privește cheltuielile pentru viitorul nostru oaspete și îngeraș, eu, între timp, voi născoci ceva și voi obține banii necesari. Ne vom strădui din răsputeri, mai întâi câte puțin, iar apoi mai repejor, și vom face treaba!

Ania, draga mea, pentru numele lui Dumnezeu, nu fi îngrijorată! Eu sunt acum sănătos, dar cât de greu îmi va fi să aștept ziua de joi și clipa când ne vom revedea! Ania, eu sunt nedemn de tine, dar iartă-mă și de astă dată! Voi reveni cu o speranță fermă în suflet și îți promit că vei avea parte de fericire! Doar să mă iubești și tu așa cum te iubesc eu – la nesfârșit, pe vecie. Să nu-mi socotești faptele de acum drept semne de superficialitate ori de inconsistență a dragostei mele. Vede Dumnezeu cât de tare m-am pedepsit pe mine însumi și cât de mult am suferit. Dar cel mai mult sufăr pentru tine. Mi-e teamă că acum, stând singură (până joi), îmi vei duce dorul, vei plânge, vei suferi și nu vei avea grijă de tine. Ania, îngerul meu sfânt, înțelege că-ți vorbesc foarte serios, că pentru noi începe o viață nouă; mă vei vedea, în sfârșit, la lucru. Voi salva și voi repara totul. Data trecută m-am întors deprimat, acum însă port speranță în inimă și nu sufăr decât la gândul că ziua de joi e atât

de departe! Rămâi cu bine, îngerul meu, la revedere, te îmbrățișez și te sărut! O, de ce, de ce am plecat de lângă tine! Te sărut, îți sărut mâinile și picioarele. Al tău, care te iubește pe vecie.

Fiodor Dostoievski.

P. S. Banii trimite-i în felul următor: pune o bancnotă de 50 de franci (procurată de la zarafi) în scrisoare, apoi în plic și trimite-o la *Saxon-les-Bains, poste restante, recommandé*.

P. P. S. Și, pentru numele lui Dumnezeu, nu te necăji, nu te întrista; când mă gândesc că te poți îmbolnăvi în acest răstimp, îmi sângerează inima! Oare cum de te-am lăsat singură! Ah, ce departe e ziua de joi!

Să nu-ți închipui, pentru Dumnezeu, că voi juca și acești 50 de franci. O, pentru Dumnezeu, să nu-ți închipui așa ceva. Voi pleca îndată spre tine.

Voi [pleca] sosi la ora șase (iar nu dimineața), pentru că aici, la hotelul acesta blestemat, nu poți obține în nici un fel să fii trezit la ora patru dimineața.

1868

18. F. M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

‹Destinația: Geneva› **Saxon-les-Bains**

Sâmbătă, 4 aprilie ‹1868›

Niutia, îngerul meu drag, am pierdut totul, de cum am venit, într-o jumătate de oră am și pierdut. Ei ce-am să-ți spun acum ție, îngerului pe care mi l-a trimis Dumnezeu și pe care eu îl chinuiesc atâta? Iartă-mă, Ania, eu ți-am otrăvit viața! Ba încă având-o și pe Sonia!

I-am dat persoanei inelul; mi l-a luat, dar în silă, și bani nu mi-a dat, pentru că, zice, n u a m . și mi-a spus să vin pentru răspuns la ora 7. Acum e 6½. Dar zice că mai mult de 10 franci n-o să-mi dea. Pur și simplu – asta reiese din toate – îi e frică pentru că au strâns-o cu ușa, vreau să spun că autoritățile locale interzic să i te adresezi. Vorbind cu mine, a luat-o în acest sens, gura pe dinainte. Am s-o implor să-mi dea nu 10, ci 15 franci. Dar având nu numai 15, ci chiar 20 de franci (pe care ea, probabil. n-o să mi-i dea), nu voi mai putea pleca. Pentru hotel am totuși nevoie de cel puțin 17 franci, călătoria va costa 8 franci, asta înseamnă 25 de franci. Pe când eu nu mai am nimic, chiar nimic [nici un], doar câteva centime.

Oricum ar sta însă lucrurile, Ania, este i m p o s i b i l să mai rămân aici. Salvează-mă, înger păzitor al meu. (Ah, îngerul meu, eu te iubesc la n e s f â r ș i t , dar mi-a fost scris să-i chinuiesc pe toți cei pe care îi iubesc!)

Trimite-mi cât mai mulți bani. Nu pentru joc (aș jura că n-o voi mai face, dar nu îndrăznesc, pentru că până acum te-am

mințit de o mie de ori). Iată un calcul privind situația cea mai proastă ce s-ar putea ivi, deși ea ar putea să fie și mai bună; eu însă am avut-o în vedere pe c e a m a i p r o a s t ă, pentru că așa e mai sigur.

Dacă banii tăi vor sosi poimâine-dimineață, atunci va trebui să achit hotelui c a m p e n t r u p a t r u z i l e.

Așadar:

Minimum	– 60 fr.
Pentru călătorie	– 10 fr.
De scos inelul de la amanet	– 20 fr.
Total	– 90 fr.

Îngerul meu, trimite-mi 100 fr. Îți vor mai rămâne 20 sau și mai puțin; amanetează și tu ceva. Doar să ajung mai repede la tine.

De jucat n-am să joc. Altcândva primeam scrisorile tale (cu bani) dimineața (ultima dată, la ora 9), așa încât izbuteam să plec numaidecât. Dacă îi voi primi și acum tot în cursul dimineții, voi avea timp să judec situația și n u m ă v o i d u c e s ă j o c (jocul începe de la ora 2.) – Am luat deci în calcul situația cea mai proastă. Tocmai de aceea nu voi cheltui, probabil, toți cei 90 de franci. Iar dacă din cei 100 pe care mi-i vei trimite îmi vor rămâne, cu toate cheltuielile făcute, fie și p a t r u z e c i de franci, t o t n u m ă v o i d u c e s ă j o c, ci ți-i voi aduce acasă pe toți.

Mai ascultă-mă: la ora 7 ticăloasa asta îmi va da între 10 și 15 franci. Întrucât tot n-am ce să fac cu acești bani, iar de r ă m a s aici mi-e g r o a z ă să rămân, mă voi duce să-i pontez. Dacă voi câștiga 10 franci, atunci mâine-dimineață, fără să-ți aștept scrisoarea, voi pleca pe dată spre voi, iar în legătură cu această misivă a ta voi lăsa aici adresa mea de la Geneva, pentru ca atunci când respectiva scrisoare recomandată cu cei 100 de franci va sosi la hotel, să-mi fie expediată de urgență la Geneva, potrivit adresei.

Aceasta e șansa pe care o am de a mă întoarce chiar mâine. Dar, o, Doamne! cât ‹e› de mică e această șansă!

Iartă-mă, Ania, iartă-mă, draga mea! Căci oricât aș fi de dezgustător, oricât de ticălos, totuși vă iubesc pe amândouă, pe tine și pe Sonia (care e ca și când ai fi tot tu) mai mult decât orice pe lume. Fără voi amândouă n-aș putea să trăiesc.

Te rog, pentru numele lui Dumnezeu, nu-mi duce dorul (îți jur că arăt mai bine decât îți închipui; dar tu mă iubești atât de mult, încât, probabil, îmi duci dorul).

Să nu-ți pară rău, Ania, pentru acești 100 de franci! Cu cei pe care îi vom primi de la Maikov, vom avea totuși 200[73], iar eu, îndată ce voi sosi acasă, îmi voi aduce la îndeplinire o anumită idee. Tu știi că trebuie să-i scriu lui Katkov. Ei bine, acum știu ce-i voi scrie! Și fii sigură că nutresc o anumită speranță. M-am gândit la treaba asta încă de alaltăieri.

Iartă-mă, iartă-mă, Ania! Îți sărut picioarele, iartă-l pe nesăbuitul tău. Doar o avem și pe Sonia, pe Sonia, îngerașul nostru, draga de ea!

O, să nu-mi porți de grijă! Eu, în schimb, sunt, în ceea ce te privește, tare îngrijorat, tare îngrijorat! Ce se va întâmpla dacă voi rămâne aici 4 zile în loc de una!

Vă îmbrățișez și vă sărut pe amândouă, va iubesc la nesfârșit, ai grijă de Sonia, ai toată grija; gazdei și tuturor celorlalți spune-le că ai primit scrisoare de la mine și că, *poate*, voi mai sta aici vreo *două* zile!

Ce-am să mă fac fără voi!

Ba încă, în ceea ce mă privește, aș mai avea o ocupație. Voi sta să-mi concep studiul, ori să scriu scrisori pentru cei din Rusia. Dar, tu, tu ce vei face? Vei plânge întruna! O, Ania! Cât de mult am riscat! Ție poate să-ți dispară laptele! De cei 100 de franci să nu-ți pară rău, am să-i recuperez, doar să revin cât mai repede la tine! Sunt pe veci al tău și al Soniei și vă voi răsplăti. Cu dragostea mea vă voi răsplăti pe amândouă,

Al tău, F. Dostoievski.

Să nu-mi socotești rugămintea de a-mi trimite 100 de franci drept o rugăminte de nebun. Să știi că nu sunt nebun. Și nici

vicios să nu mă socotești: nu voi fi ticălos, nu te voi minți, nu mă voi duce să joc. Banii ți-i cer doar pentru mai multă s i g u r a n ț ă.

Voi munci acum zi și noapte. Când, în septembrie trecut, am venit la Geneva, ne aflam într-o situație și mai proastă[74].

19. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

<Destinația: Geneva>

Bains-Saxon
4 aprilie<1868>
ora 9 ½ seara

Ania, îngerașule, în loc [ca eu] să sosesc eu la tine, va sosi mâine, pe la 5, această scrisoare – bineînțeles, dacă îți vei propune să faci seara un drum până la poștă. [Se prea poate să nu-l faci, necăjită cum ești și ocupându-te de Sonia (pe care n-o merit). Ce fel de tată sunt eu?]. Dar mai ales, având în vedere că mâine-dimineață vei mai primi o scrisoare de-a mea*. Bine ar fi însă ca și scrisoarea de față s-o citești tot mâine!

Fapt e ca de la ticăloasa asta de *m-me* Dubuque[75] am primit astăzi, la ora 7, suma de 20 fr. Întrucât însă nu mai aveam decât 50 de centime, iar cei 20 de franci oricum nu mi-ar fi ajuns ca să achit hotelul și să plec spre tine, m-am dus la ora 8 să joc – și am pierdut totul! Nu mai am decât aceleași 50 de centime. Prietenă dragă! Fie ca aceasta să-mi fie ultima și definitiva învățare de minte, una pe drept cuvânt cumplită! – Ascultă, draga mea, s-a întâmplat odată, mai precis, chiar ultima dată, că mi-ai trimis niște bani extrem de repede, astfel că am izbutit să plec de aici cu trenul de dimineață. Lucrul cel mai rău ar fi acum, adică ar dura cel mai mult, să nu mă întorc la tine decât marți. Dacă însă ar da Dumnezeu ca banii să-mi parvină luni mai devreme, atunci aș sosi, poate, tot luni. O, de s-ar putea întâmpla așa!

---

* Ultimele fraze scrise, de bună seamă, în grabă, nu sunt foarte corect corelate și structurate (*n. tr.*).

N. B. (În cazul când scrisoarea mea de astăzi, expediată la ora 6, nu va ajunge deloc la tine (adică, se va pierde pe drum, ceea ce nu cred că se poate întâmpla), îți comunic și aici ceea ce-ți scrisesem în cealaltă misivă, și anume, că am pierdut absolut totul, că mi-am amanetat și inelul, și că am nevoie, cât se poate de repede, de 100 de fr. Totodată, te imploram să nu te necăjești că-i atât de mult, că-i vorba, adică, de 100 de fr., aproape tot ce mai avem asupra noastră. De asemenea, îți dădeam solemn și pentru ultima oară cuvântul meu de onoare că nu voi mai juca, ci, primind cei 100 de franci, voi pleca imediat spre tine.)

Iar acum, îngerul meu drag, etern, neprețuit și aducător de bucurie – ia aminte la problema p r i n c i p a l ă pe care doresc să ți-o comunic!

Află deci, în primul rând, îngerul meu, că de n-ar fi intervenit acum această întâmplare urâtă și ticăloasă, pierderea aceasta a sumei de 220 de fr., poate că n-ar fi existat nici ideea uimitoare și excepțională ce mi-a venit în minte și care va avea ca efect s a l v a r e a n o a s t r ă definitivă! Într-adevăr, prietenă dragă, am credința că, poate, Dumnezeu, în marea Sa milă, a făcut asta pentru mine, jucător minuscul, infam și nesăbuit, luminându-mi mintea și scăpându-mă de patima jocului, și deci salvându-te și pe tine, pe Sonia, pe noi toți, pentru întreg viitorul nostru!

Fii deci atentă.

Ideea despre care îți vorbesc îmi mijise încă înainte ca eu să pornesc încoace, dar numai îmi mijise, și n-aș fi dus-o la îndeplinire de n-ar fi fost acest i m p u l s, această pierdere nesăbuită a ultimelor și minusculelor noastre resurse. Acum însă o voi duce la îndeplinire. Îți mărturisesc că am pregetat chiar să-i scriu și lui Katkov, lucru pe care ar fi trebuit să-l fac încă de săptămâna trecută (ca să-i cer scuze pentru întârziere). Am așteptat rezultatul călătoriei mele încoace. Acum însă, după ce am pierdut tot, voi sta mâine toată ziua să întocmesc această scrisoare, pe care o voi scrie deci, adică o voi definitiva, aici. Pentru ca, revenind la Geneva, s-o expediez în aceeași zi la Moscova.

În cuprinsul scrisorii, pe un ton sincer și direct, îi voi descrie întreaga mea situație. Va fi o scrisoare atât de sinceră și deschisă, încât am de pe acum senzația că o voi compune fără nici un efort.

Voi începe prin a-i prezenta motivul întârzierii mele. Acest motiv a fost unul întâmplător: nașterea copilului. Faptul (adică, întârzierea) nu se va mai repeta, ceea ce el, desigur, îl va înțelege. Apoi îi voi spune că aici, la Geneva, sănătatea ta și a mea n-au făcut decât să se înrăutățească, că doctorii ne recomandă, atât mie, cât mai ales ție, să ne căutăm o climă mai favorabilă, și că numai acest lucru ar putea să-mi aducă liniștea necesară.

Întrucât însă acum nu pot în nici un caz să dispun de sume mari și nici de timpul necesar de a-mi muta domiciliul, intenționez (mai precis, doresc nespus de mult) să ma mut la o mică distanță de Geneva, doar la doi pași de ea, și anume, în orașul Vevey, aflat pe malul drept al lacului, unde nu există bise* și nici bruște schimbări climatice.

În acest orășel cu climă plăcută și sănătoasă, orășel care seamănă mult cu o adunare de vile, mai precis, cu un sat, voi putea să locuiesc în deplină izolare până ce îmi voi definitiva romanul[76]. Or, pentru așa ceva, izolarea și liniștea îmi sunt absolut necesare. Până la toamnă romanul va fi definitivat; părți din el le voi expedia continuu. Între timp, soția mea își va reface și ea sănătatea și vom izbuti să ne creștem copilul fără să ne temem a-l îmbolnăvi scoțându-l afară, unde să fie amenințat de neașteptatele *bise* locale.

Îi voi scrie, de asemenea, că a ajuns să-mi fie greu a mai locui în străinătate. Am însă de achitat o datorie, reprezentând polițe în valoare de 3 000 de ruble. Ca atare, toate speranțele mi le pun în roman și în succesul acestuia. Căci astfel întreg viitorul îmi va fi asigurat. Romanul îi voi definitiva până la toamnă și, dacă va fi bun, îmi va fi achiziționat pentru o a doua ediție. (Considerând, desigur, că datoria către dânsul, Katkov,

* *Bise* – vânt rece, care suflă din nord sau nord-est (tr.) (în original, cu caractere chirilice, *bizî* – pluralul „rusificat" al subst.) (*n. tr.*).

va fi achitată tocmai prin definitivarea cărții.) În acest caz, revenind în țară, le voi oferi direct creditorilor mei această a doua ediție!

Și îi voi mai spune așa: de Dumneavoastră, Mihail Nikiforovici, depinde tot viitorul meu! Ajutați-mă să-mi duc la bun sfârșit romanul (presimt eu că va fi un roman bun), sprijiniți-mă acum, dați-mi posibilitatea să mă bucur până la toamnă de-o climă convenabilă și de solitudine – deci iată ce mai doresc:

Până în prezent, am luat în avans de la dumneavoastră suma totală de 5 060 r.[77] Având însă în vedere că v-am remis aproape 12 coli din roman, se poate considera în mod aproximativ că datoria rămasă reprezintă circa 3 300 r. Vă mai rog să-mi trimiteți acum 300 r., datoria urmând a se ridica deci la 3 600 r., însă în mai puțin de două luni vă voi mai trimite între 10 și 12 coli, ceea ce înseamnă că datoria se va reduce la 2 000 r.

Până la expedierea acestor 10-12 coli, reprezentând partea a 2-a, în întregime, a romanului (sau, după calculul de până acum, părțile a 3-a și a 4-a), mă oblig să nu vă mai solicit bani. După expedierea amintită însă, adică peste două luni, vă voi mai solicita o sumă [de vreo], în schimbul căreia, peste alte două luni, vă va sosi partea a 3-a, adică, a 5-a și a 6-a, și-atunci datoria mea va ajunge la numai o m i e , ba poate chiar la o sumă și mai mică. Va urma însă partea a 4-a (adică, a 7-a și a 8-a), așa încât vă voi achita până la urmă întreaga datorie.

(*N. B.* Să știi că nu-mi amintesc cum am convenit, la ultima întrevedere cu Katkov, să socotesc drepturile cuvenite pentru o coală: ele reprezentând câte 150 r.[78] pentru o coală sau câte [150] 125? Dar așa îi voi și scrie: adică, în cazul când romanul va fi bun, adică, va produce efectul scontat, atunci să primesc câte 150, dacă așa a fost stabilit, iar dacă nu va fi foarte bun, ci doar bun*, atunci, ținând seama de volumul lui foarte mare (40 coli), sunt de acord să încasez și câte 125 r.)

---

* Contradicția ce se observă, precum și structura frazei se datorează autorului (*n. tr.*).

De cele trei sute de ruble am nevoie acum mai ales datorită faptului (în cazul când și amintita mutare de domiciliu va putea avea loc) că, oricum am stat să socotesc împreună cu soția mea, a trăi aproape două luni de zile, inclusiv mutarea și plata unor datorii mărunte, fără cel puțin 1 000 de franci nu este cu putință!

Așadar, în mâinile [lui Katkov] Dumneavoastră, Mihail Nikiforov‹ici›, se află aproape însăși soarta mea.

Oricum ar fi însă, ediția a 2-a a *Idiotului* vă aparține Dumneavoastră până când nu Vă voi achita totul, adică, până la definitivarea romanului, iar atunci mă voi adresa tot Dumneavoastră cu rugămintea de a ne oferi mijloacele necesare pentru ca noi să putem reveni la toamnă în Rusia.

Cam acesta ar fi conținutul scrisorii mele[79]. Voi mai adăuga la cele de mai sus că, ținând seama de starea sănătății tale și a mele, precum și de toate problemele noastre, îl rog să-mi răspundă numaidecât. De acest răspuns e legat, în ceea ce mă privește, aproape totul, iar Dumneavoastră, îi voi spune, sunteți un om mult prea fin pentru ca această rugăminte, de a-mi răspunde mai repede, să vă poată jigni. Pentru mine [îi voi spune], în tot acest răstimp, aproape că ați jucat rolul Providenței; datorită Dumneavoastră sunt astăzi fericit: doar și în urmă cu un an m-ați ajutat: cu prilejul căsătoriei mele. Așa apăreți Dumneavoastră în ochii mei.

Deci, o asemenea scrisoare doresc, îngerul meu drag, să i-o trimit lui Katkov, în chiar ziua sosirii mele. Îți jur, prietenă dragă, că nădăjduiesc să primesc un răspuns favorabil!

Acum, Ania, fii atentă în continuare.

Răspunsul lui Katkov și suma de 1 000 fr. ne vor sosi (sunt ferm convins că ne vor sosi) la data de 1 mai după stilul de aici. Sunt convins de aceasta ca de existența lui Dumnezeu. Totul va depinde atunci de noi înșine, adică de mine și de tine, precum și de felul în care Dumnezeu ne va îngădui să rezolvăm această situație. Iar situația respectivă constă în următoarele:

Vom reuși, oare, ca la 1 mai după stilul de aici (când vom fi primit răspunsul lui Katkov) să facem în așa fel ca după achitarea tuturor datoriilor și efectuarea tuturor celorlalte chel-

tuieli, inclusiv cele privind mutarea (către 1 mai) la V e v e y, să mai rămânem cu 400 sau cel puțin 350 de franci? Fii atentă:

Eu am mai făcut următorul calcul: plata pentru obiectele amanetate va fi de circa 200 de franci, datoriile către *m-me* R o l l a n d[80] etc., încă 100 de [ruble] franci. Josselinei – 200 de franci (în cel mai rău caz) și, în sfârșit, 100 de franci pentru rochiile tale de vară (asta, în orice caz).

În t o t a l, suma se va ridica la 600 de franci. Ne vor rămâne deci 400 fr. (Desigur, când mă voi întoarce, vom calcula totul mai amănunțit. Poate că *m-me* [Josslin] Josseline va pretinde mai mult. Dar asta nu contează! Important e să plecăm cât mai repede din Geneva!) Acum:

Despre V e v e y vom mai discuta. însă cred că acolo nu vom mai plăti câte 100 de franci pe lună pentru locuință, ci, cel mult, 50. Mâncarea va fi, desigur, și ea mai ieftină. Să traversăm deci lacul. S-o luăm și pe Josephine cu noi[81].

Și-apoi, chiar dacă, cu toate cheltuielile făcute, ne vor mai rămâne în total, după ce vom sosi la V e v e y, 300 de franci, să știi că și acești 300 de franci nu vor reprezenta o sumă prea mică, deoarece la Vevey cred că totul e mai ieftin decât la Geneva.

Acum, îngerul meu, bucuria mea, cerul meu nesfârșit, soția mea dragă, nu mai am decât o singură grijă! Fii atentă:

Grija ar fi următoarea: ce ve face tu acolo? Căci Vevey e un orășel și mai mic decât Geneva. Ce-i drept, împrejurimile și clima sunt încântătoare, totuși nu există nimic în plus, în afara, poate, a unei biblioteci publice. Ce-i drept, la vreo șase verste distanță, nu mai mult de atât, se află *Vernex-Montreux*; acolo e muzică, un cazinou, au loc petreceri etc., totuși este vorba din nou de-o anumită izolare până la sosirea toamnei! Te vei plictisi, îngerul meu, de asta mă tem!

Oare de aceea te-am luat eu de sub ocrotirea mamei tale ca tu să te plictisești, să înduri o asemenea povară? Gândește-te însă, draga mea, care este acum pentru noi p r i n c i p a l a problemă? P r i n c i p a l a problemă o reprezintă succesul romanului. (O, departe de mine de-aci încolo gândul la joc, mirajul acesta blestemat! Așa ceva nu se va mai întâmpla nicicând!)

Într-adevăr, dacă romanul va fi terminat, totul va fi în ordine. Pe lângă aceasta, el, în mod obligatoriu, trebuie terminat cât mai repede, adică până în toamnă. Asta înseamnă că în nici un caz nu trebuia să plec în voiaj înainte de vreme, ci trebuia să rămân pe loc. Oricum însă, de Geneva a ajuns să-mi fie silă. Pe când la Vevey ne vom simți ca la țară, ca într-o stațiune. Eu voi scrie zi și noapte, noutatea locului mă va liniști pentru multă vreme, crizele mi se vor domoli și ele datorită climei plăcute, iar plictisul încercat la Geneva poate că se va risipi și el. Mă voi gândi mereu la faptul că, în cazul când voi definitiva romanul și bine, și repede, atunci mă voi elibera mai curând. Peste vreo două luni voi mai solicita celor în drept 300 sau 400 de ruble, ceea ce înseamnă că vom avea din ce să trăim. Între timp, bucurându-te de o climă favorabilă, îți vei reface sănătatea, iar până când voi încheia romanul o vom pune pe picioare și o vom fortifica și pe Sonia. (O, de-ar veni și mama să stea cu noi![82] Cât de mult ne-ar ajuta la toate!) Mai târziu, spre toamnă, când voi ajunge să finalizez romanul și va fi achitată întreaga (sau aproape întreaga) datorie către Katkov, îi voi mai cere vreo 1 000 de ruble și, în septembrie, la începutul sau la sfârșitul lunii, vom părăsi Vevey-ul și vom călători prin Italia, pe care doresc să ți-o arăt, adică prin Florența, Neapole, Veneția, iar apoi prin Viena, spre Rusia. (Dacă va fi cu noi și mama, vom putea să vizităm în prealabil și două-trei localități din Elveția.) În Rusia vom reveni, desigur, fără bani, dar dacă romanul va avea succes (ceea ce voi vedea cu ochii mei, voi auzi și mi se va comunica), atunci voi primi și comenzi, voi putea vinde și cartea mai bine. Creditorilor le voi spune pe șleau: dacă mă veți forța acum, adică îmi veți cere să vând romanul imediat, îl voi vinde pe nimic. Mai acordați-mi vreo patru luni și mă voi achita față de toți. Cu ce vom trăi în Rusia? Bine, dar în Rusia voi găsi repede mijloacele necesare, voi începe să scriu o altă carte, voi primi o nouă comandă.

Așadar, totul depinde de romanul la care lucrez, de succesul lui, precum și de mutarea noastră la Vevey. De toate acestea depinde, poate, întreg viitorul nostru. Și cu cât va trece timpul,

cu atât ne va veni mai ușor. Și poate că peste vreo trei ani ne vom pune *definitiv* pe picioare.

Ania, draga mea, nu știu ce părere vei avea tu, dar mie *toată această idee* îmi place. Katkov ne va ajuta fără doar și poate, sunt convins, sunt sigur că o va face. Scrisoarea pe care i-o voi compune aici ți-o voi citi mâine, după ce voi ajunge acasă și vă voi îmbrățișa pe tine și pe Sonia. O, dragele mele! Trebuie să recunoști, trebuie totuși să recunoști, bucuria mea, că de n-aș fi suferit acum acest ghinion păcătos, cred că nu m-aș fi decis să fac un asemenea *pas*, care ne va izbăvi de toate necazurile și pe care îl socotesc acum a fi unul pe deplin corect. Ba poate că, o, Doamne, ar trebui chiar să-i mulțumim lui Dumnezeu pentru această întâmplare ce mi-a sădit acum în suflet o singură speranță: speranța legată de truda care mă așteaptă. – Să nu-ți închipui, o, să nu-ți închipui nici o clipă, îngerul meu, că din cei 100 de franci pe care mi-i vei trimite voi pierde acum din nou măcar unul singur! Chiar de-aș fi pe deplin convins că voi câștiga ceva, chiar de m-aș decide să mai risc o dată, acum, după decizia definitivă pe care am luat-o și trezirea noilor mele speranțe, mi-ar fi pe drept cuvânt rușine, și față de tine, și față de mine însumi, de un asemenea câștig.

Ah, dacă ai ști cât de mult m-au liniștit deodată toate aceste gânduri și cu câtă credință și speranță îi voi scrie mâine lui Katkov. Noua mea scrisoare nu va semăna deloc cu cele de până acum! Mă simt atât de înviorat, atât de înviorat! Un singur lucru mă face să sufăr: acela că va mai dura atât de mult până ce vă voi revedea. Poate chiar până marți! Numai la voi am să mă gândesc și ziua și noaptea! Cel mai mult sufăr la gândul că te vei necăji, vei plânge, te vei îmbolnăvi, ba poate că vei avea neplăceri și cu laptele. Ah, de ce, de ce nu ți-am scris toate astea de dimineață, ci ți-am trimis scrisoarea aceea disperată! Totuși, deși întrevăzusem la un moment dat minunata idee ce mi s-a conturat acum în minte, ea încă nu mi se limpezise pe deplin! Nu mi s-a clarificat decât la ora nouă sau cam pe atunci, după ce am pierdut banii și am ieși să mă plimb prin parc. (La fel mi s-a întâmplat și la Wiesbaden, când, după o altă aseme-

nea pierdere, am născocit subiectul romanului *Crimă și Pedeapsă* și mi-am propus să intru în relații cu Katkov. Poate e vorba de soartă, poate de însuși Dumnezeu.)

Să crezi și tu în Dumnezeu, Ania, să crezi în marea Lui milă și să știi că niciodată nu m-am simțit atât de în putere și plin de speranță ca acum! Numai că mi-e un dor nespus de voi amândouă! Ce vei fi făcând tu acum? Dar Sonia? Poate că și tu îmi duci dorul, poate că te istovești gândindu-te la mine! Și Sonia, Sonia! Ah, de m-aș vedea mai repede în preajma voastră!

Draga mea, până la 1 mai vom trăi din împrumuturi, amanete și din banii primiți de la Katkov. Îndată, mă voi apuca și de lucru și... ura!

Ce veți fi făcând amândouă, o, Doamne, ce veți fi făcând! Vom trăi, de asemenea, și din dragostea noastră, din înțelegerea inimilor noastre. Sunt acum atât de înviorat, atât de convins că ne vom muta la Vevey! Zău că e mai bine acum, decât dacă aș fi câștigat! (Și e tot atât de important să vină mama la noi, asta e foarte important! Banii pe care îi avem ne vor ajunge, nici vorbă că ne vor ajunge!)

Te îmbrățișez pe tine, o îmbrățișez pe Sonia, fiți vesele și fericite, așteptați-mă! Tremur pentru voi.

Tu nu te mai chinui, dormi mai mult, mănâncă mai mult. Și încearcă într-un fel mai abil să spui acasă că voi reveni luni, că voi întârzia cu o zi. O, draga mea! Vă binecuvântez pe amândouă! O, de ne-am revedea mai repede și fără necazuri!

Sunt cu desăvârșire sănătos.

De un singur lucru mă tem: că diseară n-ai să te duci la poștă și, astfel, n-ai să primești chiar astăzi prezenta scrisoare. Poate că am să ți-o trimit pe adresa de acasă.

La revedere, draga mea, la bună vedere! Vă îmbrățișez pe amândouă.

Al vostru întru totul,

F. Dostoievski.

La Vevey vom ajunge cu siguranță. Să crezi în asta și să speri!

1870

20. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Hombourg[83]
‹*Destinația: Dresda*› ***29/17 aprilie 1870***
Ora 11 dimineața

Ania, neprețuita mea, am sosit aici chiar în această clipă, încă n-am mâncat, nici nu m-am spălat, și, când îți scriu, îmi tremură mână: am obosit, sunt sleit de puteri, iar azi-noapte nu am dormit deloc. Aici e atât de frig (deși e un soare puternic), încât rămân de-a dreptul uimit. Noaptea, în vagon (cu care, de la Leipzig, am călătorit precum sardelele într-un butoi), toată lumea a înghețat de n-a mai știut ce să facă. Imaginează-ți că dimineața câmpiile verzi dimprejur s-au dovedit a fi acoperite de brumă, și totul: câmpiile, pădurile, casele, părea, până pe la ora șapte, înecat într-un strat gros de zăpadă. Sosind la destinație, am poruncit întâi și întâi să mi se facă focul. De fapt, am credința că nu am răcit. Acum, afară e un soare teribil, dar temperatura e de exact +2 grade Réaumur*. Mi s-a spus adineaori că, în urmă cu o săptămână, a fost aici o căldură de peste douăzeci de grade. Acest *Hôtel* la care am tras se cheamă *Hôtel du Parc* și se află chiar în preajma cazinoului. Am impresia că nu-i prea grozav; m-a adus aici un Dienstmann**. Curățenia lasă de dorit, camera e cam proastă, dar prețul e de

* Mod de a grada termometrele, notând cu 80° punctul de fierbere a apei. Datorat lui R. A. Réaumur, fizician și naturalist francez (1683–1757) (*n. tr.*).

** Om de serviciu (germ.) (*n. red. ruse*).

1 ½ florini. Ocup camera cu numărul zece. (*un cuvânt este șters cu cerneală.*) Cam asta e totul, draga mea, deocamdată. Sunt puțintel amețit și foarte trist. Am să mă spăl, am să mănânc, am să mă-mbrac și-am să mă duc la cazinou. Trecând pe acolo, am auzit, răzbătând dinăuntru, ecourile unui concert; cred că nu lipsește nici publicul.

Acum – despre tine, porumbiță dragă: să-mi scrii, fără să-mi ascunzi ceva, toate amănuntele în ceea ce te privește. În primul rând, dacă ești sănătoasă. Dacă n-ai răcit. Pentru că și la voi cred că e frig ca și aici. Nu-i nimic nou? Să-mi scrii amănunțit, porumbițo, ce face Liuba[84]. S-o săruți din partea mea și să-i transmiți profundul meu respect. Când ai s-o săruți, s-o faci de două ori: o dată din partea ta, iar a doua oară din partea mea. Cum v-ați împărțit odăile pe care le-am închiriat? În odaia ta doarme și mama? Fiind atât de frig, ar trebui să faceți focul la sobe. Am uitat să-ți scriu, Ania, că, la poștă, pentru a primi scrisorile mele, ar fi bine să te duci mai târziu, decât mai devreme, căci aș putea să le expediez și seara, din care cauză vor sosi la destinație ceva mai târziu. – Să te duci, adică, între orele 4 și 5, cam așa.

Nu te supăra, îngerul meu neprețuit, că-ți scriu prea puțin: ți-am mai spus: sunt atât de obosit, încât îmi scapă tocul din mână. Poate că am să mă mut de la hotelul acesta – prea mi se pare mizerabil. Oare ce-ți voi scrie mâine, neprețuita mea, cu privire la succesul pe care îl voi fi avut? Nu e plăcut să revii acasă cu nervii zdruncinați. Dar, în fond, fie ce o fi: m-am decis să mă țin tare.

Te sărut de 1 000 de ori (ca pentru început), pe Liuba, de asemenea. Nu știu dacă ai să le transmiți plecăciuni din partea mea mamei și lu Iv‹an› Gr‹igoriev›ici[85]. Dacă n-ai să crezi că e nepotrivit, atunci transmite-le. Să nu lași însă plicul și scrisoarea la vedere, ca să nu-și dea seama de unde au sosit[86].

Ți-aș mai scrie multe dacă n-aș fi sleit de puteri. Să știi că în timpul călătoriei n-a fost numai și numai frig; au avut loc și unele întâmplări hazlii. De la Eisenach încolo (mi-am dat

seama de asta când s-a făcut ziuă) priveliștile sunt uimitor de frumoase. Ce de verdeață!

Să nu-mi scrii, Ania, la *hôtel*, ci *poste restante*. E mai bine așa.

Te îmbrățișez tare, tare și te sărut, al tău soț, Fedea, care te iubește din toată inima,

F. Dostoievski.

Când ai s-o duci pe Liuba la culcare, să-i faci semnul crucii și s-o săruți și în numele meu.

1871

21. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

<Dresda>

<Destinația: Dresda> ***1 februarie <1871>, ora 4½***

Ania, porumbița mea dragă, să nu transcrii cele ce-ai stenografiat ieri[87]; m-am decis să rup totul. În schimb, de nu-ți va fi prea greu, transcrie cea din urmă filă (luând textul din „Russki Vestnik"). Dacă însă nu te vei simți bine, atunci nu mai transcrie nimic, am să șterg cu cerneală întreg pasajul. Bagă de seamă că toate astea trebuie să fie gata abia către ora 5, așa că nu încerca să faci eforturi peste măsură și nu te grăbi prea tare. Pe Liubka cea neastâmpărată o sărut, la fel și pe domnul NN[88], aflat deocamdată în anonimat și într-o s t r â m t ă izolare și, până una alta, tăcut, dar care se va face cândva auzit aidoma Liubkăi.

Al tău F. Dostoievski.

Trezește-mă la ora 2, dar aruncă-ți o privire la mine în odaie mai devreme[89].

22. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

<Wiesbaden>[90]

<Destinația: Dresda> ***28 aprilie <18>71. Vineri***

Ania, pentru numele lui Hristos, pentru Liuba noastră, pentru tot viitorul nostru, nu te speria, nu te neliniști; citește

scrisoarea până la capăt și cu atenție. La sfârșitul lecturii vei vedea că, în fond, necazul nu merită ca tu să-ți faci inimă rea, ci, dimpotrivă, în cele petrecute există un câștig care va prețui mai mult decât suma cu care a fost plătit. Așadar, liniștește-te, îngerul meu, și ascultă-mă, adică, citește-mi scrisoarea până la capăt. Pentru numele lui Hristos, nu-ți face rău singură.

Neprețuita mea, prietena mea pe vecie, înger ceresc al meu, îți dai seama, desigur, că am pierdut tot, toți cei 30 de taleri pe care mi i-ai trimis. Gândește-te însă că-mi ești unica salvare, că nu există nimeni pe lumea asta care să mă iubească așa cum mă iubești tu. Gândește-te, de asemenea, că există nenorociri care poartă într-însele și pedeapsa respectivă. Îți scriu și mă întreb: oare cum vei reacționa la toate acestea? Ce efect vor avea ele asupra ta? Să nu pățești ceva rău. Iar dacă în clipa asta are să-ți fie milă de mine, ei bine, să nu-ți fie: pentru mine ar fi prea puțin*.

Primind ieri misiva ta în care îmi scrii că vei fi mereu îngrijorată[91], nu am mai îndrăznit să-ți trimit telegramă și nici nu voi îndrăzni s-o fac în viitor. Îmi imaginez ce s-ar fi întâmplat dacă ai fi primit acum o telegramă cu un conținut ca acesta: *Schreiben Sie mir...*[92] Nu zău, cum ai fi reacționat?

Ah, Ania, de ce am plecat încoace!

Iată cam cum s-au desfășurat astăzi evenimentele: mai întâi, la prânz, pe la ora 1, mi-a sosit scrisoarea ta, fără să primesc însă și banii trimiși. După aceea, am trecut pe la hotel și-am așternut răspunsul la scrisoarea ta (un răspuns meschin și rău: tot eu, vezi Doamne, făcându-ți mustrări)[93]. Cred că-l vei primi mâine dimineață, dar asta, numai dacă te vei duce la poștă mai [târziu] devreme de ora 4. Am dus apoi scrisoarea la poștă, iar acolo mi s-a spus din nou că banii încă nu au sosit. Curând, cam pe la ora patru și jumătate, am venit pentru a treia oară, iar insul de la ghișeu mi-a prezentat banii și, la întrebarea mea: când au sosit? mi-a răspuns foarte calm că în jurul orei 2. Și-atunci de

*Posibila inadvertență se datorează autorului (*n. tr.*).

ce nu mi i-a dat când venisem acolo la două și jumătate? Văzând deci că trebuie să aștept până la ora șase și jumătatate ca să pot pleca de aici, am pornit spre cazinou.

Acum, Ania, poți să mă crezi sau nu, dar îți jur că nu am avut intenția să joc. Ca să mă crezi, îți mărturisesc și altceva: atunci când ți-am cerut, prin telegramă, 30 de taleri, și nu 25, voiam, de fapt, dar nici acest lucru cu toată tăria, să mai risc o dată punând în joc 5 taleri. Mi-am spus că, dacă îmi vor rămâne niște bani, îi voi aduce, cu toată certitudinea, acasă. Când însă am primit astăzi cei 30 de taleri, n u a m m a i v r u t să joc, și aceasta din două motive: 1) scrisoarea ta m-a impresionat nespus: oricine își poate imagina ce se va întâmpla cu tine! (mi-o imaginez acum) și 2) azi-noapte l-am văzut în vis pe t a t a[94], dar într-un chip atât de îngrozitor, cum nu mi s-a mai înfățișat decât de două ori în viață, vestindu-mi mari necazuri, lucru care s-a adeverit de fiecare dată. (Iar acum, când îmi amintesc și visul meu din urmă cu trei zile, în care se făcea că ai încărunțit, mi se oprește inima în piept! Doamne, ce se va întâmpla cu tine când vei primi această scrisoare!)

Venind însă la cazinou, m-am oprit lângă una din mese și-am început să pontez în gând: oare voi ghici sau nu? Ei bine, Ania, am ghicit de vreo zece ori la rând, și *Zero*-ul l-am ghicit. Am rămas atât de uimit, încât am început să joc cu adevărat și, în 5 minute, am câștigat 18 taleri. Și-atunci, Ania, mi-am pierdut capul: mă gândeam – am să plec de aici cu ultimul tren, am să stau o noapte la Frankfurt, dar măcar am să aduc ceva acasă! Căci îmi era atât de rușine pentru cei 30 de taleri de care te-am j e f u i t! Mă crezi, înger al meu, un an întreg am visat să-ți cumpăr cercei în schimbul celor pe care nu ți i-am mai restituit. Pentru mine ți-ai amanetat în acești 4 ani toate lucrurile și ai peregrinat împreună cu mine prin Europa, cu dorul de patrie în suflet! Ania, Ania, gândește-te, totuși, că nu sunt un om josnic, ci doar un jucător pătimaș.

(Să te mai gândești însă, Ania, și la faptul că acum fantezia asta a luat sfârșit pentru totdeauna. Ți-am mai scris și altă dată

că ea s-a sfârşit pentru totdeauna, dar nicicând n-am mai încercat sentimentul care mă animă acum, când îţi scriu. O, acum am scăpat într-adevăr de obsesia asta şi, dacă n-ar fi teama pe care o încerc în clipele astea pentru tine, i-aş mulţumi lui Dumnezeu că totul s-a sfârşit astfel, deşi cu preţul unei asemenea păţanii. Ania, dacă nu eşti supărată pe mine, gândeşte-te cât am pătimit acum şi cât voi pătimi timp de încă trei sau patru zile de aci încolo! Dacă vreodată în viitor vei găsi că sunt nedrept sau nerecunoscător faţă de tine, te rog să-mi arăţi această scrisoare!)

Am pierdut totul către ora zece şi jumătate şi-am ieşit din cazinou parcă lovit în cap; sufeream într-atât, încât am dat chiar atunci fuga să găsesc un preot (nu te teme, nu l-am găsit, nu l-am găsit şi nici nu-l voi mai căuta!). Mă gândeam în drum, alergând prin întuneric pe ulicioare necunoscute: doar omul la care mă duc e un slujitor al Domnului, n-am să-i vorbesc ca unui oarecare, ci ca la o spovedanie. M-am rătăcit însă prin uliţele oraşului, şi când am ajuns, în sfârşit, la o biserică, despre care am crezut că e rusească, mi s-a spus la o dugheană din vecinătate că nu e rusească, ci ovreiască. Parcă ar fi turnat cineva apă rece peste mine. Am plecat în fugă spre hotel, acum e miezul nopţii şi, iată, îţi scriu. (La preot n-am să mă mai duc, n-am să mă mai duc, îţi jur că n-am să mă mai duc!)[95].

Mi-a mai rămas nişte mărunţiş, cam un taler şi jumătate, adică, pentru o telegramă (15 groşi) mi-ar fi de-ajuns. Dar mi-e teamă să ţi-o expediez. Oare cum vei reacţiona, primind-o! De aceea, m-am decis să-ţi trimit o scrisoare pe care s-o duc la poştă mâine, la ora 8 dimineaţă, iar pentru ca tu s-o primeşti duminică, fără nici o întârziere, ţi-o voi expedia pe adresa de acasă, şi nu *poste restante*. (Dar dacă, stând să mă aştepţi, nu te vei duce deloc la poştă!) Mâine însă poate că-ţi voi mai trimite o scrisoare, de astă dată, *poste restante*, dar la poştă o voi duce târziu, iar poimâine, duminică, cred că-ţi voi mai scrie una.

Ania, salvează-mă pentru ultima oară, trimite-mi 30 (treizeci) de taleri. Voi face în așa fel ca ei să-mi ajungă, voi cheltui mai puțin. Dacă vei izbuti să mi-i expediezi duminică, fie și mai târziu, atunci voi putea să sosesc marți sau în orice caz miercuri.

Ania, zac la picioarele tale și ți le sărut; știu că ai tot dreptul să mă disprețuiești și deci să-ți spui: „El va juca din nou". Pe ce să-ți mai jur că nu voi mai juca: doar te-am mai mințit și altă dată. – Dar, îngerul meu, dă-ți seama: doar știu acum prea bine că vei muri de voi mai pierde o dată! Doar nu sunt cu desăvârșire nebun! Doar îmi dau seama că în cazul acesta îmi va veni și mie sfârșitul. N-am să mai joc, n-am să mai joc, n-am să mai joc, ci am să revin numaidecât acasă! Crede-mă pentru ultima oară și n-ai să te căiești: am să lucrez acum pentru tine și pentru Liubocika fără să-mi cruț sănătatea, ai să vezi, ai să vezi, toată viata de-aci încolo am să lucrez și-am să-mi ating scopul! N-o să mai duceți lipsă de nimic.

Dacă însă nu vei avea timp să expediezi banii duminică, atunci trimite-mi-i luni, mai devreme. În acest caz voi sosi acasă miercuri pe la prânz. Să nu te necăjești dacă n-ai să poți face trimiterea duminică, și la mine să nu te gândești, n-o merit!

Și-apoi ce mi se mai poate întâmpla! Eu sunt rezistent până peste poate. Mai mult decât atât: acum, moralicește, parcă aș fi renăscut (ți-o spun numai ție și lui Dumnezeu), și de n-ar fi fost chinul sufletesc din aceste trei zile, pricinuit de gândul la tine, dacă nu m-aș întreba și acum, în fiece clipă: ce va fi cu tine? – aș fi chiar fericit. Să nu crezi, Ania, înger-păzitor al meu, că sunt nebun. Cu mine s-a petrecut un lucru măreț: mi-a pierit cu desăvârșire fantezia abjectă ce m-a torturat aproape 10 ani. Vreme de zece ani (mai precis, de la moartea fratelui meu, când m-am aflat pe neașteptate strivit de datorii) am tot visat să câștig. Am sperat la asta cu toată seriozitatea, cu îndârjire. Acum însă totul s-a sfârșit! Jocul de astăzi a fost cu adevărat ultimul! Mă crezi oare, Ania, că-mi simt, în sfârșit, mâinile dezlegate? Până acum jocul, pe drept cuvânt, mă încătușa;

de-aci încolo însă nu mă voi mai gândi decât la munca mea și nu voi mai sta, așa cum se întâmpla deseori, să visez nopți întregi la joc. Asta înseamnă că și munca va merge mai bine și cu mai mult spor și că Dumnezeu mă va binecuvânta![96] Ania, să nu-mi răpești inima ta, să nu mă urăști, să nu încetezi a mă iubi. Acum, când îmi simt sufletul înnoit, să pornim înainte împreună, și-am să te fac fericită!

Dar Liuba, Liuba, ah, ce om josnic am fost! Acum, numai la tine mă gândesc: îmi imaginez cum vei reacționa citind aceste rânduri! Dar și până să primești această scrisoare cât de mult vei suferi văzând că nu mai sosesc, la câte nu te va duce gândul! Oare îți va sosi la timp scrisoarea asta? Dar dacă se va pierde pe drum! N-are însă cum să se piardă, de vreme ce telegrama trimisă la aceeași adresă a ajuns cu bine! Totuși, pentru orice eventualitate, voi expedia și *poste restante* câteva rânduri. Le voi duce la poștă mâine, în cursul zilei.

Mă întreb: voi primi oare mâine vreo scrisoare de la tine sau nu? Mai de crezut este că nu voi primi. Mâine tu mă aștepți chiar pe mine, deci nu-mi vei scrie.

Dacă duminică nu vei izbuti să-mi expediezi banii, atunci trimite-mi măcar o scrisoare. Chiar dacă mă vei blestema, voi fi nespus de fericit să primesc câteva rânduri scrise de mâna ta. Dacă nu vei putea să-mi scrii duminica, atunci trimite-mi scrisoarea luni mai devreme, o dată cu banii (dacă nici banii n-ai să mi-i poți expedia duminică). Scrisoarea oricum îmi va parveni înaintea banilor. Și aș fi [aici] atât de fericit s-o primesc!

Ania, când mă gândesc ce se va întâmpla cu tine când vei primi aceste rânduri, parcă aș paraliza. Doar gândul acesta mă va tulbura de-aci încolo. Tot restul (plictiseala, dorul de voi, lipsa unor vești), toate acestea voi izbuti să le îndur. Sunt poveri prea mici pentru mine! Voi încerca să-mi găsesc o preocupare: mă voi așeza să scriu în decursul acestor trei zile două scrisori importante: către Katkov și către Maikov! Ania, crede-mă că a

sosit ziua învierii noastre, crede-mă că-mi voi realiza scopul — te voi face fericită!

Vă sărut pe amândouă și vă îmbrățișez. Iartă-mă, Ania.

De azi înainte al tău întru totul,
Fiodor Dostoievski.

P. S. La preot nu mă voi duce în nici un caz. El este martorul celor petrecute altcândva, al celor rămase în urmă, în trecut, astăzi dispărute. Ar fi dureros pentru mine să-l și văd la față!

P. P. S. Ania, bucuria mea eternă, unica mea fericire în viitor, nu te chinui, păstrează-te pentru mine!

Nu-ți face griji nici în legătură cu acești pricăjiți de 180 de taleri; ce-i drept, am rămas acum din nou fără bani, totuși nu pentru multă vreme, nu pentru multă vreme (ba poate că ne va scoate și Stellovski din impas[97]). Ce-i drept, vor interveni din nou blestematele de amanete pe care tu nu poți să le suferi! Asta va fi însă pentru ultima oară, cu adevărat pentru ultima oară! După aceea voi izbuti să fac rost de bani, sunt sigur că voi izbuti! Îi voi scrie și lui Katkov, îl voi implora să urgenteze și sunt convins că va ține seama de asta.

Să nu-ți faci griji, pentru numele lui Dumnezeu, în ceea ce mă privește (căci ție, înger al meu, chiar de mă vei blestema, știu că-ți va fi milă de mine), așa încât tot îți vei face griji*. Să fii pe deplin liniștită: în aceste trei zile voi renaște, voi începe o viață nouă. O, de-aș pleca mai grabnic spre voi, de-am fi mai grabnic împreună! Numai de-un lucru mi-e groază: cum vei reacționa când vei primi această scrisoare? Într-un singur lucru să crezi: în dragostea mea pentru tine. De-aci încolo nu te voi mai chinui niciodată, cu nimic.

P. P. P. S. Toată viața îmi voi aminti de cele întâmplate acum și te voi binecuvânta, înger al meu. De-aci încolo voi fi cu ade-

* Frază incorect structurată în original (*n. tr.*).

vărat al tău, al tău fără rezerve, întru totul. Căci până acum am aparținut *pe jumătate* acestei blestemate fantezii.

23. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Wiesbaden,

‹Destinația: Dresda› ***29 aprilie ‹18›71, sâmbătă***

Anecika, prietenă dragă, ți-am trimis adineaori (la ora 9), pe adresa din *Moritz-Strasse* etc., scrisoarea mea de aseară, iar pe aceasta ți-o expediez presupunând că cealaltă nu-ți va parveni ori va sosi cu întârziere și adresând-o, așa cum am mai făcut, *poste restante*, drept care voi fi sigur că, într-un fel sau altul, mâine, duminică, vei primi vești de la mine.

În scrisoarea precedentă ți-am relatat totul: că am pierdut la joc ultimele treizeci de ruble primite de la tine și că te rog să mă mai salvezi o dată, adică, să-mi trimiți pentru ultima oară încă treizeci de ruble.

Astăzi, prietenă dragă, m-am trezit la ora 8, deși n-am ațipit decât pe la 4, dormind, așadar, numai patru ceasuri. A trebuit să dau fuga la poștă ca să-ți expediez cealaltă scrisoare. Acum, ziua, mă cuprinde și mai mult teama: Doamne, ce se va întâmpla cu tine? Doamne, ce-am fost în stare să fac!

(Telegramă n-am îndrăznit să-ți trimit ca să nu te sperii, gândind că e mai bine să-ți expediez o scrisoare în *Moritz-Strasse* etc., ca să ajungă la destinație mai sigur și mai repede. Toate acestea ți le-am expus și în scrisoarea mea de aseară.)

Am în față trei zile și trei nopți de chinuri greu de îndurat – sufletești, desigur. Trupește, aș zice că sunt sănătos. Dar tu, tu ești oare sănătoasă? Asta e ceea ce mă torturează!

La preot n-am să mă duc. În cuprinsul celeilalte scrisori am uitat să adaug ceva, având, poate, o anume importanță: dacă vei primi scrisoarea mea adresată în *Moritz-Strasse* etc., și având în

vedere că, în loc de scrisoare, te așteptai să sosesc chiar eu, ai putea să-i spui mamei, care știe, desigur, că mă aștepți, că am avut o criză și că în starea care i-a urmat acesteia nu m-am încumetat să pornesc la drum spre a rămâne în vagon vreme de 17 ceasuri, într-o poziție incomodă, și a petrece o noapte întreagă fără s pot ațipi, toate acstea îndemnându-mă să mai rămân aici două, trei zile și să evit astfel o nouă criză. Iar dacă dânsă a aflat ori și-a dat seama că tu ai amanetat niște lucruri ca să-mi trimiți bani, ai putea să-i spui și de astă dată câte ceva [spre exemplu, că, așa cum mi s-a mai întâmplat, am stricat în timpul crizei salteaua patului, că mi s-au cerut pentru asta 15 taleri și că eu, spre a evita alte consecințe, am plătit îndată această sumă, pentru ca cei de aici să nu facă gălăgie], arătând, spre exemplu, că nu am bani îndeajuns ca să ajung la Dresda și că, trebuind să aștept vreme de trei zile banii pe care mi-i vei trimite, cheltuielile în acest răstimp vor crește, ceea ce înseamnă că voi avea acum nevoie nu de 15 taleri, ci de o sumă mai mare.

Mă gândesc, Ania, la tine și sufăr fără încetare. Mă gândesc și la revenirea noastră în Rusia. Am calculat totul: cu banii ce ni-i va trimite Katkov și Maikov[98] vom avea deplina posibilitatea s-o facem; Katkov ni-i va putea trimite chiar înainte de luna iunie[99] (îi voi scrie cerând aceasta), iar pe lângă Maikov chiar voi insista[100]. Am calculat deci că vom putea să rezolvăm totul, chiar să ne luăm haine și lenjuri și să avem și bani de drum – toate acestea din sumele primite. Iar la Petersburg voi face rost de alți bani. Sunt convins de asta. Și mai sunt convins că nici Iv‹an› Gr‹igorievici› nu va refuza să-mi împrumute cele 4 000 de ruble[101], lucru care se va rezolva chiar din prima lună a sosirii noastre acasă. Dânsul va locui toată vara la Țarskoe Selo*. Nici nu poți să-ți închipui, Ania, cât de mult sper să renaștem și, până la sosirea iernii, să ne refacem situația. Dumnezeu ne va ajuta, eu cred în asta.

Totodată, am ajuns la concluzia că, în starea în care ne aflăm și ținând seama de cheltuielile urgente ce le vom avea de făcut, oricâți bani am primi, tot nu ne-ar fi de ajuns, tot am avea

---

* Localitate aflată la cca 25 km sud de Petersburg. În trecut, reședință de vară a familiei imperiale. (*n. tr.*).

înfățișarea unor oameni ruinați, așa încât, ca să ieșim definitiv din impas, ne trebuie dintr-o dată, în afara mijloacelor de care dispunem, o sumă importantă, adică, 4 sau 5 mii de ruble. Atunci, punându-ne pe picioare, vom putea merge mai departe. Asta am să și fac. Și oricât aș sta să mă gândesc – este cu neputință ca Iv‹an› Gr‹igorievici› să mă refuze. Nu e cu putință în nici un chip.

Dar primul nostru pas și cel mai important va fi acum revenirea noastră în Rusia[102]. Asta va trebui să realizăm înainte de toate. Chiar acum mă voi așeza și îi voi scrie lui Katkov.

Ania, să nu-ți pară rău de bani. Înțeleg cât de greu îți vine să amanetezi lucruri, dar curând, foarte curând, totul se va sfârși pentru totdeauna și ne vom înnoi noi înșine. Crede-mă.

Ah, păstrează-ți sănătatea pentru copilul ce va veni, pentru Liuba, pentru mine. Să nu suferi și să nu fii supărată pentru cele ce-ți scriu: îmi dau seama prea bine cam cum arăt în ochii tăi spunându-ți să te ferești de rele, în timp ce eu însumi nu sunt în stare s-o fac.

Să știi, Ania, că sufăr acum atât de mult, încât mă simt pedepsit cu vârf și îndesat pentru ceea ce-am făcut. Nu voi uita asta multă vreme! Numai pe tine să te ocrotească Dumnezeu, ah, ce se va întâmpla cu tine! Mi se oprește inima când mă gândesc la asta!

Afară plouă, e umezeală, mocirlă. Tare e urât și trist totul – dar eu cuget la viitor cu mult optimism. Gândul la viitor chiar mă face să mă simt alt om. Doar să am parte de un pic de liniște, și romanul îmi va reuși de minune, iar asta va însemna publicarea unei a doua ediții[103], posibilitatea de a lua avansuri la reviste [și astfel vom primi din nou închinăciuni] și astfel vom fi pe picioare.

De-am ajunge mai repede în Rusia! Să terminăm o dată cu străinătatea asta blestemată și cu fanteziile! O, cu câtă ură îmi voi aminti eu de această perioadă!

Doar tu să mă ierți și să mă iubești ca și până acum.

La bună vedere, prietenă dragă, te îmbrățișez pe tine și pe Liuba, mâine îți voi scrie din nou.

Al tău întru totul, F. Dostoievski.

P. S. Înțeleg prea bine că duminică îți va fi aproape cu neputință să procuri și să-mi trimiți banii necesari. De aceea, îi

voi aștepta până marți, dar și luni voi face un drum la poștă. La poștă mă duc de cel puțin două ori pe zi. Miercuri poate că am să ajung la voi, ba chiar în mod sigur, dacă mă va ajuta Dumnezeu și dacă voi primi banii cel mai târziu marți până la ora trei.

Am cerut celor de la hotel să-mi facă nota de plată. Este vorba de 18 florini, ceea ce arată că aici sunt niște prețuri barbare. Până marți suma va crește, așadar, la vreo treizeci de florini sau la ceva mai mult de atât, restul îl voi folosi pentru călătoria cu clasa a treia.

La revedere, draga mea, te sărut,

F. D.

24. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Wiesbaden

<Destinația: Dresda> ***1 mai <18>71, luni***

Ania, prietenă dragă, îți scriu câteva rânduri în așteptarea scrisorii tale. Mă duc acum la poștă și dacă n-am să primesc de la tine fie și câteva rânduri, am să fiu tare necăjit. Bani de la tine astăzi, bineînțeles, nu aștept.

Nu-mi doresc decât să mă întorc cât mai grabnic acasă. Tot timpul parcă m-ar scutura frigurile, nu mă simt bine deloc. Ziua de ieri a fost pentru mine o zi foarte grea, mai cu seamă că a și plouat întruna. Abia către seară s-a mai înseninat, și-am izbutit să fac o plimbare. Seara însă mă simt totdeauna și mai trist. Stau fără încetare cu gândul la tine: ce efect vor fi avut scrisorile mele asupra ta? Mă tot gândesc la asta. Dorm rău, cu vise urâte.

Ce face Liuba? Sărut-o și spune-i că o sărută și tata. Adu-i aminte când și când de mine, ca să nu mă uite.

Mi-e tare teamă că nu-mi vor ajunge banii ca să pot achita nota de plată, dar am să mă descurc cumva. (Fii convinsă că acolo[104] n-o să mă mai duc. De altfel, nici nu merită să ți-o mai spun.)

Iată că s-a împlinit o săptămână de când nu ne-am mai văzut.

Rămas bun, draga mea, parcă m-ar scutura frigurile: oare ce voi găsi acum la poștă? Blestematul de diriginte – nu-i exclus să nu-mi prezinte scrisoarea ta ori s-o facă pierdută. Dacă ai ști cât de neglijenți sunt aici cei de la poștă și ce aere își dau!

Dacă va fi nevoie să mai adaug ceva la rândurile de față, mă voi întoarce la hotel, voi desface plicul și voi adăuga.

La revede, neprețuita mea.

Vă îmbrățișez pe toți trei,

Al tău, F. Dostoievski.

Ora 1 și jumătate.

Chiar acum (la unu precis) ți-am primit neprețuita scrisorică[105] și adaug aici câteva cuvinte.

Cel mai mult (nu glumesc deloc) m-a întristat faptul că Liuba a început să-l confunde pe proprietarul nostru cu mine. Oare m-a și uitat? De fapt, ea cam tuturor bărbaților le spune t a t a. E o creatură ușuratică! și cu inima largă; dar așa sunt toate femeile.

În afară de tine, desigur: îți mulțumesc, Ania, îți voi rămâne îndatorat, m-ai salvat și de astă dată.

Acum – câteva lucruri mai importante:

Scrisoarea ta am primit-o, dar banii încă n-au sosit. I-am expus dirigintelui întreaga situație, iar el mi-a declarat în termeni din cei mai p o z i t i v i (punându-mi, în prealabil, întrebări bine chibzuite) că mai devreme la ora 7 (șapte) seara nu voi putea, astăzi, să primesc acești bani. Totuși, mă voi duce la poștă și pe la ora trei.

Ce pot să fac, Ania! Dacă nu voi pleca de aici la ora 4, nu voi putea să plec astăzi nici de la Frankfurt. Nu voi avea tren.

Va trebui deci să-mi petrec noaptea la Frankfurt (aici e foarte scump și comportă multe formalități, iar nota de plată e și așa înfiorătoare, nu cred să-mi ajungă banii). Acolo însă unde să înnoptez? La hotel? Dar fi voi oare trezit dimineața? Să stau toată noaptea la gară? Dar sala de așteptare noaptea totuși se încuie.

Lasă că am să rezolv într-un fel. Cel mai sigur este, așadar, să mă aștepți mâine către ora 12 noaptea. Trenul va sosi către ora unsprezece. Dar, pentru Dumnezeu, să nu faci vreo prostie, să vii, adică, la ora aceea, la gară. Ascultă-mă, pentru Dumnezeu, te rog foarte mult.

Observa·ie importantă: dacă nu voi sosi nici mâine[106] (adică, marți) către miezul nopții, te implor, în numele lui Hristos, să nu fii disperată și să nu crezi că iar am pierdut banii la joc.

Asta nu se va întâmpla și nu se va putea întâmpla. Dacă va fi să întârzii, asta va însemna că s-a petrecut ceva în timpul călătoriei. Doar sunt destule cazuri dintr-acestea, destule întârzieri.

Și-o ultimă chestiune. Probabil că voi [fi] sosi flămând, întrucât cred că nu-mi vor ajunge banii pentru a lua masa în timpul călătoriei. Ca atare, vă rog să-mi pregătiți ceva (măcar ceva) către ora sosirii mele. Iar dacă tu, porumbița mea, ești un suflet pe deplin creștinesc, atunci nu uita să-mi pregătești și un pachet de țigări, întrucât cred că nu voi mai avea nimic de fumat.

Îmi sunt și așa hainele ude, iar afară toarnă în continuare, și nu am nici umbrelă. Rău va fi dacă nu mi se vor usca hainele până la ora plecării.

La revedere, pe curând.

Te îmbrățișez,

Al tău, F. Dostoievski.

25. A.G. DOSTOIEVSKAIA către F.M. DOSTOIEVSKI

‹Petersburg›

‹Destinația: Moscova› ***1871. 31 iulie***

Dragul și scumpul meu Fedea!

Suntem cu toții, eu, Liuba și Fedea[107], sănătoși și îl așteptăm pe tăticul nostru[108]; azi-noapte copiii au dormit foarte bine.

Ieri Liubocika a fost de două ori la plimbare și s-a jucat în grădina Iusupovski mai mult de 4 ceasuri. Noutăți deosebite nu sunt; Praskovia Petrovna l-a trimis la mine pe Vanea al ei[109] cu un bilețel prin care m-a rugat să-i împrumut 1 rublă sau două; i-am trimis 1 rublă, pentru că nici eu nu am bani prea mulți. (În legătură cu asta să-ți povestesc o întâmplare hazlie, privitoare la Liubocika: după ce Vanea a plecat, ne-am pomenit că Liuba ține în mâini o veche bilă de os și n-am știut: i-o fi dat-o Vanea, ori a luat-o chiar ea de la copiii cu care s-a jucat în parc. Fapt e că bila s-a rostogolit sub comodă, iar Liuba a rugat-o pe dădacă să i-o scoată de acolo. Dădaca însă îl ținea pe Fedea în brațe și i-a spus: „nu pot să ți-o scot, îl țin pe Fedea". Și-atunci Liuba îi zice: dă pe Fedea, dă pe Fedea, și tot arăta spre bilă: vezi, Doamne, îl va ține ea pe Fedea în brațe, iar dădaca să-i aducă bila. Am întrebat-o: cui să-l dea pe Fedea? Liubei? Da, da! Iar astăzi, când o spălam pe obraz, a spus la un moment dat: ajunge, deși nimeni din preajma ei nu rostise până atunci acest cuvânt.) Ieri a fost pe la noi Pavel Aleks‹androvici›[110], din păcate, fără soție, a stat toată seara și a fost foarte bine dispus și volubil; a tot discutat despre tine, spunând, spre ex‹emplu›: O, cât sunt de bucuros că a revenit, în sfârșit, nu numai la familia sa, dar și la propriul lui Eu!! Ca în cele din urmă să ajungă până acolo, încât să spună: dacă i-a mai rămas măcar un pic de rațiune; când am izbucnit în râs la aceste vorbe, a declarat că ai rațiune până peste poate, că i-ai făcut bine cu toptanul ș.a.m.d., ș.a.m.d. A fost, în general, extrem de volubil. Mâine va veni la noi, la masă. Ce să-ți mai spun: dădaca a început să-i zică lui Fedea: băiețel-cupidonel. Aștept astăzi scrisoarea ta și voi fi îngrijorată de n-o voi primi.

Te sărut și te îmbrățișez mult,

A ta, Ania.

Copilașii îl sărută pe tăticul lor.

1872

26. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Moscova[111]

‹Destinația: Petersburg› **_2 ianuarie ‹18›72_**

Draga și neprețuita mea Ania, ieri m-a bucurat mult scrisoarea ta și a Liubocikăi[112]. Îngerașul meu! îmi imaginez cum a putut ea să scrie. Sărut-o și fii mai blândă cu ea, dacă începe să facă mofturi. Fedka m-a bucurat tare prin faptul că s-a însănătoșit; sunteți acum sănătoși cu toții? Sărută-l și pe băiețandrul ăsta al meu; fac prinsoare că mă va recunoaște la sosire și-mi va zâmbi. – Ascultă, Ania, cele 13 grade, câte sunt la voi, mă îngrijorează. (Și aici e cam la fel, dar astăzi nu sunt mai mult de 8.) Paltonul tău nu e pentru 13 grade, vezi să nu răcești, păzește-te, pentru Dumnezeu, iar dacă va fi nevoie, anunță-mă telegrafic. Tare neliniștit sunt pentru voi și, mai ales, abia aștept să vă văd la chip. Între timp (datorită zilelor de sărbătoare), mi-am dat seama câtă vreme pierd aici în zadar, ceea ce duce atât la plictiseală, cât și la cheltuieli inutile. Ieri n-am făcut decât să las cărțile mele de vizită lui Katkov și soției sale. Astăzi însă, deși Katkov e îngrozitor de ocupat și, mai cu seamă, este și în afară de mine deranjat întruna de nenumărate alte persoane, totuși, la ora unu, m-am dus din nou la el, ca să discut p r o b l e m a. Abia am izbutit s-o fac: în anticameră alți trei inși așteptau să fie primiți în audiență. În sfârșit, am intrat și eu și mi-am expus direct solicitarea cu privire la bani, precum și la încheierea [precedentelor] vechilor noastre socoteli. Mi-a promis că-mi va da răspunsul poimâine (pe data de 4). Așadar,

abia pe 4 voi primi răspunsul, iar după aceea, pentru încasarea banilor și altele, din nou va fi nevoie de timp. Bine ar fi să pot pleca pe 5, dar dacă va fi vorba de 6 sau 7? Principala problemă e că voi cheltui mult. M-a invitat la masă (*un cuvânt este șters cu cerneală*) Averkiev[113], pentru ziua de mâine; cât despre Verocika[114], acolo îmi petrec numai serile, iar la masa de prânz mă jenez să vin, întrucât am impresia că situația lor bănească e foarte precară, fapt, de altfel, vizibil, așa încât la prânz mănânc pe socoteala mea. Așadar, poimâine îți voi comunica rezultatul definitiv. Dacă [voi izbuti să plec pe 5, atunci] va interveni ceva, atunci îți voi scrie și mâine. Katkov, am impresia, îmi va da ceva – și nu cred că mă înșel. Judec astfel ținând seama de tonul cu care mi-a vorbit, și-apoi nu m-ar fi oprit aici degeaba. De la Katkov am plecat la Aksakov[115], care m-a primit minunat, cu multă cordialitate, și la care am stat aproape trei ceasuri. M-a invitat la el acasă pentru joi seara, dar numai cine știe ce întâmplare mă va putea opri la Moscova până joi.

Tot mă gândesc, porumbelul meu, să nu te fi speriat cu ceva Poleakov[116]. Pentru Dumnezeu, nu te neliniști, căci până la sosirea mea el nu va avea timp să ia vreo măsură nepotrivită, chiar dacă ar încerca să ne facă rău. Uite, cu Ginterlach[117] ar trebui, într-adevăr, de discutat; ea mă îngrijorează mai mult.

Unde ai întâmpinat Anul Nou? Eu, desigur, la Verocika. A venit și Sașa Karepin[118], și totul a fost destul de amuzant. Totuși, mă simt foarte trist. Pleșceev[119] nu este aici. Mi-am propus să-l vizitez pe Ceaev[120]. La „Beseda“[121] cred că n-am să mă duc. La Elena Pavlovna încă n-am ajuns, și-apoi copiii îi sunt bolnavi de scarlatină. Ferește-i pe ai noștri, pentru Dumnezeu, ferește-i! Ochiul a început să mă doară ceva mai tare (dar nu cu accese de durere, ca la Petersburg). După data de 4 cred că nu mai are rost să-mi scrii, căci scrisoarea nu mă va mai găsi aici. Pe 4 însă te rog să-mi scrii, iar dacă se va întâmpla ceva, scrie-mi sau telegrafiază-mi. Deie însă Domnul să nu intervină asemenea cazuri extreme.

Te îmbrățișez din toată inima și te iubesc. Îi sărut și îi binecuvântez pe copii, îi mulțumesc mult Liubei pentru

„pifo“[122], pupă-i pentru asta mânuța, cumpără-i „nadada“[123] și spune-i că-i de la p a p i. Pe Fediurka cel gură-cască îl pup direct pe guriță.

Al tău întru totul,

F. Dostoievski.

27. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Moscova

‹Destinația: Petersburg› ***4 ianuarie 1872***

Ania, bunul și neprețuitul meu porumbel, află că am fost astăzi la Katkov și-am dat de-un nou impas: dânsul a început să se scuze, rugându-mă să mai aștept până ce vor fi definitivate calculele, lucru pe care cei în drept n-au avut timp să-l facă. Problema cred că se va rezolva mâine, dar și într-un caz favorabil mie sunt puține speranțe (la mijloc fiind tărăgănarea și lipsa de ordine) ca formalitățile să poată fi încheiate într-o singură zi. Cred totuși că oricum nu voi rămâne aici mai târziu de 6 sau maximum 7 ianuarie, cu atât mai mult, cu cât cheltuielile îmi sunt foarte mari, și am impresia că nu-mi vor ajunge banii pe care îi am; cel mai rău va fi dacă decizia pe care o aștept îmi va fi nefavorabilă, și mă tem că așa va fi, deși Katkov dorește nespus de mult să facă pentru mine tot ce este posibil. Plecând de la Katkov, am trecut (în aceeași clădire) pe la Voskoboinikov[124] (o veche cunoștință; lucrează acum pentru Katkov la redacția ziarului „Moskov‹skie› Vedomos‹ti›“). Am aflat că toate conturile ce le am la ei se află în mare dezordine. La rugămintea lui Katkov însă, chiar el le-a verificat cu două zile în urmă, concluzia fiind că datoria mea față de ei se ridică la 1 300 de ruble. (Ținând seama și de faptul că ultimele două

coli ale romanului, pe care ei le-au respins, nu au intrat în calcul[125].)

Mi-a mai spus după aceea că, începând cu anul trecut, toate plățile se fac numai cu acordul lui Leontiev, om de-a cărui simpatie față de mine nu pot să fiu prea sigur[126]. Voskoboinikov chiar presupune că celălalt, Katkov, nu mi-a dat răspunsul astăzi numai pentru faptul că n-a avut timp să-l consulte pe Leontiev, care e foarte ocupat la Liceu[127].

În concluzie, nu sunt deloc sigur de rezultat și, în plus, dacă mă vor refuza, voi fi nevoit să rup relațiile cu ei, ceea ce va fi și mai rău.

Cât de rău îmi pare că te-am rugat ca de la data de 4 să nu-mi mai scrii. Ai fi putut să-mi scrii și pe 5, fără teamă că scrisoarea nu mă va mai găsi aici.

Scrisorile tale, îngerul meu, mă bucură tare mult. Acum totul e bine la voi? M-am bucurat, de asemenea, pentru tine și pentru Liuba, aflând că v-ați distrat amândouă la Pomul de Crăciun. Sărut-o din partea mea. Mi-e teamă că are să mă uite. Dar Fedea ce mai face? E sănătos? În casă e cald? Să faci focul la sobe, porumbelul meu, dacă se va lăsa frigul. Astăzi sunt aici 20 de grade. Ieri, Averkiev mi-a adus un bilet pentru teatru, și i-am văzut drama[128]; după aceea am prânzit la el, iar seara am fost la Verocika. La ei domnește un soi de întristare și e o mare lipsă de bani. M-am oferit să le împrumut frățește o mică sumă, dar Vera m-a refuzat. Astăzi însă Sonia va avea de primit de la „Russki Vestnik" 140 de ruble[129].

În general, aici mă plictisesc și, mai cu seamă, nu știu cu ce mă voi alege. Mâine îți voi scrie în orice caz.

La revedere, Ania, porumbelul meu, bucuria mea. Te îmbrățișez din toată inima. Îți mărturisesc că nu mi-am pierdut speranța. Iată un amănunt semnificativ: ieri, fiind între patru ochi cu Katkov, i-am povestit subiectul viitorului meu roman[130], iar apoi am auzit de la Averkiev că el, Katkov, ar fi povestit la rândul lui subiectul altor două persoane.

Dacă este așa, el nu va putea să-mi trateze cu ușurință solicitarea. (Cu Leontiev e altă poveste.)

Îi îmbrățișez pe copilași: pe Liubocika și pe Fediurka. Hrănește-i mai bine, Ania, nu pregeta să le iei carne de vițel. Mă tem că te presează creditorii. De Poleakov mi-e groază.

La revedere, înger al meu, îi sărut pe Liubocika și pe Fedea. Te îmbrățișez, al tău întru totul, care te iubește,

Fiodor Dostoievski

E bine că treci conacul pe numele fratelui tău[131].

Te salută toată lumea. Respectul meu Olgăi Kirillovna[132] și soțului ei.

28. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Staraia Russa[133]

<Destinația: Petersburg> ***Sâmbătă. 27 mai <18>72***

Ania, prietenă dragă, astăzi la ora 1 după-amiază am dat cu ochii de Fedea. Am impresia că e pe deplin sănătos și vesel. M-a recunoscut îndată și s-a repezit să-mi smulgă pălăria din cap. Mă tem să nu-și facă o idee fixă din treaba asta, cu pălăriile. Preotul[134] i-a și dăruit un ditamai pălărioi vechi de-al său. Dar nu de pălării ca atare e vorba, ci [tot] de obiceiul lui de a le smulge din capul omului. Acum (fiind ora 3), dădaca îl leagănă ca să adoarmă, dar vreme de două ceasuri s-a tot ținut de mine, trăncănind întruna. Îi place, de asemenea, să umble de-a bușilea pe dușumea. N-a slăbit câtuși de puțin. Pe obraz încă are multe pete mici cât bobul de mazăre și nu foarte vizibile. Mi s-a spus că mai înainte petele erau mai mari și mai aprinse la culoare, iar acum sunt pe cale să dispară. Cu burtica o duce foarte bine, iese afară bine și fără să se murdărească. Este mereu vesel. Mi s-a mai spus că în primele zile a fost mai trist, a tot umblat dintr-o odaie într-alta, ne-a tot căutat. În prima noapte, zice femeia, chiar n-a dormit deloc, deși a mâncat cu poftă. Acum, doarme liniștit. Și, în general, e bine. Ieri, a fost deschis aici un cazinou. Am să mai

aștept o zi, și dacă petele n-o să dispară, am să le cer părerea lui Rochel[135] sau Schenk[136].

Preotul m-a întâmpinat cu bucurie, m-a întrebat de toate, iar eu i-am povestit de toate. Dădaca e și ea mulțumită de reușita operației, dar cred că e cam nemulțumită că n-ai venit și tu.

În clipa de față mă simt amețit, pentru că nu am dormit deloc. La Novgorod n-am găsit vaporul la debarcader, întrucât, datorită inaugurării cazinoului, a făcut o cursă specială ca să-l transporte pe guvernator*, totuși a revenit la ora 6 dimineața, dar pe vapor n-am fost primiți decât după ce s-au dat biletele, adică pe la 7 și ½. De la două noaptea până pe la 6 m-am aflat la Hotelul Soloviov, unde am izbutit, totuși, să ațipesc cam un ceas și jumătate. Aici, cerul e senin, însă în fiecare zi trage câte o ploicică și nici nu-i zăpușeală ca la Petersburg. Aș zice chiar că e o vreme superbă.

Să trec acum la ceea ce e mai important, adică la povestea cu Liuba. Să știi că sunt foarte îngrijorat. Dar dacă, ieșind cu ea în oraș, se va întâmpla să leșini? În sfârșit, te poți îmbolnăvi. În afara de asta, va fi oare dreaptă mânuța ei atunci când, peste trei săptămâni i se va scoate bandajul? Rău i-am făcut și așa prin neglijența și naivitatea noastră. Trebuie ca oscioarele să i se sudeze pe deplin. Să nu-i dăuneze, de asemenea, arșița și zăpușeala, să nu cadă la pat. Dar dacă te vei îmbolnăvi și tu? Roag-o, pentru Dumnezeu, pe mama să nu te lase singură. Căci situația ta cu Lilea este incomparabil mai grea și mai neplăcută decât cea a Olgăi Kirillovna, care se va bucura de întreg confortul și de toate rafinamentele științei. Și-apoi nici ei înșiși, sunt convins de asta, n-o vor lăsa pe mamă să le îmbăieze, spre exemplu, copilul. Mă gândesc, de asemenea, la călătoria ta de înapoiere: transportul e dificil, nesigur, cu multe întârzieri.

Mi-e tare dor și de Lilea. Am lăsat-o într-un moment atât de critic pentru ea; cu toate că nu i-aș fi fost de mare folos, totuși m-aș fi aflat în preajma ei, nu i-aș fi dus dorul.

---

* În Rusia țaristă, guberniile (marile unități administrativ-teritoriale) erau conduse de guvernatori (*n. tr.*).

Să umblați amândouă pe străzi, cu multă bagare de seamă. La Petersburg lumea te împinge, sunt atâția bețivi. Te implor, nu te duce să asiști la sărbătoarea de la 30 mai[137]. Precis că o să-i rupă iar cineva mânuța prin mulțime. Mă gândesc la toate acestea și la o mie de alte lucruri și mi-e tare dor de voi.

M-a nedumerit, de asemenea, biletul tău. În primul rând, noi n-avem spălătoreasă, cui, așadar, pot să dau a c u m totul la spălat? Credeam că avem de mult o spălătoreasă. Maria a adus o femeie și i-am dat să spele de probă câteva lucruri (notând, firește, obiectele de lenjerie). În al doilea rând, în cuprinsul biletului tău care se află acum în fața mea se spune clar și precis că toate rufele: și cele curate, și cele întrebuințate, și cele m a r i, le voi găsi în cufărul cel mare. Cu totul sleit de puteri și frânt de oboseală după călătorie, abia ținându-mă pe picioare, am început să caut acolo, dar ce să vezi? – nici urmă de lenjuri. Dar literalmente nici urmă. N-am găsit decât două sau trei cămăși de-ale tale, spălate, cred eu, încă la Dresda, și nimic altceva, în afara unor petice. Ce-i drept, am găsit și un șervet în care erau înfășurate alte petice – și cam atât. Nici un fel de alte lenjuri. Câteva se află dincolo, în dulăpior, iar ale mele, murdare, în șifonierul cel mare; altele văd că zac pe scaune, iar în sertarul al doilea al comodei sunt două-trei șervete, precum și cearșafurile folosite. Într-un cuvânt, totul este aruncat și răspândit într-o desăvârșită dezordine. Spălătoreasa va veni din nou luni. Atunci voi aduna toate celelalte rufe, i le voi da și mi le voi nota, de asemenea. Acum chiar că nu mă mai țin picioarele. Am răscolit prin cufăr aproape un ceas și jumătate. De șifonat, n-am șifonat nimic. Totuși, am să mai caut acolo. În general însă, neavând o listă a tuturor rufelor noastre, îmi va fi greu să ajung la o concluzie.

Aici, ca să fii sigur că scrisoarea pe care o expediezi va pleca î n a c e e a ș i z i, trebuie s-o duci la poștă înainte de ora nouă dimineață. Așadar, scrisoarea de față nu va putea nicicum să plece astăzi, ci, desigur, mâine-dimineață.

La celelalte probleme nu mă mai gândesc, sunt prea ostenit

și mor de somn. Mă tem doar să nu vi se fi întâmplat vouă ceva, și presimt că în aceste trei săptămâni nu voi avea liniște.

Aici, când lumea începe să facă băi de sare copiilor, peste două săptămâni acestora le apare o erupție, dar după vreo trei luni totul dispare (le dispar, adică, bubele dulci). N-o fi având și Fedea așa ceva? Poate doar din pricina aerului, înainte de a face vreo baie, îi vor fi apărute petele? Și-atunci, chiar ar trebui, poate, să facă asemenea băi. De fapt, dacă petele vor dispărea de la sine, nici nu va fi nevoie de Schenk sau Rochel. Căci în afara acestor pete (care sunt gata să dispară), băiatul este, repet, vesel și pe deplin sănătos.

O sărut pe Lilea de nenumărate ori. Vorbește-i despre mine, adu-i aminte. A întrebat despre mine măcar o dată? Și-acum îți zic la revedere și te rog mult să-mi scrii măcar câte cinci rânduri, dar mai des și, mai ales, cu deplină sinceritate.

Te sărut mult, al tău, ostenit peste măsură,

Fiodor Dostoievski.

Petele de pe obrazul lui Fedea sunt mult mai mici decât bobul de mazăre (am apreciat eu greșit) și au o culoare palid-maronie, deși la început erau roșii. Scărpinându-se, el și-a zdrelit rău pielea de pe mâine și picioare. – Mușcă rău. Acum s-a trezit și e foarte vesel.

Imaginează-ți: preotul nu mi-a primit cea de-a doua scrisoare[138].

29. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Staraia Russa

‹Destinația: Petersburg› ***Duminică. 29 mai ‹18›72***

Ania, prietenă dragă, vreau să-ți mai scriu o dată, ca după aceea să încep a-ți scrie, așa cum ne-am înțeles, la câte două zile. Îți aștept cu nerăbdare scrisoarea, dar iată că s-a și făcut ora 7,

ceea ce înseamnă că astăzi, probabil, n-o voi mai primi. Ce face Liuba? Sunt foarte îngrijorat în ceea ce privește șederea voastră la Petersburg. – Ieri, Fedea a fost la baia de aburi, iar noaptea s-a trezit des, deși să știi că-i perfect sănătos, face caca foarte bine, e vesel, le smulge tuturor pălăria din cap și râde. Bănuiesc că încep să-i iasă dinții, căci se repede prea des să muște, febră însă nu are. Am impresia că dădacei îi place cam prea mult să-l legene, dar prin asta nu face, zic eu, decât să i se învârtoșeze sângele, pe când el are mai mult nevoie de plimbare. Familia preotului și, în primul rând, preotul însuși am impresia că-l iubesc foarte mult. Petele îi persistă, sunt mărunte și au ajuns de culoarea părului său. Astăzi i-au mai apărut trei pete: acestea sunt mari și roșii. Eu însă văd și a m c o n v i n g e r e a că nu-i vorba de nici o boală, ci, pur și simplu, obrazul lui face un fel de floare. Aici, băiatul a avut de întâmpinat trei mari schimbări: de aer, apă și alimentație. Preotul mi-a spus adineaori că s-a întâlnit pe stradă cu un doctor și l-a întrebat ce e cu petele de felul celor de pe obrazul lui Fedea? Doctorul i-a răspuns că așa ceva se întâmplă totdeauna la cei mici în cazul unor asemenea schimbări, ba că e suficientă chiar una din ele, de exemplu, cea a aerului, ca să apară timp de câteva zile nu numai o floare ca asta, ci chiar o erupție. Totodată, a întrebat dacă băiatul e slăbuț sau grăsuț. Căci dacă e grăsuț, va face neapărat floare timp de câteva zile. Aflând apoi că băiatul e vesel, mănâncă și umblă bine, nu are nici febră, a spus că nu există nici un motiv de îngrijorare și că tocmai așa trebuie să se și întâmple. Totuși, mâine sau poimâine, dacă petele nu vor dispărea, atunci, în pofida stării perfecte de sănătate a băiatului, îl voi invita la noi pe Schenk. Îți mărturisesc că până la sosirea ta mi-e cam teamă să cer părerea medicilor: poți să dai de-un prost care va începe îndată să țipe că băiatul trebuie tratat de bube dulci, pe când Fedea nu are deloc așa ceva. Cazuri de acest fel se întâlnesc printre doctorași foarte des.

Ai grijă de Liuba și încearcă tu însăți să acorzi mai multă atenție laturii fizice a sănătății tale. Dormi mai mult, spre exem-

plu. Ca să nu ieșiți deloc în oraș – asta nu se poate, dar mă tem din cale afară să nu vi se întâmple ceva pe stradă.

Aici mă plictisesc vârtos. Vremea e plăcută, nu e prea cald, e soare, dar astăzi toată ziua a tras câte o ploicică. Împreună cu Rumeanțev, i-am făcut de dimineață o vizită protopopului (Ivan Smelkov). Soția lui a manifestat o vie dorință de a te cunoaște. Protopopul părea foarte mulțumit de vizita mea, dar am impresia că posedă de 10 ori mai puține calități decât Rumeanțev al nostru[139].

Am fost la cazinou, am fost și la cancelaria băilor și, în cele din urmă, am ajuns la concluzia că aici nu-i nimic mai dificil decât să capeți o informație. Toate trebuie să le afli singur. În parc nu vezi prea multă lume plimbându-se. Sunt însă destul de mulți ofițeri veniți de aiurea, precum și mulți copii bolnavi de bube dulci. Lumea continuă să sosească și umblă prin oraș în căutare de locuințe.

Sunt încredințat că în tot acest răstimp îmi va fi tare dor de voi. Mâine mă apuc de lucru. Faptul cel mai grav e că nu mă poți ajuta stenografiind, și asta tocmai acum, când vreau să trimit cât mai repede manuscrisul la „Russki Vestnik"[140]. Preotul mi-a restituit astăzi banii[141], iar eu i-am luat, în sfârșit, fără a-l mai refuza, cele 21 de ruble, 4 fiind cheltuite între timp. În total, nu mai am în buzunar decât 72 de ruble. Ah, Ania, trebuie să lucrez, să-mi isprăvesc romanul, căci atunci vom avea și bani îndeajuns.

Gândind la voi sunt însă tare îngrijorat. Dar dacă te vei îmbolnăvi sau vei ațipi fără să vrei – ce-o să se întâmple cu Liuba? Măcar de mi-ai scrie. Spune-mi, ce face mama? Olga Kirillovna a născut sau încă nu? (În clipa asta s-a trezit Fedea și flecărește de nu mai poate cu dădaca. Tare îi place să vorbească, dar nu zice decât dla-dla-dla-li-li-li și se prăpădește de râs, altceva încă nu poate să rostească.) Astăzi, mie și preotului, ne-a smuls de vreo zece ori pălăria de pe cap.

Publicul de aici este teribil de înțepat, sclifosit, tot se străduiește să aducă a grand-monde, franțuzește însă vorbind mizerabil. Cucoanele se tot străduiesc să strălucească prin toaletele lor, deși toate sunt, zic eu, niște pațachine. Astăzi, în

parc, își deschide porțile teatrul de vară, se joacă o piesă de Ostrovski*, prețurile biletelor sunt mari, totuși aș vrea să mă duc, ca să văd ce și cum. Cafenele și cofetării sunt extrem de puține. Mizerabile sunt, totuși, băile astea, și nici parcul nu-mi place câtuși de puțin. De fapt, întreaga Staraia Russa e o mare porcărie.

Și totuși aerul de aici te-ar înviora și pe tine, și pe Liuba, de aceea vă aștept. Pe tine te sărut, iar pe Liuba o binecuvântez și mă rog pentru sănătatea ei. Să-i amintești mereu de mine. De-ați veni mai degrabă, căci atunci ne-am putea gândi și la ce vom face mai departe.

Pentru Dumnezeu, scrie-mi despre orice cu toată sinceritatea. După cum vezi, sunt și eu pe deplin sincer față de tine.

Al tău, F. Dostoievski.

Sărut-o pe Liuba. Te sărut. Să nu cumva să slăbești.

30. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Staraia Russa

‹Destinația: Petersburg› **30 mai ‹18›72**

Adineaori am primit de la tine, prietenă dragă, vestea morții Mariei Grigorievna[142]. Sunt uimit peste măsură și îmi pare nespus de rău. Sărmana! Cum de-a murit însă la 1 mai, când am aflat de peste trei luni despre boala ei? Îmi pare rău de copii, căci în ceea ce-l privește pe Pavel Grigorievici, el peste un an de zile va fi din nou însurat. – Cât despre intenția ta cu privire la mama, o condamn în cel mai înalt grad. E împotriva oricărei experiențe de viață și a cunoașterii inimii omenești. Dacă o vei aduce la St‹araia› Russa și abia aici îi vei spune adevărul, lovi-

* Ostrovski, Alexandr Nikolaevici (1823-1886) – celebru dramaturg rus. S-a inspirat cu predilecție din viața negustorimii (*n. tr.*).

tura va fi pentru ea și mai puternică. Adică, mai puternică decât în orice alt caz, iar tu l-ai ales tocmai pe acesta. Ascultă-mă: de vreme ce Pavel Grigorievici e cuprins de disperare, iar copiii plâng întruna, dacă îi vei dezvălui acum și mamei adevărul, atunci o parte din durerea ei va fi preluată de compasiunea pentru ceilalți și de *ideea* că pierderea n-a fost pentru ei mai mică, ci chiar mai mare, mai ales pentru copii. Durerea i se va atenua *fără voia ei*, căci îi va plânge și pe copiii rămași fără mamă, va plânge și împreună cu ei. Pe când dacă îi ascunzi acum cele întâmplate, atunci, după primele clipe de durere, ea se va repezi oricum înapoi, la Petersburg, la copii, ca să plângă împreună cu ei (fiind convinsă că le va putea fi de folos), dar în același timp cât de supărată va fi pe tine, spunându-și că nu i-a văzut de prea multă vreme pe copii, ori că a avut între timp vreo părere neconvenabilă despre Mașa! Într-un cuvânt, trebuie să i se comunice numaidecât știrea. Iar ca s-o poată suporta de două ori mai ușor – să i se faciliteze numaidecât întâlnirea cu Pavel Grigorievici și cu copiii, mai ales cu cei care plâng. Altminteri s-ar putea ca tu să fii cauza îmbolnăvirii sale.

Știu însă că vouă, Snitkinilor, orice v-ar spune cineva, nu ajunge la nici un rezultat, de aceea sunt convins că nu mă vei asculta. S-o aduci însă pe mama aici, la St‹araia› Russa, *după* ce îi vei dezvălui adevărul (atunci când vei reveni și tu), asta te-aș sfătui s-o faci cu tot dinadinsul. Aici e un loc izolat, casa are mai multe odăi, așa că va putea să se simtă ca la dânsa, în Saxonia*, și să se odihnească în voie. Caută deci și invit-o, ba chiar cu stăruință. În acest scop însă, va trebui să-i spui neapărat adevărul de pe acum.

Mă îngrijorează și mă face să sufăr starea Lilei; îmi imaginez mereu zăduful sau frigul petersburghez. Tu nu-mi scrii nimic despre starea vremii. Ce crezi: mânuța Lilei se va îndrepta? În ziare citesc că la Petersburg sunt cazuri de vărsat negru. Ferește-te de cartierele Vasilievski ostrov și Peterburgskaia

---

* Referindu-se la Saxonia, Dostoievski are în vedere perioada în care A. N. Snitkina a petrecut-o peste hotare, în intervalul 1868-1871: când împreună cu copiii fiicei sale mai mari, când cu soții Dostoievski – mai ales la Dresda (*n. tr.*).

storona – cam pe acolo sunt cazurile de vărsat. Scrie-mi, rogu-te, despre Lilea.

Fedea e sănătos și vesel. Ieri l-am chemat pe Schenk. L-a consultat cu atenție și mi-a spus că nu e nimic important, că așa se întâmplă cu toți copiii. De băi cu sare nu are nevoie, dar e bine să fie spălat din când în când în albie cu apă și săpun. Întrucât Fedea a tot râs de față cu dânsul, Schenk n-a putut să nu-l admire și mi-a spus că pentru cele 10 luni ale lui e un copil reușit.

Dădaca noastră face treabă bună și îl iubește pe băiat, dar are unele ciudățenii și trebuie supravegheată la rândul ei. Spre exemplu, nu-i place să spună când iese Fedea afară. De asemenea, seara, după ora 7, aici se cam lasă umezeală, dar ea îl scoate în curte cu aceeași cămășuță pe el, ba chiar fără pălărioară pe cap, și îl mai și așază jos, pe pământ. Atât eu însă, cât și preotul, avem grijă de toate acestea. Să nu fii neliniștită.

Unde locuiești acum? Nu v-ați mutat altundeva? Mă tem să nu producă asupra Olgăi Kirillovna o impresie neplăcută moartea unei femei tinere și sănătoase; e vorba, adică, să nu aibă asemenea idei înainte de a naște.

Ieri am primit prima ta scrisorică[143]. Cam prea puțin îmi scrieți, stimată doamnă.

În sfârșit, am găsit în cufăr 2 cearșafuri și câteva șervete, dar cam atât. Lenjuri de-ale mele n-am găsit acolo, ci prin alte locuri.

O îmbrățișez pe Lilea (*două cuvinte sunt șterse cu cerneală*). Ar fi bine să-mi scrii măcar un pic mai des.

Te sărut,

Al tău, F. Dostoievski.

P. S. Tare rău îmi pare de Mașa! Ar fi avut toată viața înainte.

Mă tem ca nenorocirile să nu se țină lanț. De ne-am revedea mai repede. Tot mă bântuie vise urâte.

Petele de pe obrăjorul lui Fedea s-au micșorat mult, dar el se scarpină îngrozitor, de-a făcut cicatrice pe picioare: am în vedere și urmele lăsate, mai demult de țânțarii din Volhov* și,

---

* Râu din preajma Petersburgului, de-a lungul căruia (traversând apoi și lacul Ilmen) familia Dostoievski călătorea cu vaporul spre Staraia Russa (*n. tr.*).

recent, de ploșnițele locale. Schenk a văzut și el toate astea și mi-a spus că nu-i vorba de nici un fel de boală, că bubele făcute de țânțari se vor vindeca de la sine, iar petele sunt un fleac, și dacă îl mănâncă, e foarte bine, căci la copii, cu cât o erupție îi mănâncă mai tare, cu atât e mai inofensivă. Sunt cuvintele lui. Pe când la Fedea nici măcar de-o erupție nu este vorba.

Mâine se împlinesc 7 zile de când cu luțta[144] lui Lilea. Oare s-a mai vindecat cât de cât?

31. A.G. DOSTOIEVSKAIA către F.M. DOSTOIEVSKI

‹Petersburg›

‹Destinația: Staraia Russa› ***Joi, 1 iunie 1872***

Liubocika sărută această hârtie
ca și când te-ar săruta pe tine.

Fedea, prieten drag, am primit în urmă cu trei zile cea de-a 2-a scrisoare a ta și-am fost foarte bucuroasă că acasă totul e bine. Cum stai acum cu sănătatea? Nu ți-a provocat călătoria vreo criză? Lui Fedea i-au trecut petele? și ce-a spus doctorul, în cazul când l-ai chemat să-l vadă? Liuba și cu mine suntem sănătoase, Liuba e mulțumită, veselă, nu se plânge de mânuță, dar în răstimpuri mă roagă insistent să plecăm numaidecât la Staraia Russa, zicând că-i este tucino*, și că î i p a r e r ă u că táticul ei a plecat. În asemenea cazuri, mă duc îndată s-o plimb. Ea n-a căzut și nu și-a lovit mânuța niciodată, pentru asta poți să fii foarte liniștit. O plâng pe Mașa și mi-e tare dor de voi și mă obsedează gândul la suferința ce-o așteaptă pe mama. Ea și așa plânge întruna la gândul că Mașa se simte tot mai rău. Biata, biata mamă! Îmi vine foarte greu să mă ocup de Liuba în perioada asta atât de potrivnică. Aș fi vrut să rămân singură,

* Corect: „skucino" – cuvânt ce se poate traduce prin verbul „a se plictisi" (rus.) (*n. tr.*).

să-mi mai adun gândurile, iar ea se zbenguie întruna. Astăzi e ziua lui Ivan Gr‹igorievici› și a Olgăi Kirillovna, ne ducem amândouă la ei, la masă. Pe la ei nu-i nimic nou. M-a vizitat Aleksandra Mihailovna[145], altcineva n-a mai fost.

În general, mie și Liubei să nu ne porți de grijă: vom fi sănătoase și ne vor întoarce la tine cu mâinile și picioarele întregi. Liuba nu mă lasă să dorm îndeajuns, se scoală devreme. Doresc nespus de mult să te revăd pe tine și pe Fecita. Liuba nu-i spune Fedicika, ci F e c i t a , și vorbește necontenit despre el. Vanea mi-a promis că, atunci când voi pleca, îmi va aduce c u s i g u r a n ț ă niște bani, însă cheltuiesc mult cu birjele, căci nu am putere s-o duc pe Liuba în brațe, iar acasă ea nu vrea să stea, se plictisește, de aceea trebuie să ieșim de vreo 4 ori pe zi. Îți doresc să lucrezi cu spor, să pregătești cât mai mult, așa încât să-mi poți dicta mai mult deodată: mă oblig să transcriu totul foarte repede. Să nu te apuci cumva să transcrii chiar tu, asta m-ar necăji nespus; mai bine scrie și pregătește mai mult până ce voi sosi eu acasă. Scuză-mă că-ți scriu pe asemenea petice: nu am hârtie și tot nu-mi fac timp să cumpăr. Te sărut și te îmbrățișez mult, sărută-l pe Fecita de nenumărate ori și scrie-mi la fiecare două zile, iar dacă se va întâmpla ceva, chiar zilnic. Aștept cu nerăbdare să treacă aceste 2 săptămâni.

Ania ta, care te iubește.

32. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Staraia Russa

‹Destinația: Petersburg› — ***3 iunie ‹18›72***

Prietena mea dragă, Anna Grigorievna, scrisoarea ta din data de 30 nu am primit-o decât ieri[146]. Din nu știu ce pricină, nu a venit poșta. Nici astăzi nu mă aștept să primesc ceva, căci s-a și făcut ora șapte seara. Îmi scrii că nu este cazul să fiu îngrijorat. Cum să nu fiu, când la fiece pas apar atâtea complicații

neprevăzute. Îmi scrii că ai fost bolnavă; dar oricând te poţi îmbolnăvi din nou. Şi la ce o să ne mai putem aştepta de la mama, cu boala ei şi cu faptul că nu ştie nimic despre soarta răposatei Maria Grigorievna? Şi, în afara de asta, va fi oare totul bine cu Olga Kirillovna?[147] Asemenea gânduri cred că te încearcă şi pe tine. Totodată însă, tu eşti acum unica providenţă pentru Lilea. Într-adevăr, cine va avea grijă de bietul copil, dacă te vei îmbolnăvi şi tu? Şi-atunci, cum să nu fiu îngrijorat? Ba încă nu mă refer mai amănunţit la Lilea. Zicând, de pildă, că atâta timp cât oasele nu i se vor suda, ea îşi poate vătăma oricând mânuţa: ajunge s-o scapi doar o clipă din ochi.

Chiar acum mi-a fost adusă scrisorica ta din data de 1 iunie, pentru care îţi mulţumesc foarte mult, căci asemenea veşti mă îmbărbătează nespus de mult. Foarte rău este însă că nu dormi. Spune-mi, Ania, n-ar putea să te ajute în acest sens surorile de caritate? Tu ai putea să dormi, iar ele ar sta cu Lilea. Altminteri, de una singură, nu vei face faţă. Situaţia ta lasă şi aşa de dorit, şi cât de mult mai este până când ea se va îndrepta. Biata Lilea, sigur că se plictiseşte şi ne duce dorul. Fedea, din câte se vede, se plictiseşte şi el, deşi tu ştii prea bine că este un copil fără pretenţii şi deloc capricios. Mă iubeşte nespus de mult, nici nu intru bine la el, că se şi înfierbântă, ţipă, se sbate să ajungă la mine. Îi place să-mi şadă în braţe. Cred că vei fi şi tu de părere că a crescut şi s-a schimbat mult. Dădaca face tot ce poate ca să-l distreze, încât mi-e şi milă de dânsa. Cu sănătatea ea o duce mai bine, însă Fedea se trezeşte noaptea, şi măcar de-ar plânge, căci, trezindu-se, începe să râdă în hohote. Copiii sunt plini de viaţă, au nevoie de soare, trebuie să crească, pe când aici nici măcar soare nu e. Lilea se află în găoacea încinsă a oraşului, iar noi ne bălăcim aici într-un morman de noroi. De patru zile la Staraia Russa e o vreme deplorabilă. Iar astăzi, ca şi ieri, plouă, ba încă ploaie ca asta n-am văzut nici la Petersburg. N-a încetat nici acum. Totul e ud, desfundat şi umflat de apă. Afară e un noroi de neînchipuit, şi cred că mâine va fi la fel. În afara de asta, e frig: şi ieri, şi azi am făcut focul şi, în sfârşit, vântul îşi schimbă foarte des direcţia. Fedicika cere, la rândul lui, să iasă

la plimbare, dar nici gând de așa ceva. De aceea se plictisește și plânge. Îi arăt pe fereastră căluții care trec prin fața casei, îi plac și îl interesează teribil, țipă la ei: p r r*. Acum însă nici la fereastră nu pot să-l duc, căci de la fiecare din ele trage îngrozitor. Dacă n-am face focul, nici în casă n-am putea să stăm.

Aș dori să aflu ce ai hotărât în privința spitalului[148], unde ai de gând să locuiești și nu s-ar putea face în așa fel ca voi să puteți reveni mai curând, dar fără să riscați.

În ceea ce o privește pe mama, gândesc ca și până acum: trebuie să i se spună totul, fără întârziere. Căci, mai știi, ar putea să-l învinuiască în sufletul ei pe Iv‹an› Grigorievici că a crutat-o pentru ca ea s-o poată îngriji pe Olga Kirillovna, că numai de aceea nu i-a spus nimic despre moartea Mașei, cu gândul să-i spună abia după ce se va naște copilul; pe când dacă i s-ar spune acum, crede-mă că și-ar dubla grija față de Olga Kirillovna în clipa decisivă, și aceasta numai din necesitatea de a-și recăpăta energia interioară după asemenea lovitură, iar grija respectivă îi va atenua și durerea, datorită atenției îndreptate asupra altei probleme... De un singur lucru mă îndoiesc, și anume, că o va duce mai bine cu piciorul. Amărăciunea face, de obicei, ca o maladie să se complice și să se amplifice, chiar dacă e vorba de o leziune superficială.

Cum e vremea la voi? E același potop ca și la noi? Aici e ceva îngrozitor. Nimic nu-i mai nesuferit decât verdeața și casele de lemn pe o vreme ploioasă și sub un cer înfiorător ca acesta.

Ah, dacă ai ști ce mult mă plictisește viața pe care o duc. Să scrii e plăcut atunci când ai spor, pe când la mine totul merge greu. Și nici poftă de scris nu am. Nu am nici ce să citesc. Spune-mi, care Aleksandra Mihailovna a fost pe la voi? Sora mea?

Nu știu dacă voi izbuti să-ți expediez astăzi această scrisoare în așa fel ca ea să plece mâine înainte de ora 8 dimineața. Poșta e

---

* V. *Comentarii* – 107 (*n. t.*)

departe și nici nu pot să ies, atâta apă și noroi e afară. Să nu râzi de mine: aici e aproape cu neputință să ieși pe-o asemenea vreme.

Lumea de aici lasă și ea de dorit. În afara preotului nostru, toți ceilalți sunt extrem de ciudați, proști și necioplіți.

Pentru Dumnezeu, umblă cu trăsura, nicidecum pe jos. Să nu faci din nou prostii, să nu o porți pe Lilea în brațe. Ia neapărat câte o birjă și caută neapărat să dormi îndeajuns. Lipsa de somn are să te omoare. Aici va trebui să aranjăm din nou toate aceste treburi. Este necesar ca măcar timp de două luni să te poți odihni în voie.

Nici eu nu-mi permit să fac cheltuieli de prisos și notez totul, dar banii se duc. Săptămâna asta am cheltuit aproape 20 de ruble.

La revedere, Ania, porumbelul meu, te sărut pe tine și pe Lilea. Transmite-i din partea mea 1 000 de sărutări și să știe că mă rog pentru ea.

Al tău, F. Dostoievski.

33. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Staraia Russa

‹Destinația: Petersburg› ***5 iunie, luni, ‹18›72***

Ania, prietenă dragă, ți-am primit scrisoarea trimisă sâmbătă[149]. Toate aceste vești pe drept cuvânt mă ucid. Întâi și întâi chiar tu, adică situația ta: cred și eu că n-ai să rezişti, aşa nu se poate trăi. Să nu dormi și să te chinuiești cu Liuba – asta e peste puterile tale. Trebuie neapărat să iei o hotărâre. Părerea mea e că trebuie să vii încoace c u o r i c e p r e ț, numaidecât, chiar acum. Trebuie să iei de la Bartsch[150] o notă sau o instrucțiune verbală privitoare î n g e n e r a l la mânuța Liubei și să aduci copilul încoace, fără să-i scoți bandajul. După ce se va împlini o lună, i-l va scoate Schenk. Nu cred că se va putea întâmpla

ceva rău: interesează-te în acest sens la Bartsch și Glama[151], întreabă-i ce i s-ar putea întâmpla? (eu cred că nimic rău) și explică-le că nu mai poți în nici un caz să rămâi acolo în continuare. Mi-e cu adevărat teamă pentru tine. Gândește-te că de vei cădea la pat, nouă tuturor ne va fi mai rău și toată viața noastră se va dezorganiza. În ceea ce o privește pe mama, gândesc așa: dacă poate, e bine să vină aici împreună cu tine, iar dacă nu, dorește oare să și-o piardă și pe cea de-a doua fiică? Tu ai copii, ai propriile tale obligații, nu poți să ai grijă mereu numai de alții. Vreau să spun că ei nu trebuie să te rețină la Petersburg. De bani ar trebui să faci rost doar ca să-ți ajungă pentru călătorie. Căci după aceea va putea să ne mai trimită Iv‹an› Grigorievici. Mai gândește-te și la faptul că, dacă e să mai rămâi la Petersburg, va trebui să stai acolo până ce se va împlini o lună de la operație, căci după numai 3 săptămâni bandajul nu va putea să fie dat jos de pe mânuță, chiar dacă cei de acolo vor fi de acord s-o facă. Îmi amintesc prea bine că atât Bartsch, cât și Glama au făcut o grimasă atunci când i-am întrebat prima oară despre termenul de 3 săptămâni, iar după aceea au recomandat amândoi să se aștepte o lună. O lună întreagă însă tu nu vei izbuti în nici un caz să rezisti la Petersburg.

N-ar fi mai bine, așadar, să revii aici chiar acum, lăsându-l pe Schenk să rezolve problema, cu atât mai mult, cu cât cred că n-ar mai fi vorba de nici o problemă.

Iată, tu vrei de mâine (adică, de marți) să te muți la Iv‹an› Grigorievici. Îmi imaginez ce bine ai s-o duci acolo! Olga Kirillovna cred că s-a înșelat cu o lună întreagă. De locuit, vei locui într-o casă unde domnește o mare agitație, unde toată lumea e bolnavă, unde Iv‹an› Gr‹gorievici›, probabil, că-și va pierde capul, unde tu vei fi mereu incomodată, iar Liuba va plictisi pe toată lumea și în special pe Olga Kirillovna. Nu, Ania, înainte de orice altceva, trebuie să vii aici, la Staraia Russa, și asta numaidecât, chiar acum.

Gândește-te că nehotărârea e mult mai neconvenabilă pentru noi toți. Într-adevăr, ce anume ar putea să te rețină acolo? Atunci când vei citi prezenta, bandajul Lilei va împlini exact două

săptămâni. E un răstimp foarte încurajator. Mai ales că fetița e sănătoasă, liniștită, are poftă de mâncare, doar că o supără plictiseala, ceea ce o face să supere, la rândul ei, pe toți ceilalți. În sfârșit, dacă aici, peste două săptămâni, Schenk va găsi ceva în neregulă când va scoate bandajul, atunci, în ultimă instanță, vei putea să pleci din nou. Dar așa ceva, îți dai și tu seama, nu se poate întâmpla în nici un caz. Tocmai de aceea te rog să vii neîntârziat.

Poate că-ți vine greu s-o lași pe mama și [îți vine greu cu] întreaga familie a lui Pavel Grigorievici? Gândește-te însă că, în schimb, vei fi pe drept cuvânt o povară în casa lui Iv‹an› Gr‹igoriev›ici. Cât despre mama, eu aș implora-o să vină la Russa; dacă nu poate acum, atunci după ce-și va vindeca piciorul.

Să știi, Ania, că voi veni chiar eu să te iau. Îmi dau seama că nu poate fi nimic mai ticălos și mai rău decât situația în care te afli acum, iar dacă te vei îmbolnăvi, atunci va fi prea târziu. Atunci nu voi mai putea să scriu nimic toată vara, și ce-mi va rămâne de făcut – să mă spânzur?

Eu nu pot să trăiesc într-o asemenea harababură. Toate motivele ca tu să rămâi la Petersburg sunt fictive. Într-adevăr, pentru ce să stai acolo? Toate dubiile privind mânuța Lilei au dispărut. Banii? Dar nu trebuie decât să iei de la Iv‹an› Gri‹gorievici o sumă *mică*, foarte mică, doar ca să poți ajunge aici, și treaba e rezolvată.

Ca atare, îndată ce vei primi această scrisoare, te rog foarte mult și insist – apucă-te și fă-ți bagajele, du-te pe la Bartsch și Glama și pornește încoace în aceeași zi.

Pe lângă toate acestea, ținând seama că sufăr cumplit din pricina unei asemenea stări de nesiguranță, te rog să-mi răspunzi *îndată* ce vei primi prezenta scrisoare. (Și în general doresc să ne scriem zilnic, altfel nu se poate.)

Un răspuns evaziv sau lipsit de adevăr, cum că ai fi sănătoasă și ți-ar fi bine, va reprezenta o josnicie atât față de mine, cât și față de Lilea (nemaivorbind de bietul Fedea). Lilea și așa tânjește după dacea noastră, numai că nu poate s-o spună, ba e

foarte posibil să se și îmbolnăvească în zăduful de la Petersburg.

Și, oare, va fi mai bine dacă peste trei sau 4 zile voi veni chiar eu, pierzând timp, să te iau de acolo? Doar și așa s-au pierdut mulți bani și mult timp fără nici un folos pentru noi.

De scos însă bandajul Lilei înainte de a se împlini o lună, n-aș vrea în nici un caz să i-l scoatem.

Doar nu poate mama să pretindă că ai fi o fiică nerecunoscătoare (*fraza următoare este ștearsă cu cerneală*).

Fedea e sănătos, totuși aș vrea să te întorci acasă. În mod vădit băiatului îi lipsește ceva și uneori e foarte plictisit.

În primul rând însă te rog să-mi dai de veste neîntârziat, chiar acum, fără să pregeți și, în orice caz, scrie-mi zilnic, fie și câte trei rânduri.

De aseară, vremea s-a mai îmbunătățit. Clima de aici este în orice caz mai sănătoasă decât cea de la Petersburg. Și îți mai spun un lucru: fiind tu aici, se vor cheltui și bani mai puțini. Am acum [aproape] doar 57 de ruble. Socotind, adică, și cele 21 r. pe care mi le-a restituit preotul. Oricum, cheltuiesc foarte puțin.

Ieri am fost la catedrală și am asistat la liturghie. Protopopul a și fost de două ori pe la mine. L-am vizitat doar o dată, dar o voi face din nou.

Duc o viață insuportabil de plicticoasă. De n-ar fi Fedea cu mine, cred că aș înnebuni.

Cu scrisul o duc prost. Oare când vom dispune măcar de-o lună de liniște, ca să nu stăm cu inima strânsă și să ne putem consacra muncii! Altminteri eu nu mă simt în stare să câștig bani și să trăiesc fără a blestema. Ce viață țigănească, chinuitoare, mohorâtă până peste poate, fără pic de bucurie, numai cu chinuri, numai cu chinuri!

Nu te supăra, asta nu te are în vedere pe tine. Dar înțelege că ar fi mult mai bine să ne conducem după bunul-simț, decât să procedăm împotriva lui. Cântărește-mi deci propunerea și vino chiar acum. Eu nu izbutesc să înțeleg motivele care te-ar mai putea reține acolo. Singurul motiv ar fi că ești bolnavă. O, să nu dea Dumnezeu să ajungi în cele din urmă și la așa ceva!

Atunci totul va fi pierdut şi, mai ales, nu vom mai avea nici un fel de mijloace ca să întreprindem ceva.

Pentru Dumnezeu, răspunde-mi neîntârziat. Al tău care te iubeşte mult.

Fiodor Dostoievski.

Am recitit această scrisoare. Pentru numele lui Hristos, să nu fi supărată pe mine. Eu nu-ţi aduc ţie mustrări. Dar la un moment dat te simţi atât de copleşit, încât nu mai poţi să rabzi. Prevăd situaţia îngrozitoare şi foarte posibilă când tu nu vei mai putea să rezişti şi te vei îmbolnăvi şi tocmai de aceea ajung la disperare. Dacă însă din nenorocire, mama se va îmbolnăvi rău, iar tu va trebui să rămâi pe lângă ea – rămâi, dar dă-mi de veste pe dată şi scrie-mi zilnic. Dacă te vei îmbolnăvi tu însăţi – fie şi un pic – scrie-mi numaidecât, în aceeaşi clipă, ori porunceşte să mi se scrie (*un cuvânt este şters cu cerneală*), dar fără minciuni.

Fii pe pace, am să-ţi aştept răspunsul, dar să mi-l trimiţi neîntârziat şi să-mi scrii zilnic (nu-i nevoie de stil, să fie doar trei rânduri).

Pe Lilea, biata martiră, dar care îi martirizează şi pe alţii, o sărut de 1 000 de ori. O, cât de grea, până la nebunie, e viaţa pentru mine!

34. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Staraia Russa

‹Destinaţia: Petersburg› Joi, ***8 iunie ‹18›72***

Chiar acum, Ania, buna mea prietenă, ţi-am primit scrisoarea expediată pe 6 iunie[152]. Am impresia că toate scrisorile le primesc mai târziu decât oricine altcineva de aici. Poşta soseşte la ora unu, dar eu primesc scrisorile abia pe la 6 seara. I-am spus asta poştaşului, şi tot el s-a răţoit la mine. Oamenii de aici sunt extrem de obraznici. – Îmi scrii că Bartsch vrea să scoată

bandajul pe data de 12. Sunt bucuros că treaba asta e posibilă, dar mă și tem. Dar dacă [încă] mânuța încă nu s-a vindecat și se va strâmba? Poate că Bartsch vrea să procedeze astfel neavând altă soluție, adică, nefiind posibil ca tu să mai aștepți? Ah, Ania, ne vom grăbi acum, dar dacă mai târziu?... Iată ultima mea rugăminte: ia aceasta hotărâre numai în cazul când Bartsch te va asigura că nu mai există n i c i c e l m a i m i c pericol.

Și încă ceva: după ce bandajul va fi scos, va trebui să obții anumite instrucțiuni pentru mai târziu; doar nu e cu putință ca lucrurile să se încheie aici. Un timp tot va trebui să-i ferim și să-i îngrijim fetei mânuța, ba poate s-o și tratăm. Să-l întrebi neapărat pe Bartsch – vezi, să nu uiți –: oare n-are s-o doară mânuța după ce bandajul îi va fi scos (sau n-are să i se jupoaie pielița), căci a fost prea multă vreme izolată de acțiunea aerului. În sfârșit, nu-i oare primejdios ca fata să fie lăsată să se comporte ca și când ar avea mânuța pe deplin sănătoasă? Oare nu va însemna asta o lipsă de precauție? Să se sprijine, spre exemplu, de ceva ori să se lovescă la mână, iar încheietura abia sudată să se frângă din nou?

Ai făcut foarte bine că te-ai mutat la Snitkin-doctorul[153], și nu la Ivan Grigorievici. Am fost de-a dreptul cătrănit de hotărârea ta inițială. Cum ai fi putut să locuiești în niște odăi unde nu poți nici să respiri în voie, unde e atâta mobilier, unde există o lăuză și un copil mic, ba încă să stai acum împreună cu Lilea, care face nazuri și plânge! Asta chiar că ar fi fost o nebunie. Dar nici la Snitkin-doctorul nu cred că te vei simți în largul tău. Of, Ania, dacă Bartsch a considerat că este totuși cu putință să scoată acum bandajul, mai bine ai fi rămas până miercuri la spital. Ce importanță ar fi avut suma de 35 de ruble, dacă te-ai fi simțit acolo în continuare ca acasă! Mai ales că dincolo lumea s-ar putea uita chiorâș la Liuba. Doar este și acolo un copil. Liuba are să-i supere pe cei din jur, are să-i plictisească.

Așadar, am să stau să vă aștept. Aici mă plictisesc foarte tare. Munca e totuși muncă (mai ales una neplăcută), iar nu

distracție. De n-ar fi Fedea cu mine, cred că aș muri de urât. Băiatul e vesel, dar e cam prea liniștit. Nu-i mai dispar o dată de pe mâini și de pe picioare bubele pricinuite de țânțari. Se scarpină rău în fiecare noapte, mi-e groază să mă uit la el, și nici nu știu ce să întreprind. Îl mai înțeapă și niște musculițe care s-au prăsit aici între timp. Poate că sunt tot țânțari. Nu uita să cumpere niște plicuri: ale noastre sunt pe terminate. N-ai putea să procuri și niște plicuri mari, pentru mine personal? Nu uita să iei „R‹usski› vestnik" și „Beseda".

Nu am deloc timp de vizite și totuși ar tebui să trec din nou pe la protopop. Nu am timp nici de plimbare. Dau fuga doar, pentru câteva clipe, să parcurg ziarele. Banii se cheltuiesc aici foarte repede.

Te îmbrățișez. Pe Lilea o sărut de nenumărate ori. De-aș putea s-o văd măcar o singură clipă.

Al tău întru totul,

F. Dostoievski.

De-aci încolo am să număr zilele ce-au mai rămas până la sosirea voastră.

Nu știu la care adresă să-ți scriu. Deocamdată îți scriu pe cea veche.

N-o aduci și pe mama cu tine? Dacă ești de acord, invit-o cu insistență. Și să aveți multă grijă de piciorul ei bolnav.

35. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Staraia Russa

‹Destinația: Petersburg› ***9 iunie ‹18›72***

Dragă Ania, mi-a sosit scrisoarea ta din data de 7[154], prin care încerci să mă liniștești. Să știi însă că sunt pe deplin liniștit, numai că Bartsch a făcut o prostie să nu ne spună chiar de la început despre ce este vorba. Acești domni își imaginează că suntem niște ființe rupte de realitate, lipsite de griji și de nevoi

și care dispun de timp după bunul lor plac. Ca să reiasă acum că a scoate bandajul e o treabă cât se poate de serioasă; de ce a trebuit deci să nu ne spună chiar de la început cum stau lucrurile: ne-ar fi scutit astfel de multe neînțelegeri. Faptul că bandajul urmează a fi scos pe 14, și nu pe 12, mi se pare îmbucurător. Mi-ar părea rău însă – și mă îngrijorează dinainte – să se constate că situația încă nu este rezolvată pe deplin și că va fi nevoie de un alt bandaj, unul de pâslă. Bineînțeles, dacă ți se va cere să mai rămâi, va trebui să rămâi. Ce mult aș vrea totuși să vă întoarceți mai repede. E o plictiseală aici, să mori, nu alta. Însă chiar dacă, sosind aici, vei ajunge s-o simți și tu, tot îți va fi mai bine, cred eu, decât îți este acum la Petersburg, nemaivorbind, firește, de Liuba. Îmi scrii că misiva ta din ziua cu pricina mi-ai trimis-o într-o clipă de iritare. Dar faptul însuși că asemenea clipe apar este foarte semnificativ (*patru cuvinte sunt șterse cu cerneală*). Mă gândesc din nou la Lilea: acum, Petersburgul îi este mai nepotrivit decât în timpul iernii, pe când aici e aer curat, nisip, ba poate că și băile i-ar fi de un anu mit folos. Cu privire la băi întreabă-l fie chiar și pe Mihailo[155].

(*N. B*. Aici, ca să ți se îngăduie să faci băi, trebuie să aduci cu tine o adeverință eliberată de un doctor, care, descriind boala respectivă, să precizeze că bolnavul cutare trebuie să facă la început atâtea băi (10, de exemplu), iar în continuare, de la caz la caz. Pentru aceste băi, plătești o anumită sumă la cancelarie și ți se eliberează un permis. Adeverința în cauză poate fi obținută și de la un doctor din Petersburg. N-ar putea deci să-ți dea una chiar Mih‹ail› N‹ikolaev›ici, dacă va găsi cu cale? De fapt, n-are importanță. Doar nu ne vom putea lipsi aici de Schenk.

Pentru accesul la cazinou, sală de muzică sau bibliotecă, trebuie să obții, de asemenea, câte un permis personal, plătind pentru fiecare între 4 și 6 ruble.)

Dacă Bartsch insită să scoată chiar el bandajul – e foarte bine. Nu mă îngrijorează decât faptul că insistă în mod s p e c i a l asupra acestui lucru.

Trebuie mort-copt să transcriu tot ce-am izbutit să scriu până

acum[156]. Groaznic se va lungi și treaba asta. Ne-a costat cam prea mult lutta* fiică-mi.

Protopopul mi-a oferit leagănul lăsat aici de familia Vladislavlev, pe vremea când aceasta a locuit la el, ba mi l-a mai trimis și acasă. Este un leagăn uriaș, foarte adânc, care nu se leagănă și în care ar putea să doarmă și un adult. Avem deci un pătuc pentru amândoi copiii.

Îmi scrii că umbli să vezi diverse apartamente. Oare când mai găsești timp și pentru asta? Îmi ceri și mie părerea, dar ce aș putea să-ți spun fără să văd mai întâi despre ce-i vorba? Un singur lucru îți declar în mod categoric: să nu te oprești în nici un caz la apartamentul din strada Șestilàvocinaia. Și, în general, în legătură cu apartamentele: tu îmi cunoști foarte bine principiul – mai bine să fie unul mai scump, dar mai liniștit și mai confortabil, căci acolo poți să lucrezi m a i c u s p o r. Altminteri, economisești 200 de ruble, dar, scriind mai puțin, pierzi 1 000. Din descrierile tale a ajuns să-mi placă mai mult cel din ulicioara Sapiòrnîi. Având însă în vedere că diferența de preț față de apartamentul din strada Tròițkaia e foarte mică, te las să decizi tu. Printre altele, să preferi încăperile cu tavane înalte. Cu cât ele sunt mai înalte, cu atât e mai bine, chiar dacă odăile sunt mai puține la număr.

600 sau 700 de ruble nu e cine știe ce sumă. Partea proastă e că nu-mi scrii de când urmează să înceapă plata. Din septembrie, sau din ziua când vei închiria apartamentul? În fond, n-avem ce face. Trebuie să ne împăcăm cu situația. Doar de-aș fi în stare să lucrez. Asta-i toată problema. Ar fi bine să închiriezi chiar acum ceea ce vei închiria și să plătești o arvună.

Fedea e sănătos și vesel. Ar fi bine totuși să vii mai degrabă. I-ar prii ceva mai multă distracție. Vremea la noi e destul de bună. O îmbrățișez pe Lilicika. Oare își mai aduce aminte de mine? Nu m-a uitat?

Al tău, Fiodor Dostoievski.

---

* V. *Com.* – 144 (*n. tr.*).

36. A.G. DOSTOIEVSKAIA către F.M. DOSTOIEVSKI

‹Petersburg›

‹Destinația: Staraia Russa› *10 iunie ‹18›72*

Am primit astăzi scrisoarea ta din 8 iunie și mă bucur că ești într-o anumită măsură mai liniștit. Îți scriu numai câteva cuvinte, căci pe la noi nu-i nimic deosebit; mâine, duminică, nu-ți voi mai scrie deloc, [căci] poate doar într-un caz cu totul special. Liuba e sănătoasă și veselă, ce-i drept, mai face uneori nazuri, dar nu prea des. [Mâine] De scos bandajul, i-l vom scoate miercuri, și nu luni, căci abia miercuri se vor împlini trei săptămâni de când îl poartă. Dacă totul va merge bine, voi pleca de aici în aceeași zi, miercuri, la ora 5 ½, iar dacă nu voi avea timp s-o fac, atunci a doua zi, joi. S-ar putea întâmpla însă ca Bartsch să-mi spună că trebuie să mai rămân aici o săptămână, și-atunci voi rămâne, deși până miercuri nu se mai poate întâmpla nimic deosebit. Pentru Dumnezeu, fii liniștit și nu-ți mai face griji în ceea ce ne privește; crede-mă că totul se va sfârși cu bine și ne vom revedea cât de curând. Sănătatea mamei se îmbunătățește, dar piciorul încă nu-i este vindecat. Ne reproșezi degeaba că am fi neglijenți față de ea. Până acum au consultat-o vreo patru medici și cu toții au fost de părere că piciorul i se va face bine abia peste vreo trei săptămâni. Sănătatea Olgăi Petrovna se îmbunătățește la rândul ei. Sunt și eu pe deplin sănătoasă. Pe Pașa[157] l-am văzut de curând: m-a implorat să-i dau voie să vină la noi și l-am poftit pentru marți seara. Vremea aici e frumoasă. Cred că ți-am comunicat de toate. Îl sărut pe dragul de Fecita de milioane de ori. Nici nu-ți închipui cât de tucino* îmi e fără el. O, Fecita, dragul meu drag! (nu tu, desigur, ci cealaltă ființă mică și scumpă). Te iubesc și pe tine. Fedea dragă, tare, tare mult și mi-e dor de tine cred că mai mult decât ție de mine. De locuit, locuiesc la vărul meu, familia căruia e la dacea, așa încât nu stingherim în mod deosebit pe nimeni. A ta Ania. Lilea îl sărută de multe ori pe tăticul ei.

A. Dostoievskaia.

---

* V. *n. tr.* de la p. 94.

37. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Staraia Russa
‹Destinația: Petersburg› *12 iunie ‹18›72*

Chiar acum, de astă dată la ora 7, ți-am primit scrisoarea din 10 iunie. Corespondența, în mod clar, mi se aduce din ce în ce mai târziu; s-a hotărât, probabil, s-o primesc cel mai târziu dintre toți localnicii. O fi vorba de vreo scară ierarhică alcătuită de către slujbașii de la poștă. De răspuns, îți voi răspunde doar prin câteva rânduri. Sunt de acord cu toate intențiile tale, după cum cred că-ți dai seama și tu, dar îmi va fi nespus de urât fără tine, dacă Bartsch te va opri acolo și pentru cea de-a 4-a săptămână. Îmi scrii că ți-e dor de mine mai mult decât mie de tine. Îți răspund așa: nu știu de cine mi-e mai tare dor, dar mi-e atât de urât, încât – mă crezi? – ajunge să-mi pară rău că nu fac o nouă criză. Măcar de m-aș schilodi cumva în timpul crizei: oricum, ar fi și asta o distracție. Mai ticălos și mai scârnav decât traiul pe care îl duc, altul nu poate fi, cu Staraia Russa asta, cu tot. – Fedea e sănătos, însă ieri a plâns de câteva ori foarte tare și n-a închis ochii aproape toată noaptea. Acum este clar că-i vorba de dinții care îi ies. Azi-noapte, cum spuneam, a plâns îngrozitor, cum n-a mai plâns niciodată, dar cum veneam la el și îl luam în brațe, cum se înveselea și se pornea să-mi arate cum muge o văcuță, cum ciripesc păsărelele. Acum, ziua, e mult mai vesel. Are o mică diaree (micuță de tot). A mâncat cu multă poftă, pe urmă a dormit, și-acum s-a sculat la fel de vesel. Oare ce-o face la noapte?

Draga de Lilea, ce tare s-o fi plictisind! Așadar, locuiți acum in stradela Fonàrnîi[158], aproape singure, în timp ce gazdele sunt la dacea? – asta-i foarte bine. Dacă va fi să pleci curând, te implor să ții seama de ceea ce ți-am mai scris privitor la călătoria încoace. Nu te obosi prea mult și ai grijă de Liuba.

Ieri, când ți-am primit scrisoarea, m-am simțit tare îngrijorat in legătură cu situația lui Kolea, fratele meu[159], despre care am

uitat să-ți scriu. N-ai putea, porumbelul meu, să te interesezi mai cu de-amănuntul, înainte de plecare, ce se întâmplă cu el și să-i mai dai măcar câțiva bănuți? Dar dacă are să moară? Tare greu are să-mi fie.

La revedere, prietenă dragă, îți mulțumesc că-mi duci măcar oleacă dorul. Eu continuu să lucrez, dar ăsta-i un chin pentru mine. Iată că s-a și făcut ora șapte, iar eu încă n-am ieșit astăzi din casă. Pe aici vremea e așa și așa: cam bate vântul.

Te sărut, îți pup și mânuțele; pe Lilea o sărut de 1 000 de ori.

Al tău, F. Dostoievski

Dar dacă vei pleca miercuri și deci scrisoarea asta nu va mai ajunge la tine? Cred totuși că miercuri încă n-ai să pleci, dar mă întreb: oare să-ți mai scriu – mâine sau poimâine? De văzut, în funcție de împrejurări.

38. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Staraia Russa

‹Destinația: Petersburg› ***Miercuri, 14 iunie ‹18›72***

Ți-am primit adineaori scrisoarea trimisă pe data de 12[160], și văd, dragă Ania, că ești ferm hotărâtă să pornești încoace. Ca atare, nu-ți scriu decât două cuvinte, doar pentru că nutresc speranța – palidă – că vei izbuti să pleci imediat și deci vei primi și această scrisoare. Să știi că Fedea e sănătos și bine dispus. Te așteptăm cu toții. Eu, în noaptea spre 13, am avut o criză din cele puternice, așa încât îmi este și acum capul greu, iar mâinile și picioarele îmi sunt lipsite de vlagă. M-a împiedicat și asta să lucrez, așa că nici nu mai știu ce-am să fac cu cei de la „Russki vestnik“ și ce vor crede ei despre mine[161]. Că vaporul nu ajunge până aici – astea sunt gogorițe. Și astăzi a acostat unul chiar la mal. Ele, vapoarele, nu vor putea acosta abia pe la sfârșitul lui iulie și în august, când nivelul apei va scădea[162]. Cu banii, ce să-ți mai spun, stau prost. – Să știi că

tare mă tem pentru călătoria voastră încoace. Primejdios mai este și faptul că, îndată ce se stârnește o furtună, vaporul nu-și mai vede de drum: rămâne în așteptare. Ar trebuie să iei la Petersburg bilete direct până la Staraia Russa, inclusiv cele de vapor. Și-acum, la revedere. Te sărut. Vino mai repede. Astăzi e miercuri: oare ce va spune Bartsch? Și când o voi afla eu? Că vei veni mâine, joi, este, desigur, greu de crezut. De-ai veni măcar sâmbătă.

Și-acum, la revedere. Te sărut, pe tine și pe Lilea, de 1 000 de ori. Mă tem pentru ea – oare cum va suporta călătoria?

Soțul tău,

F. Dostoievski.

Plecăciuni tuturor. La noi astăzi plouă.

39. A.G. DOSTOIEVSKAIA către F.M. DOSTOIEVSKI

<Petersburg>

<Destinația: Moscova> ***Sâmbătă, 7 oct<ombrie 1872>***

Dragul și scumpul meu Fedea, noaptea am petrecut-o foarte bine, și astăzi copilașii sunt pe deplin sănătoși; erupția începe să se usuce și, până la sosirea ta, probabil că va dispărea cu totul.

Cum ai călătorit, dragul meu?[163] Ești sănătos? Ieri, de la mașină*, am plecat spre Gostinîi dvor**, unde am cumpărat struguri și diferite dulciuri. Când am ajuns acasă, ea*** și-a dat seama că nu mai ești cu noi și a început să tot repete: „Unde-i tăticul meu, aduceți-l pe tăticul meu“, dar noi am convins-o că nu trebuie să plângă, asigurând-o că vei veni spre seară, și ea

* În perioada respectivă, termenul desemna trenul (rus., colocv.) *(n. tr.)*.

** Clădire imensă, cu etaj, aflată pe Nevski Prospekt și adăpostind și astăzi numeroase magazine *(n. tr.)*

*** Este vorba de Liuba, fiica scriitorului *(n. tr.)*.

s-a culcat rugându-ne s-o trezim când vei ajunge acasă. Dimineața, a crezut că tu încă mai dormi, și zicea că trebuie să te trezim. Astăzi m-am plimbat cu ea multă vreme. Fedea o trage și el de mână pe dădacă și, venind în odaia ta, zice „tiù-tiù"*, umblă apoi prin celelalte odăi și, de bună seamă, te caută. Astăzi, poștașul a adus 5 numere din „Grajdanin"[164]. Alte noutăți nu mai sunt; pe la noi n-a fost nimeni. Scrisoarea asta am s-o duc la gară, căci dacă aș pune-o la cutie, ar pleca abia mâine, iar eu doresc ca tu să afli cât mai curând că la noi toate sunt bune. Adu-ți aminte de rugămintea lui Nikolai Mihailovici privind cele 140 de ruble și du-te pe la Veselovski[165]; lui n-o să i se pară ciudat, va fi din partea ta o simplă vizită, dar lui Nikolai Mih‹ailovici› îi vei face un imens serviciu, deoarece cu acești bani el are de gând să se interneze la spital. Nu uita de asta. Lui Perov[166] cere-i o f o t o g r a f i e de-a lui și transmite-i plecăciuni din partea mea. La revedere, dragul meu Fedușa, te sărutăm de multe ori, ai tăi, Liuba, Fedea, Ania.

Nu ne purta de grijă. Scrie-ne, îți vom aștepta cu nerăbdare scrisoarea.

A ta, A. Dostoievskaia.

Adresa noastră, pentru orice eventualitate, este: No 14, apart‹amentul› N° 26.

40. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Moscova

‹Destinația: Petersburg› **Luni, 9 octombrie ‹18›72**

Ania, prietenă dragă, aseară ți-am primit afectuoasa scrisorică, pentru care îți mulțumesc din toată inima și te sărut mult. Așadar, și Liuba, și Fedea cred că eu dorm în odaia mea?

---

* În limbajul unor copii ruși înseamnă: „Este plecat" (*n. tr.*).

Mi-e milă de ei, îngerașii, măcar de-ar uita de mine puținel. Spune-le că le cumpăr de aici și le aduc bunătăți. Tu cum o duci? Eu m-am mutat încă de sâmbătă la Elena Pavlovna[167] (plătind la „Evropa"* pentru o zi de ședere) și-acum locuiesc într-o anexă specială, aflată cu o clădire mai departe, a camerelor pe care ea le închiriază. Aici am liniște. Cu Liubimov aș zice că totul e rezolvat, de tipărit romanul ei îl vor tipări în noiembrie și decembrie[168], dar se miră și strâmbă din nas că textul încă nu-i definitivat. În afară de asta, Liubimov are îndoieli (întrucât Katkov e plecat) în ceea ce privește cenzura[169]. Katkov însă va reveni curând: se află în Crimeea și se va întoarce la sfârșitul acestei luni. Ei vor ca numărul pe noiembrie al revistei să apară la 10 noiembrie, iar cel pe decembrie la 1 decembrie – cu alte cuvinte, trebuie în nici trei săptămâni să termin totul. Cumplită muncă mă așteaptă la Petersburg. Le-am solicitat vechile mele manuscrise[170], ca să le revăd (m-a rugat stăruitor și Liubimov să fac treaba asta), ceea ce înseamnă că va trebui să fac înfiorător de multe corecturi; asemenea intervenții cer timp, pe când eu doresc foarte, foarte mult să plec de aici miercuri. Tocmai de aceea stau la mine în cameră și lucrez. Va trebui totuși – și asta chiar acum – să mă reped până la Veselovski, pe care, probabil, nu-l voi găsi acasă, iar asta înseamnă că va mai trebui să trec pe acolo de două sau trei ori. Ieri am fost la Perov, am cunoscut-o și pe soția lui (o persoană tăcută și amabilă). Perov locuiește într-un apartament proprietate de stat, dar dacă aș evalua locuința asta la prețurile de aici, cred că s-ar ridica la suma de două mii de ruble, ba poate chiar și mai mult de-atât. Se pare deci că Perov este un om bogat. Tretiakov[171] nu se află la Moscova, totuși Perov și cu mine ne vom duce astăzi să-i vizităm galeria, iar apoi voi lua masa de prânz acasă la Perov. N-am fost încă la nimeni altcineva. L-am căutat pe Averkiev, dar n-am izbutit să-i aflu adresa. Dacă o voi afla, voi trece și pe la dânsul. Nu știu dacă mă voi duce la „Beseda"[172]. Corectarea manuscriselor îmi va lua o groază de timp (și cred, oricum, că [în] problema „Besedei" mai poate fi

* Hotelul „Evropeiskaia", existent în acea vreme la Moscova (*n. tr.*).

amânată). Cam astea îmi sunt toate aventurile. Vremea aici e ca în timpul verii, doar spre seară aerul e mai umed. Cumpără-ți, pentru Dumnezeu, o pălărioară. Mai aștept totuși o scrisoare de la tine. Mâine, marți, poate îți mai scriu și eu una. De la tine însă aș mai dori să primesc măcar o singură veste. Și te rog tare mult: dacă se întâmplă ceva rău cu copiii, dă-mi de știre chiar printr-o telegramă. Dar asta numai dacă (ferească Dumnezeu) se va întâmpla ceva rău, altminteri, de marți, poți să nu-mi mai scrii deloc (dacă îți va veni greu s-o faci), întrucât miercuri s-ar putea să plec. Dacă mă va reține totuși ceva, asta va fi doar tevatura cu corectarea manuscriselor. Nu cred însă că asta se va întâmpla cu adevărat. Dacă va fi totuși să mai întârzii, – fie și o singură zi –, te voi anunța negreșit.

La revedere, prietenă dragă, te sărut mult; să știi că te-am visat din nou.

Al tău, F. Dostoievski.

O sărut și pe Liuba. Spune-i că o iubesc mai mult decât orice pe lume, la fel și pe Fedea. Doamne, ce mult mă încearcă aici teama pentru amândoi! Noaptea, mi se strânge inima de dor.

Toată lumea îți transmite plecăciuni. Sonecika[173] e tare bolnăvicioasă, în timp ce Manecika[174] e rotofeie, dar cu urme de rahitism. Elena P‹avlov›na e ocupată de dimineață până seară.

41. F.M. DOSTOIEVSKI către A.D. DOSTOIEVSKAIA

Moscova

‹Destinația: Petersburg› *10 octombrie ‹18›72*

Ania, prietena mea dragă, deși lucrez întruna, corecturile s-au dovedit a fi atât de multe, încât nu voi putea să plec de aici miercuri, ci joi. Scriu prezenta la ora trei noaptea. Mi-e tare somn, am o groază de lucru, încât nu pot să mă culc și, în plus, mâine la ora nouă trebuie să mă duc din nou la Veselovski (el e

de dimineață până seară la tribunal pentru procesul Measnikov[175], dar mai târziu de joi nu vreau să rămân aici: mi-e tare urât. Îți scriu deci ca să nu mă aștepți în zadar.

Astăzi am luat masa cu Perov. Sărută-i pe copii. Te implor, Anecika, să ai grijă de ei. Te sărut și te îmbrățișez.

Al tău din cap până în picioare,

Fiodor Dostoievski.

Ora 11. Azi-noapte am avut una din crizele puternice. Mă doare capul, trebuie să lucrez, și nu știu ce să fac. La Veselovski nu m-am mai dus, am dormit. Trebuie să dau fuga acolo după-masă, poate l-oi găsi – fie acasă la el, fie la tribunal. Naiba să mă ia, câtă alergătură și bătaie de cap datorită lui Kolea ăsta![176]

1873

42. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Moscova[177]
‹Destinatia: Petersburg› **20 mai <18>73**

Ania, prietena mea dragă, astăzi la amiază, întrucât trenul a avut întârziere de o oră, am ajuns la camerele pe care le închiriază Elena P‹avlov›na. N-am găsit acolo pe nimeni: Sonia cu copiii se află la țară, iar Elena Pavlovna a plecat și ea acolo. Aflând că va reveni diseară, mi-a luat o cameră. Apoi m-am îmbrăcat și-am plecat la Poleakov[178], acesta lăsându-i Elenei Pavlovna adresa hotelului la care a tras. Pe el, din fericire, l-am găsit. A fost foarte bucuros să mă vadă și mi-a spus că fără mine n-ar fi putut să facă nimic. Mi-a mai spus că s-a interesat la tribunal și-a aflat că la 21 mai n-a fost programat pentru audieri nici unul din cazurile aflate pe rol. Dar că, după (*un cuvânt este șters cu cerneală*) părerea lui, familia S c h e r i [179] a întreprins între timp ceva. [El a fost] El a izbutit să procure o copie a testamentului și a întregului dosar (18 file), plătind pentru asta [25 de file] 25 de ruble. (Azvârle banii, nu glumă!) Zice că era necesar s-o facă. Mi-a mai spus că a fost pe la Varvara Mihailovna[180], că ea a manifestat față de el o oarecare neîncredere și că, printre altele, i-ar fi spus: „Oare fratele meu Fedea dorește să mă lase fără nimic?“[181] Îndată după aceea, am plecat și eu la ea, la Varia. Este foarte necăjită, printre altele, de moartea ginerelui ei, Smirnov (l-au îngropat în urmă cu numai

două zile), care a lăsat o văduvă (fiica ei) și cinci copii mici. Biata Varia plânge întruna, dar pe mine m-a întâmpinat cu afecțiune. Este chiar bucuroasă (și cred în mod sincer) că noi am intentat acest proces. Este convinsă și ea că familia Scherr a început, la rândul ei, să acționeze, ba chiar că a înaintat și niște documente. Susține că moștenitorii ar fi fost convocați la tribunal încă în urmă cu câteva luni. M-a rugat să nu uit de ea la efectuarea partajului, spunându-mi că ar urma să beneficieze de a 14-a parte din cele cuvenite. Totuși, cei de aici sunt convinși că procesul va fi câștigat de familia Scherr, care s-ar baza pe o decizie adoptată în luna decembrie, într-un caz asemănător, de Senat, în favoarea copiilor consanguini. Printre altele, convingerea ei se întemeiază pe faptul că, în urmă cu vreo 2 săptămâni, a venit aici fratele nostru Andrei M‹ihailov›ici[182], a tras la ea și, negăsindu-l pe Veselovski[183] la Moscova, i-a trimis într-un alt oraș o telegramă. Fratele Andrei venise la Moscova numai pentru că aflase între timp de acțiunea familiei Scherr și a fost convins (ca și noi) că este posibil să obținem totul; a îndemnat-o să acționeze în acest sens și pe Varia. (*N. B.* Aici toată lumea e convinsă că atât chitanțele noastre privind cele 10 000 luate de mine și de fratele Mișa, cât și cuvintele din testament, privindu-ne pe noi, ale mătușii, ne-ar lua dreptul să intentăm acest proces, dar Poleakov, auzind această opinie, a izbucnit în râs. Probabil însă că Andrei a scontat pe treaba asta, de vreme ce nu mi-a scris nimic.) Chemat de Andrei, a venit aici, la un moment dat, și Veselovski, dar a doua zi (mi-a spus Varia) fratele meu s-a întors de la dânsul foarte necăjit, întrucât Veselovski l-ar fi convins că nu-i nimic de făcut și că dreptatea e de partea familiei Scherr. Cu acest rezultat Andrei a și plecat acasă. (*N. B.* Dar de unde a aflat ceea ce a aflat? Asta n-o mai știe nimeni.) Varia mi-a dat și niște certificate de naștere în original, – sunt acte de mare importanță –, lucru care mi-a dovedit că ea ține cu noi și că ne este foarte binevoitoare. Am stat la ea mai multă vreme, plecând la Poleakov abia spre seară. Expunându-i acestuia situația și înmânându-i documentele respective, i-am propus să vină

mâine, împreună cu mine, la Veselovski, care poate fi găsit în oraș de 2 ori pe săptămână, între orele 10 și 12. Asta, ca să hotărâm definitiv ce ne rămâne de făcut. Faptul că familia Scherr a întreprins, într-adevăr, ceva cred că nu mai poate fi pus la îndoială. Dar ce anume, unde și când, nu se știe, și tocmai asta vrea să afle Poleakov. El zice că va rămâne aici până miercuri, iar la plecare va lăsa aici [un funcționar] pe cineva care să urmărească situația la tribunal și, îndată ce va afla că familia *Scherr* a depus actele, să-i și dea de știre, la Petersburg. Poleakov e mai agitat și mai plin de speranță ca oricând. Zice că moșia a fost evaluată la suma de 52 000 de ruble; e vorba de evaluarea pe care au făcut-o forul tutelar și tribunalul. Or, dacă aceasta este suma stabilită printr-o *primă* evaluare, făcută de stat, înseamnă că în realitate moșia valorează mult mai mult. Lui Poleakov i-am spus *direct* că nu voi intenta acțiune, decât dacă începutul îl va face familia Scherr, căci nu doresc să-mi supăr surorile. I-am spus asta încă înainte de a ajunge la Varia. Acum însă îmi este clar că ea a și început acțiunea, poate chiar în taină. Despre ceea ce vom face în următoarele trei zile îți voi scrie de aci încolo. Pe la Varinka a fost și Jeromski[184], iar ea consideră că el e mai *activ* decât Poleakov. Jeromski a făcut rost, în numai 2 zile, de pe la mai multe parohii, *de toate certificatele de naștere* necesare și tot el a aflat la tribunal faptul că la 21 mai nu va fi nimic; el va rămâne să acționeze în continuare și să afle tot ce trebuie. I-a spus Variei că îl reprezintă pe Kolea[185] în mod gratuit, din prietenie. Râde și el (ca și Poleakov) de speranțele pe care le nutrește familia Scherr și nu dă crezare spuselor privind sentința din decembrie a Senatului.

Cam asta ar fi totul despre acțiunea noastră; mâine vom afla mai multe. Mi-e teamă doar că Poleakov va cheltui prea mulți bani. – Mai târziu, spre seară, am revenit la domiciliul meu, unde am găsit-o și pe Elena Pavlovna. Mâine va sosi și Sonia*. Elena Pavlovna zice că se teme foarte mult pentru Sonia, că aceasta pur și simplu își distruge sănătatea lucrând. Îți scriu

* S. A. Ivanova, nepoata scriitorului (v. *Com.* – 7) (*n. tr.*)

seara târziu. mâine va trebui să mă scol mai devreme. azi-noapte n-am dormit îndeajuns și-acum abia mă mai țin picioarele. De fapt, n-am dormit deloc. Scrie-mi neapărat ce faci, dacă ești sănătoasă, totul, te rog, cât mai amănunțit. Pe mine ziua de astăzi, din cauza tuturor acestor griji și a c ț i u n i, m-a costat scump. Altcândva am vizitat Moscova în cu totul alte condiții. Despre copii scrie-mi tot ce poți și la fel de amănunțit. Acum, deși s-a făcut ora 10 și ½, camerista îmi așteaptă scrisoarea ca s-o pună chiar astăzi la cutia poșt‹ală›. Mașenka[186] s-a îmbolnăvit rău. Astăzi a venit aici Vitea[187] (înainte de a sosi eu) și a plecat direct la Darovoie[188]. Te implor, scrie-mi despre copii.

Rămâi cu bine, te îmbrățișez.

Al tău întru totul, care te iubește mult,

F. Dostoievski.

Dacă vei suferi vreun leșin sau altceva, fie cât de neînsemnat, telegrafiază-mi pe dată. Nu te chinui mult cu grijile casei. Dacă nu voi izbuti s-o fac mai devreme, joi voi pleca de aici fără doar și poate. Rămân al tău întru totul.

43. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

‹Petersburg›

‹Destinația: Stara Russa› ***Marți, 12 iunie ‹18›73***[189]

Dragă Ania, ți-am primit scrisoarea abia acum, la ora 8 seara[190], când mă și pregăteam să mă duc la poștă ca să vă trimit o telegramă pe numele preotului[191] – atât de îngrijorat am fost în ceea ce vă privește. Mă bucur că sunteți bine. Mă tem însă că te-ai obosit prea tare. Pe îngerașii mei, Fedea și Lilea, îi sărut. Mi-e tare urât. Să închiriezi cât mai curând o dacea, care să aibă și grădină[192]. Ieri-dimineață am fost judecat: m-au con-

damnat să plătesc 25 de ruble amendă și să fiu închis timp de două zile la camera de arest pentru militari, dar sentința definitivă va fi pronunțată abia la 25 iunie, ceea ce înseamnă că mai am de așteptat mult[193]. Acum, îți scriu la repezeală. Scrie-mi cât mai curând. Adineaori, tehnoredactorul a fost față de mine extrem de grosolan[194]. A stat să-l aștepte pe Meșcerski[195] în anticamera acestuia, pe când eu l-am așteptat stând pe scaun la mine în birou – probabil că acesta a fost motivul. Cred însă că cel real este mai profund, și asta mă îngrijorează. Faptul e că Meșcerski nu i-a plătit nimic lui Transchel[196], și totul se face pe datorie, din care cauză cei de aici lucrează extrem de neglijent și sunt extrem de grosolani, lucru pe care eu nu-l suport. Acum, revenind acasă, i-am găsit la mine pe Poleakov și pe Fedea[197] și, de bine, de rău, am ajuns la o înțelegere. Poleakov mi-a cerut restul de 25 de ruble ce i le datoram pentru călătoria lui la Moscova. Fedea îți trimite multe plecăciuni. Am o groază de treburi, aproape că nu mă întâlnesc cu nimeni. Aseară am fost totuși la familia Kașpirev[198].

Intru când și când în odaia copiilor, mă uit la pătucurile lor goale. Sărută-i mult pe amândoi. Rămâi cu bine, te sărut.

Al tău întru totul,

F. Dostoievski.

Nu pregeta să le dai copiilor bunătăți. Ai grijă de ei. Dormi îndeajuns, acesta este lucrul principal, și încearcă să nu răcești.

44. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

‹Petersburg›

‹Destinația: Staraia Russa› — ***Joi, 14 iunie ‹18›73***

Dragă Ania, ți-am primit chiar acum scrisoarea[199]. Mă bucur foarte mult că sunteți cu toții sănătoși. Sărută-i pe copii. Voi fi foarte bucuros dacă băile îți vor folosi cu adevărat. Dacă

ești mulțumită de dacea, ce poate fi mai plăcut! Eu sunt foarte ocupat. Acum e ora 9 seara, dar nici măcar n-am început un amplu articol pe care mâine trebuie să-l predau[200].

În afara de asta, obosesc foarte tare, e multă alergătură și apar tot felul de treburi mărunte. Ieri a fost pe aici Iv‹an› Gri‹goriev›ici[201] și a întrebat de tine. În rest, nimic deosebit. Fedea* m-a rugat mult să-l păsuiesc cu datoria, asta înseamnă, desigur, că nu mi-o va mai restitui niciodată. Cu tipografia am de rezolvat fără încetare tot felul de treburi mărunte și neplăcute. Proprietarul m-a vizitat de vreo 4 ori, tocmai atunci când lipseam, folosind diverse pretexte; o fi vrând să stabilească relații mai apropiate cu mine[202]. Aleksandra[203] poate că e o femeie de treabă, dar cam face fasoane. Într-un cuvânt, nu am ce să-ți scriu despre mine, sunt și așa copleșit de treburi, nu dorm nopți întregi. Și mai e și zăpușeala, praful.

Îți doresc să duci o viață mai veselă decât mine. Scrisorile tale au aerul unor scrisori de afaceri, dar e cu atât mai bine. Nu uita să-mi trimiți vești despre copii.

Îi sărut de 1 000 de ori.

La revedere.

Al tău, F. Dostoievski.

Plecăciuni preotului.

45. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Petersburg

‹Destinația: Staraia Russa› ***22 iunie ‹18›73, vineri***

Ania, prietena mea dragă, ieri am fost atât de ostenit și am avut atâtea treburi urgente (corecturi și lectura unor articole), încât n-am avut deloc posibilitatea să-ți trimit vești privind

* F.M. Dostoievski-junior, nepotul scriitorului (v. *Com.* – 11) (*n. tr.*).

sosirea mea aici. De călătorit, am călătorit fără necazuri. La sosire, am găsit totul în ordine: și acasă, și la revistă, doar că am avut de rezolvat multe treburi mărunte. Noaptea m-am culcat abia pe la ora trei, dar am dormit bine, și astăzi sunt vioi, în pofida vremii care, în cursul nopții, s-a schimbat brusc: după o arșiță de nesuportat, astăzi e frig ca în octombrie, cerul e acoperit jur-împrejur de nori plumburii, urâți, care plutesc jos de tot, totuși nu plouă. Ieri-dimineața, plecând de la tipografie, l-am întâlnit în drum pe Iv‹an› Grigorievici. (În lipsa mea a mai trecut pe aici.) Mi-a spus că Anna Nikolaevna[204] a ieșit și ea în oraș și, probabil, va trece pe la mine. Totuși, n-a trecut. Cât despre el, a venit cu mine acasă și a băut un ceai; m-a întrebat despre tine și i-am povestit de toate. Printre altele, mi-a comunicat că a și trimis alor săi scrisoarea primită de la tine. I-am vorbit și despre bani, dar fără să insist prea mult. Mi-a spus că Varlamov[205] i-ar fi promis să-i restituie mâine o datorie. (De vreme ce contează pe asta, înseamnă că n-o duce nici el prea bine cu banii.) L-am rugat să nu-și facă griji, spunându-i că până luni am bani, iar săptămâna viitoare am să mă descurc cumva (mulțumită celor 20 de ruble luate de la tine).

Am găsit acasă două scrisori: una de la tine, sosită încă de luni[206], cealaltă de la Fedea, din Moscova. Fedea îmi scrie că, trecând pe la V‹era› Mihailovna[207], a văzut cu ochii lui în ziarul „Sovremennîe izvestia“ din 12 iunie, la cronica judiciară, o știre potrivit căreia la secția a 5-a a Tribunalului districtual din Mosc‹ova›, a fost audiat, tot la 12 iunie, cazul privind confirmarea drepturilor de moștenire ale familiilor Sc[illegible]r și Kazanski[208].

Varia i-ar fi spus, la rândul ei, că a auzit de curând cum că la proces familia Scherr ar fi primit un răspuns negativ, dar crede că cel care i-a comunicat asta a mințit. Convocarea moștenitorilor însă ar fi fost, după spusele Variei, făcută într-adevăr. Fedea e foarte îngrijorat și chiar m-a întrebat: „Dar cu Poleakov cum rămâne?“ I-am scris îndată lui Poleakov, însă ieri l-am întâlnit din întâmplare lângă podul Polițeiski. Încă nu-mi primise scrisoarea, de aceea i-am transmis verbal știrea aflată de la

Fedea. A început să râdă cu o emfază de om prost și mi-a îndrugat o seamă de nerozii. I-am spus că am făcut rost de un Nº din „Sovr‹emennîe› Izvestia" (la redacție) și am citit știrea chiar eu. – Fleacuri! – Păi am citit-o cu ochii mei! – Fleacuri, o fi vorba de altceva, de cine știe ce fleacuri. – Dar m-am interesat și la Tribunalul distr‹ictual› de aici, de la Moscova, și mi s-a spus că e vorba de Tula. – Fleacuri! – Păi ia dumneata ziarul și citește! – Am să citesc, dar n-o să fie nimic adevărat, astea-s niște fleacuri! Ei ce poți să faci cu un asemenea tont! Or, la Moscova se pare că s-a întâmplat, într-adevăr, ceva, și se prea poate ca Poleakov să fi fost păcălit datorită unor intrigi țesute la tribunal de către Veselovski. Cu alte cuvinte, Poleakov a fost acolo, bani a știut să ia, dar nici măcar nu s-a informat ca lumea la cei de la tribunal. Fedea îmi scrie că membrii familiei Scherr se agită mai mult ca oricând, își ies din piele, și m-a rugat să-i răspund, dar, pentru că în aceeași scrisoare precizează că la data de 22 urmează să plece din Moscova, bineînțeles că nu i-am răspuns. Nu știu cu ce se vor solda toate astea.

A mai fost aseară pe la mine și Strahov[209]. Mă îngrijorează foarte mult gândul că sâmbăta viitoare, adică peste o săptămână, pe data de 30, s-ar putea să nu am posibilitatea de a pleca spre voi! Fapt e că banii pe iulie va trebui să-i primesc (de la un oarecare Dmitrievski[210]), prin dispoziția prințului[211], abia la 1 iulie. Oare omul va fi de acord, să mi-i dea pe 30 iunie? Căci dacă aș pleca pe 30 iunie, aș fi și eu lipsit de bani și nici pe colaboratori n-aș putea să-i plătesc pe 2 iulie, prin secretarul nostru[212], așa cum am făcut acum, lăsându-i lui banii de trebuință. Toate acestea se vor rezolva abia săptămână viitoare, iar în momentul de față mă simt foarte deprimat.

Ieri am făcut un drum până la Filippov[213], având de rezolvat cu el o problemă (de ordin literar), și, printre altele, am aflat că în iulie, pe la mijlocul lunii, prințul va veni pentru două-trei zile la Petersburg.

Săptămâna viitoare va trebui să fiu dus la arest[214]. Astăzi, toată ziua, m-am simțit trist, pentru că nu vă știu în preajmă. Mă tot gândesc la tine și la copilași. Mă tem gândindu-mă la ziua

asta atât de rece: la voi cred că e și mai multă umezeală decât aici. Iarăși au s-o doară dințișorii pe Lilea, îngerașul meu! Ai grijă de ea, Ania (*câteva cuvinte sunt șterse cu cerneală*). Pentru asta, Dumnezeu are să te răsplătească. Astăzi mi-am amintit mereu de amândoi copiii, iar noaptea i-am și visat. Miercuri dimineața Fedea m-a sărutat întruna, iar Lilea n-a mai rezistat și, fiind încă pe vapor, a izbucnit în plâns (înainte de asta a încercat să fie tare, a zburdat, a vrut să-mi arate că va fi în stare să îndure despărțirea). Te iubesc, Ania, scrie-mi mai multe despre tine și despre copii. Mai multe amănunte, oricât de mărunte ar fi ele. Dacă va fi să se îmbolnăvească, să-l chemi neîntârziat pe Schenk. Dacă vei ajunge să cheltuiești mai mult de jumătate din banii pe care îi ai, să mă anunți neîntârziat. Din pământ, dar tot îți fac rost.

Te îmbrățișez pe tine și pe voi toți, F. Dostoievski.

Sărută-i mult pe Fedea și Lilea. Spune-le că voi reveni curând, curând de tot.

46. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

<Petersburg>,
<Destinația: Staraia Russa> ***26 iunie <18>73***

Dragă Ania, ieri am primit scrisoarea ta și a Lilei[215] pentru care vă mulțumesc amândurora. Să-mi scrii însă mai des, căci începusem să fiu îngrijorat. Cât despre mine, am atâtea treburi (mărunte, dar implicând multă alergătură), încât nu-mi rămâne nici o clipă liberă și prielnică pentru a sta de vorbă cu voi. Mă bucur că deocamdată sunteți cu toții sănătoși, dar mă tem pentru viitor. Tot încerc impresia că, fiind acolo atât de singuri, oricine vă poate necăji. Cele 25 de ruble au fost obținute prin amanetarea unor lucruri de-ale tale, fapt pe care l-am aflat ieri

de la Anna Nikolaevna*: a trecut pe la mine la ora 5 după-masă, când eram gata să ies pe ușă. Tot atunci mi-a sosit și scrisoarea ta. După cum îmi dau seama, Iv‹an› Gr‹igoriev›ici stă și el foarte prost cu banii. În ceea ce mă privește, am avut de ajuns pentru a acoperi toate cheltuielile. Ieri m-am sculat la ora 8 dimineața ca să mă duc la tribunal spre a afla sentința definitivă. Președintele tribunalului mi-a spus însă că pot să nici n-o aștept, iar la întrebarea mea privind data executării sentinței a declarat că urmează să se mai acorde un termen de 2 săptămâni pentru casație**. Așadar, timp de 2 săptămâni voi mai fi liber, iar apoi, în cea de-a 3-a săptămână, vor veni să mă aresteze. Ar mai fi însă o problemă: întrucât sentința pronunțată ieri nu este definitivă, oare nu voi fi obligat să nu părăsesc între timp orașul? Căci într-un asemenea caz nu voi putea să vin la voi încă o lună de zile! Pe de altă parte, chiar dacă nu voi fi obligat să nu plec din oraș, totuși, în cazul când nu voi primi banii sâmbătă (așa cum ți-am mai scris) și deci nu voi putea să plec spre voi acum, înseamnă că nu voi putea s-o fac nici sâmbăta viitoare, căci atunci va trebui să fiu arestat. Tocmai de aceea va trebui că insist din răsputeri ca suma cu pricina s-o primesc sâmbăta asta. Știu eu însă dacă voi reuși? Apoi, în afara altor 1 000 de treburi mărunte, va trebui să lucrez din răsputeri toată săptămâna, pentru a izbuti, până vineri, să isprăvesc și să predau totul. De aceea, chiar din clipa de față, mă așteaptă trei zile de adevărată ocnă.

Ai făcut foarte bine că te-ai dus la teatru. Ai bani îndeajuns? Eu cheltuiesc îngrozitor de mult pentru redacție. Pentru mine personal, cheltuieli prea mari nu fac. În urmă cu vreo trei zile am vizitat familia Kașpirev. Cu piciorul el o duce mai rău, iar Sof‹ia› Sergheevna, împrumutând chiar în ziua aceea de la cineva 220 r. *a pierdut* toți banii la Gostinîi Dvor, așa încât au rămas amândoi fără nici o copeică. *Și totul este perfect adevărat.* Cu aceste 220 r. ei trebuiau să achite dobânda pentru suma de 2 000, împrumutată și aceasta de la un afacerist,

---

* Mama Annei Grigorievna, soacra scriitorului (*n. tr.*).

** Termen având – până astăzi – în jurisprudența rusească și sensul de *recurs* (*n. tr.*).

sumă pe care nu reușesc de trei ani s-o achite. Sofia Ser‹gheev›na a și plâns cât mai eram acolo, părându-i rău de banii pierduți. Sunt cu adevărat într-o situație îngrozitoare și, în pofida faptului că m-au primit cu afecțiune deosebită, imaginează-ți cum m-am simțit eu văzându-i lacrimile, când știam că le datorez, la rându-mi, 400 de ruble.

Te sărut pe tine și pe copii. Poate că ne vom revedea, totuși, cât de curând. Treburile mele mărunte nu ți le mai descriu. Îți spun doar că, pentru a putea să vin la voi, trebuie să fac teribil de multe lucruri. De ex‹emplu›, ca să îndrăznesc a lipsi de aici timp de 4 zile, trebuie să am gata din timp 2/3 din No viitor. – Ieri a fost pe la mine Soloviov[216], care a revenit de curând din străinătate. Vizitele astea sunt un chin nu alta, ca, de altfel, și unele scrisori redacționale ce nu pot fi, desigur, neglijate. A mai fost pe la mine și Poleakov; pe la începutul lui iulie, vrea să se ducă la Moscova și la Tula. Aici e zăduf și arșiță îngrozitoare. Te îmbrățișez și te sărut mult. Pe copilași – în special. Vorbește-le câte ceva despre mine. La revedere.

Al tău întru totul, F. Dostoievski.

47. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Petersburg

‹Destinația: Staraia Russa› *5 iulie ‹18›73, joi*

Draga Ania, îți scriu obosit peste măsură, căci nu am dormit deloc. Am sosit în cursul dimineții[217], iar pe drum m-a udat ploaia. Am găsit aici nu mai puțin de 5 scrisori la care trebuie să răspund imediat, toate fiind în legătură cu revista. Și tot astăzi trebuie să citesc și să corectez 3 șpalturi. Am primit o scrisoare destul de binevoitoare de la Meșcerski: îmi cere scuze pentru faptul că voi fi închis în locul lui[218] (probabil că i-a transmis Filippov ceea ce i-am transmis la rândul meu, și anume, că Meșcerski se poartă mult prea neglijent față de mine.

nebinevoind nici măcar să-şi exprime părerea de rău că voi sta la închisoare în locul lui). Despre bani îmi scrie ca despre o problemă rezolvată, pe când Dmitrievski[219] a sosit aici abia astăzi şi mi-a trimis din proprie iniţiativă 700 r. Şi-acum să-ţi spun, porumbelul meu, că, după ce mi-am făcut calculele, m-am îngrozit: 100 ţie, 100 lui Peceatk‹in›[220], 50 salariul lui Puţîkovici[221], 100 datorate lui Gladkov[222] în cadrul revistei, plus diverse cheltuieli mărunte (lui Trişin[223], servitoarei şi altora, vreo 20 r.), plus proprietarului 50[224], socoteşte şi tu cât mai rămâne. Şi totuşi, poate că ar trebui să împărţim restul cu Iv‹an› Gr‹igoriev›ici, căruia i-am şi scris că am sosit; luni va avea loc şi încheierea socotelilor pentru acest No, care va costa foarte mult (articolele publicate în mod gratuit, ale lui Filippov, au încetat să apară). Cât despre mine, datorită treburilor, nu mai scriu nimic (*câteva cuvinte sunt şterse cu cerneală*), am un deficit colosal. Mă rog, asta-i situaţia, cel puţin există o anumită sumă în momentul de faţă. La viitor nici nu vreau să mă gândesc: mă apucă ameţeala şi mă tem să nu fac din nou o criză.

Acum, despre alte probleme: mâine îţi voi trimite, pe numele lui Rumeanţev, 100 de ruble (vreau să spun că voi încerca să mă scol mai de dimineaţă, ca să nu întârzii la poştă). Pe plic n-am să scriu: pentru doamna Dostoievskaia, ca să nu se işte discuţii. În plic însă am să-i adresez destinatarului un scurt bileţel cu rugămintea de a-ţi transmite banii. Scrisoarea adresată ţie n-o voi pune în acest plic. Tu însă, la primirea celei de faţă (care va sosi mai devreme), avertizează-l neapărat că urmează să primească pentru tine, dar pe numele lui [o scrisoare] suma de 100 r., şi asta numai pentru că nu ai paşaport personal[225]. Cere-i pentru asta scuze.

Din banii respectivi n-ai putea să le dai măcar o mică parte proprietarilor?[226]

Nu te supăra că nu-ţi scriu aici decât despre asemenea treburi. Zău că abia mai respir, abia mă mai ţin pe picioare. Măcar pe la două să mă pot culca! De amânat însă expedierea scrisorii şi a banilor destinaţi ţie, nu pot s-o amân. Cred că în felul acesta vor ajunge mai repede.

Ce fac copiii? Scrie-mi despre ei mai amănunţit. Şi cât mai

mult; să nu-ți fie lene s-o faci, te implor; gândește-te că sunt aici singur și copleșit de treburi, lua-le-ar naiba să le ia.

Ce bine ne mai merg afacerile, ce bine ne mai merge!

Și-acum, la revedere.

Al tău întru totul, F. Dostoievski.

Călătoria a fost nesuferită și, dacă nu s-ar fi întâmplat să șadă lângă mine un palavragiu, zău că aș fi murit de plictiseală. De la Soloviov mi-a sosit o scrisoare deosebit de gentilă[227]; el este plecat la Moscova.

N-au durut-o dințișorii pe Lilea? Fedea m-a mai căutat? Vezi să nu răcești. Știu că a plouat și pe la voi.

La revedere.

Al tău, Dostoievski.

Sărută-i mult pe copii. Spune-i Lilei să fie drăguță și cuminte și să-mi scrie o scrisoare, iar pe Fedka pupă-l pe guriță, și pe pieptuț, și peste tot. Lilei îi pup mânuțele. Scrisoarea dădacei am transmis-o destinatarului.

Slujnica mi-a comunicat că luni a fost pe aici Iv‹an› Gr‹igoriev›ici și i-a spus că poate va trece și Olga Kirillovna[228] cu copilul, după care a plecat. Olga Kirillovna însă n-a trecut.

Adineaori am ajuns acasă și-am constatat că în lipsa mea a fost pe aici Trișin și și-a notat numele*.

48. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Petersb‹urg›

‹Destinația: Staraia Russa› **_Marți, 10 iulie ‹18›73_**

Ania, drăguța mea, din scrisoarea ta[229], pe care am primit-o aseară, am înțeles că încă nu mi-ai primit misiva, deși ți-am expediat-o chiar în ziua când am sosit aici, adică joi seara.

* Este vorba de un obicei de epocă din Rusia țaristă ca vizitatorii, negăsindu-l acasă pe cel căutat, să semneze într-un registru (*n. tr.*).

Acolo, multe din întrebările pe care mi le pui își vor găsi răspunsul cuvenit. Ți-am trimis și banii pe care, acum, când această scrisoare va ajunge la tine, îi vei fi și primit. În cuprinsul scrisorii tale, atât de gentile și afectuoase, faptul care m-a necăjit cel mai mult a fost cel privitor la crizele pe care le-ai suferit (pierderea vederii). Prin urmare, nici băile nu ți-au fost încă de nici un folos. Ah, Ania, unde vei ajunge cu toate astea! Ce îngrozitor e să mă gândesc la starea proastă a sănătății tale, ținând seama de faptul că, într-o zi, aș putea să mor: ce se va întâmpla atunci cu tine și cu copiii din cauza acestei stări proaste? Oare nu poate fi ea remediată? E bine măcar că mi-ai scris despre toate acestea. Te implor să nu te temi nici de aci încolo că ai putea să mă îngrijorezi: scrie-mi amănunțit despre sănătatea ta. Amănunțit și cu regularitate, căci de nu-mi vei scrie, de-abia că-mi voi face gânduri negre, mă voi gândi mereu că-mi ascunzi adevărul. Auzi?

Veștile privitoare la copii și la faptul că le este dor de mine m-au tulburat nespus: nici nu-ți imaginezi cât de greu îmi vine aici, fără să vă am în preajmă. Draga de Liuba! Să nu fi zis într-un ceas rău că n-am să mă mai întorc la voi! Dar și Fedea, dragul de Fedea! Să știi că, într-adevăr, perspectiva ce-o am în față e dintre cele mai sumbre, așa încât e foarte-foarte posibil să nu pot veni până la data de 15. Așa se arată a fi situația. Cele 700 de ruble primite le-am cheltuit în felul următor: 100 lui Peceatkin, 100 ție, 100 datoria către casieria revistei „Grajdanin", 50 proprietarului, 75 lui Iv‹an› Gr‹igoriev›ici, 50 sal‹ariul› secretarului de red‹acție›; colaboratorilor la actualul No al „Grajdanin"-ului le-am plătit 150 r., am achitat, în sfârșit, suma datorată familiei Trișin, de asemenea, slujnicei, mi-am cumpărat mie o umbrelă și nu mai am în casă d e c â t 64 r. Acum fii atentă: luni, pentru Nº următor, voi avea de plătit cel puțin 125 r. Să presupunem că voi scăpa de treaba asta, dar se pune întrebarea cu ce sumă am să vin la voi și cu ce am să-mi plătesc călătoria? De notat în același timp că Iv‹an› Gr‹igoriev›ici a trecut chiar astăzi pe la mine: despre familia Obraztov[230] încă nu se știe nimic, și el se grăbea să ajungă la

Arhanghelski[231] – se prea poate însă ca nici în iulie să nu primească nimic.

Să presupunem însă că spre sfârșitul săptămânii Obrazțov va sosi, și banii vor fi plătiți. Rămâne, totuși, cealaltă problemă: că am de executat condamnarea aceea, la două zile închisoare. Cine știe când va emite procurorul respectiva dispoziție, când o va trimite la poliție, când va veni poliția să mă ridice – până la urmă ne vom pomeni că s-a și făcut vineri sau chiar sâmbătă. Presimt că așa are să se și întâmple.

Mă rog, nu voi putea să plec sâmbăta asta. Săptămâna viitoare însă, în jurul datei de 20, cu alte cuv‹inte› către ziua de vineri, sunt așteptați să sosească aici Meșcerski și Pobedonoșțev[232]; dar dacă va trebui să-i aștept încă o săptămână, adică până la data de 27? Între timp, eu l-am și înștiințat pe Meșcerski, printr-o scrisoare, că voi pleca de aici pe 14 și că nu mă voi întoarce decât pe 19. Asta, ca să știe când mă poate găsi la birou. Și iată că el va veni, iar de mine nici urmă!

Așa stând lucrurile, îți dai și tu seama, Ania, că, dacă nu voi izbuti să sosesc pe data de 15, atunci s-ar putea să nu mai vin decât în luna august. Din cauza asta sunt pur și simplu disperat. Și totuși, trebuie acum n e a p ă r a t să scriu un articol[233]. Judecă și tu în ce situație mă aflu. Iată, ți-am primit și scrisorica și atât de mult aș fi vrut să fiu în preajma voastră! Of, dragii mei, nu pot deloc să trăiesc departe de voi. Și totuși, trebuie. Naiba s-o ia de situație!

[Ieri] Duminică a fost pe la mine și Anna Nikolaevna. M-a întrebat despre tine și a stat cam un ceas. Au și ei destule griji: cu banii o duc foarte prost, totul e amanetat, pentru obiectele respective a primit extrem de puțin, cel mic țipă întruna, slujnicele sunt obraznice și nu-i ascultă. Iv‹an› Gr‹igoriev›ici e disperat, mai ales datorită faptului că i se tot amână călătoria pe care vrea s-o facă spre a găsi o moșie pusă în vânzare. De aici reiese cât este el de convins că va primi, ba chiar foarte curând, cele așteptate[234], deși convingerea lui poate să nu se adeverească. Dacă se va adeveri însă, înseamnă că va pleca de aici

numaidecât, iar eu nu voi mai izbuti să discut cu el despre împrumutul scontat. În afară de asta, de primit, va primi, probabil, o poliță, bani în numerar încasând, de bună seamă, prea puțini.

În prezent nu mai iau masa de prânz pe la diferite birturi, ci acasă. Aleksandra nu gătește chiar foarte prost, și cred că așa mă va costa mai puțin. Rămâne de văzut.

Familia Trișin a fost și ea pe la mine, am băut cu toții câte o cafea. Cei doi mi s-au plâns de Pașa*, au fost nespus de politicoși și amabili, le-am dat dobânda cuvenită și au plecat.

Duminica am fost la Letni sad**, să văd iluminația, dar m-am simțit atât de trist și stingher, încât n-am ajuns nici până la mijlocul drumului, m-am întors și am pornit pe jos spre casă. Ce-i drept, la o loterie de acolo am pierdut o rublă, dar numai atât. Anna Nikolaevna știu că iar a câștigat câte ceva.

În afară de Letni sad, n-am mai fost nicăieri, și, dacă nu i-aș socoti pe colaboratori și pe Puțîkovici, n-am mai văzut pe nimeni. În loc să scriu, este a doua seară când stau să citesc articolele ce s-au adunat între timp la redacția „Grajdanin"-ului. Îndeletnicirea asta nu-i prețuită câtuși de puțin. Dar cât de mult te costă, cât timp îți ia, te face să amețești, să nu mai judeci limpede. Hotărât lucru, devin foarte rău.

Porumbelul meu, dacă îi dai proprietarului 50 de ruble, oare îți vor mai rămâne destui bani? Te rog, în general, să-mi trimiți vești cât mai des, iar în legătură cu banii, mai din timp, ca să pot face rost de ei într-un fel sau altul. De fapt, toată speranța noastră e ca Iv‹an› Gr‹igoriev›ici să primească banii ce i se cuvin. Dacă va fi păcălit, ne vom prăbuși și noi.

Spune-mi însă ce-am să mă fac f ă r ă t i n e, dacă va fi să nu te văd încă trei sau patru săptămâni de-aci încolo? Prietenă dragă, tu nici nu știi cât te iubesc. (*Un rând este șters cu cerneală.*) Dar ce mai pot să-ți spun? Te îmbrățișez mult și te sărut (deși,

---

* Pavel Aleksandrovici Isaev, fiul vitreg al scriitorului (v. *Com.* – 13) (*n. tr.*).

** Grădină publică din Petersburg (*n. tr.*).

trimise printr-o scrisoare, asemenea sărutări nu valorează nimic). Repet: fără voi, eu nu pot să trăiesc.

Pe copii îi sărut la nesfârșit. Vorbește cu Liuba despre mine, spune-i că voi veni curând și îi voi aduce bunătăți. Mă tem ca Fedea să nu mă uite cu totul. Amintește-i și lui de mine. Căci dacă voi mai întârzia o lună, zău că nu mă va mai recunoaște! Sărută-i pe amândoi și iubește-i. Da, ascultă, Ania: dacă nu te vei simți bine, fie chiar și un pic, numai un pic, să-mi scrii numaidecât. Altminteri, îmi voi face tot felul de gânduri și voi suferi. Scrie-mi mai des.

Vineri mă și pregătisem să plec la poștă spre a trimite părintelui Ivan* cele 100 r, când a venit Iv‹an› Gr‹igoriev›ici și l-am rugat pe dânsul să i le expedieze căci sunt ocupat până peste cap.

Rămâi cu bine, vă îmbrățișez pe toți, iar pe tine cel mai mult.

Soțul tău.

P. S. Mai mult și mai mult mă tem că voi întârzia din cauza procesului. Iată că e marți, iar de la tribunal nici o veste. S-ar putea să nu mă închidă nici săptămâna asta. Dacă n-au s-o facă până sâmbătă și dacă voi avea bani, s-ar putea să vin.

49. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Petersburg

‹Destinația: Staraia Russa› **12 iulie ‹18›73**

Ania, porumbelul meu drag, îți răspund pe loc[235], căci până diseară voi fi atât de ocupat, încât nu voi mai găsi nici o clipă liberă. Continuu să-mi scriu articolul, fie el blestemat[236]. Până mâine la ora 8 dimineață trebuie să scriu 450 de rânduri, iar eu n-am scris deocamdată decât 150. Mă simt parcă din ce în ce

* Ioann Rumeanțev, (v. *Com.* – 134 și 192) (*n. tr.*).

mai amețit și e clar că am început să scriu foarte greu. Capul îmi este mereu tulbure. Asta, porumbelul meu, e o treabă foarte serioasă, dacă ne gândim la viitorul nostru. Am început să disting clar, încă în urmă cu o lună, deosebirea dintre ușurința cu care scriam la Dresda și greutatea cu care scriu aici. Motivez asta prin faptul că munca mea de redactor, prin grijile ei mărunte, dar fără de sfârșit, prin agitația care nu-mi este proprie etc., mă apasă pur și simplu, așa încât va trebui să mă odihnesc multă vreme după anul acesta blestemat. Voi izbuti oare s-o fac?

De scrisoarea ta sunt mulțumit, scrisorile tale mă bucură totdeauna, și nu trebuie să te scuzi că nu ai ce scrie. Scrie orice, și asta îmi va fi de ajuns. Acum, despre problemele noastre. Sunt foarte necăjit, Ania, căci nu întrezăresc deloc posibilitatea de a pleca spre voi poimâine sau măcar duminică, ba poate chiar nici după aceea. Toată problema e legată de bani. Nu mai am la mine decât 50 r. Pe când colaborările la „Grajdanin" au început să fie plătite cu sume extrem de mari. Lunea viitoare am de plătit 130 de ruble (*minimum*), dar de unde să le iau? Ca să nu fac plățile este cu neputință: sunt o seamă de scriitori noi, și a păta renumele publicației prin neplata colaboratorilor nu este posibil. (*Sunt șterse cu cerneală două rânduri.*) Și, în general, nu se cade să rămân dator față de nimeni: îndată se va duce vestea că revista „Grajdanin" nu-și plătește colaboratorii. Până mâine, adică până ce-mi voi încheia articolul, nu mă voi mai gândi la asta, însă chiar mâine voi încerca să-mi amanetez ceasul la un ovrei, o cunoștință de-a lui Iv‹an› Grigorievici (căruia a încetat să-i mai dea bani), fie și pentru 80 de ruble! Nu știu dacă voi reuși. Cât despre Iv‹an› Grigorievici și An‹na› N‹ikolaev›na, să știi că-i văd deseori. Chiar ieri îmi pusesem în gând să mă duc la dacea lor, unde O‹lga› K‹irillov›na își sărbătorea onomastica, întrucât el mă invitase stăruitor să vin, însă vremea fiind ploioasă nu m-am mai dus. A luat de la mine 75 de ruble și se află într-o stare îngrozitoare, maladivă, de neliniște și tulburare, din cauză că nu a primit nici un fel de vești de la

Obrazțov. Zilele trecute a expediat acolo o telegramă conținând 40 de rânduri și amenință cu judecata.

Eu însă, bazându-mă pe unele premise, sunt convins că, zilele astea, Obrazțov va sosi negreșit, și îl încurajez pe Iv‹an› Grigorievici cât pot. Ieri a fost sărbătorită la ei onomastica de care pomeneam, iar astăzi a trecut pe la mine A‹nna› N‹ikolaev›na. Amanetase cu puțin timp înainte câteva obiecte. Iv‹an› Gr‹igoriev›ici (care a amanetat totul și care poartă acum niște haine ponosite ce arată îngrozitor) a trimis la casa de amanet fracul său împreună cu vesta, iar Olga K‹irillov›na două corsete. Pentru toate aceste obiecte, A‹nna› N‹ikolaev›na a primit 15 ruble. Îți dai seama ce prost stau cu banii? Prin urmare, cam așa se prezintă lucrurile în momentul de față. Dar cel mai mult mă omoară gândul că nu voi putea nicicum să vin la voi, și numai Dumnezeu știe dacă voi putea s-o fac sâmbăta viitoare. În scrisoarea precedentă ți-am explicat despre ce-i vorba.

Să vă văd însă la chip pe voi toți este pentru mine o necesitate stringentă: aici poți să înnebunești din cauza a tot soiul de ticăloșii, precum și a silei cu care privești la ele. Vă sărut pe toți. Îmi spui că m-ai visat (dacă nu minți). Eu te-am vistat până acum de două ori. Sărută-i pe Fedea și pe Liuba. Dacă Liuba are să plângă sâmbătă pentru că nu am venit, să-i spui că de astă dată m-a împiedicat s-o fac treșkotul*, și că voi veni peste 2 zile. Ai grijă de ei, acordă-le mai multă atenție, porumbelul meu. Tare aș vrea să-l văd pe Fedka. Felicită-l de ziua lui. Organizează pentru copii o anume festivitate. Cât privește banii pe care ți i-am trimis, sunt încredințat că-i vei chivernisi cum trebuie, dar, pentru orice eventualitate, să ai în vedere situația noastră generală și să fii mai econoamă. Mi-ai scris ceva despre niște lucruri de-ale tale aflate la A‹nna› N‹ikolaev›na, sfătuindu-mă să le amanetez. Dar acele lucruri nu mai există: ea le-a amanetat mai mult pentru mine, primind numai 25 r.; procentul de 9 ruble a fost achitat, iar o altă sumă urmează a fi plătită pe

* Navă cu fundul plat, servind la transportul pe canale și râuri. De la *träsko* – gheată de lemn, sabot (sued.) *(n. red. ruse).*

data de 22: cam așa ceva spunea chiar astăzi Anna N‹iko-laev›na. Rămâi cu bine, vă îmbrățișez pe toți, urează-mi să nu plesnesc de încordare la noapte, când îmi voi scrie nesuferitul ăsta de articol. Vă îmbrățișez și vă sărut.

Spune-i Liubei că o sărut de 1 000 de ori. Pe Fedka, de asemenea.

Dostoievski.

P. S. Apropo de cele spuse, drăguța mea, tare mi-ai fi de trebuință în aceste clipe. Mă înțelegi? Chiar e adevărat că mă visezi? Poate visezi pe altcineva? Îți sărut piciorușele și t o t u l. M u l t de tot.

Al tău, Dostoievski.

Nici să mă aresteze nu vine nimeni, nici să mă amendeze. Dumnezeu știe de ce. Vor veni, ca de obicei, când nu trebuie. Tot tărăgănează și nu fac decât să mă țină în tensiune.

50. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Petersburg

‹Destinația: Staraia Russa› ***20 iulie ‹18›73***

Niutia, îngerul meu drag, începând de ieri, de când am sosit aici, tot alerg, nu-mi văd capul de treburi, și, iată, s-a și făcut ora 10 seara, iar eu n-am găsit decât un minut, unul micuț de tot, ca să-ți pot scrie. De călătorit, am călătorit bine, vremea a fost mereu frumoasă. La Novgorod am stat cam patru ceasuri, încât am izbutit să fac și o plimbare, am fost și la catedrala orașului. La gară, când am revenit acolo – se și făcuse ora 10 –, s-a apropiat de mine o femeie și a început să mă interogheze: cine sunt eu, ce servitoare am, cine e această servitoare etc. Apoi mi-a spus: „Chiar pe Dumneavoastră trebuia să vă găsesc. Soția v-a trimis prin mine o scrisoare". Era acea rubedenie a Nataliei[237], prin intermediul căreia mi-ai trimis cele 30 r. și

pozele. Mi le-a dat pe toate chiar atunci. În ceea ce o privește, încă nu ajunsese la Petersburg: nu fusese decât la Novgorod, după aceea *revenise* la Staraia Russa (ba chiar în ziua de luni și chiar cu vaporul pe care mă aflasem și eu, călătorind spre voi, dar atunci nu mă văzuse), rămăsese o vreme la Russa, pentru ca abia acum (din nou o dată cu mine) să vină iar de la Russa, spre a se duce, în fine, la Petersburg. Cred că Natalia a știut că ea s-a întors pentru o vreme la Russa. Fapt e că am primit în cele din urmă și banii, și pozele.

Sosind aici, am găsit totul, ca de obicei, în dezordine. În dimineața asta am primit o telegramă trimisă de prinț, precum și 2 scrisori privitoare la articolul său[238]. Scrisoarea lui mi s-a părut a fi din cale afară de grosolană: se plânge că N° revistei îl costă prea mult, că nu poate plăti mai mult de 130 r. pentru apariția fiecărui N° etc. Naiba să-l ia, eu nu i-am scris niciodată că ar fi nevoie de mai mult de 130 sau că nu-mi ajung banii. Chiar astăzi îi voi răspunde pe un ton atât de tăios, că-i va trece pofta să-mi mai dea povețe (deși, trebuie să recunosc, în scrisoarea lui există și fraze și exprimări din cele mai prietenești).

Ieri am stat toată noaptea fără să dorm, ocupându-mă de corectură (ceea ce face cât o lucrare de concepție), ba o voi continua și astăzi, și mâine. Chiar acum familia Kașpirev a trimis pe cineva să mă invite la ei, dar, bineînțeles, am declinat invitația. Adineaori a fost pe la mine și Mișa[239]. A rămas, până săptămâna viitoare fără nici un ban. L-am rugat să se ducă mâine la Klein[240] și să-mi dea de știre ce-a făcut acolo, iar până una-alta i-am oferit 10 r. Unul ca el, zic eu, își restituie datoriile.

Tot astăzi a trecut pe aici și Ivan Grigorievici, i-am dat șalul și pachețelul cu pozele, dar am uitat să-i dau și scrisoarea (aflată în cea ajunsă la mine prin mătușa Nataliei). I-am oferit bani, dar n-a vrut să-i ia și m-a întrebat insistent dacă voi izbuti să mă descurc până luni fără ajutorul lui. Arhanghelski i-a comunicat cum că Obrazțov i-ar fi telegrafiat că pe 25 va sosi la Petersburg. Iv‹an› Grigoriev‹ici› zice că nu speră să primească întreaga sumă.

Aștept cu nerăbdare, Niutia, bucuria mea, să-mi trimiți o scrisorică. Deși ești un pic ticăloasă dintr-un anumit punct de vedere, totuși ești unica mea bucurie și îmi vine din calea afară de greu să stau aici fără tine. Dar tu nu vei putea înțelege niciodată această singurătate a mea. Acum chiar că-i o singurătate absolută și, în plus, numai neplăceri. Scrie-mi mai amănunțit despre copii: ce face Lilea, ce face Fedea? Mai multe amănunte despre ceea ce discută, despre ceea ce fac. Te sărut, porumbelul meu, și te rog să-mi scrii. Voi încerca să revin la voi pe la 4 august (sau cam așa ceva). Până atunci însă e îngrozitor de mult. Meșcerski îmi scrie că nu va veni aici decât, poate, în septembrie. Sărută-i pe copii, transmite-i Liubei că-mi aduc aminte în fiece clipă de ea și de Fedea. Oare Fedea nu m-a uitat? Băiețelul meu drag! Tu nu poți să înțelegi cum mă simt neavându-i în preajmă.

La revedere, te îmbrățișez și te iubesc.

Al tău pentru totdeauna,
F. Dostoievski.

Îți voi scrie curând și mult – nevastă netrebnică și geloasă ce ești! Ah, Ania, pe cine ți-a venit în minte să bănuiești?

Iv‹an› Grigor‹ievici› mi-a spus că R a u c h f u s s (un doctor) ar fi constatat la Grișa[241] un început de boală englezească*; ce bine ar fi ca acest doctor să ajungă și la Russa: încă n-ar fi prea târziu!

51. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

‹Petersburg›

‹Destinația: Staraia Russa› ***Luni, 23 iulie ‹18›73***

Ania, prietena mea dragă, adineaori ți-am primit scrisoarea[242], când colo, văd că a fost expediată vineri: îngro-

* Rahitism (*n. tr.*).

zitor de mult fac până aici scrisorile. Între timp, mi-au trecut prin minte atâtea gânduri în ceea ce vă privește, am suferit atât de mult! – Și-apoi, spune și tu, Ania, porumbelul meu, e posibil să scrii așa cum o faci tu: „Mi s-a întâmplat o nenorocire... Sunt foarte necăjită“, fără să spui ce anume ți s-a întâmplat?! Pentru numele lui Dumnezeu, scrie-mi numaidecât, neapărat, despre ce este vorba, altminteri am să mă supăr rău pe tine și n-am să vin până ce n-am să-ți primesc răspunsul. Și pe viitor să nu mai faci niciodată asemenea lucruri, te implor, căci îmi vine greu și așa. (*Un rând este șters cu cerneală.*) Scrie-mi neapărat. Auzi? Numaidecât.

Vorbindu-mi despre copii, mi-ai făcut, în schimb, o mare bucurie. Scrie-mi totdeauna despre ei. Citind asemenea rânduri, parcă aș învia din morți, parcă m-aș afla în preajma lor.

În afara celor mai negre gânduri și a pesimismului care m-a copleșit, încât eram gata să mă îmbolnăvesc, când îmi spuneam că m-am condamnat pentru încă cel puțin șase luni la munca asta de ocnaș de la redacția „Grajdanin“-ului, mă tem cu adevărat că mă paște o boală. Chiar aseară am avut accese de febră, mă durea spatele, îmi simțeam grele picioarele. Astăzi, ce-i drept, mi-e mult mai bine, numai de dormit dorm rău, cu coșmaruri, cu vise urâte, mi-e deranjat stomacul. Scrie-mi îndată ce-mi primești scrisorile, fără să lași pe a doua zi, și-ți voi răspunde procedând la fel.

Lui Meșcerski, la scrisoarea lui grosolană, i-am răspuns foarte corect: fără aroganță, pe un ton normal, într-un mod sobru și direct[243]. Cred că nu va mai îndrăzni să-și arate colții. Sâmbătă dimineața a trecut pe la mine Anna Nikolaevna, a luat din comoda ta câteva lucruri (6 bucăți, printre care o mantilă, sau cum i-o fi zicând, roșie, în carouri, niște draperii etc.), și, pe lângă asta, mi-a mai luat și 10 ruble. Astfel, socotind și cheltuielile de acasă, m-am pomenit că nu mai am decât 53 de ruble (în ajun, îi dădusem și lui Mișa 10 r.). De notat că sâmbătă, trimis de mine, Mișa a trecut pe la biroul lui Klein și – ce crezi? – am vândut, i-au spus cei de acolo, numai 50 de exemplare, cât despre Klein, acesta nu mai e la Petersburg: a plecat la

Moscova, nu va reveni de acolo decât pe la începutul lui august, și bani nu ne-a lăsat. (Probabil că, vorbind despre 50 de exemplare, au vândut, în realitate, mai multe.) Eu însă urmează să plătesc luni colaborările. Ca atare, m-am sculat astăzi la ora 10 și am plecat pe la cei ce primesc obiecte cu amanet. Pretutindeni mi s-au oferit numai 60*. Doar într-un singur loc, lângă podul Anicikov**, Casa Lopatin***, mi s-au dat, la insistențele mele, 70. Cu toate acestea, sunt neliniștit, fiindcă cei de aici mi-au eliberat o chitanță în care stă scris că ceasul l-am vândut, iar banii, suma de 70 de ruble, i-am primit în întregime. Ei au încercat să mă liniștească afirmând că este vorba de-o formulă comună tuturor băncilor particulare de acest fel. S-ar putea, într-adevăr, să nu mă înșele. În felul acesta, am avut bani îndeajuns: am făcut plăți în suma de 106 ruble și mi-au mai rămas pentru traiul zilnic circa 15 r., socotind și mărunțișul. În schimb, am rămas fără ceas.

Acum, sunt cu desăvârșire singur, până și Strahov lipsește. Începe să-mi placă grozav unul dintre noii mei colaboratori, pe nume Belov[244] (scrie articole crit‹ice›), însă locuiește cam prea departe. Altfel, cred că ne-am putea înțelege. Iv‹an› Gr‹igoriev›ici n-a venit nici el astăzi. Au fost aseară pe la mine doar Pașa și sărmanul Mișa. Acestuia din urmă abia de curând i s-a însănătoșit soția, care fusese cât pe ce să moară, ba, pe deasupra, duminică a fost și ziua ei onomastică, iar el, în afara celor 10 r., n-a mai făcut rost de nimic.

În noaptea de sâmbătă spre duminică, printre alte coșmaruri, am visat că Fedea s-a urcat pe un pervaz de fereastră și a căzut de la etajul al 3-lea. În clipa când s-a prăvălit, rostogolindu-se, în gol, mi-am dus mâinile la ochi, am răcnit disperat: adio,

---

* Așa cum se va vedea îndată, este vorba de suma (în ruble) oferită pentru amanetarea unui ceas (*n. tr.*).

** Pod în centrul orașului, peste râul Fontanka, având la capete celebrii „Îmblânzitori de cai" – patru sculpturi de bronz realizate de P. K. Klodt (1805-1867) (*n. tr.*).

*** În perioada istorică respectivă, casele, nefiind numerotate, erau localizate folosindu-se numele proprietarilor (*n. tr.*).

Fedea! și, îndată, m-am trezit. Scrie-mi cât mai repede ce face băiatul: n-o fi pățit ceva de sâmbătă până duminică? Să știi că eu cred în vederea a doua, mai ales că este un fapt recunoscut, și nu mă voi liniști până ce nu voi primi scrisoarea ta.

De dormit, dorm trezindu-mă de câte 10 ori pe noapte, la câte un ceas, ba chiar la mai puțin de-atât, și nădușesc foarte des. Astăzi, în noaptea de duminică spre luni, am visat că Lilea a rămas orfană și a nimerit la o femeie care o chinuia și care a bătut-o cu niște vergi mari, din acelea pentru soldați, încât am găsit-o gata să-și dea sufletul și repetând întruna: Mămico, mămico! Astăzi, din pricina acestui vis, simt că sunt gata să înnebunesc.

Și, în general, simt că nici vara care îmi stă în față și nici munca mea n-o să-mi aducă nimic bun. Cât despre plecarea mea spre voi, până pe la 5 august să nu mă aștepți: nu voi avea nici cea mai mică posibilitate s-o fac. Pentru viitorul N°, 31, ce urmează să apară în jurul datei de 30 iulie, sunt, în general, liniștit. Nutresc, adică, speranța că Iv‹an› Gr‹igoriev‹ici› va primi, în sfârșit, banii scontați și va putea să mă scoată din impas. În ceea ce privește problemele redacționale însă, nu sunt la fel de liniștit. Trebuie chiar eu să scriu un articol imens[245], dar sunt extrem de prost dispus.

Astăzi (în lipsa mea) a fost pe aici Nastia[246] și a primit, în sfârșit, de la Aleksandra scrisoarea trimisă de Prohorovna[247]. (*N. B.* Aleksandra a fost pe la ea fără mine, dar n-a găsit-o acasă.) Nastasia a citit scrisoarea și, la îndemnul Aleksandrei de a-i răspunde mamei sale, a spus: n-am ce să-i scriu, sunt vie și sănătoasă, n-am primit scrisori nici de la tatăl, nici de la fratele meu. Totuși, a promis că-i va scrie. Transmite-i asta Prohorovnei, laolaltă cu plecăciunea mea.

Te îmbrățișez sincer, cu toată ardoarea sufletului meu. Scrie-mi cât mai curând. Scrie-mi despre copii și despre nenorocirea care ți s-a întâmplat. Auzi? Nu mă necăji și nu mă irita și mai mult. Te sărut de 1 000 de ori. Pe Lilea și Fedea, asijderea. Mă gândesc la ei și adeseori mă chinuiește întrebarea: dar dacă voi păți ceva – oare ce se va întâmpla cu ei!

Al vostru întru totul, F. Dostoievski.

În general, sănătatea mea să nu te îngrijoreze (asta, presupunând că te îngrijorează). Am o constituție robustă. Vremea aici e urâtă, plouă de câte 20 de ori pe zi, noaptea tună și fulgeră, toate astea de 3 zile încoace, de aceea și dorm atât de prost.

52. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Petersburg

‹Destinația: Staraia Russa› ***Joi, 26 iulie ‹18›73***

Ania, prietenă dragă, ți-am primit adineaori scrisorica[248]. Îmi scrii însă foarte rar. Îți sunt foarte recunoscător pentru toate veștile privitoare la copii și sunt bucuros că tu și copiii sunteți sănătoși. Prin asemenea vești mă înviorezi. Căci eu am bolit cu adevărat, ba chiar am și zăcut nițel: am avut o stare febrilă (dar fără accese puternice) și o foarte puternică diaree (care mai persistă și acum, de peste o săptămână). Am luat niște ulei de ricin, dar nu m-a ajutat deloc. Starea febrilă parcă s-a mai ameliorat, dar stomacul e în aceeași situație și am capul greu. Mai aștept puțin și-l invit pe Bretzel[249], dacă nu cumva e plecat din Petersburg. Am impresia însă că-mi va trece și așa. Să știi că ies deseori în oraș, deși nu pentru a mă plimba.

Alaltăieri a venit pe aici Iv‹an› Grigorievici, plin de bucurie: la 23 iulie a sosit Obrazțov[250], cu care a și dat ochii, iar pe deasupra a primit și toți banii de la Varlamov, toți deodată. Atitudinea lui Obrazțov e cam arogantă și scorțoasă. De altfel, și [ea] bătrâna[251] a trimis o scrisoare, în care folosește apelativul D u m n e a v o a s t r ă, și din nou niște lenjuri în dar. În scrisoare, ea precizează că nu s-a limitat la a păstra respectivul capital, ci chiar l-a mărit, cunoscându-și prea bine obligațiile. Obrazțov a declarat că va da 16 000 în bani și 80 000 sub formă de polițe cu termenul de până la 12 martie, și a fixat pentru asta data de 25. Judecând după chitanța prealabilă, pe care trebuie să

i-o dea Iv‹an› Gr‹igoriev›ici (un ditamai documentul), precum și după modalitatea de achitarea a banilor, eu m-am declarat sceptic și l-am sfătuit să fie mai prudent. I-a părut foarte rău că nu are un avocat cu care să se sfătuiască și nici timp ca să se ducă la Tribunalul pentru problemele orfanilor, spre a se interesa de rapoartele privitoare la tutelă. Oricum, a decis să amâne până astăzi (26) încasarea banilor, decizie pe care a și comunicat-o lui Obrazțov, printr-o telegramă. Ieri, la ora trei, l-am întâlnit pe Nevski*, împreună cu Olga, dar n-am stat de vorbă decât o clipă, fiindcă începuse a ploua cu găleata. A izbutit să-mi spună doar că a fost la Tribunalul pentru problemele orfanilor și a hotărât să accepte tot ce i-a propus Obrazțov, iar pe lângă asta mi-a promis că mâine (adică astăzi) va veni pe la mine. Acum e trecut de ora șase, dar el încă n-a venit. E de presupus că a primit cele cuvenite, dar fie că Olga Kir‹illov›na a început cu capriciile ei, fie că va veni seara târziu (numai că nu mă va mai găsi acasă), ba chiar mâine-dimineață.

Ania, porumbelule, am impresia că el** nu va fi totuși în stare să ne ajute așa cum am scontat, căci la mijloc se află și Olga, și multe altele.

Chiar mâine însă este vorba de polița lui Peceatkin, de N° 30, iar către data de 1, de toate termenele datoriilor mele.

Ieri a sosit Pobedonosțev, a trecut și pe la redacția noastră, m-a așteptat, dar eu n-am mai venit, și-atunci m-a rugat printr-un bilet să trec pe la el, către ora 9. Am fost ieri acolo și-am stat până la ora 12. A vorbit mult, mi-a comunicat o seamă întreagă de lucruri și m-a rugat insistent să vin din nou astăzi, iar dacă voi fi suferind, să-i dau de veste, și-atunci va veni el la mine. M-a învelit cu un pled și, pentru că în apartamentul lui, în afara unei slujnice, nu se mai afla nimeni, m-a condus coborând trei scări întunecoase, cu lumânarea în mână – deși slujnica a venit, totuși în vestibul –, până la ușa de ieșire. Oare ce-ar fi spus Vladislavlev[252], dacă ne-ar fi văzut! Aflat pe insula Wight,

* Nevski Prospekt (*n. tr.*).

** E vorba, ca și în paragraful de mai sus, de Ivan Grigorievici Snitkin, cumnatul scriitorului (*n. tr.*).

Pobedonoștev a citit *Crimă și Pedeapsă* (pentru 1 oară în viață), la recomandarea unui admirator de-al meu, mult prea bine cunoscut de tine, pe care l-a însoțit în Anglia[253]. Prin urmare, treburile încă nu stau foarte prost. (Te rog, Ania, porumbelule, să nu spui asta nimănui.)

Din cauza bolii mele și a articolului despre Tiutcev (care a murit recent), articol trimis de Meșcerski[254], nu l-am isprăvit pe cel la care începusem să lucrez. Oricum însă, următorul N° va trebui să-l scot de unul singur, de aceea nu voi putea în nici un caz să plec de aici sâmbătă: toată săptămâna voi sta să scriu acest articol politic. Am făgăduit-o lui Meșcerski, deși n-am scris niciodată asemenea articole. Va trebui, în prealabil, să recitesc zeci de ziare. Mă tem să nu mă îmbolnăvesc de-a binelea. În schimb, sâmbăta viitoare (adică în august) voi veni la voi negreșit. Voi lua cu mine și un palton călduros. Să știi, Ania, cămi dau seama prea bine când am răcit. Asta s-a întâmplat la ora trei noaptea, la o stație a căii ferate Novgorodskaia, unde a avut loc transbordarea pentru calea ferată Nikolaevskaia. A trebuit să așteptăm acolo un ceas și jumătate, răstimp pe care l-am petrecut stând pe peron, într-un frig groaznic, însoțit și de ceață. M-am și gândit atunci: să nu cumva să răcesc! Toată lumea purta pleduri sau paltoane călduroase, numai eu eram într-unul de vară.

Păzește-te și tu, porumbelul meu. Dacă am să încasez niște bănuți, am să-ți trimit și ție. Îi sărut pe copii de 1000 de ori. Vorbește-le despre mine. Spune-i Liubocikăi să nu fie necăjită și să mă aștepte, căci acum am să vin pentru mai multă vreme. Pe dragul pe Fedea să-l săruți și să nu-l lași să mă uite. La revedere, îngerul meu drag. Am o groază de treburi, o groază! De astă dată trebuie să fac corectură la un N° întreg, făcând-o, totodată, și din punct de vedere r e d a c ț i o n a l, adică procedând și la modificări în text. Este o treabă îngrozitoare. Am să-ți mai scriu, cred eu, măcar două rânduri, sâmbătă sau duminică, mai ales dacă am să aflu ceva despre Iv‹an› Gr‹igoriev›ici. Vă sărut pe toți. Iubiți-mă.

Al tău, F. Dostoievski.

Teribil, teribil de mult aș vrea să te văd. Neținând seamă nici de febra care, dintr-un punct de vedere, chiar mă ușurează, îndepărtând...

La revedere, porumbelule.

Scrie-mi despre tine. Ce anume ziceai că ai pățit?

Oare voi primi răspuns la toate acestea? „Delo"[255] te-aș ruga să nu citești.

53. A.G. DOSTOIEVSKAIA către F.M. DOSTOIEVSKI

Staraia Russa

‹Destinația: Petersburg› ***26 iulie, joi, 1873***

Ce milă mi-e de tine, scumpul și dragul meu Fedicika! Ești atât de necăjit, ai o dispoziție atât de proastă (judecând după scrisoarea ce-am primit-o astăzi), încât, dacă aș avea vreo posibilitate, aș veni neapărat să te văd. Liniștește-te, scumpul meu! Copiii sunt pe deplin sănătoși, iar Fedea, în noaptea de sâmbătă spre duminică, n-a căzut de la etajul al 3-lea, ci a dormit liniștit în pătuțul lui[256]. Dragul meu, te rog, nu mai crede în vise și premoniții; fii liniștit, la noi totul va fi bine. Îți dau cuvântul meu de onoare că de se va îmbolnăvi cineva dintre noi, te voi anunța neapărat. Astăzi, toată ziua am fost tristă, și asta numai datorită scrisorii tale; îmi pari atât de trist și necăjit, încât îmi fac reproșuri că am venit aici. Dragul meu, doar știi că în curând vom fi din nou împreună și vom relua viața noastră de familie, lasă-mă numai să-i mai doftoricesc puțintel pe copii. De fapt, acum nu avem posibilitatea de a merge să facem băi, căci vremea e destul de umedă și mă tem ca nu cumva cei mici să răcească; de vor mai fi zile frumoase, vom mai avea și noi timp să ne facem cele 10 băi prescrise. Când am vorbit despre visul tău, Liuba mi-a spus: scrie-i lui tata că nu m-a bătut nimeni și nici n-are să mă bată. Copilașii n-au mai ieșit de trei zile în curte, și se joacă în casă. Fedea desface pe covor niște

cărți de joc și face pe ghicitorul. Zice: dologa, tli (3) dologhi, papa nu-nu-nu*, adică, niște drumuri, tăticul va veni. Apoi, își duce mâinile la spate, se plimbă prin odaie și zice: mama, gleadi, Fedea fodit**. Este deosebit de politicos și îmi zice: sculați-vă, duceți-vă, iar nu du-te. Pe neașteptate, au început să-i placă ouăle moi și îmi zice: „reapka koku dala"***. Zilele astea, Liuba, mâncând niște carne de vită, îi striga lui Fedea: Fedea, de ce nu mănânci carne? Am întrebat-o: ce-ți pasă? – Păi îmi pare rău de el! – De ce îți pare rău? – Păi dacă n-are să mănânce carne, Schenk are să-l ia la spital, și-o să-mi pară rău. În casă ne jucăm și de-a ulii, iar uliul-Fedea sapă, plin de importanță, câte-o gropiță și răspunde foarte corect la întrebarea: de ce are nevoie de pietricele. Sunt pe deplin mulțumită de amândoi copiii. Continuu să citesc „Delo" și am ajuns la convingerea că toate femeile ar trebui să se facă medici[257]; împreună cu Liubocika, avem intenția să ne înscriem la toamnă la Academia de Med‹icină›. Cât despre necazul meu care te-a speriat așa de tare, îmi pare foarte rău că ți-am scris așa ceva. N-am crezut că ai să pui atât de mult la inimă treaba asta, mai cu seamă că mă avea în vedere numai pe mine. Fapt e că, fără să vrea, Fedea m-a lovit atât de tare, încât mi-a rupt un dinte, ce-i drept, nu la vedere, totuși asta m-a necăjit atât de mult, încât în primele clipe mai că n-am leșinat. Acum, privesc acest necaz cu mai multă nepăsare. Ți-am trimis o scrisoare marți, dar pentru că tu mi-ai o r d o n a t să-ți scriu numaidecât, încerc să îndeplinesc porunca stăpânului. Știi, prietene drag, tot mi se pare că ai să vii dum‹inica› asta, deși nu crezi că va fi posibil. Ce bine ar fi. Voi aștepta cu nerăbdare următoarea ta scrisoare și, până atunci, nu mă voi liniști în ceea ce te privește. Blest‹ematul› de Klein: când erai gata să pleci, banii – ia-i de unde nu-s. Ce rău îmi pare că nu te-ai dus chiar tu acolo: ai fi putut să le soliciți spre veri-

---

* Corect: „Doròga, tri doròghi..." – „Un drum, trei drumuri..." (rus.) Cât despre echivalentul românesc al rostirii copilărești: „nu-nu-nu", acesta ar fi: „di-di-di" (*n. tr.*).

** Corect: „Màma, gleadì, Fedea hòdit" – „Mamă, privește, Fedea umblă" (rus.) (*n. tr.*).

*** Corect: „Reàba iaițò dalà" – „Pestrița mi-a dat un ou" (rus.) (*n. tr.*).

ficare toate exemplarele rămase; poate că au vândut 80, şi nu 50[258]. Ei n-ar fi îndrăznit să nu ţi le arate, mai cu seamă că aşa a fost învoiala. Oricum, la începutul lunii viitoare du-te neapărat pe la ei şi cere-i banii, ca să nu rămână prea multă vreme acolo. Transmite-i complimente mamei şi lui Vanea. Te sărut şi te îmbrăţişez mult, de bilioane de ori, mă gândesc la el, îl iubesc, dar nu-l cred pe soţul meu; Fedea zice că liublit (liubit*) pe tăticul lui.

Rămân soţia ta care te iubeşte, Ania.

Dragă Fedea, mă doare deseori inima pentru tine.

54. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Petersburg

‹Destinaţia: Staraia Russa› ***29 iulie ‹18›73***

Ania, porumbelul meu drag, ieri ţi-am primit plăcuta scrisorică. Îmi scrii că mă aştepţi astăzi (dumin‹ică›). Nu, draga mea, asta nu se poate nicicum: am o groază de treburi şi toate sunt scârnave! Acum a căzut asupra mea şi întocmirea corespondenţei cu diverşi autori şi din nou cu Meşcerski. Preocuparea asta îmi răpeşte tot timpul şi-mi ia toată vlaga. Săptămâna trecută am început să scriu un articol, dar am fost nevoit să nu mai continuu, din consideraţie pentru Meşcerski, adică, spre a insera, în schimb, articolul legat de moartea lui Tiutcev, pe care mi l-a trimis el cu totul pe neaşteptate şi care era atât de agramat, încât nici nu-l puteai înţelege, şi cu asemenea gafe, încât autorul ar fi fost batjocorit în foiletoane vreme de 10 ani de aici încolo. M-am cocoşat asupra lui o zi şi o noapte, făcând tot soiul de modificări: n-am lăsat acolo nici un rând neatins[259]. Îi voi scrie fără ocol că mă pune astfel în

---

* Îl iubeşte (rus.) (*n. tr.*).

situații imposibile. Și când te gândești că pentru N° următor trebuie să scriu un alt articol, de astă dată unul politic. Asemenea articole n-am mai scris niciodată. De asemenea, n-a fost de ajuns faptul că astăzi n-am putut să plec spre voi: iată, am început să mă tem și pentru sâmbăta viitoare, întrucât acum, la tipografia noastră, N° respectiv nu este gata înainte de ora unu noaptea. Dar la naiba cu N°, fapt e că cei de aici mă vor face în cele din urmă să mă supăr definitiv pe ei. Îți dau cuvântul meu că voi veni, dacă nu duminica viitoare, atunci luni. Numai că vremea este groaznic de schimbătoare, plouă mereu. Deie Domnul să fie atunci zile frumoase.

Te îmbrățișez și te sărut, porumbelul meu, pe tine și pe copilași. Mi-e dor de voi și îmi pare rău că nu suntem împreună. Ce dor mi-e de copii, ce mult aș dori să te îmbrățișez. Cu sănătatea stau mai bine, starea febrilă mi-a trecut de tot, dar stomacul și oboseala – asta e ceea ce mă mai supără.

În fine, ieri, pe data de 28, a trecut pe la mine Iv‹an› Gr‹igoriev›ici, căci, după ce a primit banii, n-a mai venit deloc. Canalia de Obrazțov i-a vămuit groaznic, a adăugat nu știu ce fel de procente, într-un cuvânt, n-au avut parte decât de-o poliță, până în martie, în suma de 80 000, precum și de numai 13 000 de ruble în numerar, dar și acelea în rate. Iv‹an› Gr‹igoriev›ici m-a întrebat de ce sumă aș avea nevoie. I-am repetat, pe cât am putut, toate calculele noastre, pe care le-am făcut amândoi, dacă îți mai amintești, în parc, pe o bancă, dar acum i-am spus că am nevoie de cel puțin 2 000. Mi-a spus că va sta să cugete. N-am insistat prea mult. Astăzi însă a venit Anna Nikolaevna și mi-a spus că banii se cheltuiesc îngrozitor de repede, că el a și făcut plăți în sumă de 7 000 și că Olga nu cunoaște cea mai mare parte din aceste datorii, că banii dispar, și a adăugat în treacăt că Iv‹an› Gr‹igoriev›ici n-ar izbuti să-mi dea decât poate, 1600. (Aseară, la plecare, Iv‹an› Gr‹igoriev›ici mi-a spus că se va sfătui cu mama.) Tot ieri el mi-a dat cele 60 r. pe care le împrumutase de la mine, precum și suma de 200 de ruble (suma [asta] principală urmând să mi-o dea după 1 august). Din aceste 260 r., adăugând și ceea ce mi-a mai rămas, voi face mâine plățile pentru ultimul N°, am scos

ieri ceasul de la amanet, i-am dat lui Strahov (care a revenit la Petersburg) un acont de 25 de ruble pentru un articol de-al lui, și îmi vor mai rămâne circa 70 de ruble. – Cam asta e situația. Înțeleg prea bine că ai cheltuieli mari. Dar cum e oare să ai pe cap pe alde Vargunin, Zamîslovski, Trișin, Peceatkin[260], întreaga gospodărie și banii pentru tine, ba încă în așa fel, ca totul să trebuiască a fi plătit imediat și, mai ales, să nu ai suficienți bani pentru nimeni. Iar până în martie ei nu vor mai avea nici o copeică. Greu o vom duce noi, Ania! Dar și mai grea e munca mea de aici, care îmi oferă atât de puțin și care mă ucide, astfel că nu voi mai fi capabil multă vreme sa fac ceva ca să câștig o sumă mai importantă. Și asta, în timp ce datoriile noastre cresc mereu. – Presimțeam eu că, în ceea ce îl privește pe Iv‹an› Gr‹igoriev›ici, sunt prea puține speranțe.

Ei caută acum să închirieze un apartament și au de gând să rămână și în iarna asta la Petersburg, căci și dacă ar dori, n-ar fi în stare să cumpere o moșie acum, toamna, ca să se mute direct acolo[261], întrucât nu au bani, ci numai un bilet care nu poate fi schimbat decât cu o pagubă foarte mare. Anna Nikolaevna umblă și caută un apartament. Olga suferă de la o vreme de o boală ciudată: e plină de furuncule, are furuncule enorme pe tot corpul, dar nu și pe obraz.

Iată raportul meu despre felul cum stau lucrurile. Nu-mi pot imagina ce vor spune Vargunin și Zamîslovski în momentul când le voi aduce doar jumătate din banii ce li se cuvin.

Între timp, m-a vizitat Strahov, a stat până la 11 ½, și-acum trebuie să-mi închei în grabă scrisoarea, ca s-o pun la cutie. Imaginează-ți că, îndată ce-am scris aceste cuvinte, mi-am amintit că nu am timbre, am uitat să le cumpăr, ceea ce înseamnă că scrisoarea nu va mai pleca astăzi, iar acum e noapte. Ah, ce rău îmi pare! Ție Dumnezeu știe ce-ți va putea trece prin minte, neprimindu-mi la timp răspunsul. Oare de ce nu ți-oi fi scris ieri sau astăzi de dimineață! N-ai să mă crezi cât de tare m-a necăjit treaba asta. Ah, ce rău e că m-a reținut Strahov! Te sărut la nesfârșit, înger al meu. Nu poți să-ți imaginezi ce urât îmi este aici. Am impresia că vara asta se va solda la iarnă cu

repercusiuni serioase asupra sănătății mele. Sărută-i pe copii. Bieții de ei, nu pot nici să-i văd, nici să-i aud. tocmai de aceea îi și visez. Sărută-i. Cred, așadar, că scrisoarea asta n-o vei primi, poate, decât joi. Căci până la voi scrisorile fac patru zile, de parcă ar merge la Odessa. Dacă le-ai expedia la Moscova, mâine, miercuri dimineața, ar și sosi acolo, pe când la Staraia Russa scrisoarea asta, deși va sosi miercuri, nu-ți va fi adusă decât joi. O, ce viață nesuferită! La revistă am de rezolvat o sută de fleacuri, de care însă nu trebuie să uit nici o clipă, și uite că de timbre am uitat cu totul. La revedere, draga mea. O, de s-ar sfârși mai repede anul acesta diavolesc!

Sărută-i pe copii, iubește-i, poartă-te cu tandrețe față de ei, iar eu pentru asta te voi iubi veșnic. La revedere, te îmbrățișez. Duminică poți, cred eu, să mă aștepți, dar până atunci cred că îți voi mai scrie.

Al tău întru totul, F. Dostoievski.

55. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Petersburg

‹Destinația: Staraia Russa› ***10 august ‹18›73***

Dragă Ania, aseară am sosit la Petersburg îndurând multe în timpul călătoriei și, în primul rând, suferind de oboseală; mă simt rău și astăzi, însă ieri am fost bolnav de-a binelea. Dar să-ți povestesc totul pe rând. Surugiul a mânat foarte bine, parcurgând distanța în mai puțin de un ceas și jumătate. Priveliștile au fost și ele frumoase, înveselindu-mi sufletul – în fiece clipă apărea câte un alt sat. Zvad[262] e așezat în bătaia soarelui, umbra lipsește, construcțiile sunt solide, oamenii sunt înstăriți, dar din toate casele (de altfel, foarte curate) e o duhoare insuportabilă. Miroase a snetki* uscate, căci lumea le agață pe sub streașina

---

* Specie de pește (*Osmerus eperlanus spirinchus*) pescuit în acea vreme în nordul Rusiei și, de obicei, uscat la soare (*n. tr.*).

fiecărei case. Pentru cazare nu mi-au luat nimic. Un pahar de ceai (foarte bun) costă 10 c., iar un păhărel de votcă, 5. În schimb, de la ora 11 până pe la 5 a trebuit să aștept sosirea vaporului. De sus mă ardea soarele, dinspre lac bătea vântul. Vaporul a trecut mai întâi pe lângă debarcader, spre a întâlni treșkotul, și abia după aceea a revenit ca să ne ia și pe noi. Cei care au călătorit cu treșkotul ne-au povestit lucruri înfricoșătoare. De la ora 9 la 4 au fost remorcați (de sus – soarele, dinspre lac – vântul), nu puteau nici să se miște în voie, n-aveau nici o fărâmă de pâine, până și apa trebuiau s-o scoată chiar de acolo, din lac. Toți, literalmente toți, blestemau, furioși. În fine, pe la 11 ½, am plecat din Novgorod, dar o pațachină, o damă din acelea, deocheate, a trăncănit în preajma mea toată noaptea cu cavalerii ei, – avea și o voce stridentă, scârbavnică –, încât n-am izbutit nici măcar să ațipesc câteva clipe. Și pentru că a venit vorba, să știi, Ania, că atunci când vei pleca la drum cu copiii, trebuie să-i înfofolești bine, bine de tot. Un ceas sau și mai mult de-atât, cât veți aștepta la linia ferată Nikolaevskaia (sosind de la Ciudovo), veți sta în frig și umezeală. Mie mi s-a făcut frig chiar îmbrăcat, cum eram, cu un palton gros. În vagoane, dimpotrivă, e înnăbușitor de cald, însă când nu te aștepți deschide cineva fereastra și înăuntru pătrunde îndată frigul de afară. În timpul călătoriei, trenul a avut o staționare de un ceas și jumătate, întrucât cel de dinaintea lui a suferit un accident. La Petersburg am sosit după ora 10. Acasă la noi Aleksandra a spălat și a curățat totul. Proprietarul însă își face de cap: ieri au mai plecat din casă niște chiriași, și în locul lor au venit alții. Rândașii sunt îngrozitor de obraznici, nu permit să speli acasă nici lucrurile cele mai mărunte, și pentru fiecare serviciu pe care ți-l fac cer plată. Ca să-ți așeze în stivă lemnele de foc ori să ți le aducă în casă – la așa ceva nu fac decât să râdă: vezi Doamne, asta nu-i treaba lor. Pe Meșcerski l-am mai găsit aici, a fost foarte amabil, însă ieri a plecat. În legătură cu sediul redacției încă nu s-a hotărât nimic. Puțîkovici încearcă să închirieze un alt apartament în aceeași clădire. Mă așteaptă și o groază de articole: nici unul încă nu-i definitivat. Ieri după-masă am izbutit să dorm vreo două ceasuri, dar m-am trezit

cuprins de-o febră îngrozitoare, cu frisoane și fierbințeli. M-am așezat să lucrez și, când am isprăvit, pe la trei noaptea, ridicându-mă, m-am clătinat pe picioare și-am recăzut în fotoliu. Niciodată nu m-a mai izbit așa sângele în cap. Noaptea am dormit profund. Am însă și acum o stare febrilă și tușesc îngrozitor. Afară, vremea e frumoasă. Noaptea însă a plouat cu găleata.

Ieri a trecut pe la redacție Anna Nikolaevna, ca să-mi aducă banii, și-am stat câteva clipe de vorbă. M-a întrebat de tine. Ieri, când încă mai dormeam, a venit cineva de la Wolff[263], să-mi ceară 25 de exemplare din *Demonii*, și mi-a lăsat o hârtie: cererea respectivă. Aleksandra i-a spus să treacă a doua zi (adică, astăzi), între orele 12 și 2. Acum e trecut de două, dar încă n-a venit nimeni. După cum vezi, *Demonii* au din nou căutare și asta, ceea ce e mai important, fără nici un fel de publicitate[264].

Astăzi, dis-de-dimineață, a venit pe aici și Iv‹an› Gr‹igoriev›ici, lăsând vorba că va trece mai târziu. Eu dormeam și nu l-am văzut.

Ania, porumbelule, trebuie să ai în vedere că vremea se poate schimba, că transportul poate suferi modificări etc., etc., de aceea, dacă până la data de 20 vremea va rămâne frumoasă, ar fi bine să veniți cu totul. Trei-patru zile în plus nu mai contează pentru sănătatea copiilor.

Și pentru că a venit vorba, ar fi bine să iei cu tine provizii pentru toată durata călătoriei. Căci la Novgorod, de exemplu, dacă nu te duci la hotelul lui Soloviov, nu găsești literalmente nimic, în afară de ceai; după aceea nu vei găsi, nici măcar la Liuban, decât tot ceai sau cafea. Și, pentru numele lui Dumnezeu, ai grijă de cei mici, să nu răcească. Să angajezi neapărat o slujnică, așa cum, de altfel, ai și avut intenția.

Sărută-i pe Liubka și Fedea, copilașii mei dragi. Tot îi văd în fața ochilor, până și călătorind încoace am tot stat cu gândul la ei. Rămâi cu bine, te îmbrățișez, oare ce se va întâmpla de se va schimba în rău vremea în august! Acum, deocamdată, e frumos. Foarte multă lume a revenit la Petersburg, până și străzile arată altfel.

Îți scriu la repezeală, pe apucate. Să nu te superi. Încă mă mai simt amețit. Și nădușesc întruna. Am cumpărat niște *pastille d'Ems**, dar nu mă ajută câtuși de puțin.

Sărută-i pe îngerii mei și iubește-i.

Îți aștept scrisorile, sunt al tău întru totul, F. Dostoievski

Oare îți vor ajunge banii? Te sărut.

56. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Petersburg,

<Destinația: Staraia Russa> *13 august*, **luni, *<18>73***

Ania, porumbelul meu drag, am primit frumoasa ta scrisoare[265], dar m-am întristat mult citind că cei mici au plâns după ce am plecat. Porumbeii mei dragi! Spune-le chiar acum că tăticul se gândește la ei, îi sărută și îi cheamă să vină la Petersburg. Îi îmbrățișez, îi sărut la nesfârșit și îi binecuvântez. Eu, Ania, sunt mereu suferind, cu nervii stau prost, în cap parcă mi-ar pluti o ceață, și totul mi se învârtește în fața ochilor. Niciodată, nici după cele mai grave crize, nu m-am aflat într-o asemenea stare. O duc rău de tot. Mă tem să nu pățesc ceva la cap. Nu înțeleg ce se întâmplă cu mine. Parcă aș fi mereu cuprins de somn, parcă aș tot sta ațipit și n-aș izbuti să mă trezesc de-a binelea. Ar trebui, desigur, să mă odihnesc, să scap de muncă măcar timp de două săptămâni, asta mi-ar trebui. Un motiv plauzibil al stării în care mă aflu ar fi acela că nu mi-am revenit încă după ultima criză, neizbutind să dorm ca lumea – a intervenit ba călătoria la voi, ba anumite excese, ba drumul încoace, iar aici o muncă încordată, nesomnul. Tare mă tem să nu am din nou o criză. Tu, Ania, crezi pesemne (*câteva cuvinte sunt șterse cu cerneală*) că aceste crize ar fi la fel cu cele din trecut, pe când eu știu precis că de-aș avea uite-acum, în acest

* Ortografia este cea din original (*n. tr.*).

moment, o criză, aș muri. Aș avea un atac. O simt, îmi dau seama că s-ar întâmpla chiar așa. Totodată însă, mă așteaptă o groază de treburi, și trebuie să le rezolv pe toate – numai eu, mereu numai eu. Mai ales săptămâna asta e deosebit de grea pentru mine: colaboratorii mi-au tot tras chiulul, și eu trebuie să fac față de unul singur.

Pentru 25 de ex‹emplare› din *Demonii*, am primit de la Wolff suma de 61 r. 25 c., iar de la Klein doar 75 r., restul urmând să-l primesc mai târziu. Klein și-a permis față de mine o obrăznicie impardonabilă, dar l-am pus la punct într-un mod foarte categoric, ceea ce l-a făcut să se potolească imediat; cred că de aci încolo va ști cu cine are de-a face. Restul cuvenit ar urma să mi-l dea pe data de 20 august, dar i-am spus că-l voi vizita la 1 septembrie, cu condiția ca în ziua aceea să-mi fie prezentat numărul exact al exemplarelor rămase, care, chipurile, nu pot fi numărate, adică nu se poate afla cu precizie câte din ele au fost vândute. De aici, de altfel, a și pornit discuția. – Iv‹an› Gr‹igoriev›ici a vrut să întocmească o procură pe numele meu. Problema a fost rezolvată într-altfel, dar pașaportul* meu, pe care mi l-a luat, a rămas la el. Mâine am impresia că pleacă din Petersburg, și sunt foarte îngrijorat în ceea ce privește pașaportul, deoarece presupun că l-a lăsat la redacție, pe biroul meu, crezând că mi l-a dat mie. Pașaportul însă e de negăsit. Mă tem să nu se piardă. – Alaltăieri a venit la mine Jeromski. Cazul se judecă folosindu-se măsurile de protecție, întocmai cum a prevăzut Poleakov și, în consecință, cel puțin deocamdată, deloc în favoarea familiei Scherr. Korsch[266] însă, avocatul lor, cred că a și făcut o anumită sugestie lui Jeromski, adică l-a mituit, întrucât acesta a venit la mine cu următoarea propunere: n-aș vrea oare să-i acord și familiei Scherr un drept la moștenire și, în felul acesta, să lichidăm totul în mod pașnic? I-am spus că nu sunt de acord și că-l voi aștepta pe Poleakov (pe care ia-l de unde nu-i). Între timp am auzit că fratele meu Kolea[267] ar fi grav bolnav. Drept care, în timp ce-l conduceam

---

* Adică, actul de identitate (*n. tr.*).

pe Jeromski, l-am întrebat cum e cu sănătatea lui Kolea. – O, nu mai e nici o speranță. – Nu mai spuneți! Dar ce-i cu el? – Are cancer la colon (ultimul stadiu al hemoroizilor, când îți trăiești ultimele clipe). Am auzit asta de la Bartsch, care tocmai l-a consultat. Până în septembrie moare cu siguranță. – Îți poți imagina cât de zguduit am fost! În aceeași zi (adică, duminică) am și plecat la Kolea. El însă arată mai sănătos ca oricând. Ce-i drept, nu de mult a fost bolnav, ba chiar așa de rău, încât, mi-a spus Sașa[268], se temeau, într-adevăr, toți să nu moară. Acum însă e mai bine ca înainte, nu suferă de nici un cancer, iar Bartsch nu l-a consultat niciodată. Îți dai seama cum poate să mintă ticălosul ăsta de Jeromski, cât e el de mincinos!

Cu Kolea am stat de vorbă în bună înțelegere. Masa de prânz am luat-o la Sașa (își tot dădea aere) și doar cu mare efort, abia către sfârșit, când eram gata cu masa, a întrebat de tine și de copii (iar tu te tot duci să-i faci vizite!). Nesuferite ființe, nesuferite, în afară de Kolea. Cu acest prilej, am vrut să trec și pe la Pașa (în fine), dar am aflat că tocmai acum s-a mutat, în mod misterios, fără să spună cuiva, fiindu-i teamă de Trișin, tocmai în strada Nikolaevskaia, în apropierea fostei locuințe a lui Iv‹an› Gr‹igoriev›ici. I-am găsit totuși aseară, acolo, în strada Nikolaevskaia, și-am stat la ei cam un ceas. Pașa s-a intoxicat cu ceva și, când încă mai eram acolo, a vărsat. Și în general, arată teribil de caraghios în sânul familiei sale, iar faptul că se feresc cu toții de familia Trișin e un adevărat vodevil. Fiica lor, sărmana, e atât de slăbuță, dar și atât de frumușică! Tare milă mi s-a făcut de ea. Acasă am venit pe la ora nouă, sleit de puteri, dar am stat până la 5 dimineața să citesc diverse articole. – La revedere, înger drag, îți sărut mâinile și picioarele și aș dori să mă iubești măcar cu a zecea parte din dragostea mea pentru tine, dar nu numai în vorbe. La revedere. E atât de scurtă scrisoarea asta, dar m-a obosit îngrozitor. Sărută-i pe îngerașii de copii, pe acești Dumnezei ai mei.

Al tău și al lor întru totul, F. Dostoievski.

57. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Petersburg

<Destinaţia: Staraia Russa> ***15 august <1873>***

Chiar acum, Ania, porumbelul meu, când am ajuns acasă, ţi-am găsit scrisoarea[269] şi m-am speriat foarte tare dându-mi seama din lectura ei cât de mult te îngrijorează starea sănătăţii mele; tocmai de aceea, [încă] înainte de a mă aşeza să iau masa de prânz, mă grăbesc să-ţi răspund, pentru ca nu cumva să iei hotărârea de a veni încoace înainte de vreme şi, în felul acesta, să aibă de suferit copilaşii şi băile lor. Te înştiinţez, porumbelule, că acum mă simt mult mai bine; nu am greşit deloc explicându-ţi în scrisoarea precedentă despre ce este vorba: pur şi simplu nu m-am odihnit ca lumea după criza suferită, iar acolo, la Staraia Russa, am mai făcut şi nişte e x c e s e – normale într-o perioadă obişnuită, dar mai puţin normale după un zdruncin nervos, cum este o asemenea criză. A mai fost la mijloc şi călătoria (care te oboseşte cel mai mult), iar aici m-a aşteptat tevatura cu N° revistei, altfel spus, din nou imposibilitatea de a dormi cât trebuie. Cam astea au fost motivele datorită cărora a fost cât pe ce să ajung la leşin. Şi, trebuie să recunosc, starea asta a durat cam mult, nu sunt decât două sau trei zile de când mi-am revenit pe deplin. Acum, cred că mi-am recăpătat starea normală, căci mă simt vioi şi în putere. Asta-i toată problema, deci nu e cazul să mai fii îngrijorată. Ceea ce îmi scrii cu privire la data de 24 îmi este foarte clar şi sunt perfect de acord cu tine. Şi nici nu mai e mult de aşteptat: doar nouă zile. Mă îngrijorează, totuşi, gândul: cum îi vei transporta pe copii? Ania, meditează, te rog, la ceea ce-ţi voi spune: pe Natalia să n-o aduci cu tine; caută o femeie care să fie mai mult dădacă decât bucătăreasă (mi-ai vorbit despre una de la băi, cu care s-au şi obişnuit copiii), iar eu am discutat aici cu Aleksandra, şi ea nu-i deloc împotrivă să rămână doar ca b u c ă t ă r e a s ă. Să nu crezi că nu-i muncitoare: e chiar mai bună decât altele, ba mai e şi foarte cinstită în ceea ce priveşte banii, şi-i şi femeie curată.

Și-apoi ce să-i faci dacă gătește în așa fel, încât pot să mănânc totul. Așadar, am dispune deocamdată de o bucătăreasă, de o fată în casă pe care o vei aduce tu, adică, de viitoarea dădacă, precum și de Prohorovna – de aceasta din urmă, atât timp cât se va putea, cu alte cuvinte, până când copiii se vor obișnui cu cealaltă. Cam în felul acesta am judecat eu. Vei vedea și tu că va fi bine. Încearcă deci să procedezi în consecință.

Acum, e miercuri seara, și eu trebuie să lucrez fără încetare până sâmbătă. Așa s-a întâmpat că la acest N° întreaga corectură (redacțională) trebuie s-o fac eu, ceea ce înseamnă că până sâmbătă nu-ți voi mai putea scrie. Să nu-mi duci grijă, porumbelule, să fii sănătoasă și să petreceți cât mai plăcut restul acesta al zilelor de vară. Vă sărut mult pe tine și pe copii, pe îngerii mei, Liuba și Fedka. – Ieri, Iv‹an› Grigorievici a plecat – până pe la 20 septembrie – la Moscova și mai departe, spre a căuta o moșie potrivită. Sărută-i pe dragii de copilași, fii veselă, porumbelul meu, te îmbrățișez de nenumărate ori. – (Să știi că nu ai pletoră, ci pur și simplu ceva dereglat în organism, de aceea țipi în somn.)

Al tău întru totul, F. Dostoievski.

58. A.G. DOSTOIEVSKAIA către F.M. DOSTOIEVSKI

Staraia Russa

‹Destinația: Petersburg› **16 august 1873**

Niciodată în viață, dragul și scumpul meu Fedea, nu m-am speriat mai tare decât în dimineața asta. Pe la 9 ți-am primit scrisoarea, care pur și simplu m-a cutremurat: era limpede că ești suferind, poate chiar mai mult decât îmi dădeai de știre[270]. Până și scrisul ți se schimbase: se vedea că ți-au slăbit puterile. M-am speriat îngrozitor, cu atât mai mult, cu cât de l‹uni› te-ai fi putut îmbolnăvi și mai tare. M-am hotărât să-ți trimit numaidecât o telegramă ca să te întreb dacă ți-e mai bine, iar dacă nu

ți-e bine, să plec chiar mâine la Petersburg. M-am pregătit la iuțeală să plec la poștă, dar n-am ajuns bine în vestibul că pe ușă a intrat un poștaș cu o telegramă în mână. Mă aflam într-o stare sufletească atât de proastă, încât, mai văzând și telegrama aceea, parcă aș fi înnebunit: am țipat îngrozitor, am izbucnit în plâns, i-am smuls omului telegrama și-am început să rup plicul, dar îmi tremurau mâinile, îmi era frică să nu cumva să citesc ceva îngrozitor, și nu făceam decât să plâng și să țip. La țipetele mele a venit în fugă proprietarul și, împreună cu telegrafistul, a încercat să mă liniștească. În sfârșit, am izbutit să citesc telegrama și m-am bucurat atât de tare, încât multă vreme am plâns și am râs în același timp. Întrucât eram și așa îngrijorată în ceea ce te privește, acum, văzând plicul, mi-am închipuit fie că ți-e foarte rău, fie chiar că ai murit. Când țineam telegrama în mâini, mi se părea că de am să citesc într-însa că ai murit, am să-mi ies din minți. Nu, dragă Fedea, dacă ai fi stat să vezi cât eram de înspăimântată, nu te-ai mai fi îndoit de dragostea mea. Nu ajung la o asemenea disperare cei care țin prea puțin la cineva. Acum sunt pe deplin liniștită în ceea ce te privește, numai că te implor să ai grijă de tine și să nu te obosești peste măsură. Am început pur și simplu să urăsc revista „Grajdanin“, din cauză că necesită atâta muncă. Zău că ar fi mai bine să renunți la ea![271]

Noi, slavă Domnului, suntem sănătoși, iar copilașii sunt veseli. Își petrec ultimele lor zile de vară. Vremea e minunată, dar se simte și câte o adiere rece. Dacă te-ai făcut bine, vom mai rămâne aici până pe data de 23 sau 24. Fedea vorbește foarte mult, de ex‹emplu›: ogonit nas, Fedea leaghit pat (spat)*, sau: mam .cadte na pol, chiest (crest) ideot, bogu v țerkvi poțaluite chiest**, și-mi dă să sărut o carte. În general, vorbește extrem de mult și bine legat, iar Lilea ne îndeamnă de zor să plecăm la Petersburg, la tăticu. Poimâine isprăvim cu băile. Mai mult

---

* Corect: *dogònit nas, Fèdea leàjet spat* – ne va ajunge din urmă, Fedea se va culca să doarmă (rus.) (*n. tr.*).

** Mamă, așezați-vă pe podea, vine crucea, lui Dumnezeu la biserică sărutați-i crucea (rus.) (*n. tr.*).

de-atât nu pot să scriu, căci după emoțiile de astăzi sunt de-a dreptul bolnavă. Voi repeta doar că suntem cu toții mai mult decât bine și că nu ne gândim decât la plecarea spre Petersb‹urg›. Te sărut și te îmbrățișez de nenumărate ori, te iubesc așa cum poate iubi cineva din tot sufletul, din toată inima; îmi pare nespus de rău că nu mă crezi și ai impresia că te iubesc prea puțin; dacă m-ai iubi măcar pe jumătate de cum te iubesc eu, aș fi fericită. Te sărut încă o dată. Ai tăi, Ania, Liuba, Fedea.

59. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

‹Petersburg›

‹Destinația: Staraia Russa› ***Duminică, 19 august ‹18›73***

Îmi pare foarte rău, prietena mea dragă, că te-am speriat atât de tare. Totul s-a petrecut cam așa: pe 15, mi se pare, sau pe 14 ți-am primit scrisoarea și-am văzut din lectura ei că ești foarte îngrijorată în privința sănătății mele. Drept care ți-am scris că mă simt mai bine (ceea ce era adevărat) și că atribui totul exceselor și oboselii. Am expediat scrisoarea și-am lucrat toată noaptea de 15 spre 16, iar dimineața, la culcare, când mă și aflam în pat, mi-am amintit, gata să adorm, că-mi ziceai în scrisoare că de plecat din Russa trebuie fie pe 24, fie pe 16-17, căci pe 19 toți se vor repezi să plece și se va produce aglomerație. Ca atare, m-am gândit: Ania e îngrijorată cu privire la starea sănătății mele, scrisoarea mi-o va primi cine știe când, iar înaintea ei o va primi pe cea de-a 2-a (alarmantă) și, speriată, se va decide să plece pe 16-17. Totuși, vremea este superbă, și ar însemna să-i lipsim pe cei mici, prea din timp, de aer curat. Căci la Petersburg e arșiță și mult praf. Am sărit, așadar, din pat, am întocmit telegrama respectivă, m-am îmbrăcat și-am dus-o la poștă, mai ales că aceasta e la doi pași distanță, și-am predat-o la ora 6 fără 10 minute, socotind că și în cazul când vei decide să pleci chiar în ziua aceea, adică, pe

16, telegrama te va mai găsi la Russa și deci vei putea să renunți la călătorie. Cam în felul acesta s-au petrecut lucrurile. Recunosc, mi-a trecut prin minte și gândul: dar dacă te vei speria? Totuși, n-am crezut că ai să te sperii atât de tare. Rămâneți deci, porumbeii mei dragi, acolo, până când se va putea, și porniți încoace pe la sfârșitul lunii. Să știi, Ania, că mă gândesc întruna la călătoria asta, a voastră. Acum, iată, vremea e frumoasă. După calculele mele însă, către data de 25 va fi lună plină și va începe să plouă cu găleata. Pentru copii trebuie să ai în rezervă chiar și haine de iarnă. Iar în vagoane trebuie să te zbați ca să ocupi locuri, să nu te lași. Căci numai din întâmplare poți să găsești un loc mai bun. Din acest punct de vedere, calea ferată Nikolaevskaia stă cel mai rău.

În ceea ce mă privește, Ania, am de lucru enorm de mult. Cel mai adesea refac lucrările altora, le redactez, muncesc, pe drept cuvânt, ca un ocnaș. Mă și mir că stau bine cu sănătatea, că rezist. Despre 1 000 de alte treburi mărunte nici nu-ți mai scriu. Există însă, Ania, treburi importante, serioase, pe care le-am prevăzut mai de mult. Una dintre cele mai grave o reprezintă cea a locuinței noastre. Nu mai putem, Ania, să rămânem aici, ți-o spun judecând limpede, fără să mă enervez. I-am povestit și Annei Nikolaevna cum stau lucrurile, și mi-a spus, la rândul ei, că *nu se poate* să mai rămânem aici. Slivceanski[272] ăsta e un dement (o spun foarte serios). El va putea să ne spună în plin decembrie și *fără nici un motiv* să plecăm: pur și simplu ne va da afară, în stradă. Iată, Aleksandrei i-a expirat pașaportul. El i l-a văzut cu propriii lui ochi și știe foarte bine că femeia asta nu-i o vagaboandă. Recent, ea a trimis acest pașaport primarului din Kronstadt*, împreună cu banii necesari și cu rugămintea de a i se trimite unul nou, primind și o înștiințare poștală cum că pașaportul a fost primit. De două săptămâni însă nu are de acolo nici o veste. Și iată că Slivceanski se ține acum de capul ei și o amenință că o va da afară din casă. Chiar astăzi a întâlnit-o și i-a spus: „Am să-i scriu stăpânului tău o scrisoare să mă țină minte!“ Ce fel de atitudine e asta față de chiriași: să le alungi slugile pentru niște

* Insulă – și oraș – în Golful Finic, la vest de Petersburg (*n. tr.*).

lucruri lipsite de importanță și pentru care ele nu sunt răspunzătoare! De asemenea, în urmă cu două zile, Gladkov[273] mi-a trimis acasă o scrisoare foarte importantă, primită cu puțin timp înainte la redacție, pe numele meu, din partea prințului*. Tot la redacție, în afara omului de serviciu, avem și un curier, care, din dispoziția specială a prințului, umblă în costum național rusesc, poartă barbă, însă veșmintele îi sunt de lux, ca și cizmele. Ei bine, acest curier vine grăbit la mine acasă, cu plicul sigilat în mână, urcă pe scară, vrea să sune la ușa mea, când deodată pe palier apare proprietarul: „Cum îndrăznești să umbli pe scara principală! Ești un mujic**! Cei în haine de mujic n-au voie să umble pe scara asta! Marș la scara de serviciu!“ L-a înșfăcat de mânecă, a coborât cu el scara, și omul a fost nevoit să urce la mine venind prin curte, pe la intrarea de serviciu. Cred că ești de acord și tu, Ania, că alți vizitatori ar putea să se supere, chiar Meșcerski, spre exemplu, dacă ar veni la mine, iar cei care n-ar avea de rezolvat probleme mai importante ar putea să și renunțe și să nu mai caute intrarea de serviciu. De asemenea, curierii veniți de pe la librării să ia cărți de la mine, ar putea, la rândul lor, să facă, vorba ceea, cale întoarsă. De altfel, proprietarul nici nu mi-ar mai îngădui, dacă ar afla treaba asta, să eliberez cărți folosind intrarea principală. Dumnealui se scoală cu noaptea în cap și nu face toată ziua altceva decât să umble pe toate scările, prin toată casa, să spioneze și să facă ordine. Mă pregătisem să mă duc la el pentru a discuta problema c u r i e r u l u i , dar mi-am dat seama că-mi va spune numaidecât: mută-te. În consecință, m-am decis ca până la sosirea ta să mai am răbdare. Astăzi însă am avut un alt necaz: în zilele de sărbătoare Aleksandra îmi cere voie (foarte rar) să se ducă pe la prietenii ei. Deoarece trebuie uneori să ies tot atunci și eu în oraș, în momentul când ies din casă și încui ușa, cheia i-o las unuia dintre rândași, pentru ca, revenind acasă ori venind A l e k s a n d r a înaintea mea, s-o putem găsi oricând la rândașul respectiv și, astfel, să putem intra în casă. Așa a fost și în urmă cu 4 zile, când i-am dat din nou cheia acelui rândaș.

---

* Meșcerski (*n. tr.*).

** Țăran (cuvânt folosit, uneori, cu sens peiorativ) (rus.) (*n. tr.*).

Proprietarul însă a aflat și treaba asta și i-a interzis rândașului să mi-o mai păstreze. Drept care, în prezent, când voi pleca de acasă în lipsa Aleksandrei, va trebui să las cheia în latrină, pe polița de acolo, într-un loc stabilit dinainte. În felul acesta însă există un risc: doar țin acasă și banii redacției! Ei bine, dacă proprietarul îi va mai vedea și pe copiii noștri în curte, va găsi fără doar și poate un pretext ca s-o repeadă pe dădaca lor, lucru pe care l-a făcut și cu altele, or, atunci, orice s-ar întâmpla, tot am să-l iau la bătaie. Tocmai de aceea îți și propun să ne mutăm neapărat în altă parte. Să ne fie toată iarna frică de el, să ne temem fără încetare că în orice clipă poate să izbucnească o ceartă – păi asta, cât sunt eu de emotiv, mă va îmbolnăvi de-a binelea. Of, Ania, doar am văzut prea bine ce fel de om e ăsta atunci când – îți amintești? – am fost la el acasă și când, din cauza unei pisici, ne-a spus să plecăm. Să știi, de asemenea, că prețurile chiriilor au crezut cu 30 la sută față de iarna trecută, el e foarte sigur că va avea chiriași, ca atare își face de cap. Mi-am propus să plătesc chiar 900 de ruble, numai să plec de aici! Îți spun categoric: nu vreau să mai rămân în acest apartament. Ceea ce vom [câștiga] plăti în plus pentru apartamentul cel nou vom recupera sub alt aspect, mă gândesc, adică, la sănătatea copiilor și la liniștea mea. Și-apoi, fiind liniștit, pot să scriu mai mult și mai bine. (*Un rând și jumătate sunt șterse cu cerneală.*) Repet: voi realiza mult mai mult fiind liniștit. (*Un rând și jumătate sunt șterse cu cerneală.*)*. Până acum eu n-am luat apărarea nimănui, nici n-am stat să mă cert cu proprietarul, ba chiar, în ciuda șicanelor pe care mi le face, mă feresc de el pentru că mă tem de scandal. Ieri am vizitat un apartament situat lângă Biserica Vladimir‹skaia› – e foarte tentant, dar chiria e de 900 de ruble. Am să vizitez și altele. Aș fi de acord să închiriez unul chiar în Peski**, numai să nu mai locuiesc în casa în care mă aflu! Mă îngrozește însă problema cărților! Spune și tu: cum voi putea să le transport?!

La revedere, porumbelule. Dacă mă iubești așa cum îmi

* *Primele câteva cuvinte nu se pot desluși, apoi urmează*: nu poate fi acuzat, zicându-se că ar fi cârcotaș (*n. red. ruse*).

** În traducere: Nisipuri (rus.). Cartier mărginaș al Petersburgului (*n. tr.*).

scrii, apreciază și tu situația noastră, meditează la ea. Căci va fi foarte rău dacă la iarnă vom fi dați afară. (*Un rând și jumătate sunt șterse cu cerneală.*)* În fond, este și un apartament urât și prea mic, iar în camera ta și în cea a copiilor miroase a mucegai. Sufrageria, cu treptele ei, nu-i bună de nimic și nici nu ai ce să-i mai faci. La revedere, te îmbrățișez. Dacă voi găsi un apartament potrivit, îl voi reține pentru noi și voi plăti arvuna respectivă fără să-ți mai aștept sosirea, pentru că apartamentele se tot ocupă cu fiecare zi ce trece. Încă o dată la revedere.

Al tău întru totul,

F. Dostoievski

Dacă voi găsi un apartament chiar în preajma plecării tale din Russa, îți voi comunica telegrafic noua adresă. Nu cred însă că mă voi muta acolo înainte ca tu să revii la Petersburg.

Anna Nikolaevna și Olga Kirill‹ovna› s-au și mutat într-un apartament nou (900 r.), aflat pe lângă Institutul Tehnologic. N-au găsit nici acum dădace, tot caută mereu. Iv‹an› Gr‹igoriev›ici e plecat de vreo 5 zile; a și scris alor săi că a ajuns la Moscova. Grișa, cu obrazul în palme, plânge întruna după tăticul lui, tot umblă și îl caută, încât maică-sa și bunica au început să se și teamă pentru sănătatea lui. Pe la mine a trecut un ins (*cinci rânduri sunt șterse cu cerneală*), care mi-a spus că m-a mai căutat. Pare a fi unul din cei care, dacă vor, izbutesc totdeauna să facă rost de bani**.

Vă îmbrățișez încă o dată pe tine, pe Liuba și pe Fedea.

P. S. Adineaori mi-a fost adusă scrisoarea ta și, cu toate că nu mai am timp deloc, a trebuit să rup plicul celei de față, pe care între timp l-am și lipit. În problema bucătăresei, îți spun atât: doar nici eu nu pot să știu ce-o să fie mai târziu. Știu că Aleksandra e o slujnică bună, chiar foarte bună, și gătește bine, că se comportă, de asemenea, foarte bine, dar nu pot să știu – ți-o spun din nou – dacă va fi în stare să ne servească pe toți și dacă va mai rămâne la noi când îi va veni mai greu. De aceea,

---

* *Primele cuvinte nu se pot desluși, apoi urmează:* nu te vei împotrivi atât de tare. Iar după aceea va fi rău *(n. red. ruse).*

** Red. rusă nu menționează identitatea acestei persoane (*n. tr.*).

dacă vei putea să găsești o femeie cuminte, curată (asta e prima condiție) și care gătește bine (auzi?) atunci tocmește-o și vino cu ea încoace. Asta e ultima mea propunere. Într-un asemenea caz, pe Aleksandra o vom lăsa să plece. (Ea are și lipsuri: spre ex‹emplu›, e cam prea sensibilă, dar nu e leneșă, nu e deloc leneșă.) Prin urmare, vino cu a ta. Cât despre Prohorovna, dacă ar fi posibil, aș opri-o la noi pentru totdeauna! Să discuți în acest sens cu An‹na› Nikolaevna și Olga Kirillovna! 6 dădace au schimbat și tot nu pot găsi una cum trebuie. Copiii le sunt mereu plini de vânătăi. Îmi tot spun amândouă că Prohorovna noastră e o comoară.

Al tău întru totul,

F. Dostoievski.

P. P. S. Acum trebuie să plec de acasă și, pentru că Aleksandra lipsește, am ascuns banii prin toate ungherele, iar cheia o voi duce în latrină.

Îi sărut pe copii, le dau binecuvântarea mea și îi îmbrățisez. La revedere Liubei și lui Fedea*. Ieri a fost pe la mine Olga Kirillovna, de una singură, a stat un timp și a băut un ceai. Venise, de fapt, să afle de la Aleksandra dacă aceasta i-a găsit o slujnică așa cum i-a promis.

60. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Petersburg

‹Destinația: Staraia Russa› ***Luni, 20 august ‹18›73***

Dragă Anecika, Mă tem că te-ai supărat pe mine din cauza celor ce ți-am scris în problema apartamentului; și totuși, cine oare își dorește răul și de ce să nu căutăm ceva mai bun, dacă treaba asta e cu putință? Astăzi, Anna Nikolaevna mi-a comunicat adresa unui apartament pe care l-a găsit pentru noi în stra-

* Formularea este cea din original *(n. tr.)*.

da Nikolaevskaia colț cu Raziezjaia: fără contract, cu 4 camere (2 mari), chiria fiind de 700 de ruble. – Ieri însă am găsit și eu unul, foarte aproape de noi, tot în Ligovka*, doar că se află de cealaltă parte a lui Nevski Prospekt, la aceeași distanță de acesta ca și apartamentul nostru actual. Asta e ca și când am locui chiar în Nevski. Este situat de cealaltă parte a Ligovkăi, pornind de la gară**, imediat la stânga, Nº 28, casa Noghinov. Aici nu e circulație și nici zgomot, așa cum sunt ele pe sub ferestrele noastre, unde, începând de la ora 4 dimineața, trec carele ce se îndreaptă către calea ferată. Dincolo e liniște și sunt numai case boierești, frumoase. În apartament se intră prin curte, însă chiar de lângă poartă. Curtea e mare, superbă. Mai este aici încă o clădire de piatră, mai sunt și niște atenanse. E curățenie și ordine. Și tot aici, în curte, e o i m e n s ă grădină cu umbră și cu flori, poate doar puțintel mai mică decât cea de la voi, din St‹araia› Russa, la Gribbe***. Copiii au acces oricând doresc. Ceea ce e f o a r t e bine. Apartamentul se află la etajul 2, dar, de fapt, la 1, căci nu sunt până acolo decât două scări mici. De urcat nu urci m a i s u s decât acum, la Slivceanski – nici măcar cu o treaptă. Intrarea la Slivceanski e mai frumoasă, dar și aici e curată și luminoasă. Apoi, apartamentul este și el mai curat și mai nou decât cel al lui Slivceanski, deși casa e veche și uscată****, iar odăile sunt 5 la număr, fiind și ele mai mari decât la Slivceanski. Pe jos e parchet. Odaia l-a e mai mare decât salonul de la Slivceanski, cea de-a 2-a, salonul, e poate un pic mai mică decât salonul de la Slivceanski, după aceea este o sufragerie, micuță, dar care arată foarte bine, pe urmă este odaia care va fi destinată ție [puțin], deloc m[illegible] și, în fine, este odaia în care va sta Fedea. Coridorul e uimitor de bine dispus. Iată, de altfel, și planul*****.

Din vestibul poți trece prin coridor în sufragerie, iar din

---

* Denumire uzuală pentru *Ligovski prospekt* – arteră centrală la Petersburg (*n. tr.*).

** Gara Moskovski (*n. tr.*).

*** V. Com. - 192 (*n. tr.*)

**** Contradicția se datorează autorului (*n. tr.*)

***** În originalul scrisorii urmează planul apartamentului, schițat de autor (*n. tr.*)

sufragerie fie la tine în salon (coridorul, repet, este superb), fie la tine în dormitor. Ziua, se poate trece prin cabinetul meu. Într-un cuvânt, totul e solid, totul e în bună stare, frumos și bine amenajat. Anna Nikolaev‹na› consideră că aici e mult mai bine și mai frumos decât la Slivceanski. Întreg apartamentul este mai mare decât apartamentul lui Slivceanski. Prețul e de 700 de ruble, inclusiv banii pentru apă și pentru rândaș. Chiriașii sunt cu toții niște oameni onorabili și cunoscuți. E liniște și ordine, iar până la Nevski nu sunt decât doi pași. Nu uita, de asemenea, că la Slivceanski noi nu avem, propriu-zis, o sufragerie, pe când dincoace sufrageria este foarte bine așezată și, în afară de asta, ț i e îți revine mult mai mult spațiu. Pentru copii, aerul e mai curat, spațiul este, de asemenea, mai mare, ba mai există și o grădină; în schimb, nu există un proprietar dement.

Sunt aici și inconveniente, însă minore: 1. contractul se încheie pentru 2 ani. Treaba asta însă nu-i decât în avantajul nostru: astăzi nu există la Petersburg nimic mai simplu decât să închiriezi cuiva un apartament: chiriașii și le smulg unii altora. În al 2-lea rând, toate chiriile au crescut față de iarna trecută, astfel că la anul acest apartament va fi plătit nu cu 700, ci cu 800 de ruble.

2. Se plătește, anticipat, pe 2 luni, dar cred că nici asta nu ne afectează câtuși de puțin.

Totuși, arvuna încă n-am plătit-o. Și cel mai mult mă tem acum să nu mi-o ia altcineva înainte. Însă chiar dacă mă voi hotărî să plătesc, nu mă voi muta înaintea sosirii tale. (*N. B.* Cheltuielile legate de încheierea contractului îl privesc pe proprietar, iar apartamentul se va socoti închiriat începând cu 1 august[274] sau cu ziua mutării, așa încât nu vom fi aproape deloc în pierdere.)

Înțeleg că mai există o dificultate – însăși mutarea. Dar ce poți să faci! În schimb, doi ani de-acum încolo vom fi liniștiți.

Anna Nikolaevna m-a îndemnat să plătesc arvuna cât mai curând.

Am trecut și pe la Slivceanski. A fost foarte politicos, dar mi-a declarat cu fermitate că nu-i va lăsa pe mujici să urce pe

scara principală. Cât despre cheia apartamentului, s-a îndurat și a acceptat s-o las la rândași.

Așadar, Ania, încă nu știu dacă mă voi decide sau nu. În orice caz, când te vei întoarce, eu încă voi mai locui la Slivceanski, unde vom rămâne până la 1 august*. Am mai avea multe de discutat în legătură cu problema apartamentului, însă ar fi prea mult de scris. La revedere. N-am făcut decât să-ți dau de știre. Lui Slivceanski încă nu i-am spus nimic.

Alte scrisori cred că nu-ți voi mai trimite; de altfel, nici nu voi mai avea timp s-o fac. Vă aștept pe 25 sau în jurul acestei date. Anna Nikolaevna [a fost foarte tulburată] (*două cuvinte sunt șterse cu cerneală*) vrea să plece cât de curând în Finlanda. S-a plâns foarte, foarte tare de sănătate și, mai ales, de oboseala care a copleșit-o după toate lunile acestea de vară. Într-adevăr, a muncit, sărmana, foarte mult, ținând mereu locul dădacelor; n-au nici acum dădace. Vă sărut și vă îmbrățișez – pe tine și pe copii. Vă urez să călătoriți cu bine. Deci – cu Dumnezeu înainte, cu Dumnezeu înainte.

Al tău, F. Dostoievski.

Redacția noastră se află în strada Nadejdinskaia, aproape de Nevski, așa încât n-ar fi departe nici de noul apartament.

---

* Ar trebui să se citească, ca și mai sus: „1 septembrie". V. *Com.* – 274 (*n. tr.*).

1874

61. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Moscova
‹Destinația: Petersburg› *25 aprilie*, **joi**, *‹1874›*

Mă grăbesc să te înștiințez, Ania, porumbelule, că am sosit aici fără vreo întârziere, însă, deși am călătorit și am dormit în condiții destul de bune, totuși mă simt extenuat, mi-e capul greu și am o stare aproape febrilă. Cred că toate acestea sunt urmările, care încă n-au dispărut cu totul, ale recentei mele crize. Scrisoarea ți-o trimit ca să ai o veste de la mine, căci altminteri nu mi-ar veni nici să vorbesc darmite să pun mâna pe condei.

Sper să dorm bine la noapte, iar mâine să mă scol pe deplin sănătos.

Aici, deși cerul e senin, totuși e aproape frig ca și la noi. Copacii sunt desfrunziți; într-un vagon l-am întâlnit pe Meșcerski. Verocika* a plecat de curând la Darovoie**, iar Mașenka*** și câțiva dintre copii au mai rămas la Moscova.

Mâine, sunt convins, îmi voi termina treburile (prin primirea, adică, a unui refuz[275]) și voi reveni cât de curând la voi.

Nu cred că problema va suferi tergiversări.

Înștiințează-mă despre toate lucrurile mai importante. S-ar

---

* Vera Mihailovna Ivanova, sora mijlocie a scriitorului. (v. *Com.*-5) (*n. tr.*).

** Domeniu al părinților scriitorului. (v. *Com.* – 188) (*n. tr.*).

*** Maria Alexandrovna Ivanova, nepoată a scriitorului. (v. *Com.* – 10) (*n. tr.*).

putea întâmpla ca mâine să-ți scriu din nou. De plecat, poate că voi pleca duminică. Dacă voi izbuti, îți voi da de știre mai din vreme. Mâine totul se va rezolva.

La revedere, te sărut.

Iar deocamdată rămân al tău, F. Dostoievski.

62. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Moscova

‹Destinația: Petersburg› *Aprilie 26, vineri ‹18›74*

Dragă Ania, îți scriu doar două cuvinte. – Astăzi n-am primit nimic de la tine, deși, iată, este ora 8 seara. – Asta înseamnă că nici tu, probabil, nu vei primi la timp scrisoarea mea de ieri. Aș fi vrut să aflu câte ceva despre copii. – Katkov a fost foarte amabil și m-a rugat să-i aștept răspunsul până duminică. Este clar că vrea să se sfătuiască cu Leontiev.* *Dar nu cred că va fi de acord*, deși am impresia că rugămintea mea nu l-a mirat; mi-a spus chiar el că Melnikov[276] a solicitat, la rândul lui, 250 r. Mă tem că suma de 250 r. le va conveni, dar să-mi plătească în avans nu se vor decide. (Poate că n-au nici banii necesari.)

Amănunte – când ne vom revedea. De aici, desigur, îți voi mai scrie, dar de plecat nu cred că voi pleca mai devreme de luni. N-aș vrea să întârzii mai mult: aici mă plictisesc foarte tare. Îi sărut pe copilași. Scrie-mi amănunțit despre ei. Te sărut mult. Astăzi, în afara unui puternic guturai, sunt pe deplin sănătos. Mă mir că aici o duc mai bine și cu durerea din gât.

La revedere. Vă mai sărut o dată pe toți,

F. Dostoievski.

---

* V. *Com.* – 18 (*n. tr.*).

63. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Petersburg

‹Destinația: Staraia Russa› **_Joi, 6 iunie ‹18›74_**

Ania, prietenă dragă, m-am despărțit, iată, de voi[277] și mă simt de pe acum nespus de trist. De două zile mă aflu într-un mizerabil (cum s-a dovedit să fie) *Hotel Dagmar*, și în odaia mea mizerabilă parcă vă tot văd: pe copii și pe tine. Acum, după călătoria făcută, cel mai prost stau cu nervii. Dar să-ți relatez totul punct cu punct.

Am sosit ieri la Petersburg somnoros și cu desăvârșire sleit de puteri de pe urma călătoriei și a faptului că n-am făcut decât să moțăi șezând pe canapea. Am tras la *Dagmar*, pentru că primul comisionar întâlnit la gară venea de acolo. După aceea, adăstând numai cât să beau un pahar din ceaiul lor îngrozitor, am plecat să-mi rezolv treburile. La redacție am aflat că prințul[278] se mai află la Petersburg și am primit 6 ruble pentru două exemplare din *Idiotul* (atâtea s-au vândut)[279]. După aceea am plecat la Soc‹ietatea› de credit rec‹iproc›, unde mă și aștepta Mișa[280], care mi-a restituit îndată, f ă r ă s ă - i c e r, cei 2 galbeni. Biletul însă n-a putut fi amanetat aici, întrucât n-au dreptul s-o facă decât membrii Societății. (Pentru că a venit vorba: Șeveakov[281] s-a uitat la mine, dar nici măcar n-a dat din cap; eu, desigur, am procedat la fel.) Mișa mi-a propus să mă duc imediat, împreună cu el, la Banca Voljsko-Kamski și să amanetez biletul acolo. Ajunși la bancă, problema a fost rezolvată n u m a i d e c â t și, într-o anumită măsură, datorită librarului Nadein[282], care s-a nimerit să fie acolo, venit să-și rezolve propriile lui treburi, și care m-a recomandat unui funcționar, după spusele lui Nadein, „mare admirator al operelor mele". Biletul l-am amanetat pe numele meu. Copia obligației, primită de la bancă, am lăsat-o spre păstrare, cât timp mă voi afla în străinătate, lui Mișa. Cred că așa e mai sigur și că n-ai să te superi pe mine din această cauză: amanetul a fost făcut pe

numele meu, cu martori, iar atunci când voi reveni de peste hotare, voi avea toată posibilitatea să-mi iau înapoi copia de la Mișa. Termenul este de până la 5 septembrie, adică de trei luni; scăzându-se 5, am primit numai 117 r. 50 c. De fapt, dacă ai să vrei, pot să-i scriu lui Mișa, rugându-l să-ți trimită „Copia obligației“ la St‹araia› Russa. Cred însă că n-ar trebui s-o facem. Mișa mi-a spus că în paginile ziarului „S‹ankt› Pet‹erburgskie› Ved‹omosti›“ a apărut un anunț publicat de către Korsch și Poleakov (dar fără semnătura lor), privind punerea în vânzare a moșiei din Riazan[283]. Astăzi, joi, acest anunț a apărut și în „Golos“: poți să cumperi ziarul și să citești. Anunțul e scurt, dar pompos[284]. Cumpărătorii sunt invitați să afle amănunte fie în strada Liteinaia (probabil, la Korsch), fie la Pavlovsk*, suburbia Soldatskaia, casa Tolmaciov. – Mișa a mai aflat de undeva o știre stranie, și anume, că moșia cu pricina ar voi s-o cumpere Gubonin[285] (ce are o participare la respectiva cale ferată) și că ai noștri cer 80 r. pentru o deseatină**, existând acolo, în total, 5 000 de deseatine, iar el n-ar fi împotrivă. Probabil că e un simplu zvon, căci treaba ar fi mult prea frumoasă. Nadein s-a gudurat teribil (de necrezut) pe lângă mine, mai că nu s-a rugat ca la o icoană, încât m-am simțit penibil, propunându-mi să scoată o ediție a o p e r e l o r   m e l e   c o m p l e t e și luând asupra sa toate cheltuielile de editare, asta numai pentru un procent de 5%, astfel că, după ce suma în cauză se va fi recuperat, toată ediția să-mi aparțină în exclusivitate. Nu i-am dat nici un răspuns, limitându-mă să-i spun că i-l voi da atunci când voi reveni din străinătate; a rămas, cred eu, foarte mulțumit că nu l-am refuzat. Aș zice că la treaba asta putem, într-adevăr, să medităm, dar cum ai să consideri tu, așa o să fie[286]. Încerc sentimentul (motivat de unele informații) că toți aceștia, librarii, au fost impresionați întrucâtva de cele trei articole pe care le-a publicat despre mine Orest Miller în „Nedelea“, articole, în fond, mai mult decât elogioase[287]. Dar despre toate acestea mai târziu. – Am plecat apoi la bancherul

---

* Localitate situată la cca 20 km sud de Petersburg (*n. tr.*).

** Veche măsură agrară rusească (1,09 ha) (*n. tr.*).

Winiken, unde am primit un mandat pe care îl voi încasa la Berlin (și nu la Ems, căci acolo nu sunt asemenea bănci). Am expediat prin acest mandat suma de 450 de ruble, ceea ce reprezintă 417 taleri și câțiva groși. – O parte din restul de bani i-am schimbat în napoleoni de aur (15 bucăți), iar o altă parte, în bancnote rusești, mi i-am rezervat pentru cheltuielile de călătorie. – Apoi am trecut pe la Bunting[288], care mi-a potrivit arcurile*. Am plecat apoi la Gubin[289], nu l-am găsit acasă, dar am aflat că urmează să revină spre seară. După aceea, m-am oprit la Strahov, întâlnindu-l acolo și pe Maikov, care, fiind miercuri (zi în care se țin ședințele Comitetului[290]), venise și el la Petersburg. De la Strahov am aflat că Turgheniev ar dori să rămână anul acesta în Rusia, pentru a scrie un roman nou, în care s-ar fi lăudat că-i va descrie „pe toți retrograzii" (printre care, adică, și pe mine)[291]. N-are decât, însă la toamnă va trebui, în primul rând, să-i restitui cele 50 r.[292] După aceea am luat masa de prânz la Wolff și am plecat din nou la Gubin, găsindu-l, de astă dată, acasă. Gubin mi-a vorbit manifestând tot timpul o atitudine întrucâtva ostilă față de Poleakov. Polcakov, zicea el, l-ar fi vizitat de curând, iar el i-ar fi remis o copie de pe titlul executoriu, însă Zaioncikovski[293] (potrivit spuselor aceluiași Gubin), sfătuit de un avocat al său, a decis să facă recurs. Ceea ce n-ar avea, desigur, nici o importanță. Gubin adăugând că până și o poliță garantată de unul ca Zaioncikovski ar fi lipsită de credibilitate. Cât despre Sokovnin, acesta, zicea tot el, ar mai dori și acum să ia datoria asupra lui în schimbul unei polițe pe care ar garanta-o nevastă-sa. Dorește însă să vadă cu ochii lui titlul executoriu despre care e vorba. Vineri, adică [astăzi] mâine, a fost stabilită, tot după spusele lui Gubin, finalizarea întregii probleme prin intermediul unui notar, însă el, Gubin, se teme că Matusevici (un portărel) va refuza să prezinte notarului titlul executoriu în cauză, pretextând că există o lege potrivit căreia, în cazul când un port‹ărel› restituie un titlul executoriu, pretențiile respective se anulează. Gubin vrea să rezolve totul și

* Este vorba de arcurile montate pe proteza dentară (*n. tr.*).

speră s-o facă chiar vineri. În concluzie, n-am prea înțeles mare lucru din toate acestea, am rămas doar cu impresia că lui Gubin nu-i sunt pe plac tratativele cu unul ca Zaioncikovski. (De notat că Matusevici a și prezentat ambilor tutori ai lui Stellovski atât titlul executoriu, cât și pretențiile sale, Gubin zicând că Zaioncikovski va înțelege din toate acestea că, în pofida oricărui recurs, sancțiunea nu va fi anulată.) L-am rugat ca, într-un caz mai deosebit, să-ți dea de știre ție: adresa ta el o are mai de mult. De la Gubin, am plecat la Poleakov, era pe la ora 7, dar nu l-am găsit acasă; nici după ce am sunat nu mi-au deschis: locatarul lipsea, iar de ușă era prins un bilet care anunța că Poleakov se află la Pavlovsk (indicându-se și adresa lui de acolo). În cele din urmă, am hotărât să mai rămân la Petersburg o zi în plus, adică și joi, drept care am plecat să cinez cu prințul, acasă la el, unde, în afara altor oaspeți, se aflau Maikov și Strahov. Pe prinț îl doare un picior, așa încât urmează să plece la Soden (aflat la o oră și jumătate de mers pe jos de Ems) pentru tratament. Toată lumea a fost foarte bucuroasă să mă vadă, prințul era deosebit de amabil. Cei prezenți mi-au declarat că arăt mult mai bine, ba chiar m-am îngrășat (asta, deși picam de somn și eram tras la față). Prințul mi-a spus *aparte* că nu știe deloc ce să facă cu „Grajdanin", că nu mai are bani să editeze revista și că nu-l creditează nimeni. Mă tem îngrozitor că, de va înceta cu adevărat apariția revistei, să nu mă afecteze într-un mod nedorit încheierea socotelilor cu abonații (nu mă tem, altfel spus, că prințul nu va mai oferi banii necesari, ci ca nu cumva să izbucnească din cauza asta un scandal, iar numele meu să fie terfelit în presă). Totodată însă, mi s-a părut a fi evident și faptul că prințul dorește în continuare, ba chiar nespus de mult, ca editarea revistei să nu înceteze. Puțîkovici este și el convins că așa se va întâmpla, cu alte cuvinte, că „Grajdanin" va mai apărea încă un an întreg[294]. – M-au derutat foarte mult, atât prințul, cât și o rudă de-a lui (un alt mare admirator al meu), zicându-mi că ar fi mai bine să mă duc la Soden, și nu la Ems, întrucât Ems s-ar afla într-o vale adâncă, unde plouă des și e multă umezeală. M-au sfătuit amân-

doi ca, trecând prin Berlin, să vizitez un medic celebru, pe nume Fröhrichs[295], spre a-i cere părerea. Nu știu dacă o voi face. Dar iată ce am uitat să-ți scriu: înainte de a mă duce la Poleakov, am fost pe la Bretzel[296], care mi-a dat o scurtă scrisoare către doctorul Orth de la Ems. Cu totul pe neașteptate, Bretzel mi-a spus că, în cazul când voi constata că Ems nu-mi este de folos, să mă mut la Soden, unde este aproape la fel. Ei bine, acest Soden, apărut fără veste de peste tot, m-a cam derutat și chiar m-am gândit o vreme să trec pe la Fröhrichs. Totuși, sfatul ferm pe care mi l-a dat în trecut Koșlakov[297], de a face tratament la Ems, m-a determinat, în pofida tuturor acestor discuții, să mă decid definitiv pentru Ems. Abia acolo voi judeca – dar și acolo doar peste două-trei săptămâni – ce-mi rămâne de făcut mai departe. – Bretzel m-a întrebat cum stai tu cu sănătatea și a insistat ca, fiind la Staraia Russa, să bei acolo apa feruginoasă Schwalbach Weinbrun (mai este și cea denumită Schwalbach Stahlbrun, dar aceea ar fi prea tare pentru tine). Cred că denumirile le-am scris corect. După părerea lui Bretzel, rău apa asta nu poate să-ți facă în nici un caz, pe când de ajutat, te va ajuta în mod sigur. L-am rugat să-ți scrie numaidecât, spre a-ți indica, din punct de vedere medical, felul în care va trebui s-o bei, dar iată, Ania, și propriul meu sfat, căruia te rog mult de tot să-i acorzi atenție: sfătuiește-te numaidecât [după ce primești scrisoarea lui Bretzel] cu Schenk și, dacă îți va spune și el că apa denumită Schwalbach îți va fi de folos, trimite-i chiar atunci lui Bretzel suma de 10 r., el angajându-se (așa cum am convenit) să-ți expedieze, cumpărate la Stohl și Schmidt, 20 de sticle de câte o jumătate de litru cu această apă (7 ruble costă apa, conform catalogului, iar 3 ruble am presupus că va costa transportul). Chiar dacă vei începe să bei apa asta după 20 iunie, vei avea tot timpul să te întremezi într-un mod satisfăcător. După 20 de zile (consumând câte o sticlă de o jumătate pe zi) îți vei da seama dacă e cazul să continui, și-atunci, după ce vei bea, să zicem, 15 sticle, vei putea să-i mai trimiți 10 r., iar el îți va expedia încă 20 de sticle. După ce vei bea 40 de sticle, vei putea să sistezi tratamen-

tul. Bretzel se jură că acesta îți va fi de folos. Ca atare, porumbelule, să nu-ți pară rău de cele 20 de ruble, căci tot ție îți va fi mai bine! – Dacă însă Schenk te va sfătui să nu faci un asemenea tratament (ceea ce nu cred), atunci scrie-i lui Bretzel că ai găsit această apă la farmaciile din St‹araia› Russa (Bretzel chiar a fost de părere că o poți găsi acolo) și că, urmându-i sfatul, ai să începi s-o bei.

Te mai rog însă un lucru: dacă ai să-i urmezi sfatul, atunci să nu apelezi la farmaciile voastre, chiar dacă apa respectivă se găsește acolo într-adevăr. Asta, ca să nu greșești și să nu iei un Schwalbach de care să nu ai nevoie. Mai bine să-ți trimită Bretzel. [Te implor] Te rog, înger al meu, nu lungi treaba asta și întreabă-l pe Schenk (pe care și așa ar fi trebuit de mult să-l chemăm la noi, ca să-l vadă pe Fedea). Să nu-ți pară rău de cele 20 de ruble. Sănătatea omului e mai scumpă decât orice.

Astăzi am fost la Kașpirev. Stă din nou cu piciorul în ghips. Doctorul Kade îi promite că la iarnă va putea să umble, deși șchiopătând. Peste o săptămână se va muta cu familia la dacea, în preajma Gatcinei*. Zice că o face la recomandarea medicilor. Pe Sofia Sergheevna[298] n-am văzut-o, nu era acasă. Dânsul mi-a mulțumit că am venit să-l vizitez. Omul e demn de milă. Masa de prânz am luat-o la Wolff, împreună cu Strahov, apoi am trecut pe la Bazunov[299] (care, duminică, pleacă și el în străinătate) și l-am rugat insistent să-ți trimită „Russki vestnik" pe lunile iunie și iulie. (Cel pe luna mai îl iau cu mine.) Mi-a promis că o va face. – Apoi (către ora șapte) am plecat la Poleakov, dar nici de astă dată, după ce am sunat, nu mi-a răspuns nimeni. Poate nu ți-a primit nici acum scrisoarea. Asta m-a necăjit foarte mult, căci de n-ar fi fost fixată respectiva întâlnire (între orele 6 și 8), poate că m-aș fi dus la Pavlovsk. Am dormit însă până la ora 11, iar apoi mi-am spus că de mă voi duce la Pavlovsk, iar acolo voi afla că omul a plecat la Petersburg, nu voi mai avea timp să mă întâlnesc cu el aici. Poate că totuși îți va scrie. Să-l anunți în acest caz că am trecut pe la el (la data de 5 și la data de 6). Să-i scrii neapărat.

---

* Gatcina (anterior: Gatcino) – mică localitate în preajma Petersburgului (*n. tr.*).

Mâine mă voi scula la ora 8, pentru a izbuti să rezolv totul [astăzi], acum însă scrisul m-a obosit îngrozitor. Iată, e trecut de zece. Peste o oră mă voi culca. Mi-e urât, și sufletul mi-e tulbure. Mă gândesc la voi, la dragul de Fedea, care îmi făcea semnul crucii, la Liubocika, îngerașul meu, și, mult de tot, la tine. Ania, draga mea, te implor – acordă-le mai multă atenție. Că îi iubești, asta o știu prea bine. [Numai ‹?› să nu țipi la ei ‹?› și să-i ții curați. Și să n-o necăjești ‹indescifrabil› pe dădacă*] Poți găsi alta, aparent mai sprintenă, dar nu cred că-i va putea iubi pe copiii noștri, mai mult decât dânsa. E o bătrânică firavă, totuși, noaptea, sare în sus la orice mișcare a lui Fedea[300]. Nu te supăra că-ți adresez aceste rugăminți. Doar știi cât de mult vă iubesc pe toți. Mi-e tare greu acum, că sunt singur.

Te îmbrățișez mult, aștept să-mi scrii la Ems. Îi sărut pe Liuba și Fedea. Îi binecuvântez. Plecăciuni din partea mea lui Aleksandr Karlovici, Annei Gavrilovna[301], părintelui Ivan și tututor celorlalți (dădacei și Praskoviei de asemenea). Ah, înger al meu, ce mult mă tem să nu vi se întâmple ceva rău. Să-mi scrii.

[La Petersburg, deși cerul a fost senin (doar astăzi înnorat), totuși e frig pentru acest anotimp. Mă tem că voi rămâne la Berlin o zi în plus, căci voi sosi acolo duminică, și s-ar putea ca biroul bancherului să fie închis**.]

La revedere, te sărut pe tine și pe voi toți de o mie de ori și încă o dată vă binecuvântez.

Al tău pentru totdeauna,

F. Dostoievski.

Mă tem că drumul mă va obosi cumplit; poate că voi izbuti să ocup o canapea întreagă și să dorm în vagon. Să nu uiți, așadar, de apele Schwalbach.

Să le spui copiilor că le voi aduce dulciuri și jucării.

---

* Textul de mai sus a fost șters cu cerneală și descifrat prezumtiv. În locul lui se află notat în scrisoare, de către A. G. Dostoievskaia, textul: Și să ai toată considerația pentru dădacă (*n. red. ruse la ediția în 30 de volume*).

** Adăugire efectuată de aceeași redacție rusă.

64. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Ems

‹Destinația: Staraia Russa› ***‹13/25 iunie›, miercuri ‹1874›***

Iată-mă și la Ems[302], Ania, porumbelule drag; am sosit aici ieri pe la prânz, dar călătoria, precum și agitația de la Ems m-au obosit într-atât, încât n-am izbutit (așa cum îmi propusesem) să-ți scriu în aceeași seară. Mi se învârtea capul și îmi vâjâiau urechile. Din Petersburg am plecat vineri dimineață, era o zi rece și ploioasă, dar la Eydtkuhnen* am sosit vioi, căci noaptea am izbutit să dorm vreo patru ceasuri, ba chiar culcat pe canapea. La Eydtkuhnen era și mai frig decât la Petersburg, așa încât am fost gata să-mi pun paltonul cel gros, căptușit cu vatelină. În cea de-a 2-a noapte petrecută în vagon n-am mai dormit aproape deloc. În timpul călătoriei am avut parte de multe întâmplări interesante, ba chiar hazlii, am să ți le povestesc când ne vom revedea. La Berlin am sosit duminica, și cancelaria bancherului Mendelsohn, pentru care fusese întocmit mandatul lui Winiken, era închisă. Medicii nu consultă nici ei duminica, așa încât a trebuit să mă plictisesc de moarte toată ziua. Totuși, nu m-am culcat (sosisem la ora 7 dimineața), ci m-am dus la Muzeul Regal ca să văd lucrările lui Kaulbach, dar am constatat că nu sunt decât niște alegorii reci și atât[303]. Alte picturi însă, mai vechi, aparținând mai multor curente artistice, nu sunt rele, așa încât, atunci când am trecut amândoi, prima oară, prin Berlin, am făcut rău că n-am venit și aici. Dar vai, ce oraș plicticos și îngrozitor e acesta! M-am plictisit și mi-a fost groaznic de urât (fără voi). Tot mă uitam la poza Liubocikăi, de vreo trei ori m-am uitat și m-am gândit la ea. – Nemții, fiind duminica, erau cu toții pe străzi, îmbrăcați de sărbătoare. Sunt însă grosieri și necioplіți. La o cofetărie, un tânăr m-a sfătuit să mă duc la Teatrul Kroll de lângă Thiergarten,

---

* Stație de cale ferată din Prusia, la o verstă de granița ruso-prusacă. Fost punct de vamă (*n. tr.*).

unde se află și un parc de distracții și au loc spectacole de operă. Într-adevăr, în ziua aceea se cânta „Fidelio“[304], și aș fi vrut foarte mult să mă duc acolo, dar, venind acasă, m-am simțit atât de obosit, încât m-am prăvălit în pat și-am adormit. A doua zi dimineața m-am dus la Mendelsohn, apoi am trecut și pe la Fröhrichs. Această celebritate locuiește într-un palat (chiar așa). Așteptând să fiu chemat la consultație, l-am întrebat pe un bolnav, care aștepta și el, cât i se plătește lui Fröhrichs, iar omul mi-a spus că nu este vorba de o sumă fixă, dar că el îi va da 5 taleri. Eu m-am hotărât să-i dau doar trei. Pe bolnavi Fröhrichs îi reține în cabinet timp de trei, cel mult cinci minute. Pe mine m-a reținut realmente 2 minute și doar m-a atins pe piept cu stetoscopul. Pentru ca îndată după aceea să rostească un singur cuvânt: Ems, să se așeze în tăcere pe scaun și să scrie 2 rânduri pe un petic de hârtie: „Asta e adresa unui medic din Ems, să-i spuneți că veniți din partea lui Fröhrichs“. I-am pus pe masă trei taleri și-am plecat: meritase să trec pe la el. În ziua aceea magazinele au fost, în sfârșit, deschise, și-am plecat să-i cumpăr Annei Gavrilovna* șalul cerut, care m-a făcut să alerg mult. Am căutat mai întâi un magazin în care să se vândă șaluri. Magazine la Berlin sunt puzderie, mărfuri de asemenea, totuși n-am dat multă vreme de ceea ce căutam, căci lumea ba nu mă înțelegea, ba îmi indica cu totul altceva. În fine, la una din prăvălii am găsit adresa necesară, iar vânzătorii de acolo, deși nu aveau șaluri la îndemână, au trimis să li se aducă și, în cele din urmă, am cumpărat unul. Cred că este foarte frumos, materialul fiind poate chiar mai bun ca al tău, întrucât are o nuanță de negru m a i î n c h i s ă, cea mai închisă cu putință, pe când al tău bate puțin în roșcat. Cei de la magazin au insistat tocmai pe acest lucru, zicând că e vorba de o nuanță care se caută. Șalul este cât al tău, nu are nici o broderie, în schimb e prevăzut cu mici ciucuri (altfel de șaluri nici nu se găsesc). De cerut, mi-au cerut 22 de taleri. Am început să mă târguiesc, am plecat și din magazin, până la urmă au acceptat să ia 19. Aveau

---

* Soția lui Aleksandr Karlovici Gribbe, gazdele de la Staraia Russa. (v. *Com.* – 192 și 226) (*n. tr.*).

și un alt șal, pe care îl dădeau cu 18, dar nu era atât de negru. M-am decis să-l iau pe celălalt, întrucât nu mai trăgeam nădejde să pot găsi altceva. Încercând să-i conving pe prăvăliași că am mai cumpărat un șal (pe al tău), cu broderii, totuși mai ieftin, m-au întrebat când anume, și, când le-am spus că am făcut-o în urmă cu 5 ani, au început să râdă: „De-atunci, mi-au spus, aproape toate mărfurile de acest fel s-au scumpit cu circa 25 la sută". Ținând seama de faptul că Anna Gavrilovna mi-a dat 14 ruble de argint, ceea ce, conform cursului valutar [este chiar] ar însemna vreo 16 taleri, rezultă că am plătit în plus cel mult 3, hai să zicem 3½ ruble. Această diferență, Ania, porumbelule, eu zic să i-o facem cadou Annei Gavrilovna (care te iubește atât de mult pe tine și pe copii): cred că n-ai să te superi pe mine din această pricină. Acum, șalul ăsta va trebui să-l car după mine în geamantan, căci de expediat în Rusia prin poștă nici nu mă pot gândi să-l expediez – ar costa prea mult; am să-l aduc acasă chiar eu. Plecând de la magazinul respectiv, mi-am cumpărat țigări și, având în vedere că mai aveam timp să mă duc la Teatrul Kroll, am plecat într-acolo. În ziua aceea era vreme frumoasă. Grădina cu pricina e o scârboșenie, totuși era plină de lume: nemții petrec acolo cu nespusă plăcere. Pentru cei 10 groși, cât am plătit intrarea, am avut dreptul să intru la teatru, dar să stau numai la galerie. Teatrul respectiv nu-i decât o sală imensă și întunecoasă, cu o scenă lată de vreo zece pași și cu o orchestră (destul de bună) numărând 12 persoane, spectacolul la care am asistat fiind, imaginează-ți, chiar *Robert*[305]. Am stat să ascult până la jumătatea actului întâi, apoi am fugit de acei insuportabili cântăreți nemți direct acasă, căci venise și timpul să plec din Berlin. În fine, pe la ora 10 seara, am pornit spre Ems. Aici, nopțile sunt întunecoase ca în toiul iernii. În noaptea aceea n-am dormit deloc, ședeam cu toții înghesuiți precum sardelele într-un butoi, dar când a început să se facă ziuă – ah Ania, draga mea, niciodată în viață n-am mai văzut așa ceva! Ce mi-e Elveția, ce mi-e Wartburgul (îți amintești?) față de această ultimă parte a drumului spre Ems! Tot ce se poate imagina mai seducător, mai gingaș, mai fantastic, se află

acolo în acel peisaj, cel mai fascinant peisaj din lume: dealuri, munți, castele, orașe precum Marburg sau Limburg, într-o uluitoare combinație de culmi și văi – n-am mai văzut nicicând ceva asemănător. Și uite așa, sub razele sclipitoare și calde ale soarelui, am călătorit până la Ems. Acesta este la fel de frumos. Aș zice, așadar, că toată ziua de ieri a fost pe drept cuvânt o zi fermecătoare. Ems e un orășel aflat într-o vale adâncă, săpată între niște dealuri înalte – cam de câte două sute de stânjeni fiecare – și acoperite cu păduri. Lipit de stâncile dimprejur (cele mai pitorești din lume), orășelul propriu-zis este alcătuit doar din două cheiuri ale unui râu (cu albia destul de îngustă), căci mai încolo nici n-ai putea să mai construiești ceva: te strivesc dealurile. Există promenade și grădini, și totul te farmecă. Sunt încântat de cele ce mă înconjură, însă am aflat că pe ploaie sau pe vreme închisă toate aceste locuri devin sumbre, mohorâte, fiind în stare să sădească un sentiment de melancolie până și în sufletul unui om sănătos. Cât despre confortul de aici, acesta nu m-a încântat deloc, iar prețurile – prețurile te îngrozesc! Tot ce ne-am imaginat noi gândind că voi putea să găsesc la Ems un mic apartament particular s-a dovedit a nu fi cu putință, căci asemenea apartamente aici n u e x i s t ă, nu există nici unul! Cu vreo 5 ani în urmă, Ems nu reprezenta mare lucru, dar acum, când peste noapte a fost ridicat în slavă, iar aici a început să vină lume din toată Europa, proprietarii de case de prin partea locului au înțeles îndată ce au de făcut: toate casele lor au fost reconstruite și transformate în h o t e l u r i. Drept care, există acum două feluri de hoteluri: un număr de vreo 10 clădiri reprezintă hoteluri adevărate, normale, iar toate celelalte (absolut toate) poartă denumirea de p r i v a t - h o t e l u r i. Aici găsești același fel de camere, același fel de slugi ca și dincolo, iar aproape toate au și restaurante. Chiar cea mai mică dintre clădiri numără și ea până la 20 de camere. Acestea însă sunt destul de mici. Eu am tras mai întâi la *Hôtel de Flandre*, situat lângă calea ferată, unde, pentru suma de 25 de groși pe zi, mi s-a dat o cămăruță în care nu te prea puteai învârti și care era lipsită până și de mobilierul cel mai necesar (neavând nici

șifonier și [chiar] nici comodă); mi-au fost arătate doar 3 cuie bătute în perete, unde să-mi agăț hainele. Slugile sunt îngrozitoare. Am plecat fără întârziere să-mi caut altă locuință și am vizitat vreo 15 asemenea case. Pretutindeni, aceleași prețuri. Ce-i drept, pentru suma de 25 de groși sau un taler mi-au fost arătate și camere mai mari, mai frumoase și mai confortabile decât a mea, totuși relativ mici și acestea și, mai ales, având împrejur numeroși alți chiriași, dintre care unii cântă, alții trântesc ușile, pe când eu mi-am pus în gând să-mi continuu aici romanul![306] La toate aceste hoteluri și restaurante, *table d'hôte** are loc la ora unu după-amiază, căci toată lumea se scoală la 6 dimineața, pentru ca la 7 să se și afle la izvor ca să bea apă, accesul acolo fiind interzis după ora 8 ½, iar izvoarele puse sub cheie. La ora 4, fără să fi luat între timp masa, m-am dus la doctor, ca să știu, cel puțin, câte săptămâni va trebui să rămân aici. M-am dus la doctorul Orth (recomandat de Bretzel), și nu la Gutentag (recomandat de Fröhrichs), și i-am înmânat scrisoarea lui Bretzel. Orth locuiește și el într-un apartament superb, are și el o mulțime de pacienți. A citit biletul lui Bretzel, m-a consultat cu foarte multă atenție și a [grăit] spus că am un catar t r e c ă t o r și nimic altceva; nu e, adică, nimic care să semene a oftică, totuși boala e destul de gravă, căci dacă nu mă voi trata, cu cât va trece timpul, cu atât voi respira mai greu; de asemenea, în afara unui deranjament general (la stomac, cel legat de starea febrilă etc.), a găsit că mai prost stau cu partea mai către spate a pieptului, iar când i-am spus că nu simt acolo nimic deosebit, a stăruit asupra celor declarate, dar a adăugat că după călătoria pe care am făcut-o deranjamentul era i n e v i t a b i l, și că peste câteva zile partea asta a pieptului va putea să-și revină. Mi-a garantat că tratamentul va avea succes, dar mi-a recomandat să nu beau apă din izvorul denumit Krenchen, așa cum făcuse Koșlakov, ci dintr-un alt izvor, denumit Kesselbrunnen, și asta, datorită faptului că, așa cum i-a scris Bretzel, aș fi predispus la diaree. Acum sunt foarte necăjit,

* *Table d'hôte* – masă comună (fr.) (*n. red. ruse*).

întrucât am uitat să-i spun că sunt mai curând predispus la constipaţie decât la diaree şi, ca atare, mi-e teamă ca recomandarea de a bea apă din izvorul Kesselbrunen să nu fie greşită. Peste vreo 5 zile mă voi duce din nou la el, ca să-i explic cum stau, de fapt, lucrurile. Orth mi-a mai prescris şi un regim alimentar: să consum mai mult mâncăruri acre şi din cele care au nevoie de oţet (salată, de exemplu), iar carnea s-o mănânc cu grăsime. Pe lângă asta, să beau vin roşu, fie unul franţuzesc, fie unul local, chiar de aici din Ems. De mâine voi începe să mă scol la ora şase, pentru a mă duce să beau apa respectivă (câte două pahare pe zi). Vinul ăsta, local, deşi acru peste măsură, costă totuşi 20 de groşi sticla! De cel franţuzesc nici nu te poţi apropia: o sticlă de Médoc, care, la noi, la Feik, costă 50 de copeici, aici se vinde cu un taler. După aceea am plecat să caut o posibilitate de a lua masa de prânz şi am aflat că la hotelurile [ruseşi] mari (*Russischer Hoff* şi *English-Hôtel)* se mai pot servi, în afara obişnuitului *table d'hôte* de la ora unu, şi aşa-zisele *diners à part**, care costă un taler şi 10 groşi, adică 40 de groşi fiecare. Am cerut să mi se servească o asemenea variantă, drept care mi-au fost aduse vreo 10 feluri de mâncare, foarte bine gătite; vreo 5 dintre ele erau cu carne, aşa că am obosit să tot mănânc şi o jumătate din ele le-am trimis înapoi. Pentru suma de 25 de groşi (table d'hôte) ţi se oferă mult mai puţin. Alte variante la Ems n u e x i s t ă. Ce-i drept, cu porţia poţi să mănânci pretutindeni, dar o porţie costă până la 15 groşi! În cele din urmă, m-am decis să închiriez un apartament într-una din casele amintite. Proprietăreasa fiind o doamnă în vârstă, cu ochelari, secondată de soţul ei: o bătrână politicoasă, dar cam vicleană. Slugile sunt femei. Bătrâna are în casă 26 de camere. Mi s-au oferit spre alegere două apartamente: unul reprezentând o cameră superbă, mare, frumos mobilată, cu balcon, care costă 14 taleri pe [lună] săptămână, iar celălalt – alcătuit din 2 camere mult mai mici, frumos mobilate şi ele, dar numai una din ele fiind foarte luminoasă, căci cealaltă, dormitorul, deşi are

* *Diner à part* – dejun (servit) separat (fr.) (*n. red. ruse*).

două ferestre, acestea dau spre un zid aflat la 2 arșini distanță, așa încât aici e mult mai puțină lumină. Apartamentul respectiv costă și el 14 taleri pe săptămână. M-am tocmit îngrozitor și-am obținut să plătesc 12. În afară de asta, proprietăreasa s-a angajat să-mi pregătească chiar ea cafeaua de dimineață, masa de prânz, iar seara un ceai și o g u s t a r e – toate acestea pentru un taler și jumătate pe zi. În felul acesta, împreună cu banii pentru apartament, îi voi plăti 22½ de taleri p e s ă p t ă m â n ă. Am uitat să-ți spun (și e foarte important) că tratamentul prescris de Orth nu va dura 6 săptămâni, ci numai 4. În felul acesta, deși banii se duc îngrozitor de repede, totuși îmi vor fi de ajuns. În seara aceleiași zile m-am mutat de la hotel la proprietăreasă. P e n t r u o r i c e e v e n t u a l i t a t e, îți trimit adresa [hotelului] casei respective (*Haus Blücher N° 7*)*, dar de scris, să-mi scrii numai *p o s t e r e s t a n t e*, căci, cine știe, aș putea să mă mut și de aici.

În încheiere, din nou despre Ems: aici e mare aglomerație, public venit din toată lumea, haine luxoase, strălucire, și totuși a treia parte din camerele disponibile nu sunt ocupate. Magazinele sunt o oroare. Am vrut să-mi cumpăr o pălărie și n-am găsit una decât la o dugheană cu mărfuri de soiul celor pe care, la noi, le poți găsi la talcioc. Și toate astea sunt expuse cu multă aroganță, prețurile sunt incomensurabile, iar negustorii umblă cu nasul pe sus.

Înger al meu, scrie-mi, sărmanului de mine, cât mai des cu putință. Prima voastră scrisoare îmi va sosi, poate, abia poimâine și, n-ai să mă crezi, dar sunt tare îngrijorat în așteptarea veștilor despre copii. Nervii îmi sunt zdruncinați (ca după călătorie), și aseară, când am rămas de unul singur, aproape că mi-a venit să plâng. Mă gândesc la dragii mei Liuba și Fedea și mă tem pentru ei; ai grijă de amândoi, porumbelule, și scrie-mi cu sinceritate despre orice. Să nu cumva să te îmbolnăvești și tu. Azi-noapte am tot tresărit – îngrozitor de tare – prin somn (și de trei nopți te tot visez întruna). Rămâi cu bine,

---

* Cu alte cuvinte, ocup N° 7 (este numărul camerei, și nu al casei). (*Nota lui F. M. Dostoievski*) (*n. red. ruse*).

te îmbrățișez mult, te sărut, îi binecuvântez pe îngerii mei. Mâine am să mă scol la ora 6 ca să mă duc la izvor, deci trebuie să mă culc la ora 10 seara. Și-atunci, când oare să-mi mai scriu romanul: ziua când soarele strălucește chemându-te la plimbare, iar pe stradă e atâta zgomot? Deie Domnul ca măcar să mi-l încep și să schițez în continuare câte ceva. Căci treaba începută e pe jumătate isprăvită. Voi reveni, așadar, la voi cu mult mai devreme decât mă așteptam. În viitoarea mea scrisoare voi vorbi despre asta mai pe larg. Îți voi scrie la trei-patru zile după ce-ți voi primi fiecare scrisoare. Plecăciuni tuturor, inclusiv dădacei. Te sărut de o mie de ori și te iubesc la nesfârșit. Imaginează-ți că în urmă cu doar trei zile, pe când mă mai aflam la Berlin, te-am visat în felul următor: se făcea că abia ne căsătorisem, că te duceam cu mine în străinătate, iubindu-te peste măsură, dar că îi aveam parcă și pe Liuba și Fedea, ei aflându-se însă undeva în altă parte, iar noi discutând întruna despre ei. La revedere.

Al tău, Dostoievski.

65. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Ems

‹Destinația: Staraia Russa› ***Duminică, 28/16 iunie ‹18›74***

Nu pot să înțeleg, Ania, prietena mea dragă, încurcătura ce se produce cu datele calendaristice. Noi, aici, duminică, suntem în data de 28 după st‹ilul› n‹ou› (am verificat asta după datele din ziare), pe când tu îmi scrii duminica (trecută) notând data de 12. În scrisoare mea precedentă (de miercuri, din Ems) m-am încurcat și eu, notând data de 27 după st‹ilul› n‹ou›, atunci când, de fapt, eram în 25*. Dar altceva mi se pare mai grav. Prima ta scrisoare (de vineri) poartă data de 7 după st‹ilul›

* De fapt, în 24; scriitorul încurcă din nou datele (*n. tr.*).

v‹echi›, în timp ce, pe plic, ștampila poștei din Staraia Russa prezintă data de 10, iar ștampila poștei din Petersburg – data de 11. E un lucru ciudat. Dacă ai expediat scrisoarea vineri sau chiar sâmbătă, cum putea oare dirigintele poștei voastre s-o expedieze mai departe abia pe data de 10[307]. Discută cu el într-un mod foarte categoric*. – Și imaginează-ți că prima ta scrisoare[308], cea din data de 7 (te rog cu acest prilej ca, notând pe scrisori data respectivă, să notezi și ziua, nu uita asta), am primit-o abia ieri, s â m b ă t ă, deși aș fi putut s-o primesc vineri [pe când], dar tontul de funcționar de aici, de la *poste restante*, și-a imaginat că eu nu sunt *Dostoievski*, ci *Tolstoievsky*, și a cercetat scrisorile repartizate la litera T, așa încât plicul a stat la el fără nici un rost o zi și o noapte. Cei de aici pronunță cuvintele oribil și te ascultă la fel. În timpul călătoriei încoace, un neamț îmi tot spunea: upa, upa. Ce-i aceea upa? I-am întrebat în cele din urmă, ca să aflu că voia să spună operă (vorbeam despre muzică). Astăzi, dirigintele poștei mi-a cerut scuze, în schimb a doua ta scrisoare am primit-o tot cu întârziere, astăzi. Îți mulțumesc, Anecika, drăguța mea, că-mi scrii cu acuratețe. Scrie-mi însă mai des decât o dată pe săptămână: scrie-mi la 5 zile; îți voi scrie și eu la fel. Să știi că-ți admir scrisorile și le citesc cu multă plăcere; de fiecare dată îmi spun în gând: ce deșteaptă ești tu. Eu, spre exemplu, scriu 8 pagini, și tot nu izbutesc să-ți relatez totul, pe când la tine, pe numai 4 pagini, este relatat tot ce trebuie, și asta cu pricepere, în mod inteligent și fără nimic de prisos; inteligent – în sensul discernământului privind ceea ce trebuie spus neapărat, precum și al delicateții sentimentului. Ți-ai dat seama, de pildă, că voi citi cu multă plăcere cele ce discută între ei copiii. În afară de asta, rostești niște vorbe calde și îmi spui că mă iubești (dacă asta e adevărat). Cât de mult te iubesc la rându-mi, îngerul meu, m a i a l e s a c u m ! Draga de tine!

Tare bucuros m-a făcut și vestea că, până în prezent, copiii sunt sănătoși. Ce-i drept, scrisoarea e trimisă cu o săptămână în

---

* Ți-aș trimite, eventual, plicul, ca dovadă (*Nota lui F. M. Dostoievski*) (*n. red. ruse*).

urmă. Pentru numele lui Hristos, ai grijă de amândoi cum poți mai bine. Vei proceda minunat dacă vei începe să bei Schwalbach, și sunt fericit să aflu părerea lui Schenk despre starea sănătății tale. Dar cel mai fericit voi fi atunci când vă voi revedea. Căci aici începe să-mi fie tare urât. Chiar a doua zi după ce ți-am scris (adică, joi), m-am dus pentru 1-a oară la izvorul cuvenit. El aflându-se la 2 pași de locuința mea. Era o vreme îngrozitoare, ploua cu găleata, așa încât am luat o [ploicică]* umbrelă de la gazda mea, ca să pot da fuga acolo. La izvor se și afla toată adunătura de aici. Întreg Ems-ul se trezește la ora 6 dimineața (ca și mine), iar la 6½ vreo 2 mii de băutori se și înghesuie în preajma celor două izvoare: Krenchen și Kesselbrunnen. Tot aici, în grădină, cântă muzica, începând, de obicei, cu un plicticos imn luteran adresat lui Dumnezeu; nu cunosc nimic mai dulceag și mai contrafăcut. Fiecare băutor trebuie să-și cumpere aici, pentru întreg sezonul, un pahar cu niște dungi indicând numărul de uncii** pe care le conține paharul. Eu beau 6 uncii, adică, două pahare, plimbându-mă în răstimpul respectiv câte o oră, iar la 8 revin acasă și beau o cafea. Apa are un gust acru-sărat și miroase întrucâtva a ou clocit; este călduță, așa cum ar fi un ceai la 10 minute după ce ți-a fost servit. Timp de două zile la rând (chiar și ieri) vremea a fost schimbătoare, ba cu ploaie, ba cu soare, și m-a apucat o plictiseală cum nu se poate mai mare. Din cauza umezelii, probabil, starea sănătății mele s-a înrăutățit, în piept îmi hârâie mai tare, tusea mi-a devenit mai seacă, iar aseară și alaltăieri chiar m-a durut pieptul, ceea ce la Petersburg nu mi s-a întâmplat decât foarte rar. Peste vreo două zile am să mă duc din nou la doctor și-am să-i spun că mă simt mai rău ca înainte. Ce-i drept, atât de repede nu putea să-mi dăuneze ceva de aici; cred doar că am răcit din cauza umezelii. Astăzi însă e o zi minunată,

---

* În limba rusă cuvintele „ploicică" (*dòjdik*) și „umbrelă" (*zòntik*) alcătuiesc o asonanță, lucru care ar fi putut să reprezinte un motiv al erorii comise (*n.tr.*).

** Unitate de măsură, egală cu 29,86 grame, folosită în farmaciile rusești înainte de introducerea sistemului metric (*n. tr.*).

cu soare, totul strălucește, e foarte cald, iar eu mă simt mult mai bine. Mă tot tem să nu fi greșit doctorul recomandându-mi izvorul Kesselbrunnen, iar nu Krenchen. Bretzel i-a scris că eu sufăr de diaree. De așa ceva însă chiar dacă am suferit cândva, a fost din cauza unor indigestii, în general eu neavând predispoziție pentru diaree, ci una cu totul diferită. Nici nu știu ce să fac.

De obicei, pe vreme frumoasă, plec la plimbare, iar seara mă duc să ascult muzică. La cazinou, dintre ziarele rusești nu poți găsi decât „Moskovskie vedomosti", pe când cele franțuzești sunt destule. Totul aici e jalnic și mizerabil, iar magazinele sunt o adevărată oroare. Nu te încântă decât împrejurimile, dar și acestea doar pentru scurtă vreme, fiindcă Ems-ul nu e, de fapt, decât o vale adâncă dintre două șiruri de dealuri, și îl înveți pe de rost foarte repede. Grădina și parcul le-am colindat în lung și în lat, în afara lor nemaiavând unde să mă duc. Pe lângă asta, ele sunt mereu pline de lume (auzi la tot pasul vorbindu-se rusește, dar cei mai mulți sunt totuși nemții). Dimineața, după ce îmi beau cafeaua, totdeauna mă ocup de câte ceva: până acum am citit din Pușkin[309], savurându-i, plin de încântare, scrierile și găsind în ele, în fiecare zi, câte ceva nou. Eu însă nu izbutesc deocamdată să schițez nimic privitor la romanul meu. Mă tem ca nu cumva epilepsia să-mi fi afectat nu numai memoria, dar și imaginația. Mă întreb cu tristețe: oare să nu mai fiu în stare să scriu nimic? Dar – vom trăi și vom vedea.

La ora 12 ies pentru o plimbare de un ceas înainte de masă (căci masa de prânz o iau la ora unu fix). Mă înghesui prin mulțime, intru la cazinou și citesc ziarele. De cunoscut, nu cunosc decât un neamț, venit și el pentru tratament (este bolnav de plămâni), cu care am călătorit împreună de la Berlin și care, în fața mea, în gara acelui oraș, înaintea ultimului fluierat al locomotivei, își luase cu multă tandrețe (în sensul frumos al cuvântului) rămas-bun de la soția sa (tineri fiind și unul, și celălalt). Acum ne întâlnim din când în când și conversăm în limba germană. M-am întâlnit, de asemenea, mai bine zis, am fost acostat (căci nu izbutesc să recunosc pe nimeni), tot în

parc, de către un oarecare Slucevski (e literat, lucrează la cenzură și redactează „Ilustrația"[310]), care s-a declarat bucuros să reînnoiască cunoștința cu mine. Eu nu l-am întâlnit decât în treacăt, astă-iarnă, la Petersburg. E un om încă tânăr, venit aici cu nevasta și copiii. S-a invitat la mine, dar nu știu dacă va veni. E un tip de petersburghez, om de lume ca toți cenzorii, cu pretenții de a face parte din înalta societate, nu grozav de cultivat, bonom, totuși destul de orgolios. Maniere alese. În timp ce ne plimbam, mi i-a arătat pe toți rușii aflați aici. Cu nevastă-sa, nu știu de ce, nu se plimbă niciodată, dar pe copii pare să-i iubească. În urmă cu trei zile, seara, pe o vreme destul de umedă, după ce ploaia de până atunci contenise, l-am întâlnit plimbându-se cu o familie de ruși și m-a rugat insistent să-i însoțesc. Mă plictiseam atât de tare, încât am acceptat. Doamna respectivă este directoarea unui institut la Novocerkassk*, are vreo patruzeci de ani, dar pare de 25 și a sosit aici împreună cu fiică-sa, o fată de vreo 15 ani, tacitumă, dar foarte drăguță. Îi însoțea o rudă sau un cunoscut de-al lor, un tip destul de original și întrucâtva caraghios. Am făcut o scurtă plimbare de-a lungul șoselei încă umede, printre dealuri, până la primul restaurant. Acolo ne-am odihnit, am băut niște *Maytrank*, apoi am făcut cale întoarsă. Cucoana asta m-a agasat în așa hal, încât de-acum încolo am să fug din calea tuturor rușilor de aici. O toantă ce nu s-a pomenit. Cosmopolită și ateistă, îl adoră pe țar, dar își disprețuiește patria. Copiii și i-a educat la Dresda, dar, în urmă cu două luni, doi dintre ei au murit în Rusia și nu i-a mai rămas decât fata. Durerea, probabil, a făcut-o să plece la Paris. (Asta se cheamă la ei serviciu: să petreci un concediu de 4 luni peste hotare, cu ajutor de la stat!) Fiind la Paris, și-a scos, tamnesam, un dinte care n-o durea deloc, dar care, nu știu din ce cauză, o deranja (are niște dinți ca niște perle, și nici ea nu-i deloc urâtă). Dentistul a adormit-o cu cloroform, dar i-a f r a c t u r a t m a x i l a r u l (!). Un alt dentist celebru de la Paris i-a spus că poate să facă osteoporoză și să moară, așa încât tre-

* Oraș situat la cca 50 km nord-est de Rostov-pe-Don (Ucraina) (*n. tr.*).

buie să plece din nou la Paris ca să-și trateze maxilarul fracturat. Acum, a venit la Ems nu se știe de ce, dar, de fapt, toți acești oameni fac nu se știe ce și călătoresc nu se știe de ce. O vorbăreață și o amatoare de controverse. I-am spus în față că-i o femeie insuportabilă și că nu înțelege nimic; toate astea, desigur, râzând și în maniera unui om de lume, dar, în fond, foarte serios. Ne-am despărțit politicos, dar sunt hotărât să nu le mai întâlnesc niciodată. În noaptea aceea am avut chiar un coșmar.

Prin urmare, mi-e peste măsură de urât. Nu-mi dau seama cum voi putea să rămân aici o lună întreagă. Poate voi reuși să încropesc ceva și să încep lucrul la roman. Sub aspect material, o duc deocamdată destul de bine: proprietarii sunt politicoși, mesele pe care mi le servesc nu sunt deloc rele. Întreaga clădire (o clădire frumoasă, de piatră, având acum o valoare ridicată) aparține proprietăresei și tot ea îmi gătește singură mâncarea. Fiica ei, de vreo 17 ani, drăguță și care a primit o oarecare educație, o fată modestă și inocentă, îmi aduce uneori, chiar ea, masa de prânz și ceaiul, și tot ea spală și face curat prin casă. Slujnică, la toți cei 12 sau 15 locatari, este una singură: o fătoaie ciupită de vărsat, de vreo 35 de ani, pe nume Mina: muncește ca un cal, iar pentru întreaga perioadă martie-octombrie primește o simbrie de 7 taleri, cu alte cuvinte, un taler pe lună; ce-i drept scontează mai mult pe câte un purboar* din partea locatarilor. În general, lumea în casa asta e cinstită. Până acum la etajul 1 n-am locuit decât eu, însă ieri au sosit aici niște bogătași de la Viena (soț și soție) și-au ocupat restul etajului, așa încât am în prezent niște vecini care se tot moșmondesc în spatele ușii și mă deranjează. Cam asta-i tot în ceea ce privește ambianța în care mă aflu. Cât despre starea mea sufletească, aceasta, așa cum ți-am mai spus, se caracterizează prin plictiseală și o senzație de urât. În afară de asta, mă gândesc la tine, Anka, fără încetare, dorul de tine mă chinuiește cumplit. Ziua, stau și îți număr în gând toate calitățile, și te

---

* *Pourboire* – bacșiș (fr.) (*n. red. ruse*).

iubesc nespus, și găsesc că întrunești tot ce poate fi mai bun, cu excepția unui mic defect: a aceluia că ești distrată și a neglijenței de acasă (adică, nu a neglijenței față de copii, doar îmi dau seama ce fel de mamă ești!, ci doar a unei mici neatenții față de curățenie). În schimb, recunosc că tot restul este la Anecika mea perfect și rar întâlnit la alte femei. De fapt, porumbelule, nu cunosc nici o femeie care să te poată egala. Iată, spre exemplu, toanta de alaltăieri. Oare aș putea s-o compar cu tine? Or, acum, aproape toate sunt ca dumneaei. În schimb, seara și când mă culc (asta rămâne între noi), sufăr cumplit gândindu-mă la tine: te îmbrățișez în gând și, în imaginația mea, te sărut t o a t ă (mă înțelegi?). Într-adevăr, Ania, pe lângă plictisul care îmi însoțește singurătatea, numai asta îmi mai lipsea: să nu te am lângă mine și să sufăr. Îmi apari, seducătoare, și în vis. Dar tu mă visezi oare? Să știi, Ania, că, în situația mea, toate acestea sunt lucruri foarte serioase. Dacă ar fi fost ceva lipsit de importanță, nici nu ți-aș fi scris. Recent îmi spuneai (cu teamă) că, o dată ajuns în străinătate, aș putea să fac curte femeilor de aici. Prietenă dragă, știu acum din propric experiență că nici nu mă pot gândi la altcineva, în afară de tine. Nu am nevoie de alte femei, de tine am nevoie, asta îmi repet în fiecare zi. Căci prea mult m-am învățat cu tine, prea mult m-am obișnuit cu viața de familie. Tot ce-a fost altădată a rămas în trecut. Și-apoi, nici din a c e s t punct de vedere nu poate exista altcineva care s-o întreacă pe Anecika mea dragă. Să nu te sfiești ca o „mironosiță" citind toate astea: e cazul să le afli chiar de la mine. Sper că nu vei arăta nimănui această scrisoare.

Despre copii să-mi scrii foarte amănunțit: ce discută, ce fac. Sărută-i pe amândoi. Spune-le că mă gândesc la ei, iar când voi reveni acasă, le voi aduce bunătăți (oare voi izbuti s-o fac?). Tuturor celorlalți transmite-le plecăciuni. Te îmbrățișez încă o dată.

Al tău soț etern,

Dostoievski.

Să știi că te iubesc c u a d e v ă r a t și mă rog fierbinte, în fiecare zi, pentru voi toți. Pe copii îi binecuvântez.

Aseară, plimbându-mă prin parc, l-am întâlnit pentru prima oară pe împăratul Wilhelm*: e un bătrân înalt, cu o ținută maiestoasă. În fața lui, toți se ridică în picioare (chiar și femeile), își scot pălăriile și îl salută; el însă nu salută pe nimeni, doar din când în când face câte un semn cu mâna. Împăratul nostru**, dimpotrivă, saluta aici pe toată lumea[311], și nemții apreciau asta foarte mult. Mi s-a povestit că atât nemții, cât și rușii aflați aici (mai ales cucoanele din înalta societate) se străduiau mereu să-i iasă țarului în cale și să-i facă reverențe. La Ems se găseau atunci mai mulți ruși decât acum, căci în momentul de față principalul *beau monde**** rusesc a plecat acasă. Wilhelm mergea discutând cu o tânără, în timp ce mama și tatăl acesteia îi urmau la vreo doi pași distanță. Fata arăta a cameristă, chipul ei tânăr având trăsături cam grosiere, totuși era drăguță: o nemțoaică din *grand monde*****. Îmbrăcate superb, atât mama, cât și fata. Ajuns la locul cuvenit, împăratul și-a luat rămas-bun, iar ele i-au făcut câte o reverență solemnă, ca la curte, după care, mândre și fericite, au plecat cu o caleașcă magnifică. La 10 pași distanță, cât timp Wilhelm a mers cu fata, s-au îmbulzit (literalmente) alte cucoane de prin partea locului, toate numai dantele, ca la bal. Pline de invidie, desigur!

P. S. Dumnezeu știe când îți voi primi scrisoarea. În ceea ce mă privește, îți voi scrie din nou peste vreo 5 zile. Între timp, mă voi duce la doctor.

Cel mai important lucru e să fii sănătoasă. Ai, rogu-te, grijă de copii.

D.

Părintelui Ioann și proprietarilor – o plecăciune deosebită. Pe copilași îi îmbrățișez. Vorbește-le mai mult despre mine, ca să nu mă uite.

---

* Wilhelm I, împărat al Germaniei între anii 1871–1888 (*n. tr.*).

** Alexandru II, țar al Rusiei între anii 1855–1881 (*n. tr.*).

*** Lume bună (fr.) (*n. red. ruse*).

**** Înaltă societate (fr.) (*n. red. ruse*).

Scrie-mi când este p r e c i s ziua lui Fedea, în iulie*, pentru ca eu s-o pot sărbători la timpul cuvenit.

66. A.G. DOSTOIEVSKAIA către F.M. DOSTOIEVSKI

Staraia Russa

‹Destinatia: Ems› ***Sâmbătă, 22 iunie 1874***

Chiar acum ți-am primit scrisoarea, dragul și scumpul meu Fedicika, și vreau să-ți răspund imediat, pentru ca scrisoarea să plece chiar mâine, iar tu s-o primești cât mai repede. Noi, slavă Domnului, suntem cu toții sănătoși, copiii sunt bronzați de-a binelea și au un aer sănătos. În general, totul la noi este în deplină ordine. Îmi pare bine, dragul meu, că te gândești la noi, ba chiar ne duci dorul. Ne este și nouă dor de tine, mai cu seamă mie. Timpul însă trece și, curând, te vei întoarce acasă. Numai de-ar da Dumnezeu ca totul să fie cu folos; e tot ce îl rog acum pe Dumnezeu: să te faci bine. Ceea ce îmi scrii despre hârâiala și durerile din piept mă îngrijorează (*un cuvânt este șters cu cerneală*), dar cred că asta s-a datorat umezelii, și că acum te simți mai bine. Viața noastră e destul de plăcută: facem băi și ne plimbăm zile întregi; din cauza băilor copiii obosesc repede și dorm după-masă, în schimb, se plimbă mai multă vreme seara. Beau și eu apă minerală (în ultimele 4 zile n-am mai băut din cauza vremii), dar deocamdată nu simt cine știe ce schimbare în bine; să vedem cum va fi mai departe. Vremea la noi este uimitor de frumoasă, ploile sunt rare, dar și acelea doar în timpul nopții.

Dragul și scumpul meu Fedocika, iată ce vreau să-ți spun în legătură cu activitatea ta literară: nu te grăbi să începi a lucra, lasă, mai bine, să treacă un timp, și planul respectiv va apărea

* 16 iulie: un simptom al faimoaselor amnezii dostoievskiene, care, totuși, nu i-au diminuat scriitorului, chinuit de ele, puterea de creație (*n. tr.*).

de la sine: graba poate doar să strice. Îmi amintesc cum a fost cu *Idiotul* și cu *Demonii*. Te-ai chinuit mult cu planurile acestor romane, dar după ce au fost alcătuite, munca propriu-zisă a mers repede. Doar ai în față vreme destulă. Dacă n-ai începe să lucrezi decât în septembrie, revenit la Petersburg, și tot ai izbuti să scrii foarte mult. Căci altfel, grăbindu-te, ai putea să strici totul: va trebui după aceea să modifici planul, iar asta va dăuna formei artistice. Iartă-mă, porumbelul meu, că-ți dau sfaturi, dar o fac din toată inima și ca o mare admiratoare a ta, care ar suferi dacă romanul nu ți-ar reuși. Cât despre faptul că, din cauza epilepsiei, ți-ai fi pierdut imaginația, cred că nu-i adevărat; sunt convinsă că ai același uriaș talent dintotdeauna și că n-ai pierdut absolut nimic.

Amândoi copilașii întreabă deseori despre tine. Amândoi au devenit mai isteți, iar Liuba continuă să culeagă tot felul de cunoștințe noi. Întrucât pun mereu mâna pe Biksa (o cățelușă), eu îi opresc s-o facă, dar într-o zi Liuba îmi spune: mamă, să știi că ea nu-i t u r b a t ă. Eu o întreb: de unde știi că nu-i turbată? „Păi câinii turbați au coada lăsată în jos, iar cei sănătoși și-o țin ridicată în sus".

Altă dată, discutam cu Sonia și Fisa[312] despre niște logodnici. La un moment dat, le-am spus că Liuba are și ea un logodnic: pe Serioja Kașpirev[313]. „Nu, el nu mi-e logodnic, el are limba cusută*, logodnicul meu e Kostea, băiatul preotului." Zilele astea Kostea a sosit de la Novgorod. Fetițele care o cunosc au început să facă glume pe socoteala logodnicului. Pe urmă ea a dat ochii cu el și îmi spune: „Nu, n-am să mă mai mărit cu el. El e militar (elev de liceu militar), iar eu nu sunt militară."

Ieri, m-a durut foarte rău capul, iar Fedea mi-a spus: „Mamă, schimbă-ți capul cu al meu". – „Bine, dar atunci are să te doară pe tine." – „Lasă să mă doară; așa n-are să te mai doară pe tine". Liuba a avut și ea intenția să facem schimb de capete, dar a declarat că „pentru mine, capul mamei e prea mare". Dulciuri le dau amândurora (ciocolată, fursecuri, stafide), dar

---

* *A avea limba cusută* – a fi un om taciturn (expr. pop. rus.) (*n. tr.*).

numai de două ori pe zi: după masa de prânz (dacă mănâncă mai multă carne) și seara, înainte de culcare. Fedea a devenit foarte econom și, seara, îi spune dădacei: „Ascunde asta pentru mâine-dimineața, ca să n-o trezesc pe mama". În schimb, acum nu mai au dureri de dinți.

Soția preotului Rumeanțev are necazuri cu gâtul: a făcut un abces, asa cum am avut eu în urmă cu 2 ani. Astăzi, am să mă duc cu copiii la poștă, ca să-ți expediem scrisoarea, iar după aceea am să-i cumpăr lui Fedea o pereche de ghete (Praskovia a ars o gheată nouă de-a lui; îmi produce, în general, multe neplăceri, mă tem că voi fi nevoită s-o concediez). Copiii sunt foarte bucuroși să plece cu mama lor „na lînok"*. Peste o săptămână aici va fi un iarmaroc, iar noi ne vom duce să cumpărăm „igluski"**. Ziua de naștere a lui Fedea e pe 16 iulie.

Dragă, dragă, de o mie de ori dragă Fedicita, să știi că, în lipsa ta, îmi este și mie f o a r t e, f o a r t e urât. Visez să revii acasă și sunt bucuroasă că ți-au rămas mai puțin de trei săptămâni de tratament. Îți recitesc deseori scrisorile și regret de fiecare dată că nu au și-o a treia filă. În fiecare noapte mă trezesc pe la ora unu din cauza visului în care îmi apari tu și stau apoi culcată câte o jumătate de oră, tot gândindu-mă la tine.

Scumpul meu, să știi că te iubesc mult, te prețuiesc și te respect; știu prea bine că n-aș fi cu nimeni altul mai fericită decât sunt cu tine; știu că ești cel mai bun om din lume. La revedere, comoara mea dragă, te sărut și te îmbrățișez mult, rămânând a ta, care te iubește cu patimă,

soție, Ania.

Toată lumea îți transmite salutări.

Copiii te sărută și te îmbrățișează mult.

P. S. Nu mi-a plăcut deloc semnătura ta: „Al tău soț etern, Dost‹oievski›". Tu nu ești deloc un „soț etern". Tu ești soțul meu drag, soț pentru eternitate, nicidecum „soț etern"!*.

---

* Corect: *na rînok* – la piață (rus.) (*n. tr.*).

** Corect: *igrușki* – jucării (rus.) (*n. tr.*).

Când am început să citesc despre cucoana care avea 40 de ani (dar părea de 25), mi s-a strâns inima, dar apoi am fost bucuroasă că ai certat-o! Dragul meu, să știi că sunt foarte geloasă!

67. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Ems

Destinația: Staraia Russa **5 *iulie/23 iunie <18>74***

Duminică

Dragă Ania, tăcerea ta mă miră. Iată că e din nou duminică, dar de la tine – nimic. Chiar dacă ai fi așteptat să-mi primești mai întâi scrisorile ca să-mi poți răspunde, și tot ai fi avut timp berechet pentru ca răspunsul tău să ajungă până aici, căci măcar una din misivele mele cred că ai primit-o. Tu însă mi-ai promis că-mi vei scrie o r i c u m în fieare duminică, iar dacă-i așa, atunci scrisoarea ta ar fi trebuit să-mi sosească încă de alaltăieri, adică, de vineri. Îți scriu acum fără să fi primit ceva de la tine, iar dacă voi primi mâine dis-de-dimineață, atunci voi adăuga unele lucruri la sfârșitul scrisorii. Altminteri, ea va pleca fără acest adaus. Dacă te obosește atât de mult corespondența cu mine, atunci te rog să-mi trimiți doar câte o singură pagină cu informații privind copiii și starea sănătății tale, dar · este scrisori să mi le expediezi la fiecare cinci zile. Să aștept câte o săptămână întreagă e prea mult. Iar acum, după ultima ta scrisoare, a trecut nu doar o săptămână, ci mai mult de opt zile, ba chiar în curând [se vor face] vor fi zece.

Cu privire la mine: tratamentul îl urmez cu strictețe, dar, deocamdată, nu mi-a adus nici un folos. Ba chiar dimpotrivă: tușesc și expectorez mai mult ca în vara trecută. Oare ți-am

---

* Nemulțumirea Annei Grigorievna a fost provocată, evident, de aluzia scriitorului la povestirea sa *Eternul soț* (1870) *(n. tr.)*.

scris că doctorul mi-a schimbat, în fine, apa Kesselbrunnen cu cea denumită Krenchen și că trebuie să beau acum câte 3 pahare pe zi în loc de două? Krenchen, simt eu, acționează un pic mai bine, dar totodată am simțit foarte clar (ba mi-au mai spus și alți bolnavi) că, dacă bei apa asta amestecată cu lapte, efectul, atât asupra stomacului, cât și asupra tusei seci este mai evident. În afară de asta, cele trei pahare nu-mi sunt de ajuns; după ce le beau dimineața, mai târziu, între orele 7 și 4 după-amiază, mă simt mai bine, dar după ora 4 și toată noaptea, mai prost. Până la urmă, m-am hotărât să mă duc din nou la doctor, pentru a-l ruga să-mi dea voie să folosesc și laptele, și, în același timp, să mai beau o dată Krenchen la ora 4, așa cum fac toți ceilalți bolnavi. L-am vizitat, așadar, aseară și, în fine, mi-a dat voie să beau și lapte, precum și alte două pahare de apă înainte de culcare. Reiese deci că problema a fost rezolvată așa cum mi-a recomandat Koșlakov. Și că Orth mi-a schimbat apa Krenchen cu apa Kesselbrunnen numai pentru că i-am vorbit despre recomandarea lui Koșlakov de a bea Krenchen cu lapte, adică din orgoliu. Escrocii ăștia sunt toți la fel. Cât despre mine, chiar dacă nu sunt în pierdere, totuși mi-am stricat două săptămâni de tratament. Prevăd că va mai trebui să rămân aici o săptămână, întrucât am speranța (ba chiar una întemeiată) că apa Krenchen mă va ajuta. Aflând că a început să mă doară puțin ficatul și că uneori mi se îngălbenește limba, Orth mi-a declarat, ba chiar cu un soi de bucurie, că acesta este simptomul principal, cel mai edificator, privind faptul că apa respectivă îi priește bolnavului, acțiunea ei fiind totdeauna însoțită, la începutul tratamentului, de asemenea dureri de ficat. Cam așa stau lucrurile cu tratamentul meu. Aici e o plictiseală îngrozitoare. Deși am început să lucrez (din păcate, abia asupra planului, care nu-mi izbutește nici el), nu știu ce să mai fac, atât îmi este de urât. Citesc câte ceva, dar asta e prea puțin. Totul aici e foarte scump și banii se duc. Mă întâlnesc din când în când cu câte cineva. Așa, am fost înștiințat deunăzi că mă caută de vreo săptămână prințesa Șalikova[314] și că dorește mult să mă vadă. Ca să nu fiu nepoliticos, am trecut pe la dânsa, dar n-am

găsit-o acasă și am lăsat acolo cartea mea de vizită. Ieri-dimineață, a venit, în sfârșit, ea la mine: e îngrozitor de îmbătrânită, părul i-a albit de tot (pare de 50 de ani), e bolnavă, tușește, totuși a rămas aceeași fată bătrână bună și simpatică. A stat la mine un ceas și m-a invitat să fac o plimbare cu ea și cu niște prieteni ai ei la castelul Stolzenfels aflat pe malul Rinului ($^{1}/4$ de ceas de mers cu trenul). Nu știu dacă am să mă duc. – Aici e foarte cald, dar zilele trecute a bătut vântul și a plouat; de fapt, vremea este și acum schimbătoare: într-o zi sunt 25 de grade la umbră, a doua zi numai 15, iar dimineața, foarte adeseori, e ceață. Iată raportul formal în ceea ce mă privește. Cât despre problemele mele lăuntrice, esențiale, nu-ți scriu nimic, deoarece am impresia, văd, draga Ania, că ar fi de prisos.

Încă o dată te rog și te implor: scrie-mi câte o scrisoare la fiecare 5 zile – măcar câte 12 rânduri, ca un fel de telegramă, despre sănătatea copiilor și a ta. Nu-ți poți imagina cât de îngrijorat sunt în ceea ce îi privește pe copii și cât de mult sufăr din această cauză. Acum, neprimind nici o scrisoare, nu fac decât să mă gândesc la ei. Dacă până marți, adică, până poimâine, nu voi primi nimic, voi expedia o telegramă pe numele lui Aleksandr Karlovici*.

La revedere. Îi binecuvântez pe copii, iar pe tine te sărut. Plecăciuni din partea mea tuturor. Plecăciune dădacei.

Al tău, F. Dostoievski,

Luni, 6 iulie.

Azi, la ora 8 dimineața, ți-am primit, neprețuita mea Ania, afectuoasa scrisorică, am sărutat-o și, în felul acesta, m-am împăcat cu tine, căci, recunosc, am fost tare supărat; ba aș zice că am încercat și un sentiment de tristețe, de amărăciune. Cât de bucuros sunt acum să aflu că sunteți cu toții sănătoși; după vestea asta, parcă am înviat din morți și totul în jur a prins să strălucească. Ți-o spun fără nici o exagerare. Încă o dată te rog, dragă Anecika, să-mi scrii la fiecare cinci zile, măcar câte puțin (totuși, mai mult de 12 rânduri); voi fi mai vesel și mai liniștit

---

* Gribbe (v. *Com.* – 192 și 226) (*n. tr.*).

în ceea ce vă privește. Căci prea rare îți sunt scrisorile, și-mi vine tare greu. Acum, cred că ai primit demult și cea de-a 2-a scrisoare pe care ți-am expediat-o din Ems. Misiva de față fiind a treia. – Ieri, pe la ora 3, prințesa Șalikova mi-a trimis pe neașteptate invitația de a veni chiar atunci la ea, spre a pleca apoi cu toții – întrucât îmi dădusem cuvântul că voi veni și eu – într-o plimbare către castelul Stolzenfels. Deși eram foarte prost dispus, totuși, neavând ce face, am plecat. – Castelul se află la o jumătate de ceas de mers de-a lungul Rinului, acolo unde se varsă într-însul râulețul Lan (*Lahn*) care trece prin Ems. Priveliștea e uluitoare. Castelul se înalță pe celălalt mal al Rinului, pe care trebuie să-l traversezi cu barca. E un vechi castel medieval, ruinele căruia, foarte bine păstrate, au fost restaurate în urmă cu vreo 25 de ani de către răposata noastră împărăteasă Aleksandra Fiodorovna*, care a și locuit aici [câteva zile] o vreme. Am vizitat întreg castelul, ne-am plimbat și, împreună cu toți ceilalți tovarăși de călătorie, am admirat apusul, dincolo de Rin, al soarelui: e o priveliște deosebit de frumoasă. În compania cucoanelor respective nu m-am simțit nici bine, nici rău. Mai venise cu noi și-o veche cunoștință de-a prințesei, o doamnă care locuiește la ea și care odinioară a locuit o vreme la Katkov. Este văduvă, are vreo 40 de ani, e bolnăvicioasă, cândva a fost o femeie frumoasă și e o admiratoare de-a mea. Atunci când prințesa, înainte de a mă vizita, mă căutase în sala de muzică și în preajma izvoarelor, încercând să mă recunoască după înfățișare, această doamnă îi spusese: „Uitați-vă bine la cei din jur: când veți vedea un bărbat cu o p r i v i r e a d â n c ă, așa cum nu mai are nimeni altcineva, abordați-l îndată, căci el o să fie". M-a văzut o dată, mai demult, la Katkov. A mai fost cu noi, însoțită de fiică-sa, încă o doamnă, directoare și aceasta a unui liceu de la Moscova. O directoare însă care n-a mai semănat deloc cu cea din Novocerkassk, fiind o femeie deosebit de inteligentă, dar, în același timp, foarte bolnavă, rămasă aproape fără plămâni. Fiica

---

* Soția țarului Nicolae I (n. 1798 – m. 1860) (*n. tr.*).

ei, în vârstă de vreo 17 ani, e o fată vioaie și destul de drăguță. Dintre cei din preajmă însă mi-a plăcut cel mai mult băbuța, adică, prințesa: găsești la ea multă simplitate, candoare, dragoste de adevăr și o rar întâlnită, aproape copilărească veselie. E o femeie micuță, cu părul alb, îmbrăcată mult prea modest, dar având maniere alese, și asta în sensul cel mai bun al cuvântului. A cutreierat Europa în lung și în lat, a fost peste tot, pe toți marii scriitori englezi și francezi îi cunoaște personal. Dar trăsătura ei cea mai de seamă e sensibilitatea ce se manifestă câte o dată prin ironie, dar și prin cea mai senină veselie. Din păcate, tușește și ea cam prea tare. Toate cucoanele mi-au dat multe sfaturi folositoare privind felul în care trebuie băută apa de aici, dar mai ales privind regimul alimentar, și sunt foarte bucuros că am stat să le ascult, întrucât îmi dau seama că, în legătură cu toate astea, am comis până acum și unele greșeli. Ania, porumbelule, îmi scrii că ai început să bei și tu apă minerală, dar că nu speri ca ea să-ți aducă foloase. Să știi că te înșeli foarte mult. Ai să vezi că am dreptate. Timp de două săptămâni am tratat și eu cu multă neîncredere importanța apei Krenchen, dar în prezent nutresc o vie speranță și p r e s i m t chiar, nu știu de ce, că ea îmi va fi de mare folos. Mă bucur că am început s-o beau amestecată cu lapte și că porția mi-a fost dublată. Dimineața, de exemplu, pe la ora 6, mă scol din pat tușind și hârâind. În timp ce mă îmbrac, tusea și hârâiala mă chinuiesc fără încetare. La ora 7 fix, ajung la izvor și beau primul meu pahar. Și ce crezi? După ce le beau pe toate 3, până seara mă simt mult mai bine, hârâiala dispare, tusea la fel, și parcă îmi pătrunde mai mult aer în piept. Acțiunea principală însă se va face simțită abia în viitor – o am în vedere pe cea internă, de ordin chimic, ce va avea efect asupra întregului organism. Așa se va întâmpla și cu tine, poate chiar fără să-ți dai seama. Și chiar dacă toată iarna ai să-mi spui că tratamentul nu ți-a adus nici un folos, totuși la pat n-ai să cazi, or, poate că de n-ai bea acum apa cu pricina, ai cădea și la pat. Să nu te plângi, de asemenea, că nu mai bei cafea. Știu foarte bine cât e de greu să te desprinzi de unele obișnuințe. În afară de asta, am auzit că nu

numai Krenchen, dar și alte ape minerale provoacă la început un aflux de fiere și o iritare a nervilor. Oare nu din această cauză ți-a scăzut pofta de mâncare, oare nu de la apa pe care ai început s-o bei? Și poate că afluxul de fiere e cel care te face puțintel mai nervoasă? În ceea ce mă privește, am o poftă de mâncare grozavă, și se spune că, în cazul când bei concomitent apă minerală, e un simptom foarte încurajator. – Îți mulțumesc pentru veștile privitoare la copii, la cuvintele și faptele lor. Asta mă bucură nespus, mă captivează și mă înveselește. Întâmplarea hazlie cu Fedea și mujicul acela este mai mult decât semnificativă[315], ea reprezintă aproape o prevestire privind viitorul lui caracter de om hotărât și încrezător în cei din jur. Cât despre faptul că n-a întors capul spre voi, asta nu e din vina lui. Băiatul încă nu cunoaște unele reguli de conduită și, probabil, nici nu și-a dat seama că v-a părăsit. Dacă l-ați fi lăsat mai mult timp în compania mujicului, sunt convins că l-ar fi întrebat: „Dar unde mi-e dădaca?" Sărut-o mult pe Liubka și, pentru Dumnezeu, supune-o la cât mai puține eforturi mintale, nu te grăbi, dă-i posibilitatea să-și întărească trupușorul, să facă rezerve pentru întreaga iarnă. Ce bine îmi pare că la voi e vreme frumoasă. Cât de mult le-ar fi priit copiilor și aici sau altundeva în străinătate! – Totuși, la Ems clima e cu ciudățenii. Astăzi, spre exemplu, e soare, barometrul arată o vreme superbă, iar la amiază, judecând după ziua de ieri și după cum se arată a fi și cea de astăzi, se va ajunge chiar la 24 grade Réaumur, și asta, la umbră. Imaginează-ți însă că la ora 7 dimineața același termometru arăta la umbră numai 11 grade Réaumur. 11 grade, pentru ca, după numai câteva ore, să arate 24 grade – ce modificări bruște! Cum să nu răcești fără ca măcar să bagi de seamă. Toate astea se întâmplă pentru că noaptea, aici, în vale, e multă umiditate: se împotmolește printre dealuri câte un nor și iacătă 11 grade! Ieri însă, la ora 7, și tot la umbră, au fost 18 grade, ceea ce înseamnă că norul cu pricina n-a binevoit să înnopteze la Ems.

În apartamentul meu mă bucur de o relativă liniște. În preajma mea, pe întreg etajul (mezanină), nu mai locuiește decât o

pereche, soț și soție, venită de la Viena. Sunt niște bogătași și ocupă numai ei 4 camere superbe. Ieri însă a fost prima lor zi de plată săptămânală a chiriei, și au avut amândoi o aprigă controversă cu patroana, din cauza notei înfiorătoare pe care aceasta le-a adus-o. O notă de același fel dumneaei mi-a oferit-o și mie, m-am contrazis și eu la fel de aprig cu dânsa și, măcar doi taleri, dat tot am izbutit să-i păstrez! Cu lucrul, Ania dragă, nu stau prea grozav; mă tot chinuiesc cu alcătuirea planului. E prea vast – ăsta îi e cusurul principal. Stând să-l judec în ansamblu, îmi dau seama că a cuprins, de fapt, într-însul 4 romane[316]. Strahov vedea totdeauna în această abundență neajunsul meu[317]. Dar încă mai dispun de timp. Până la urmă, sper să izbutesc. Important e planul, lucrul în sine va merge mai ușor. Desigur, și în orice caz, partea cea mai importantă o voi scrie Ania, porumbelul meu, la toamnă. Și ceea ce mă îngrijorează acum, zi de zi, este gândul – cum o să ne descurcăm atunci, din ce o să trăim? (De cerut lui Nekrasov, încă n u i s e p o a t e cere nimic[318], și, în general, nu cred că mi-ar da ceva. El nu e Katkov, doar e din cei de pe la Iaroslavl.) Până acum însă Dumnezeu ne-a scos la liman chiar și atunci când situația era mai complicată. – Să nu mă sperii cu prevestiri privind caracterul de fier pe care l-ai putea avea. Așa ceva e tot ce poate fi mai rău la tine. Caracterul tău natural e să fie simplu și angelic, așa să știi.

Te sărut mult. Cât despre visele tale indecente, dacă ai ști, porumbelul meu, ce pot să visez eu! Ce-i drept, unei cucoane nu prea îi șade frumos. Gata, gata – am tăcut. Sunt, dimpotrivă, foarte bucuros și te sărut pătimaș t o a t ă.

La revedere. Scrie-mi mai des. Mai sărută-i o dată pe copii. Să le amintești de mine. Și să-mi scrii mai des. Plecăciuni tuturor, cu excepția protopopului de la catedrală[319]. Dar, în fond, și lui.

Al tău întru totul, F. Dostoievski.

68. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Ems, *vineri*
‹Destinația: Staraia Russa› ***10 iulie după stilul nou/***
28 iunie ‹1874›

Aseară, pe data de 9/27 am primit, Anecika, îngerul meu, neprețuitul tău răvaș, care mi-a făcut tare bine; l-am primit la ora 8 dimineața, revenind de la izvor, însă chiar în noaptea aceea, pe la miezul nopții, am avut o criză în somn, fapt care m-a tulburat în asemenea măsură, încât ieri n-am fost în stare să-ți răspund; pur și simplu n-am fost în stare, ba chiar și acum, deși umblu și vorbesc, totuși de scris, îmi vine foarte greu să scriu, mă doare peste tot, în cap mi-e totul învălmășit și sunt cuprins de tristețe. De fapt, știi și tu cum se întâmplă în asemenea cazuri. Criza a avut loc în pat, dar *fără urmări* și nimeni n-a auzit nimic. Cred că n-a fost una din cele puternice. Sper, în schimb, ca pentru un timp oarecare să fiu liniștit. – Chiar și la Petersburg însă, după câte o criză ca asta mi se aduna mai multă spută în piept ca de obicei și tușeam mai tare timp de vreo trei zile la rând. La fel mi se întâmplă și aici, deși am impresia că Krenchen își face într-o anumită măsură efectul: s-a mai împuținat și cantitatea de spută, a mai diminuat și tusea, îmi vine mai ușor să respir, iar noaptea nu mai am dureri în piept. Cred că de data asta tratamentul de aici îmi va aduce un oarecare folos. Nu știu însă cum se vor aranja toate: de băut Krenchen, beau de 2 săptămâni, dar în prima săptămână n-am băut decât trei pahare pe zi și fără să amestec apa cu lapte. După 11 zile se va împlini o lună de când am început, în general, să beau apele astea minerale. O săptămână însă am băut Kesselbrunnen, apă ce provine de la un cu totul alt izvor, ceea ce, zic eu, nu trebuie pus la socoteală. Cu atât mai mult, cu cât Koșlakov mi-a spus că trebuie să beau Krenchen cu lapte timp de 6 săptămâni. În consecință, sunt aproape convins că, dacă tratamentul se va dovedi eficace, doctorul de aici îmi va spune

să mai beau Krenchen măcar încă o săptămână. Dar dacă va fi vorba de două săptămâni? N-o să am încotro: va trebui să rămân, deși îmi va veni foarte greu s-o fac: plictiseala mă macină, mă sfâșie în văgăuna asta scârnavă. Ce lume aici, ce mutre! Ce nemți scârboși! Nemți „cu fasoane". Cât despre rușii care alcătuiesc la Ems o jumătate dintre cei veniți la tratament, nici nu e cazul să mai vorbesc; totdeauna te întristează rușii aflați în străinătate; nu vezi la ei decât superficialitate, vid spiritual, lipsă de preocupări și aroganță în toate aspectele posibile ale acesteia. Nici nu m-aș uita la asemenea persoane, dar aici n-ai unde să te plimbi: ori trebuie să te înghesui în spațiul destul de restrâns pentru un public ca acesta, ori să urci la munte, dar cât mai departe, căci toate potecile mai apropiate sunt și ele pline de lume. Mi s-a spus însă că povestea cu pieptul nu-mi îngăduie să urc prea multă vreme pe drumurile de munte, căci un asemenea urcuș presupune un efort considerabil. Și, pentru ca fericirea să fie completă, domnește aici o arșiță ca într-un cuptor: de vreo cinci zile termometrul nu arată decât 26 și 27 gr‹ade› Réaumur, la umbră. Așa cum făceam altcândva la Florența, schimb și aici câte trei cămăși pe zi. La Florența însă puteai măcar spre seară să ieși pe stradă, pe când aici, de la ora 7 și jumătate, toți bolnavii încep să se retragă spre casă; nu mai rămân să se plimbe decât cei sănătoși, care sunt mulți și care nu se știe de ce au venit aici. Bolnavii se retrag întrucât nici nu apune bine soarele, că se și lasă umezeala. De altfel, și ziua, când zici că te afli într-un cuptor, se abate când și când câte un vânticel răcoros, dar perfid: nu e deloc sănătos, ci, dimpotrivă, dăunător, ca un fel de curent într-o odaie. Miile de oameni veniți aici poartă cu toții haine ușoare, de vară, numai eu, deși port la rândul meu vestă de [iarnă] vară, totuși sacoul îmi este de iarnă, de aceea nădușesc îngrozitor. Să-mi fac însă un costum din *kolomeanka** nu mă pot decide: în I-ul rând croitorii de aici cer sume uriașe, iar în al doilea rând, venind aici, mi-am comandat o vestă albă unuia dintre ei, care mi-a fost indicat ca

---

* Țesătură de in folosită pentru confecționarea hainelor de vară (rus.) (*n. tr.*).

fiind cel mai priceput. Ei bine, nu mi-a adus-o decât în urmă cu 3 zile, adică, abia după mai mult de 2 săptămâni, deși am trecut pe la el în fiecare zi. În afară de asta, vesta s-a dovedit a fi prea scurtă, face cute, iar materialul e din cele mai proaste (pichet). Am plătit suma cerută, adică, trei taleri, dar de purtat vesta, cred că n-am s-o pot purta. Are rost, prin urmare, să faci comandă pentru o haină? Mai ales că în toată localitatea nu sunt decât 2 croitori. Asta e, ce poți să faci? A mai trebuit, de asemenea, să-mi cumpăr o pomadă, ca să mă dau cu ea după ce fac baie, iar o franțuzoaică de aici mi-a pretins pentru ea 2 taleri. Am început să mă cert și să mă târguiesc cu ea, ca până la urmă să mi-o dea pentru un taler.

Mizerabilă, ticăloasă localitate, cea mai ticăloasă din lume!

Aici, dintre rușii cu care ne salutăm, sunt câte unii care, atunci când te văd, vin îndată să se recomande. Unul dintre aceștia (care o face pe gentlemanul) susține că m-a întâlnit odinioară la Polonski[320]. Vine aici, în fiecare luni, și popa Tacealov[321] din Wiesbaden; e o jigodie arogantă; eu însă l-am pus la punct și s-a făcut nevăzut. Un intrigant și un ticălos. L-ar vinde și pe Hristos, și pe oricine altcineva. Și, așa cum preotul din Dresda striga în gura mare că el e cel care a construit biserica de la Praga, cestălalt, Tacealov, încearcă să afirme că-i convertește pe catolicii de aici la ortodoxie. Unde mai pui că, uneori, izbutește chiar să convingă pe câte cineva, deși e prost ca un butuc și, prin ignoranța sa, ne face de râs biserica în fața străinilor. În ceea ce privește ignoranța însă, se cam află cu toții la egalitate.

Scrisorica ta și relatările privitoare la copii m-au înviorat; datorită crizei eram într-o dispoziție din cele mai proaste, și tocmai atunci a sosit plicul. Scrie-mi mai des, înger al meu, căci sunt tare deprimat. Ți-am recitit scrisoarea de vreo patru ori. Îți mulțumesc că mă iubești, să știi că eu cred în tine, și numai gândul acesta vine să mă întărească. I-am vorbit ieri prințesei Șalikova despre copilașii noștri. Tot ieri ea a plecat la Reichenhall, în Tirolul Bavarez. Este o bătrânică fermecătoare, deși întrucâtva comică, un om mult prea sensibil, mult prea

expansiv, dar de o bunătate ce nu poate fi pusă la îndoială. M-a rugat insistent să-i fac cunoștință cu tine, în cazul când, la iarnă, va veni la Petersburg. Va fi, cred eu, un lucru plăcut, căci nu-i deloc plictisitoare. – În ceea ce privește activitatea mea, din cauza crizei n-am mai lucrat deloc (timp de vreo 4 zile). Nu sunt încă în stare să lucrez. De asemenea, nu mai doresc să cunosc pe nimeni, ca atare, încerc să stau mai mult în casă, mai ales că mă dor picioarele, ba mai am încă și dureri de cap. Proprietăreasa îmi încarcă mereu notele de plată și a început să și gătească mai prost. De altfel, pe căldura asta, nici nu prea mai am poftă de mâncare, ba au reînceput și necazurile cu fierea. Totuși, aici, prezența poftei de mâncare constituie indiciul principal că apa minerală începe să acționeze. Dar dacă se va întâmpla, Anecika dragă, ca doctorul, constatând acțiunea benefică a acestor ape, să mă mai oprească aici pentru vreo 2 săptămâni? (Și-apoi, dacă aceste ape îmi vor fi, într-adevăr, de folos, oare voi putea să las totul în plata Domnului și s-o iau la sănătoasa?) În acest caz, s-ar putea să fii nevoită (deși nu cred că asta se va întâmpla cu adevărat) să te muți fără ajutorul meu de la Russa la Petersburg. Repet, nu cred că se va întâmpla așa; cred că voi izbuti totuși să ajung în timp util acasă. – De scris, îți voi scrie din nou peste vreo 5 zile. Să-mi scrii și tu. Aici aproape că nu se găsesc deloc ziare rusești. Nici măcar „Moskovsk‹ie› vedomosti" n-a mai sosit de peste o săptămână. – Te îmbrățișez de o mie de ori. Numai tu te afli mereu în inima mea, și în suflet, și în vis. Pe dragii de copilași îi binecuvântez și îi sărut. În fiecare zi îmi amintesc de fețișoarele lor dragi. Să le spui că-i sărut și să le vorbești mai des despre mine. Bea și tu apa aceea minerală și încearcă să te refaci. Consultă medicul ori de câte ori ai nevoie, nu te gândi la bani. Dacă veți păți ceva sau dacă, Doamne ferește, te vei îmbolnăvi, să-mi dai numaidecât de știre. – La revedere, nu mai sunt deloc în stare să scriu, nu mai pot din punct de vedere fizic: am amețeli și mă doare trupul întreg (ca urmare a crizei!). – Stau acasă fără să mă mișc, și totuși nădușesc. Azi-noapte mi-am schimbat de cinci ori

cămașa. Te îmbrățișez de o mie de ori. Sunt al tău întru totul, te iubesc numai pe tine – din toată inima și pentru totdeauna.

Al tău soț,

F. Dostoievski.

Plecăciuni tuturor alor noștri; pe copilași să-i mai săruți o dată din partea mea. Pe tine te sărut de 15 000 de ori și tot nu e prea mult, nu e deloc prea mult.

69. A. G. DOSTOIEVSKAIA către F. M. DOSTOIEVSKI

‹Staraia Russa.

‹Destinația: Ems› ***29 iunie 1874›***

...până ce nu vor fi definitivate măcar 8 coli de autor.*.

Dar, în primul rând, vom primi banii de la Golubeva[322] – la 1 august, apoi banii de la Nadein 77 (ruble), ba se vor mai aduna destui și de la alte persoane. În fine, ne vom putea împrumuta la Vanea[323], pentru 2 sau trei 1‹uni›. Așa încât, gândul la posibilitatea de a încasa mai repede niște bani să nu te îndemne a te grăbi cu definitivarea planului; lucrul cel mai important e ca el să-ți reușească: vei începe apoi să lucrezi cu mai mult spor.

Sunt foarte bucuroasă că ai cunoscut-o pe prințesa Șalikova și că, în general, îți faci noi cunoștințe; în felul acesta nu te vei plictisi prea tare și voi fi și eu mai liniștită, căci nu vei mai fi singur de tot, iar dacă nu te vei simți bine, vei putea să primești o mână de ajutor. Sunt foarte bucuroasă, Fedicita al meu scump, că apa Krenchen te ajută. Ce păcat că n-ai început s-o bei de la început. În cazul însă când îți vei da seama că-ți este cu adevărat de folos, să mai rămâi neapărat acolo o săptămână sau două, chiar dacă va trebui să-ți mai trimit în acest scop niște bani. Trebuie să-ți refaci cum se cuvine sănătatea; deși te aștept cu nerăbdare și voi fi extrem de fericită să te revăd acasă, totuși voi mai aștepta cu dragă inima alte două săptămâni, doar

* Prima parte a scrisorii lipsește (*n. red. ruse*).

să știu că te vei alege cu un anumit folos. Dacă ai ști, dragul meu, cât de mare mi-e speranța că apa asta îți va reda sănătatea.

Ceea ce îmi scrii despre Schwalbach corespunde, cred eu, adevărului. Voi continua să beau această apă, dacă voi vedea că nu-mi face rău.

Să știi, dragul meu, că m-am întristat mult constatând că nu mi-ai trimis 8 pagini scrise, ci numai 5. Parcă m-ai fi frustrat de ceva. Îmi place atât de mult să-ți citesc scrisorile dragi și scumpe; le recitesc deseori: „ia să revăd cum s-a exprimat el acolo".

Te sărut și te îmbrățișez, scumpul meu. Să nu te superi că nu-mi primești la timp scrisorile: uneori poșta întârzie să le expedieze, alteori nici nu le expediază în ziua respectivă. Scrisoarea de față o închei sâmbătă 29 iunie, la ora 7 dim‹ineața› și o voi duce eu însămi la poștă, ca să plece chiar astăzi.

Copiii te sărută și te îmbrățișează, iar o dată cu ei, și eu, soția ta, care te iubește,

Ania.

Dacă vrei să-mi faci o plăcere, cumpără la poștă mărci noi, cu valoarea de 3, 4 și 6 pfennigi, pentru filatelista ta, și trimite-mi-le o dată cu scrisoarea. Dacă însă treaba asta îți va crea greutăți, nu mi le trimite.

Fedea mă roagă să-i cumpăr la piață „o găleată de unt: am să umblu și-am să mănânc"*.

70. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Ems

‹Destinația: Staraia Russa› **Luni, 1/13 iulie ‹1874›**

Astăzi, Ania, porumbelule, este a 6-a zi de când am trecut prin ultima criză, și capul, măcar puțin, totuși mi s-a mai

---

* În original: „(k)tușati" (corect: *kușati* – a mânca [rus.], lucru pe care îl indică litera „k" așezată de autoare în paranteză) (*n. tr.*).

limpezit (deși este departe de a fi cu totul limpede), de aceea mi-am propus să-ți scriu, spre a-ți da un exemplu în ceea ce privește schimbul de scrisori efectuat la fiecare 5 zile (încă nu am primit nici o scrisoare de la tine, după cea despre care îți scrisesem că mi-a sosit). De fapt, nici nu mă așteptam s-o primesc; cred doar că ai să mă asculți și, potrivit ultimelor mele rugăminți, ai să-mi scrii la fiecare 5 zile. – Prințesa Șalikova mi-a spus că, atunci când Katkov pleacă din Moscova, îi scrie soției sale c â t e o s c r i s o a r e p e z i. (Prințesa e plecată de mult, încă de miercuri.) Eu am trecut printr-o mică pățanie: am fost nevoit să-mi schimb locuința. Lângă cele două camere ale mele, închiriaseră alte 3 camere niște bogătași, soț și soție, veniți de la Viena: au stat aici vreo 2 săptămâni și-au plecat. În aceeași dimineață sosește un conte austriac, însoțit de valetul său, și zice că are nevoie de toate cele 5 încăperi aflate la acest etaj (adică și de cele pe care le ocupam eu), întrucât n-are unde să-și plaseze valetul. Proprietăreasa vine la mine și începe să mă implore, împreunându-și palmele, să-i cedez contelui camerele mele și să mă mut la etajul următor, unde există alte două camere, pe care mi le va închiria cu reducere de preț, adică, nu cu doisprezece, ci cu 8 taleri pe săptămână. Mi-am dat seama că nu pot să nu mă mut, căci altminteri mi-aș face din proprietari niște dușmani, aceștia și așa începând de la o vreme să-mi servească mâncare proastă și să mă înșele îngrozitor la socoteală. Camerele însă s-au dovedit a fi foarte joase și lipsite de aer, iar întreg etajul plin de nemți care râd în hohote, tropotesc, cântă și răcnesc, ignorând orice decență, ca niște veritabili mitocani ce se află. Drept care, chiar a doua zi mi-am găsit altă locuință, ba chiar am avut noroc să fie mult mai bună decât precedenta: situată și ea aproape de izvor, aflată, la rândul ei, într-un *private-hôtel*, chiria fiind tot de 12 taleri pe săptămână. Camerele, situate și ele la mezanină, sunt mai bine mobilate, mai confortabile, mai mari, mai spațioase și, în plus, au și balcon. De mâncat, voi mânca la restaurantul de aici, cu 20 de groși pentru o masă, numai că proprietăreasa de până acum, care îmi lua tot 20 de groși, îmi servea o mâncare d e d o u ă o r i mai proastă și mai sărăcăcioasă. Aici, cafeaua de

dimineață costă 8 groși, pe când dincolo costa 12 groși (ba, la început, chiar 15). Cina, adică, o chiftelută și un ceai cu fursecuri (ceaiul fiind al meu), aici costă 10 groși, iar dincolo – 15, deci sunt chiar în câștig. În afară de asta, proprietăreasa de dincolo îmi lua câte un taler pe săptămână pentru servitoare, pe când aici plata servitoarei este inclusă în plata pentru cameră. Cel puțin aici nu voi mai fi jefuit cu impertinența cu care mă jefuiau cei de dincolo.

Așadar, cea de-a doua jumătate a sejurului meu de aici o voi petrece într-o altă locuință. Nu știu însă cât va mai trebui să rămân la Ems: după calculele mele, încă vreo 12 zile, inclusiv cea de astăzi. – Unii bolnavi de aici, cu mai multă experiență (de ex‹emplu›, Kublițki[324], care vine la Ems de peste 20 de ani), îmi spun că un alt lucru important este să nu bei ape minerale m a i m u l t decât trebuie, căci și acest lucru poate să-ți facă rău. Koșlakov îmi vorbise de 6 săptămâni, dar cei de aici nu cunosc asemenea termen și n i m e n i nu face tratament mai mult de 28 de zile. Acesta fiind un *maximum*, căci unii rămân aici și mai puțin. Prima săptămână pe care am petrecut-o la Ems, dar am băut apă din izvorul Kesselbrunnen și am ținut un regim [săptăm] greșit, nu poate intra la socoteală. În concluzie, încă vreo 12 zile cred că voi mai rămâne, dar nu mai mult de atât; în rest – cum va decide doctorul. Nu se poate să nu mă aleg cu niște foloase. Toți bolnavii îmi spun că rezultatul cel mai i m p o r t a n t se constată mai târziu (deci, în cazul meu, abia la iarnă); cred însă că astea nu sunt decât niște vorbe frumoase. Ca fenomen pozitiv, n-am obserevat în ceea ce mă privește decât că în ultima săptămână respir mai ușor decât la Petersburg, nu mi se mai urcă sângele la cap atunci când tușesc și, în fine, că aproape mi-a dispărut obișnuita tuse seacă (atunci când tușești, tușești, și tot nu izbutești să expectorezi, așa cum mi se întâmpla tot la Petersburg). În schimb, de tușit în general, tot mai tușesc: cum dau de umezeală, îndată mi se adună spută în piept, deși până și în nopțile foarte umede nu prea multă, iar hârâitul din plămâni e același de acum. Mă mai descurajează și faptul că, dacă simt o ușurare (și o simt, într-adevăr), asta se întâmplă numai după ce termin de băut apa minerală, pentru ca îndată

după aceea totul să reînceapă ca în timpul iernii. De fapt, chiar și atunci când m-am tratat cu aer comprimat s-a cam întâmplat la fel: cum am încetat tratamentul, starea proastă mi-a revenit, deși *fără să mai fie la fel cu starea* de dinaintea tratamentului. Într-adevăr, aerul comprimat mi-a fost de folos. Aici, simt în general că aș avea parcă aer mai mult pentru a respira. Totuși, ce aer mizerabil e acesta! Mă crezi, Ania, eu socotesc clima de aici, din Ems, ca fiind chiar mai proastă decât cea din Petersburg. În ultimele 8 zile aici a fost o adevărată caniculă (26 la umbră). Dar ca efect, a fost tot atât de rău ca și în cazul celor 37 de la Florența (îți amintești?). Localnicii mi-au mai dezvăluit și o altă particularitate a stațiunii: atunci când vântul încetează să mai adie, chiar dacă nu sunt decât 20 de gr‹ade›, toată lumea începe să nădușească, toată lumea e leoarcă de apă. În ceea ce mă privește, în toate aceste 8 zile cu câte 26 de gr‹ade›, am schimbat câte 4 cămăși pe noapte. Dar cel mai rău e faptul că ba totul e încremenit, nimic nu clintește, aerul e și el nemișcat, ba se abate brusc de undeva (din defileu) un curent pe drept cuvânt ca de *gheață* – de aceea lumea răcește, guturaiul fiind aici ceva foarte obișnuit. În tot acest răstimp, trezindu-mă dimineața și uitându-mă pe fereastră, mă întrebam, nedumerit: cum să ies din casă? înfofolit, sau îmbrăcat ușor? – căci afară era ceață, un ditamai norul, vreme închisă și mâzgă, pentru ca, o jumătate de oră mai târziu, totul să se destrame și soarele să strălucească din nou. Ieri și alaltăieri a plouat și a fost multă ceață, de aceea m-am simțit mai rău. În primul rând însă am tot nădușit, și asta pentru faptul că am umblat cu sacoul meu cel gros, deși cu vesta albă. Mi s-a spus că am să răcesc cu adevărat dacă n-am să port un costum din kolomeanka, așa că am fost nevoit să-mi comand unul, pentru suma de 17 taleri. Va fi gata chiar astăzi, dar culoarea și tăietura lui nu-mi plac și nici stofa nu-i englezească, ci fabricată aici. Mai pe scurt, totul aici este *îngrozitor* de scump. Vesta mea cea albă, cusută la un alt croitor (cu 3 taleri), nici nu poate fi purtată. Mi-am cumpărat și o pălărie [de fapt], chiar după ce am sosit aici, plătind pentru ea 2 taleri; cel puțin, asta nu-i de lepădat. Mai pe scurt, draga mea Anecika, presimt că, citind

scrisoarea asta, mă vei acuza de egoism: „Nu se gândește decât la el și numai la el". Nu-ți poți imagina însă, prietenă neprețuită, cât de greu îmi vine fără să vă am în preajmă! Aici sunt mulți copii și, cum aud o voce de copil, cum îmi tresare inima. Aseară, după ce mi-am cărat bagajele la noua locuință, m-am tot gândit la tine și la copilași. Tare întristat am fost aseară. Aștept cu nerăbdare să-mi scrii, sper să-ți primesc scrisoarea pe miercuri. Să-mi scrii mai multe despre copilași. Am citit prințesei Șalikova ceea ce mi-ai povestit tu despre Fedea și mujicul acela[325], ca și despre schimbarea capetelor[326], și ea a râs, plină de încântare. Mă crezi, deși ți-am mai trimis o scrisoare, nu-mi amintesc deloc ce ți-am scris și în ce condiții am predat scrisoarea la poștă: mi s-a șters totul din minte*, de astă dată cred că a fost o criză foarte puternică.

Te îmbrățișez cât pot de tare, îi sărut pe copilași (ceea ce fac zilnic în gând), transmite plecăciuni tuturor, părintelui și lui Aleksandr Karlovici[327], de asemenea, dădacei – nu uita să-i servești câte o votculiță. – Popa cel [ticălos] din Wiesbaden mi-a amintit de rămășagul pierdut și mi-a pretins să vărs suma de 25 taleri în fondul Comitetului slav; am s-o fac neapărat [dar el e o canalie]. Ce mitocan e individul ăsta! De altfel, nici eu n-am fost față de el prea politicos. Iar dacă îl voi mai întâlni, mă voi certa cu el rău de tot: rar mi-a fost dat să întâlnesc o ființă atât de antipatică. Simt în general că, aici, ficatul mi se află în suferință. Poftă de mâncare am, dar, lucru curios, nu numai că nu m-am îngrășat (ca la Staraia Russa), ci chiar am slăbit.

La revedere, înger al meu neprețuit, te îmbrățișez [și, crede-mă], sărută-i pe Fedea și pe Liuba. Liuba știu că-și amintește de mine, dar Fedea oare mă mai ține minte?

(Iată, pentru orice eventualitate, adresa mea: *Bad-Ems, hôtel Ville d'Alger, Nº 4-5*), dar scrie-mi neapărat, ca și până acum, *poste restante.***

Al tău, F. Dostoievski.

---

* Altă manifestare de amnezie consemnată de scriitor (*n. tr.*).

** Am respectat poziția parantezelor din textul original (*n. tr.*).

71. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Ems

‹Destinația: Staraia Russa› **_Vineri, 5/17 iulie ‹18›74_**

Anecika, drăguța mea, ți-am primit neprețuita scrisoare, și mă tem că voi întârzia cu răspunsul, căci, inițial, avusesem intenția să trec mai întâi pe la doctor și să-ți scriu abia după ce i-aș fi aflat decizia, dar au intervenit astăzi tot soiul de treburi mărunte, s-a și făcut, iată, ora 11 dimineața, și nu știu dacă scrisoarea de față va putea să plece tot astăzi. – Sosirea fiecărei scrisori pe care mi-o trimiți reprezintă pentru mine un fel de „eliberare". Cu o zi, ba chiar cu două zile înainte de a o primi, devin morocănos și cuprins de teamă: „oare totul e bine acolo, oare nu s-a întâmplat nimic rău?". Nu poți să-ți imaginezi cât de suspicios și irascibil am ajuns să fiu. Sunt foarte bucuros că-mi vei scrie la fiecare 5 zile. Știrile privitoare la copii îmi sunt de mare trebuință. Nu mă pot uita aici la copii fără să încerc emoție, iar dacă îmi ajunge la urechi un țipăt de copil, mi se strânge inima și mă cuprind presimțiri rele. Irascibilitatea cred că o datorez tratamentului: se zice că toată lumea devine aici nervoasă și, mai ales, începe să aibă necazuri cu ficatul. Eu am impresia că de suferit, suferă și creierul. – Îmi scrii despre tratamentul pe care îl faci, însă numai lucruri rele: că ți-ai pierdut pofta de mâncare și slăbești continuu. Isprăvește, Ania, să bei apa aceea și apucă-te să mănânci de toate, fără să mai ții regim, altminteri n-ai să faci decât să te chinuiești. – Mă mustri că-ți scriu numai câte 5 pagini. O fac pentru că, în 1-ul rând, mă tem de fiecare dată să nu întârzii la poștă, în al doilea rând, pentru că am stabilit că-ți voi scrie mai des și, în sfârșit, ca să-mi rămână o pagină albă, care să acopere scrisoarea, altminteri se vede totul prin plic. – Vă iubesc mult pe toți și vă sărut de 1 000 de ori. Copilașilor să le amintești de mine. Ai grijă mai ales de Liuba, căci ea are mai mult nevoie de tine decât Fedea: el o are pe dădaca lui p r o p r i e, în timp ce ea n-o

are decât pe cea a lui F e d e a. – Să-ți vorbesc acum, mai repede, despre mine. Starea mea de criză a durat aproape șase zile. Este aici unul, Kublițki, care seamănă foarte mult cu Polonski, din toate punctele de vedere, ba chiar, ca și pe Polonski, îl tot dor picioarele. Ne întâlnim uneori și stăm de vorbă, dar de plimbat cu el nu pot să mă plimb, căci, deși trage un picior, are pretenția că eu umblu prea repede. Odată, pe la ora 8 dimineața (cam cu 5 zile în urmă, a doua zi după ce mi-am schimbat locuința), îl aud că mă strigă, oprit pe una din alei (pe care, de obicei, mă plimb timp de o jumătate de oră, după ce beau apa minerală): „Fiodor M‹ihailov›ici, nu cumva ai febră?" Am întors capul: „Ce-ți veni să vorbești de febră, așa, deodată, parcă ai fi tras cu pistolul: nu am nici un fel de febră." – „Te-am întrebat, pentru că pe la jumătatea perioadei de tratament mulți bolnavi de aici se pomenesc cu febră, dureri de cap și de picioare, și așa mai departe." – „Nu, nu simt nimic de acest fel, la revedere." – „La revedere..." Și ne-am despărțit. Chiar în ziua aceea, însă, după-masă, a început să mă doară capul. Am plecat să beau din nou apă minerală, am citit niște ziare, iar pe la 6 seara, trecând peste o punte, am simțit fără veste un frison. Am grăbit către casă, acolo m-a cuprins fierbințeala, noaptea am aiurat și am nădușit, schimbând 4 cămăși și năclăind de sudoare toate cearceafurile. Dimineață mi s-a părut că am și slăbit de atâta nădușeală. Mi-am spus că voi fi răcit în ziua când mi-am schimbat locuința și când, la o temperatură de 25 gr‹ade› la umbră, a plouat, s-a lăsat ceață, iar ușa mea care dă spre balcon a rămas deschisă până la ora 10 seara. Ce o c h i are însă Kublițki ăsta! Mai ales că altceva nu mi-a mai spus: doar m-a întrebat dacă n-am febră.

Mi-a părut totuși rău să cheltuiesc niște bani, și nu m-am dus la doctor, cu atât mai mult, cu cât a doua zi dimineață, în afara stării de irascibilitate (care în fiece dimineață e deosebit de intensă), n-am simțit nimic altceva, am avut o perfectă poftă de mâncare, iar toate celelalte au funcționat la fel de bine. Pe la 7 seara însă, m-a cuprins din nou fierbințeala, și noaptea, deși n-am mai aiurat, am nădușit la fel ca și în cea precedentă. Cred,

Ania, că, din pricina acestor năduşeli, greutatea mi s-a înjumătăţit, adică, am slăbit îngrozitor. Ieri, l-am vizitat însă pe Orth, i-am relatat totul şi, în primul rând, faptul că de 12 zile beau Krenchen, câte 5 pahare pe zi, adăugând şi lapte (câte trei pahare dimineaţa, câte trei seara[328], că, trezindu-mă dimineaţa, tuşesc *foarte tare*, pentru ca mai târziu, în cursul zilei, după ce beau apa minerală, să tuşesc foarte puţin, eliminând uşor sputa, şi că, în sfârşit, tusea cea seacă (de mai înainte) nu mă mai încearcă aproape deloc. Orth m-a consultat vreme îndelungată şi foarte amănunţit, pentru ca după aceea să declare, mulţumit de sine: „În trei locuri pieptul *vi s-a vindecat complet*, dar în alte două (jos. în faţă şi în spate) *încă nu vi s-a vindecat*. Ca atare, în loc de o săptămână, cât v-a mai rămas pentru a bea Krenchen, va trebui să continuaţi tratamentul încă una şi, în loc să beţi dimineaţa câte 3 pahare de apă cu lapte, va trebui să beţi câte 4, iar seara câte 2, şi vă garantez că *vă veţi vindeca pe deplin*; o spun conducându-mă după situaţia concretă: în trei locuri pieptul vi s-a şi vindecat. Se va vindeca şi în celelalte două. De răceală nu poate fi vorba; este doar un puternic efect al tratamentului, ceea ce reprezintă şi simptomul cel mai bun şi mai încurajator". – Prin urmare, Ania dragă, cam aşa stau lucrurile. Am şi eu impresia că apa din izvorul Krenchen îmi este de mai mare folos, în schimb, va trebui s-o mai beau, începând de astăzi, încă vreo 12 sau 13 zile! Dar dacă doctorul va socoti şi peste 2 săptămâni că mai trebuie să rămân aici încă una, cu alte cuvinte, dacă nici atunci pieptul nu-mi va fi pe deplin vindecat? Mă crezi, Ania, acest Ems mi-a devenit atât de nesuferit, încât îmi vine să plec de aici chiar fără să-mi termin tratamentul. Urăsc aici fiece clădire, fiecare tufiş! Nu mai suport să văd nici lumea din jurul meu. Am devenit atât de irascibil (mai ales dis-de-dimineaţă), încât la oricare ins din această mulţime haotică ce se înghesuie împrejurul izvorului Krenchen mă uit ca la un inamic personal şi cred că m-ar bucura să mă iau cu el la ceartă. Se zice că starea respectivă ar fi şi ea o consecinţă a tratamentului (mai ales că în alte ore ale zilei sunt mai blând), dar asta nu mă încălzeşte cu nimic; mă rog, n-am ce să fac: voi mai avea răbdare în aşteptarea reuşitei

finale. Mă crezi, uneori fac în gând o comparație: oare unde mi-a fost mai bine – aici sau la ocnă? Și totdeauna ajung la concluzia c e r t ă (și deloc părtinitoare) că mai bine era totuși la ocnă, căci acolo eram mai l i n i ș t i t: nu stăteam atât de încordat, nu mă enervam cum mă enervez aici, și nici nu eram atât de suspicios față de propria mea sănătate.

În ceea ce privește banii, să fii liniștită, o să-mi ajungă, dar trebuie să fii de acord că, până la urmă, a ieșit așa cum a fost de părere Koșlakov, adică, să beau apa Krenchen amestecând-o cu lapte și să fac asta timp de 6 săptămâni. Ce-i drept, acum o voi bea numai 5, dar, cine știe, poate că voi fi oprit aici și pentru cea de-a șasea.

Tot ce citesc aici îmi provoacă scârbă. Gândul la planul pe care îl am de făcut mă enervează. Toată lumea îmi spune că orice efort intelectual, cât de mic, este dăunător tratamentului, îți irită nervii, prin urmare, n-ai decât să vegetezi! Doctorul a fost foarte mulțumit că am poftă de mâncare. „Este cea mai importantă dovadă că tratamentul are efect, mi-a spus el, și că accesele de febră nu sunt provocate de răceală." Într-un cuvânt, mă consideră, cred eu, un pacient cu cele mai bune rezultate în ceea ce privește tratamentul prescris.

Ania, draga mea, neprețuita mea, cât de mult aș vrea să revin la voi, ce silă îmi provoacă aici totul! Mă întrebi dacă te iubesc și dacă te văd în vis? Ce să-ți răspund la asta? Dar pentru că a venit vorba (printre altele): mă crezi că m-am transformat aici într-o mumie și că în mine nu se mai nasc d o r i n ț e? Asta mi se întâmplă pentru prima dată în viață. Oare tot din cauza tratamentului? Bine, dar în acest caz... Cu toate astea, te sărut, înger al meu, de 1 000 de ori zilnic, în gând, dar nu mi te imaginez altfel, decât împreună cu copilașii. Și de imaginat, vă imaginez foarte des. Cred că am devenit extrem de sensibil, ca o femeie.

Mă culc aici (seara, în pat) la ora 10 fix, mă scol la ora 6 dimineața, dar noaptea mă trezesc de câte patru, cinci ori, deși aș dormi bine, dacă n-aș nădusi. De mâncat de prânz, mănânc la diferite restaurante. Ceaiul mi-l fac singur. Încerc s-o fac pe avarul. Nemții și tot publicul de aici sunt nesuferiți. De fapt, figurile aici se schimbă mereu. Săptămâna asta a venit multă

lume nouă, sunt și mulți ruși. Pe unii dintre ei doar îi salut, cu alții stau de vorbă. – Ți-aș scrie și mai amănunțit, dar e păcat să umplu scrisoarea cu fleacuri.

Sărută-l pe Fedicika, băiatul care n-a găsit nimic să-i transmită tăticului său. Băiețel scump și drag. Este, pesemne, și foarte sensibil! Amândoi sunt sensibili, dar nu expansivi, ci interiorizați (ceea ce e și bine, și rău) și, probabil, poeți amândoi. Asta e foarte bine, numai dacă nu se vor apuca de scris. Să ai grijă de Lilea și de sufletul ei. – Lui Poleakov n-am să-i scriu. Scrie-i tu că sunt de acord cu toate. Mai mult sau mai puțin, dar ăștia sunt cu toții niște canalii. Gubin a s t r i c a t totul[329]. – Foarte interesante sunt noutățile privitoare la Ivan Grigorievici: și cumpărarea moșiei, și traiul lui de la Petersburg. Aici e influența e i [330].

Vă sărut pe toți și vă îmbrățișez. Plecăciuni tuturor: lui Aleksandr Karlovici, sorei lui, dădacei, părintelui Ioann al nostru. Mă gândesc cât de greu le va veni copilașilor să se mute la Petersburg.

Te îmbrățișez separat de ceilalți și te sărut toată. Te iubesc la nesfârșit.

Al tău, F. Dostoievski.

Ești singura mea bucurie și singura speranță s t a t o r n i c ă. Mă încântă toate detaliile privitoare la tine, despre care îmi scrii, – mai ales unele dintre ele.

Cred că voi rămâne la Ems până la ziua de naștere a lui Fedea, inclusiv[331].

72. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

<Ems>

<Destinația: Staraia Russa> ***Luni, 8/20 iulie <18>74***

Scumpa mea Ania, prietenă dragă, astăzi ți-am primit scrisoarea[332] și, în pofida faptului că nu voi izbuti să-ți expe-

diez tot astăzi răspunsul, îl încep chiar acum. Îți mulțumesc, în primul rând, că-mi scrii mai des. E minunat. Căci tare chinuitor era să tot aștept vești de la tine. Expediindu-ți ultima mea scrisoare (miercuri, cred eu), am rămas foarte necăjit, gândind la starea sănătății tale, dar m-a și bucurat faptul că Schenk ți-a recomandat să încetezi o vreme a mai bea apa aceea minerală. Are dreptate: dacă Schwalbach acționează asupra ta într-un mod atât de agresiv, este cazul să renunți. Schenk însă, așa cum îmi scrii, ți-a spus să n-o faci decât un anumit timp, după care să reîncepi: oare el nu-și dă seama în ce fel acționează apa asta? Poate că și starea ta proastă, irascibilitatea, nu-i și ea decât un rezultat al acestei acțiuni? Asupra mea, apa de aici, Krenchen, acționează la fel, dar, cu toate că mai sunt încă prost dispus și plictisit, de parcă m-aș afla la ocnă, totuși nu mai sunt la fel de irascibil cum am fost până nu de mult. Iar dacă ți-aș vorbi și despre celelalte acțiuni ale ei asupra organismului meu!... Cât despre febră, aceasta mi-a trecut chiar de-a două zi după ce ți-am expediat precedenta mea scrisoare, așa încât nu mai nădușesc, deși afară este o arșiță cumplită. Iar dacă aș porni de la faptul că starea febrilă mi-a trecut fără să iau vreun medicament, ar trebui să conchid că, într-adevăr, febra nu s-a datorat răcelii, ci doar tratamentului. Îmi scrii, de asemenea, Ania dragă, soțioara mea, despre un alt soi de crize ale tale. Mi se întâmplă și mie așa ceva: mai întâi m-au încercat niște dorințe cumplite, pe urmă, brusc, a încetat totul și m-am transformat într-o mumie; apoi totul a reînceput, dar foarte slab, totuși cu urmări nocturne, ceea ce este foarte rău, întrucât are efect și asupra pieptului. În ceea ce privește tratamentul propriu-zis, mi-e teamă să nu-l deochi, deoarece am impresia că mă simt mai bine: respir mai ușor, hârâielile și sufocările sunt foarte rare, ba chiar, iată, de trei zile, când mă trezesc dimineața, constat că tusea s-a diminuat și ea foarte mult. Rău este însă că, uneori, mai răcesc: e de ajuns să adie un pic de vânt peste pieptul meu nădușit, că am și răcit, tușind până seara târziu ori câte o zi întreagă (rar mă ține mai mult: îmi trece repede). Mi-au mai rămas acum (după ultima decizie a doctorului) doar vreo 9 sau

10 zile de tratament. Oare cum va fi după aceea? Oare mă voi vindeca, într-adevăr? Și totuși, chiar dacă voi mai rămâne aici până la 1 august (după stilul nou) va însemna că n-am băut apa Krenchen decât timp de 4 săptămâni (cea de-a 5-a, când am băut Kesselbrunnen, cred că nu poate intra la socoteală). Pe când Koșlakov mi-a vorbit clar de șase săptămâni! Toată problema se reduce deci la doi factori: pe de o parte, să-mi duc tratamentul la capăt, iar pe de alta, să nu mă doftoricesc mai mult decât trebuie.

În afară de asta, m-am plictisit aici în așa hal, încât mă gândesc uneori să nici nu-mi duc tratamentul la capăt. Doar și unii pacienți spun că de prima dată nu te poți vindeca radical, chiar dacă apele au efect asupra ta, cea mai importantă fiind etapa a 2-a, adică e necesar să vii aici și în vara următoare: atunci, zic ei, te vindeci definitiv. Dar asta e mai ușor de spus! Așa, poți să născocești orice; mie nici să mă gândesc nu-mi vine la încă o asemenea tortură. Ah, Ania, cât mi-e de nesuferit aici totul. Cât de ticăloși sunt nemții, iar rușii poate că sunt și mai răi. În majoritatea cazurilor, Ems, la fiecare două săptămâni își primește vizitatorii: din cei vechi nu rămân mai mult de $^{1}/_{3}$, ceilalți plecând acasă, așa încât, la un moment dat, începi să vezi împrejur cu totul alte fizionomii. Dacă ai ști, Ania, ce fizionomii scârboase sunt pe aici: înainte mai întâlneai pe câte cineva din cei ce s-au aflat în preajma împăraților[333], pe când acum e Dumnezeu știe ce. Încerc mereu să nu leg cunoștințe cu nimeni (din rândul rușilor, spre exemplu). În afară de asta, la Ems totul e îngrozitor de scump. Plătesc pretutindeni foarte mult, și dacă ai ști cum te consideră fiecare dintre nemții de aici drept un obiect ce-i poate aduce venituri, cum îți adaugă, fără nici o rușine, la socoteală, ceea ce nici n-ai avut de gând să cumperi, și asta, în speranța că n-ai să stai să verifici! Dar despre toate aceste mărunțișuri am să-ți vorbesc mai târziu, dacă va mai merita, desigur, să-mi aduc aminte de asemenea mârșăvii.

Marți, 21 iulie

Istorisirile tale amuzante cu privire la copii, scumpa mea Anka, m-au înviorat, ca și când eu însumi m-aș fi aflat în

mijlocul vostru. „Oamenii buni" ai Lilei m-au înveselit teribil: scrisoarea[334] am citit-o în parc, îndată după ce am găsit-o la poștă și-am dat apoi de-o bancă mai retrasă, ca s-o pot parcurge în liniște; am izbucnit acolo în hohote de râs, reacție la care nici nu m-am așteptat. Știi, în educația copiilor noștri există un mare neajuns: ei nu au p r o p r i i l e lor cunoștințe, adică, prieteni și prietene, adică, niște copilași de vârsta lor. Și totuși, deși îmi scrii despre amândoi, eu rămân grozav de neliniștit în ceea ce îi privește. – De ce temperatura ridicată a lui Fedea nu i-a plăcut lui Schenk? Găsește el cumva că la mijloc ar fi ceva periculos? Oricum, în curând vă voi revedea pe toți. De acum încolo n-ar fi rău să ne scriem mai des, măcar pentru a ști când să ne încheiem corespondența. Sper să pot pleca de aici în jurul datei de 1 august, însă Dumnezeu știe: poate că Orth îmi va recomanda să mai rămân până la 7 august. Ameliorarea stării mele de sănătate, deși vizibilă, avansează, totuși, destul de încet. E adevărat, până la 1 august mai sunt 9 zile, chiar 10, dar nu prea îmi vine să cred că într-un timp atât de scurt se va ajunge la o ameliorare constantă, și asta, pentru că, de ex‹emplu›, chiar astăzi de ex‹emplu›, tușesc de dimineață mai tare ca până acum, întrucât aerul este din nou încărcat de umiditate, iar barometrul a coborât, deși încă nu plouă. Nu-mi pot imagina deci că toate astea îmi vor trece, uite-așa, deodată, deși firește, o ameliorare a avut loc. – Mă întreb de asemenea dacă, în general, organismul omului rezistă la un tratament mai îndelungat. Mi s-a povestit aici, de curând, despre un bolnav care a făcut vreo 20 de băi (eu băi nu fac) și a simțit o certă ameliorare; doctorul lui însă, bucuros, i-a mai prescris 10 băi, dar în felul acesta a făcut ca bolnavului să-i slăbească în așa hal puterile, încât tot tratamentul de până atunci a fost redus la zero, iar omul a plecat de aici mai bolnav decât sosise. Orth m-a întrebat de fiecare dată, cu insistență (și mă întreabă în continuare), dacă nu cumva încep să mă simt slăbit, sleit de puteri. I-am răspuns și ultima dată că nu încerc așa ceva, însă nu știu dacă i-am spus adevărul. Căci de fapt simt mai de mult un soi de permanentă oboseală, deși beau, mănânc, dorm și umblu ca și mai înainte. Se zice că apele de aici au un efect foarte puternic, și-mi dau seama că

Orth se teme să nu-mi dau și eu organismul peste cap și, astfel, să nu beneficiez nici eu de rezultatul tratamentului.

Recent, l-am întâlnit aici pe Stakenschneider[335] – cel care e procuror la judecătoria de ocol din Harkov. De curând, în luna mai, s-a căsătorit acolo și a plecat, împreună cu soția, pentru vreo două luni, în străinătate (exact așa cum, dacă îți amintești, am procedat și noi, dar nu doar pentru două luni). Este un tânăr foarte deschis, sincer și destul de inteligent; trecând pe la mine, mi-a povestit că a fost cu soția și la Paris, dar acolo s-au cam scuturat de bani, ba chiar în asemenea măsură, încât acum trebuie să fie foarte atenți, pentru a izbuti să ajungă cu bine în Rusia. În urmă cu 5 zile, când se mai aflau în Elveția, un medic din Zürich, căruia Stakenschneider i-a cerut să-l consulte, pentru niște dureri în piept, s-a cam speriat și i-a recomandat să nu piardă nici un moment și, profitând de faptul că se află în străinătate, să facă, măcar timp de două săptămâni, un tratament cu apa Krenchen. (Aici mulți bolnavi sunt trimiși numai pentru 2 săptămâni sau chiar pentru 10 zile.) Cei doi locuiesc într-un apartament mititel, deși iau parte la un *table d'hôte* din cele mai bune. Ea are vreo 18 ani și nu-i deloc urâtă (*hautes couleurs**), are un adevărat suflet de rusoaică, și amândoi îi ocărăsc îngrozitor pe nemți. Încă n-am fost pe la dânșii, ba chiar încerc să-mi potrivesc vizita în așa fel, ca să nu-i găsesc acasă. Fapt e că toate astea mă plictisesc: fiecare nouă cunoștință, fiecare persoană pe care o cunosc mă plictisește. Să știi, Ania, porumbelule, că socotesc pe deplin întemeiată ideea de a mă considera superior mediului în care mă aflu, zău așa. Și asta, nu datorită unor calități morale pe care le-aș avea (despre așa ceva numai Dumnezeu poate să hotărască), ci calităților mele de ordin spiritual; căci ceea ce pe cei din jur îi încântă pe mine mă plictisește, conversația și ideile lor mi se par meschine și fade, nivelul lor e scăzut, cultura absolut insignifiantă, invidualitatea egală cu zero; manifestă, în schimb, multă aroganță și mitocănie. Nu am în vedere familia Stakenschneider, ci toate lepădăturile de aici, fie ei ruși, fie nemți. Uneori mă enervez atât de tare, încât, deși îmi dau mie

* (Despre oameni.) Cu față rumenă, îmbujorată (fr.) (*n. red. ruse*).

însumi cuvântul că voi tăcea din gură, totuși nu pot să mă abțin. Să-ți dau un exemplu. În jurul izvorului Krenchen, unde apa se distribuie în pahare (îți întinzi paharul gol peste o balustradă, și el îți este restituit plin cu apă), e o înghesuială îngrozitoare. Cel mai rău se comportă și se înghesuie femeile și – cine ar fi crezut! – nemții ajunși la vârsta bătrâneții. Își întind paharele, se împing, caută să ajungă în față, întind iar mâna, tremură de încordare. Ei bine,aproape în fiecare zi, neizbutind să mă abțin, îi fac câte unui neamț dintr-ăștia morală: *Mein Herr, man muss ruhig sein. Sie werden kriegen. Man wird nicht verzeihen**. Ceea ce face să fiu socotit aici (am auzit-o chiar eu) de către unii [drept un om] nemți care vin să bea apă minerală, drept un r u s   v e n i n o s, și asta – poți să-ți închipui! – mai ales datorită faptului că nu-i las să mă stropească cu apă (așa cum s-a întâmplat o dată) și nici să-și pună, din spate, mâna cu paharul pe umărul meu. Nemții sunt atât de prost educați (toți), încât, atunci când unul dintre ei stă la rând, cu paharul în mână, în spatele oricui s-ar întâmpla să fie acolo, și, de nerăbdare, își tot ridică acel pahar spre a arăta că așteaptă de mult, la un moment dat, spre a nu-și ține brațul încordat, și-l lasă, cu pahar cu tot, pe umărul persoanei din față, fie ea și o femeie. Într-o zi m-am împotrivit unui asemenea obicei și i-am spus neamțului respectiv că-i prost educat. Neamțul s-a aprins la obraz și mi-a replicat, zicând că acolo unde ne aflăm nu-i un loc potrivit pentru politețuri de salon. I-am răspuns, la rândul meu că, pentru a fi politicos, un om delicat găsește orice loc potrivit. Aici controversa noastră s-a încheiat. Crede-mă, Ania, că, totuși, atunci când, ostenit peste măsură de plimbarea ce durează 1 oră și ½ (în timp ce îți bei apa minerală), revii acasă pentru a bea pe la ora 9, de astă dată, o ceașcă de cafea, ce-i drept, îngrozitoare, dar pe care o sorbi cu o poftă grozavă, și când îți amintești în acele clipe de câte o întâlnire matinală precum cea descrisă mai sus, nu poți să nu izbucnești în râs. Alteori însă asemenea întâmplări te necăjesc de-a binelea; nu se poate da vina, așadar.

---

* Domnule, trebuie să fiți calm. Veți primi (și dumneavoastră). Așa ceva nu se iartă (germ.) (*n. red. ruse*).

numai pe efectul apei minerale – există lucruri supărătoare prin ele însele, independent de acțiunea apei.

Tot recent, într-o altă zi, la *table d'hôte*, mi-am dat seamă că o numeroasă familie de ruși manifestă dorința de a mă cunoaște. Mă rog, mi-am spus, n-au decât. Dar n-am schimbat încă nici o vorbă cu ei, când m-am pomenit că încep să mă salute cu toții. Tatăl familiei (un ins îngrozitor de neastâmpărat) a intrat iar în vorbă cu mine, iscând o discuție despre literatură. N-am mai avut încotro, a treia zi, m-am așezat, pentru a lua masa de prânz, la celălalt capăt al sălii, fapt de bună seamă demonstrativ, întrucât locul anterior era socotit de multă vreme ca fiindu-mi destinat în exclusivitate. Ei bine, ce crezi, insul în cauză a venit să stea de vorbă cu mine și acolo unde mă mutasem. – Există, desigur, și ruși cumsecade.

Văd însă că-ți scriu tot felul de nimicuri. Mă plictisesc îngrozitor – asta-i problema principală. Îți jur că până acum n-am știut ce înseamnă să te plictisești. Acum însă, când voi pleca din Ems, îmi voi face semnul crucii. Dar aici intervine o altă întrebare: unde am să mă duc plecând din Ems? Medicii de aici au o regulă: după terminarea curei să-i trimită pe bolnavi, măcar pentru o săptămână, la aer, în Tirolul bavarez, de pildă, sau chiar spre lacul Como. Cred însă că până atunci îmi voi subția finanțele, așa încât, deși pentru călătoria directă spre casă ele îmi vor ajunge, în schimb, să mai poposesc pe undeva nu-mi va fi cu putință. Nu mi-o va îngădui buzunarul.

Anka, draga mea, bucuria mea, la care visez mereu, te îmbrățișez tare-tare. Fii mai voinică, mai veselă (de ce nu joci fie și preferans, așa cum făceai anul trecut?) și ai grijă de copii. Pe amândoi copilașii îi binecuvântez și îi sărut. Amintește-le mereu de mine. Spune-le că doar la ei mă gândesc. Și-acum, rămâi cu bine. Afară a început să plouă (la plus 25 de gr‹ade›) și, cu toate că poșta e aproape, nu știu cum voi ajunge acolo. Încă o dată te îmbrățișez și te sărut toată, așa cum tu nici nu-ți poți imagina.

Dădacei și tuturor celorlalți – plecăciuni.

Al tău întru totul, F. Dostoievski.

Am slăbit aici foarte mult: este efectul apei.

73. A.G. DOSTOIEVSKAIA către F.M. DOSTOIEVSKI

‹Staraia Russa›

‹Destinația: Ems› ***Miercuri, 10 iulie 1874***

N-ai să mă crezi, dragul și scumpul meu Fedicika, ce tare m-ai bucurat, povestindu-mi despre ceea ce ți-a recomandat doctorul. Sunt tare fericită că pieptul ți se vindecă și, cu ajutorul lui Dumnezeu, ți se va vindeca definitiv. Abia aștept să-mi vii acasă sănătos și puternic. Noi, mulțumind lui Dumnezeu, suntem sănătoși, și totul la noi este în ordine. Facem băi ca și până acum, iar eu îmi beau nesuferita asta de apă minerală. Nu prea mai am poftă de mâncare. După ce isprăvim cu baia respectivă, copiii se reped la leagăne (cele de lângă teatru, îți amintești?). Liuba se leagănă, iar Fedea se cațără pe tot felul de scărițe instalate acolo pentru gimnastică și e foarte mulțumit să ajungă până sus de tot. Eu, bineînțeles, îl susțin și, dacă ar cădea, mi-ar cădea drept în brațe. Copiilor a început să le placă foarte mult să se plimbe cu birja, de aceea, când ieșim din clădirea băilor, tocmesc deseori câte una; copiii sunt încântați să treacă astfel prin dreptul caselor unde locuiesc preotul, bunica și alte cunoștințe de pe strada noastră. Le plac, de asemenea, foarte mult, poamele: cu astea îi răsfață Aleksandr Karlovici. În general, copiilor nu li se refuză nimic. De curând, venind la Anna Gavrilovna, Fedea îi spune: da' eu știu ce scoți tu din dulapul ăsta (și îi arată dulapul din care dânsa scoate, de obicei, pentru el, diferite dulciuri). Ea s-a ridicat îndată și i-a oferit o bomboană. O aluzie transparentă! I-am povestit asta Liubei și am întrebat-o: oare de ce o fi spus el așa ceva? Liuba mi-a răspuns: păi asta înseamnă că el voia să primească niște bunătăți. Zilele trecute, Liuba își tot făcea semnul crucii și zicea: „Slavă Domnului, slavă Domnului". Am întrebat-o pentru ce se roagă. Ea îmi zice: „Slavă Domnului că ziua lui Fedea nu mai e departe, căci atunci ai să-mi cumperi și mie o păpușă cu rochiță roz". Astăzi, primind scrisoarea ta, i-am vorbit despre tine dădacei. Fedea ne-a ascultat, ne-a tot ascultat, apoi ne întreabă:

„Vorbiți despre domnul?". Imitând-o pe dădacă, îți zice și el „domnul". Cam asta mi-am amintit în legătură cu copiii. Ei nu te-au uitat și te iubesc mult. Întrebându-l pe Fedea cam cum arăți tu, el mi-a răspuns că ești mare, cu păr și barbă, și ai dinți „de fier". Cum, adică, de fier? Păi așa cum îi are bunica de la Petersburg. N-a uitat nici acest amănunt*.

Dragă Fedea, ținând seama că vei ajunge la Petersb‹urg› pe la începutul lui august, te rog să treci neapărat pe la Panteleev[336].

74. A.G. DOSTOIEVSKAIA către F.M. DOSTOIEVSKI

‹Staraia Russa›
‹Destinația: Ems› ***13 iulie, ora 6 seara, 1874***
Sâmbătă

Îți scriu, dragul și scumpul meu Fedicika, așa cum ți-am promis, pe data de 14 (adică, scrisoarea are să plece mâine, 14 iulie). Consider că ea te va mai găsi la Ems, dar, pentru orice eventualitate, voi trimite tot astăzi o altă scrisoare la Paris[337], pentru ca scumpul meu soț să poată afla câte ceva despre noi. Slavă Domnului, suntem cu toții sănătoși și totul la noi este în ordine. Facem băi cu multă regularitate; vremea aici e frumoasă. Copilașii au început să te aștepte cu nerăbdare și vorbesc necontenit despre sosirea ta. Într-una din zile, dimineața, Liuba îmi spune: „Mamă, am visat un vis *fiolos* (fioros): se făcea că a venit tata, dar nu era nimeni acasă, numai eu stăteam să păzesc casa și numai eu l-am întâmpinat pe tata". Păi, zic eu, ăsta e un vis fioros? – „Ba eu, mamă, am spus *frumos*, nu fioros".

Apoi, cu un alt prilej, îmi spune că noi amândouă ne vom

---

* Mai departe, fila este tăiată până la rândurile ce urmează (*n. red. ruse*).

serba onomastica în aceeași zi. Cum, adică? o întreb eu. Păi o să fie ziua sfintelor Vera, Nadejda, Liubov* și a mamei lor, Sofia, iar dacă tu ești mama mea, înseamnă că o să fie și onomastica ta. Liubei îi place să meargă la vecernie, și acum se află la biserică, în timp ce Fedea al nostru e pe drept cuvânt nihilist; zice: nu vreau să merg la biserică, și nu asistă decât la liturghia de dimineață, când părintele îi dă prescură.

Fedea mă uimește: nici nu iese bine din casă, că și începe să alerge și aleargă așa aproape toată ziua; de asemenea, nu se teme de nimic: calul, vaca, gâștele nu-l sperie câtuși de puțin. Fiecare mujic care ne aduce în curte legume, paie sau nisip, caută neapărat să-l plimbe cu căruța, și el o face fără să se teamă de străinul respectiv. Nu se teme nici de furtuni cu trăsnete și tunete. Dacă e așa la 3 ani, cum o să fie mai târziu? Casa preotului nu-i place, nu se duce acolo deloc, în schimb și-a găsit o fetiță, de 2 ani, pe nume Mașenka, cu care se dă în leagăn; ține foarte mult la această fetiță și zice că este logodnicul ei. Într-o zi îi spun: „Fedea, vrei s-o luăm la noi pe Mașenka?" – „Vreau, vreau. Da' Lilea unde are să se ducă?" – „Pe Lilea am s-o dau tatălui ei". – „Atunci n-am nevoie de Mașenka". – Ceea ce înseamnă că Lilea îi este mai aproape de inimă.

Dragă Fedea, peste 4 zile, adică, pe 18 iulie, îți voi scrie din nou, la Ems și la Paris, iar până atunci îți zic la revedere, te sărut și te îmbrățișez de milioane de ori și te iubesc la nesfârșit. Mă gândesc să duc scrisoarea la poștă, ca să plece chiar astăzi. Te sărut încă o dată.

Anka ta, care te iubește cu tandrețe și patimă

Noutăți nu sunt de nici un fel. Mama încă n-a sosit. Toată lumea îți transmite multe plecăciuni.

Ziua de 16 iulie o vom sărbători cum se cuvine: pe Fedea îl voi împărtăși, îi voi dărui un cal, Liubei – o păpușă, iar dădacei – o rochie. Să-ți amintești și tu de noi, în ziua aceea.

---

* Credința, Speranța, Dragostea (rus.) (*n. tr.*).

75. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Ems

‹Destinația: Staraia Russa› ***14/26 iulie ‹1874›, duminică***

Ania, prietenă neprețuită, în precedenta scrisoare primită de la tine îmi promiteai că-mi vei scrie marți, și, întrucât în acest caz scrisoarea ta ar fi trebuit să-mi sosească ieri, sâmbătă, am fost uimit peste măsură că ea nu mi-a sosit. Mai mult decât atât, astăzi, duminică, am trecut, la ora 8 dimineața, pe la poștă (corespondența din Berlin sosește [uneori] și la ora 10 seara), gândind că scrisoarea ta ar fi putut să sosească aseară, dar am auzit din nou: *„Nichts da"**. Îți mărturisesc că sunt foarte îngrijorat; să dea Dumnezeu să nu vi se fi întâmplat nimic rău[338]. Azi-noapte chiar am dormit prost gândind că poate te-ai îmbolnăvit și de aceea n-ai putut să-mi scrii. Mă gândesc, de asemenea, să nu li se fi întâmplat ceva rău copiilor, iar tu pregeți să-mi scrii, ca să nu mă sperii. Ah, Ania, dacă nu vi s-a întâmplat nimic, rău faci, porumbelul meu, promițându-mi să-mi scrii la date precise, și nețინându-te de cuvânt. Dacă ai ști ce dureros acționează asta asupra mea! Uite, îți scriu, și în minte mi se ivește gândul: „Dar dacă ea zace acum, bolnavă?". – Aici, la Ems, există o blestemată de regulă, potrivit căreia, duminica, poșta se închide la ora 9 și nu se mai deschide decât seara, dar și atunci, ca să zic așa, pentru o singură clipă. Mă aflu aici, iată, de 5 duminici, dar n-am izbutit niciodată să prind această clipă, întrucât ora precisă nu este indicată: vii seara și ți se spune: „Adineaori a fost deschis, acum însă e închis până mâine". Asta le e rânduiala, deși se află aici un număr uriaș de vizitatori! – Așa încât necazul meu e dublu. S-ar putea să nu-ți primesc scrisoarea nici astăzi, chiar dacă ea va sosi la Ems. Dar dacă n-o voi primi nici mâine, nici poimâine? Să știi că în acest caz îți voi telegrafia. De altfel, mă voi duce și astăzi la stația de

---

* Nu este nimic (germ.) (*n. red. ruse*).

telegraf, ca să aflu dacă nu cumva mi-a sosit vreo telegramă. În general, toată ziua de astăzi va fi pentru mine un calvar, până când nu voi primi vești de la tine.

Dacă le-aș fi primit ieri, ți-aș fi expediat răspunsul tot ieri. Astăzi însă, poșta fiind închisă, nu știu dacă voi izbuti să-ți trimit ceva. În afară de asta, înainte de a-ți expedia scrisoarea de față, aș dori s-o primesc pe a ta, gândind că, poate, ea conține ceva care necesită un răspuns imediat. – Despre mine îți voi spune că tratamentul merge târâș-grăpiș. Iată că au trecut 10 zile de când Orth mi-a prescris un tratament mai intensiv cu apa de aici, asigurându-mă de succes. Drept rezultat însă, deși constat că există într-adevăr o anume ameliorare, cu alte cuv‹inte› expectorez mai puțin respir mai ușor etc., totuși hârâiala în locul respectiv (cel suferind) din piept persistă, și locul acela nu vrea deloc să se vindece. Pe lângă asta, în ultimele 4 zile aici plouă, iar dimineața e frig și ceață. Accentuarea hârâielii o explic, desigur, prin existența acestei umidități (astăzi, spre exemplu, e zi frumoasă, deși dimineața a fost o ceață îngrozitoare, și mă simt mult mai ușurat), totuși, numai faptul că umiditatea are, ca și până acum, o influență nefastă asupra pieptului meu demonstrează că boala nu mi-a trecut și că ar fi de ajuns să încetez de a mai bea apa Krenchen pentru ca totul să revină. În concluzie, gândesc așa: de pe urma tratamentului de aici nu se poate să nu mă aleg cu un anumit folos (poate chiar unul important), însă această ameliorare va semăna foarte-foarte mult cu cea pe care am constatat-o astăiarnă, după tratamentul cu aer comprimat, când m-am simțit mult mai bine; fără efectuarea lui aș fi continuat, probabil, să zac sleit de febră și dizenterie, dar el nu mi-a adus totuși o vindecare deplină. Probabil că tot așa se va îmtâmpla și acum. – Ieri am fost din nou la Orth, i-am amintit că termenul pe care mi l-a fixat tot el (în urmă cu 9 zile) pentru tratamentul și vindecarea mea deplină, inclusiv săptămâna suplimentară etc. (lucruri despre care ți-am mai scris) expiră peste 3 zile (adică, marți) și l-am rugat să mă examineze din nou. M-a examinat, m-a ascultat, dar, după expresia feței lui,

cred că n-a rămas prea încântat de rezultatul investigației. Mi-a spus să mai rămân aici o săptămână, așa încât sejurul meu la Ems să cuprindă 6 săptămâni pline, iar în încheiere m-a asigurat din nou, cu destulă convingere, că rezultatul îmi va fi favorabil. Prin urmare, voi mai rămâne la Ems cam până la 3 sau 4 august, după care nu știu dacă mă voi mai opri aici pentru încă o săptămână. Cred că nu. – De Orth acesta nu am fost și nici nu sunt prea mulțumit: are un comportament cam ușuratic și pare să prescrie tratamente la nimereală. – Stakenschneider este, cred eu, mai bolnav decât mine, a venit aici numai pentru 3 săptămâni, întrucât literalmente nu poate să rămână mai mult, iar medicul său, doctorul Grossman, pe care mulți bolnavi de aici mi l-au lăudat pentru sârguința lui și pentru deosebita atenție acordată bolnavilor, acest Grossman deci i-a prescris de la bun început și apa Krenchen, și tratamentul prin pulverizare a gâtului* (aici tuturor li se prescrie acest tratament) și băi cu apă minerală. Eu însă până și ieri am insistat pe lângă Orth să-mi mai adauge ceva la tratamentul inițial, dar el mi-a spus că nu mai am nevoie de nimic. Stakenschneider a rămas mirat să afle de la mine că Orth nici nu mi s-a uitat vreodată în gât. De altfel, mai de mult, mi-au sugerat și alți bolnavi să-l vizitez pe Grossman. Și iată că ieri-dimineață, înainte de a ajunge la Orth, m-am dus la Grossman. Acesta însă, aflând că de peste 4 săptămâni mă tratez la Orth, a refuzat categoric să-mi acorde consultația cerută: „Dumneata, zice, ai doctor la dispoziție, de ce ai venit la mine?“ Cam astea sunt moravurile dumnealor. Unul ca ăsta îl refuză pe bolnav dintr-o anume camaraderie**, din solidaritate de breaslă, deși bolnavul respectiv are tot dreptul să nu mai aibă încredere în doctorul său și să considere că un altul are datoria să acorde ajutor oricărui solicitant. Așa cum stau lucrurile însă, bolnavul nici nu poate îndrăzni să-și schimbe medicul.

Așadar, voi rămâne aici, începând de astăzi, încă o săp-

* Terapie cu aerosoli (*n. tr.*).

** În original este folosit – și transcris cu caractere latine – cuvântul franțuzesc *camaraderie* (*n. tr.*).

tămână, ba poate chiar și ½ din săptămâna viitoare, apoi, desigur, voi părăsi stațiunea, ținând seama și de faptul că nimeni și niciodată n-a urmat aici un tratament mai mult de 6 săptămâni. Și-apoi, dacă nu m-am făcut bine în 5 săptămâni, n-are nici un rost să mai rămân aici în continuare. Așa fiind, Ania, porumbelul meu, cred că după ce vei primi *această* scrisoare și în cazul când vei dori să-mi răspunzi la ea, o *mai poți* face (ba chiar te rog insistent s-o faci), întrucât este foarte posibil ca scrisoarea ta să ajungă aici la timp. Pentru orice eventualitate, ea poate să fie și mai scurtă. În afară de asta, voi dispune la plecare ca toate scrisorile sosite în continuare pe numele meu să-mi fie expediate la Petersburg, *poste restante,* ceea ce înseamnă că scrisoarea ta ne va fi și ea restituită; cât despre rugămintea mea ca tu să-mi scrii *neapărat*, ea se datorează presupunerii că voi mai rămâne aici în funcție de ceea ce îmi va recomanda Orth; de vizitat însă nu-l voi mai vizita decât în zilele de luni sau marți ce vor urma săptămânii *viitoare*, cu alte cuv‹inte›, după vreo 9 zile de la cea de azi, și asta, pentru a obține un rezultat mai consistent după expirarea *întregului* termen pe care mi l-a fixat.

Ca să închei cu problemele mele, îți voi mai spune că, în general, mi-am întărit aici foarte mult sănătatea, deși nu m-am îngrășat deloc. Toate funcțiile mele organice (somn, poftă de mâncare etc.) sunt excelente, așa cum n-au mai fost de *mulți ani* încoace, ba chiar și puterile mi-au sporit față de cum erau în trecut: sunt mai vioi și obosesc mai puțin. Stakenschneider consideră că și la față arăt incomparabil mai bine față de felul cum arătam la Petersburg. Toate acestea gândesc că se datorează nu climei de la Ems, care e îngrozitoare, ci acțiunii apei minerale Krenchen (iată de ce încă mai sper că ea îmi va fi de folos și în ceea ce privește pieptul, întrucât aici se consideră că cel mai evident rezultat pozitiv al tratamentului prescris îl reprezintă refacerea în paralel a întregului organism). În ceea ce privește plictiseala de care sufăr, ea este incomensurabilă. Nu mai știu cum să scap de ea. Consider chiar că e o stare anormală, maladivă. Față de stațiunea Ems nutresc silă, ură, ciudă. Nu mă mai

întâlnesc aici decât cu Stakenschneider, dar și cu el numai în preajma izvorului: bem apă și ne plimbăm pe acolo. Sunt de părere că este un om minunat și foarte sincer. Tânăra lui soțioară șade mai mult acasă, ba chiar e puțin suferindă (are necazuri cu picioarele). M-au tot invitat la ei și o dată i-am vizitat. Fac mari economii, deși au mai primit niște bani. – În ceea ce mă privește, nu mai știu cum să fac economii, pentru că banii se duc foarte repede, deși recurg la ei într-un mod cât se poate de corect și ordonat. Acum, masa de prânz o iau acasă (mi se aduce de la hotel și costă un taler), pentru a nu participa la *table d'hôte*-uri, căci aproape în orice sală e curent. – Acasă, lucrez la planul romanului, fapt despre care nu-ți voi scrie nimic. Dacă planul îmi va izbuti, lucrul la manuscris va merge perfect. Ar fi minunat să-mi izbutească! Dar îmi va izbuti oare? Aș vrea să scriu ceva cu totul ieșit din comun. Numai gândul însă că „Ot‹ecestvennîe› Zapiski“ nu se va decide să-mi publice unele opinii aproape că mă face să-mi piară pofta de a scrie[339]. Dar despre toate astea nu poți discuta pe larg într-o scrisoare. În general, mă gândesc intens la viitor. Mă gândesc și la viitoarele noastre mijloace de trai: e o problemă importantă. Până acum Dumnezeu ne-a scos din impas; oare cum ne va fi mai departe? Pe drept cuvânt nu mă gândesc decât la marea Lui milă.

Porumbel drag, poate că ne vom revedea curând. Cât de mult aștept această clipă! Scrisoarea de față n-o voi expedia imediat, în speranța că astăzi îmi va sosi, totuși, vreo veste de la tine. Ah, de-ar sosi, într-adevăr: tare mă tem că asta nu se va întâmpla. Te îmbrățișez, îi îmbrățișez pe copilași și îi binecuvântez. Am vise urâte: îi visez pe fratele meu și pe tata, ceea ce niciodată nu mi-a prevestit nimic bun[340]. Te sărut la nesfârșit; am început s ă - ț i d u c d o r u l și mai mult ca până acum, ceea ce nu-i deloc ușor. Spune-le copiilor câte ceva din partea mea. Oare sunt bine, sănătoși, îngerașii mei? Plecăciuni tuturor, dădacei în mod special. Al tău cel dintotdeauna și mereu același,

F. Dostoievski.

O r a 5 seara. Adineaori au deschis poșta, dar de la tine – nimic! Dacă ești bolnavă, de ce nu mă poate înștiința Aleksandr

Karlovici[341]: doar și-a dat cuvântul că o va face. Ah, Ania, Ania, de-ai ști cum am să mă chinuiesc! Căci și așa mi-e greață de toate, de-mi vine să-mi pun capăt zilelor! Dar dacă la mijloc e totuși o nenorocire, și nu e neglijență din partea ta! Doamne, de-aș primi o veste, fie chiar neplăcută, numai să nu stau așa, fără să știu nimic.

76. F. M. DOSTOIEVSKI către A. G. DOSTOIEVKAIA

Ems

‹Destinația: Staraia Russa› ***16/28 iulie ‹18›74***

Ania, prietenă dragă, ieri, luni, adică la data de 15/27, ți-am primit scrisoarea din 7 iulie[342], împreună cu banii anexați, ceea ce înseamnă că scrisoarea asta, a ta (din ziua de duminică), a mers 8 zile. Cred că ești de acord și tu că, promițându-mi să-mi scrii marți și scrisoarea urmând deci să-mi sosească sâmbătă, dar eu neprimind-o nici sâmbătă, nici duminică, nici măcar luni dimineață (8 zile), am fost ca nebun, imaginându-mi că ați pățit cine știe ce. În noaptea de duminică spre luni (poate și datorită stării de încordare), m-a încercat o nouă criză, la numai două săptămâni după ultima, drept care îmi este și astăzi capul greu, deși criza, din câte mi-am putut da seamă, n-a fost una dintre cele puternice. – Scrisoarea de față ți-o scriu la repezeală, ca să te înștiințez cât mai repede că ți-am primit misiva și să ajung în timp util la poștă. Să știi că m-ai mirat, Ania, prin expedierea celor 50 r.; doar ți-am mai scris, cred, că nu am bani îndeajuns pentru a mă duce la Paris[343], că am renunțat de mult la această călătorie. – Dacă ar fi fost să ajung la Paris, firește că ți-aș fi cumpărat stofa despre care vorbești, și mi se pare foarte ciudat că încerci să mă convingi că ai avea și tu dreptul la acești bani. Bineînțeles că ai acest drept, nici n-ar trebui să ți-o spun.

În fond, eu sunt acela care te mustru deseori că, având bani, nu-ți cumperi nimic nou (o pălărioară, de ex‹emplu› etc.). Chiar dacă aș trece însă prin Paris [comisionul tău], mi-ar fi tare teamă că n-aș cumpăra ceea ce ți-ar plăcea, întrucât la treburi dintr-astea mă pricep prea puțin. Îmi scrii cam așa: dacă nu găsești faille*, atunci să-mi iei 2 taioare de stofă mai groasă; eu însă habar n-am ce fel de stofă ar trebui să caut. Îmi scrii, de asemenea, crezând că în Franța prețurile sunt mai mici, să nu fac cumpărături în nici unul din orașele germane. Dar iată că familia Stakenschneider, venită recent de la Paris, unde cei doi au și cumpărat câte ceva, mi-a spus că acolo prețurile nu sunt deloc mai mici, ci, dimpotrivă, de când în Franța a scăzut cam peste tot producția, ele chiar au crescut. – Așadar, repet, din lipsă de bani îmi va fi greu să ajung la Paris, de aceea cred că nu mă voi duce acolo. Banii tăi însă voi încerca să nu-i cheltuiesc. Și-apoi la Berlin am impresia că se găsesc de toate, chiar și mărfuri pariziene, și nu știu dacă ele sunt cu mult mai scumpe decât la Paris.

Astăzi e marți 16/28, dar când anume voi pleca de aici – habar n-am. Potrivit indicației lui Orth, voi mai rămâne o săptămână (termenul încheindu-se săptămâna viitoare), iar apoi nutresc speranța că el îmi va permite, în sfârșit, să părăsesc stațiunea. Când mă uit primprejur, observ că din publicul aflat aici când am venit și eu la Ems n-a mai rămas aproape nimeni: și-au isprăvit cu toții tratamentul și au plecat. Numai eu mai plictisesc lumea cu prezența mea. Dacă în 6 săptămâni nu mă fac bine, e prea puțin probabil să aibă vreo importanță aspectul cantitativ. Se mai zice pe aici că apele din Ems nu acționează imediat, rezultatul fiind vizibil abia mai târziu, iarna. Să dea Dumnezeu să fie așa. Cei de aici mi-au mai spus chiar de la început că în cea de-a 3-a săptămână de tratament te simți în general mai bine, iar în cea de-a 4-a începi să te simți mai rău. Exact așa mi s-a întâmplat și mie. După ce am băut Krenchen timp de 3 săptămâni, mi-am dat seama că uneori mă simt ca și

* Tafta (din mătase naturală) (*n. tr.*).

când aș fi perfect sănătos și chiar mi-am închipuit că m-am vindecat cu totul. În cea de-a 4-a săptămână însă, am început să mă simt mai rău. Ce-i drept, tratamentul mi-a fost tulburat și de crizele suferite: ele contractează mușchii pieptului, și ieri, de ex‹emplu›, după ce am ieșit din criză, mi-am dat seama că sunt mult mai răgușit. – Vremea de aici nu ușurează nici ea tratamentul: de 6 zile, de pildă, e o adevărată aiureală – ba soare, ba vânt, ba ploaie (de vreo trei ori pe zi), ba ceață. Iar umiditatea îmi dăunează mult. Dacă lumea ar sta să bea apele de la Ems într-un alt mediu climatic, cred că s-ar vindeca mai repede. În prezent au sosit aici mai ales vilegiaturiști ruși. Stakenschneiderii se plictisesc și ei ca și mine, totuși traiul le e mai vesel: oricum, se află aici amândoi, pe când eu sunt singur cuc. Uneori, în special după-amiază, mă apucă un dor cu care nu se poate asemui nimic altceva, iar către seară – tristețe, plictis și, în plus, vânt și ploaie. În toate aceste șase săptămâni barometrul n-a arătat niciodată vreme frumoasă, așa încât, chiar dacă au mai fost și zile frumoase, a doua zi trebuia neapărat să te aștepți la schimbarea vremii. *M-me* Stakenschneider șade mereu în casă: suferă de picioare – a răcit încă în copilărie și are reumatism; deși nu-i urâtă și am impresia că-i o persoană cumsecade, totuși e un lucru ciudat să te însori cu o femeie bolnavă. – Alte cunoștințe aproape că nu am; pe unii nu fac decât să-i salut. Cât despre nemții de aici, aceștia sunt nesuferiți, insuportabili. Prințesa Șalikova mi-a și scris din Reichenhall. – Alții au plecat care încotro. Ceea ce mă preocupă este întrebarea: mă va lăsa oare doctorul să plec săptămâna viitoare sau nu? Dacă ai ști cât de greu îmi vine să mai stau aici, ai înțelege și de ce mă frământă atâta gândul la plecare.

Scrisoarea ta m-a bucurat mai ales prin vestea că sunteți cu toții bine, sănătoși. Dacă n-aș fi primit plicul aseară, ți-aș fi trimis o telegramă: cu gândul acesta mă și dusesem la poștă. Oricum, îți voi mai trimite de aici o scrisoare (ba, poate, chiar două). Sărută-l și felicită-l din partea mea pe Fedicika: a împlinit trei ani – e ditamai bărbatul! Și când te gândești că l-am văzut când avea trei minute! – Sunt grozav de bucuros că

(așa cum îmi scrii) stai și tu mai bine cu sănătatea, căci sunt aici mereu cu gândul la tine. Grijile însă, Ania, abia urmează. Deocamdată, deși e timpul să mă apuc de scris, încă mai lucrez la alcătuirea planului. În acest sens, am devenit teribil de circumspect. O, de-aș începe cum trebuie romanul! Sper că și epilepsia mă va lăsa în pace măcar în primele luni de lucru. Dar nu cumva am devenit mai slab pentru așa ceva, vreau să spun, mai lipsit de putere din punct de vedere fizic? Cu alte cuv‹inte›, de lucrat, să doresc a lucra, dar să nu mă mai ajute capul? Acum îți spun la revedere, îngerul meu. Te îmbrățișez mult, pe copii îi binecuvântez și îi sărut. Iată că în curând vom pleca din nou la oraș și din nou vor sta copiii în spatele ferestrelor închise. Plecăciuni tuturor: lui Al‹eksandr› K‹arlov›ici, părintelui și dădacei. Poza lui Gambetta[344] aș aduce-o cu mine, dar de unde s-o iau? Încă o dată te îmbrățișez. Iubește-mă și tu pe mine, iubește-mă cu adevărat, vede Dumnezeu cât de mult te iubesc.

Al tău întru totul, F. Dostoievski.

77. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Ems

‹Destinația: Staraia Russa› ***17/29 iulie ‹18›74***

Ania, prietenă neprețuită, mai adaug aici câteva cuvinte la scrisoarea pe care ți-am trimis-o ieri după-masă, pentru a-ți răspunde astfel la scrisoarea ta, primită după ce ți-am expediat-o pe a mea. Cred că nu ți-ai putut imagina că ultimele tale două scrisori îmi vor sosi aproape concomitent. Dar asta e poșta noastră rusească – procedează cum vrea, cum îi tună, și nu se supune nici unei legi. Să reții timp de 4 zile în plus o scrisoare numai pentru că este una de valoare! (Doar nu în Germania a fost reținută!) Îmi scrii că te bucură însănătoșirea mea.

Adevărul e însă că nu m-am vindecat pe deplin; poate doar mă simt ceva mai bine, întrebându-mă, totuși: oare cum va fi la iarnă? Ce-i drept, mai sufăr încă și de pe urma recentei mele crize (cea din urmă cu trei zile). Asemenea crize au o acțiune nefastă asupra plămânilor mei (se contractă ceva acolo), iar pe deasupra, ieri și astăzi, în blestemata asta de stațiune plouă cu găleata. Au mai fost și până acum ploi, ba chiar câte 5 zile în șir, dar ceea ce a fost ieri și azi întrece orice măsură. În plus, fie că este vorba de acțiunea apei Krenchen, fie de cea a climei de aici, toată lumea nădușește întruna. Cum poți să reziști, așadar, plin de nădușeală, umezelii ce te înconjură? Răcești fără să vrei. Îți mulțumesc că nu uiți să-mi scrii despre copilași: numai la ei mă gândesc și îi visez mereu. Te rog însă, Ania, să nu mă mai încarci cu diverse comisioane. Femeile cred îndeobște că dacă ai plecat undeva, ai la dispoziție de zece ori mai mult timp decât alții. Așa, de ex‹emplu›, îmi scrii că, odată sosit la Petersburg, să trec pe la Mih‹ail› Mih‹ailovici›, ca să-l întreb despre cele 400 de ruble prevăzute în polița pe care o deține Golubeva[345]. Dar, prietenă dragă, o atare dispoziție eu o consider cu totul nepotrivită. Căci, în afara faptului că nu mă voi afla la Petersburg decât în trecere, să rămân acolo mai mult nu pot și nici nu vreau – aș putea, pur și simplu, să nu-l găsesc pe Mișa acasă; și-atunci este cazul oare să mai rămân acolo o zi în plus? Pe la Mișa firește că am să trec, dar nu pot să promit că-l voi și a ș t e p t a, dacă va fi plecat de acasă. Mă întreb însă: de ce nu vrei să-i scrii chiar tu? Termenul se încheie la 30 iulie, și chiar dacă nu crezi că vei căpăta un răspuns de la dânsul, totuși este foarte nimerit să-i scrii ca s ă - i a d u c i a m i n t e. Să-i demonstrezi, altfel spus, că noi n - a m u i t a t, iar în afară de asta nici nu este bine să-i lași pe mâini o asemenea sumă. Așa fiind, o a d u c e r e a m i n t e de acest fel poate să acționeze și ca un mijloc de s i g u r a n ț ă. Nu vreau să spun că n-aș avea încredere în el, totuși... Cât despre scrisoarea în sine, poți să nu-i aștemi decât vreo 4 rânduri și atât. Căci eu nici nu știu când anume voi ajunge la Petersburg. Abia săptămâna viitoare mă voi duce la Orth și, așa cum îmi va recomanda el să fac, așa voi face. Dacă

va insista să mai rămân o săptămână, voi mai rămâne. Doar mi-a recomandat Koșlakov să beau apa Krenchen vreme de 6 săptămâni, nu-i așa? Or, eu nu beau apa asta decât de-abia de 5 săptămâni. Nu-mi plac, de asemenea, deciziile pe care le iei chiar și a c u m , privind expedierea unor scrisori de-ale tale la Paris și la Berlin. Căci eu poate că voi mai rămâne aici, iar dacă voi trece în grabă prin Berlin (oare ce am de făcut acolo?), îmi va fi greu să alerg în mod special la *poste restante* pentru a primi scrisoarea în cauză. Cât despre Paris, oricât aș sta să calculez, îmi dau seama că nu voi ajunge acolo: nu voi mai avea bani. Așa încât scrisoarea ta va rămâne la Paris în vecii vecilor. Îmi scrii de asemenea: „Toate astea pentru cazul când vei pleca pe data de 16 iulie", dar dacă ți-am și scris vreodată așa ceva, n-am vorbit ca despre un lucru sigur, ba chiar ți-am și argumentat că totul depinde de doctor. 16 iulie a fost ieri, iar eu nu numai că n-am plecat, dar poate că voi mai rămâne aici vreo 10 zile.

Te rog să nu crezi că prin ceea ce-ți scriu aș bombăni. Vreau doar să-ți atrag atenția că ești prea repezită și nu iei în seamă o serie întreagă de circumstanțe.

De asemenea, să nu consideri acest bilețel drept o scrisoare. Nu fac decât să adaug câteva rânduri la scrisoarea de aseară. Ieri mi-a fost tare, tare urât. Aici vremea trece atât de încet, încât ai zice că totul e lipsit de viață. Am mai structurat câte ceva în cuprinsul p l a n u l u i , dar nici acum nu știu dacă sunt mulțumit sau nu. Tot mă gândesc, Ania, că din toamnă vor începe pentru noi zile plicticoase, ba chiar zile grele. Dar după recenta criză care m-a încercat și când afară plouă, iar eu sunt atât de plictisit, nici nu mă pot aștepta să-mi apară în minte imagini frumoase.

De acum încolo, chiar dacă îmi voi sfârși într-o bună zi tratamentul, cât de mult va mai dura și călătoria spre casă – Doamne, Dumnezeule! Drumul de aici până la Berlin, apoi până la Petersburg și Staraia Russa – voi avea parte de zile și nopți întregi de nesomn! Mai pe scurt – urâtă perioadă.

La revedere, porumbelule, te sărut mult, la fel pe copii.

Toată noaptea am visat-o pe Liubocika. Oare de ce o fi persistând acum în asemenea măsură epilepsia asta? Să fi contribuit la asta clima din Ems? Se prea poate: în ținutul acesta ticălos s-au adunat, pesemne, toate mizeriile. Te îmbrățișez.

Al tău întru totul, F. Dostoievski.

Sărută-i pe copii și vorbește-le despre mine.

78. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Ems

‹Destinația: Staraia Russa› **_20 iulie/1 august ‹18›74_**

Sâmbătă

Ieri, Ania, prietena mea dragă, ți-am primit scrisorica, la care mă grăbesc să răspund, deși nici acum nu am a-ți comunica nimic sigur, întrucât la doctor am să mă duc abia marți. Mă gândesc totuși că s-a r p u t e a de astă dată să mă lase să plec, așa încât miercuri, ba poate chiar marți, cred că am să și pornesc la drum, cel mai probabil spre Petersburg, deși încă nici eu nu știu: poate că am să poposesc undeva mai pe aproape, să mă mai destind nițel, deoarece la Ems m-am plictisit de moarte. Nu este totuși ceva sigur (deși cred că ar fi posibil). Dar poate că doctorul îmi va propune să mai rămân o săptămână, și-atunci, desigur, voi rămâne, mai ales dacă va insista s-o fac. Cât despre Paris, oricum aș sta să socotesc, totul îmi iese atât de la limită, încât cu asemenea finanțe nu cred că ar fi înțelept să risc a pleca într-o atare călătorie. – Dacă voi face un popas la Berlin, mă voi uita după acel f a i l l e al tău (căci să te uiți nu-i păcat). Acolo mărfurile se vând cu etichetă pariziană originală și, așa cum zice lumea, poți să le cumperi cu același preț ca la Paris, pentru că cei de la Paris se pricep foarte bine să-i jefuiască pe turiști și, după cum se mai spune, să-i facă a cumpăra dacă nu cu bani mai mulți, cel puțin o cantitate m a i m a r e decât ar avea ei nevoie; ăsta, se zice, le-ar fi obiceiul. Firește, dacă

materialul va fi prost și scump, n-am să-l iau. Îți scriu toate acestea în sensul că la Berlin sunt mărfuri din belșug. – Cu toate că vei primi și scrisoarea de față și cu toate că e foarte posibil să plec de aici pe la mijlocul săptămânii viitoare, totuși apelez la înțelepciunea ta și te sfătuiesc să nu iei totul *ad litteram*: Orth poate să modifice întreaga situație. Dacă o va face, firește că te voi înștiința. Iar dacă mă va mai opri pentru o săptămână, voi fi nevoit să cheltuiesc tot restul banilor care mi-au mai rămas. Iată că a și trecut aproape întreaga săptămână prescrisă ultima dată de același Orth, dar ce folos? Țiuiturile din piept (datorate fie crizei, fie vremii urâte) nu încetează deloc. Într-un cuvânt, deși tratamentul a adus o anume ameliorare, boala în sine n-a trecut[346]. Toată speranța mi-e în faptul că, așa cum se vorbește aici, rezultatul tratamentului se va vedea mai târziu, la iarnă. Iar după aceea vom mai vedea.

Îți mulțumesc, draga mea, că-mi scrii despre copilași: pe Liubocika parcă o văd în fața mea. Mi-e dor de ei de nu mai pot. Azi-noapte te-am visat din nou și, trezindu-mă, mi-a părut grozav de rău că nu ești lângă mine. Am visat-o și pe Liubocika: se făcea că plânge și-mi tot spune ceva. Sunt tare îngrijorat în ceea ce îi privește pe amândoi: cum trec două-trei zile, cum încep să mă întreb – oare nu vor fi pățit ceva? Astăzi cred că-i prima zi când îmi simt capul cu totul limpede după criza care m-a încercat. Dacă n-ar fi crizele astea, sunt convins că tratamentul mi-ar fi de mai mare folos. Un lucru e sigur: în tot restul mă simt mult mai bine decât până acum: puterile, somnul, pofta de mâncare îmi sunt acum la înălțime. Măcar acest câștig pot să-l atribui apelor de la Ems, dar și faptului că timp de 6 săptămâni m-am sculat zilnic la ora 6. Stakenschneider susține și el că nu m-a văzut niciodată arătând așa de bine ca acum. – Din cauza ploilor și cețurilor de aici multă lume s-a ales cu răceală. Bineînțeles, am răcit și eu. – O oarecare îngrijorare mă încearcă și atunci când mă gândesc la călătoria de înapoiere, în special la cea de la Petersburg la St‹araia› Russa: te pomenești că va trebui să aștept și vaporul, să-mi dea de furcă și traversarea lacului. – Ce mult mă întristează faptul că n-am ce și n-am cu ce să vă iau câte ceva de aici.

– Cred, totuși, că în august, mai bine zis, la începutul lui august după stilul nostru, voi ajunge la Russa, așa cum am și presupus. Mi-e teamă atunci când mă gândesc la ceea ce ne va aștepta la Petersburg, cu alte cuvinte, la viitoarele noastre mijloace de trai; numai la treaba asta mi-e gândul. De asemenea, cum vom izbuti să închiriem un apartament. Iată încă o problemă! – Am pregătit aici 2 planuri ale romanului, și nu știu la care din ele să mă decid. Dacă în august ne vom rezolva toate problemele, spre sfârșitul acestei luni mă voi apuca de scris. Știi însă la ce mă mai gândesc? Mă întreb mereu: voi mai avea oare forța și sănătatea necesare pentru o trudă de ocnaș ca cea de până acum? Și-apoi, cu ce m-am ales: romanele le-am dus la bun sfârșit, dar sănătatea, în totalitatea ei, îmi e zdruncinată. Dacă o voi duce cu sănătatea așa cum am dus-o la începutul iernii trecute, nu va fi foarte bine pentru munca mea viitoare.

Deși stațiunea a început să se cam golească, ruși mai sunt aici cu nemiluita. Și câtă plictiseală: mereu plouă, e ceață, zici că suntem în noiembrie. (Îmi pare rău că nu am ciorapi de lână pentru călătoria de noapte pe calea ferată Novgorod‹skaia› și cu vaporul, în caz de vreme urâtă.) Să dea Dumnezeu să găsesc la Russa vreme frumoasă. Bine ar fi, de asemenea, să nu ajung la Petersburg în ajun de duminică ori sărbătoare, căci vreau să găsesc lumea acasă. Stakenschneiderii pleacă, la rândul lor, săptămâna viitoare, la Gatcino, dar eu voi încerca să nu călătoresc împreună cu ei. Apropo: am aflat că în Franța transportul costă cel mai mult: de la Ems la Paris – 70 de franci, fără bagaj, dar ce e cel mai rău, pe liniile directe trenurile sunt lipsite de clasa a doua. Cel puțin, aici, la gară, se vând, până la Paris, bilete speciale la vagon *mixt*, adică, pe teritoriul Germaniei călătorești cu clasa a 2-a, iar în Franța – cu clasa 1-a. Stakenschneiderii și-au cheltuit banii, și-acum fac niște economii teribile, totuși prin Franța au călătorit cu clasa 1-a, susținând că în trenurile franțuzești această clasă este mai proastă decât clasa a 2-a în cele germane, și aceasta, pentru că oamenii stau înghesuiți precum scrumbiile, iar banchetele sunt foarte prost construite. Acolo se călătorește mult, de aceea antreprenorii întrec măsura. – Tot Stakenschneiderii mi-au spus

că la Paris faille nu mai e la modă, și lumea nu-l mai cumpără zicând că se șifonează și se uzează ușor; din materialele de culoare neagră la modă este acum un alt material numit drap, și lumea se repede să-l cumpere. Ei mi-au și arătat acest drap: el seamănă foarte mult cu faille, dar mai mult cu paudesoie glacé* de mai demult.

Deși ne vom revedea curând, totuși mă gândesc la voi cu aceeași îngrijorare: de nu vi s-ar întâmpla ceva rău. După ce voi reveni acasă, din nou va trebui, Ania, s-o ducem de azi pe mâine sau, mai precis, cum o da Dumnezeu. Și, ceea ce este mai rău – încă mai avem datorii, așa încât nu putem economisi nimic. Măcar trei ani să mai fiu sănătos – poate voi izbuti să ne redresăm. Mai amănunțit însă despre toate acestea vom sta de vorbă, suspinând, când ne vom revedea. Iar în prezent – oare ce-mi va mai spune Orth? La revedere, prietenă neprețuită. Doar tu singură îmi stăpânești sufletul și visul. Sărută-i pe copilași și ai grijă de ei. Sunt întru totul al vostru, pretutindeni și totdeauna. Vă îmbrățișez din tot sufletul.

Al vostru, F. Dostoievski.

Plecăciuni cuvenite tuturor.

P. S. Azi-dimineață strălucea soarele, dar acum – din nou ceață, din nou nemți, din nou bate vântul. E trist aici.

79. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Staraia Russa

‹Destinația: Petersburg› ***17 decembrie ‹18›74***

Dragă Ania, la noi totul este în ordine[347]. Copiii sunt deocamdată foarte cuminți, și-au făcut sălaș în salon, au așezat acolo niște scaune și se joacă. Eu m-am sculat la ora 2 – nu m-a trezit nimeni, pesemne că eram prea ostenit după acel rămas-

---

* De la *Paduc* (oraș italian) și *soie* – mătase (fr.) – țesătură groasă de mătase (*n. red. ruse*).

bun mult prea intens la despărțirea de tine. Copiii au mâncat niște carne de vițel, lapte, pesmet și au fost la plimbare; după aceea au dat zăpada la o parte; toată plimbarea a durat vreo 40 de minute. Am considerat că au voie s-o facă. Oare unde-i fi tu la ora asta, oare ai ajuns la Novgorod? Voi aștepta o telegramă. Cel mai important lucru e să nu faci la Petersburg eforturi prea mari și inutile: ai la dispoziție timp suficient; să nu te gândești decât la problemele cele mai de seamă, adică, la unii dintre creditori (la Vargunin, de exemplu[348]). Să nu ne uiți nici pe noi: totuși avem mare nevoie de bani, iar deocamdată relațiile mele cu Nekrasov nu le pot socoti nici măcar prea sigure[349]. Plicul de față îl voi duce la poștă desfăcut, așa cum zici tu, dar nu cred să existe solicitări deosebite privind *Casa Morților**. Și-apoi, la Petersburg e acum harababură[350], nu le stă mintea la asta. Presimt că vei avea neplăceri cu alde Panteleev[351], iar dacă vei avea de încheiat niște tranzacții cu negustorii, nu cred că vei putea să faci față. La revedere, te îmbrățișez și te sărut mult.

Al tău întru totul, F. Dostoievski

Nu te grăbi fără rost; e mai bine să duci treburile până la capăt, chiar dacă ele te-ar face să mai întârzii acolo.

80. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Staraia Russa

‹Destinația: Petersburg› *18 decembrie ‹18›74*

Draga Ania, azi-dimineață am fost trezit [de dimineață] la ora 9, fiindu-mi adusă telegrama ta, care, desigur, m-a bucurat. Oare ai călătorit bine? La ora asta s-ar putea să te fi întâlnit și cu Ivan Grigorievici, și cu Panteleevii (cu care, firește, te-ai certat). Ania, pentru numele lui Dumnezeu, nu te impacienta, acționează calm, fără să te repezi, fără să fii disperată, și, în primul rând, nu-ți neglija sănătatea, dormi mai mult și fă

* Opera *Amintiri din Casa Morților* de F. M. Dostoievski (*n. tr.*).

neapărat tot ce ți-am recomandat în legătură cu doctorii. La noi totul este în ordine, copilașii sunt sănătoși. Astăzi, vremea e mai frumoasă, și i-am trimis, ce-i drept, abia la ora 2, la părintele, dându-le și bani pentru birjar. Amândoi așteaptă jucării. Aseară l-am întrebat pe Fedea: știi unde e mama? A căzut pe gânduri, apoi, arborând o mină preocupată, mi-a răspuns: „Nu știu". Tot ieri, în timp ce-mi umpleam țigările, cei doi au început să danseze, și Fedea a născocit o nouă figură: Lilea stătea în fața oglinzii, iar el lângă ușă, apoi, păstrând un anumit ritm (Lilea s-a dovedit a fi foarte grațioasă), amândoi porneau unul către altul; întâlnindu-se (fără să piardă ritmul), Fedea o pupa, după care se despărțeau din nou: Fedea pornind de astă dată către oglindă, iar Lilea spre ușă etc. Au repetat figura asta de vreo 10 ori la rând și de fiecare dată, întâlnindu-se, s-au pupat. Câtă grație la amândoi!

Scrisori să știi că n-am primit de la nimeni. Nekrasov cred că a dat materialul meu direct la tipar; nu știu însă dacă îmi va trimite șpalturile[352]. Bine ar fi ca toate problemele noastre să se rezolve cum trebuie. La revedere, Ania. Cred că abia pe 20 s-ar putea să primesc o scrisoare de la tine cu relatarea evenimentelor. Ar fi însă mai bine să-mi povestești totul când ai să revii aici, iar până atunci să nu-mi trimiți decât o simplă enumerare de fapte, insistând poate doar asupra unor întâmplări mai deosebite. La revedere, te îmbrățișez mult.

Al tău, care te iubește din toată inima și căruia îi este dor de tine,

F. Dostoievski.

Copilașii te sărută.

Să nu ne duci grijă; la noi, deocamdată, totul este în ordine.

81. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Staraia Russa

<Destinația: Petersburg> ***19 decembrie <18>74***

Dragă Ania, îți scriu, iată, cea de-a treia scrisoare. Sper să primesc astăzi de la tine măcar câteva rânduri. La noi toată

lumea este bine, sănătoasă. Copilașii se plimbă și se joacă. Astăzi vremea este destul de caldă, însă cam umedă; copiii totuși s-au plimbat mult. Amândoi se comportă admirabil; Fedea face cam multe năzbâtii, dar ele sunt cu totul nevinovate. Lilea e tare drăguță. Cei doi s-au luat la ceartă din cauza unor lopățele: Fedea n-a vrut să-i dea Lilei lopățica lui, să se joace, iar fata a declarat că el „nu-și iubește sora". Fedea însă a strigat imediat: „Ce tot spune! Ba eu o iubesc zi și noapte!" Ceva mai târziu o aud din cabinet pe Lilea plângând în hohote. Intru la ei: hohotind întruna, mi se plânge că Fedea n-a vrut să-i șadă pe genunchi așa cum șade la dădacă. „Dacă te duci numai la ea, atunci ea să-ți fie soră!" I-am împăcat, așezându-i-l pe Fedea în poală, unde a stat câteva minute.

Ieri ți-am trimis scrisoarea lui Cerenin[353]. Cere cam puțin: doar 5 exemplare! Se tem cu toții să-și plătească datoriile, și-apoi cred că n-a vândut numai 6 exemplare din *Demonii*, ci mai multe, așa încât nu mai solicită alte exemplare numai ca să nu ne plătească suma datorată. Asta înseamnă că nu e deloc avantajos să dai cărți în condiții de comision. – Presimt, de altfel, că nici din *Casa Morților* n-o să fie solicitate prea multe exemplare[354].

Acum, în momentul de față, cred că te agiți mult, umbli și pe jos, și cu birja. Te rog să nu te grăbești, să nu te repezi și, mai ales, să ai grijă de sănătatea ta. Tot am impresia că ai să răcești și-ai să faci cine știe ce complicație. Vremea la voi e frumoasă? Să te duci neapărat pe la doctori.

Ieri mi-a trimis scrisorica ei Prohorovna, și, la rândul meu, ți-am trimis-o ție. Te rog, pentru numele lui Hristos, s-o cauți și să-i dai ceva cu prilejul sărbătorilor, dar nu mai puțin de 3 ruble. Te rog, Ania.

Eu sunt sănătos. Copiii sunt sănătoși și ei și dorm bine. Mi-e tare, tare dor de tine. Te îmbrățișez și te sărut, copiii de asemenea.

Al tău, care te iubește,

Fiodor Dostoievski.

Ai grijă de sănătatea ta.

82. F.M. DOSTOIEVSKI către A.G. DOSTOIEVSKAIA

Staraia Russa
‹Destinația: Petersburg› **_20 decembrie ‹18›74_**

Dragă Ania, ți-am primit ieri somnoroasa scrisorică[355], de numai 10 rânduri, dar am rămas foarte mulțumit că măcar ai ajuns cu bine la destinație. Cel mai important lucru e sănătatea. Oare ce vei fi făcând? Te aștept nu numai cu nerăbdare, dar și cu multă curiozitate. Cred că vei avea ce să-mi povestești. Copilașii sunt, slavă Domnului, sănătoși, să nu le fie de deochi. Pe mine ei nu mă supără; dimineața, eu dorm până târziu. Deși astăzi nu-i o zi prea friguroasă și nici nu bate vântul, totuși e un fel de umezeală, e o zi cu brumă. Eu însă i-am trimis să se plimbe până la părintele și le-am dat bani pentru birjar. Lilea e foarte drăguță, Fedea la fel, doar că s-a cam obrăznicit, n-o ascultă pe dădacă și face pozne; noaptea însă doarme foarte bine, la fel și Lilicika. Te așteaptă amândoi să vii acasă și ziceau ieri că te iubesc foarte mult. Tot ieri, pe la prânz, m-a vizitat preotul (de la Sf. Gheorghe[356]) și a stat cam un ceas, până când am plecat amândoi spre poștă. Din păcate, aproape nimeni dintre librari nu dă semne de viață. După toate aparențele, *Casa Morților* va rămâne pe tejghele; poate doar mai târziu, încet și treptat, volumul va fi achiziționat de biblioteci și de unii amatori. Nu prea suntem apreciați, Ania. Ieri am citit în „Grajdanin“ (poate că ai auzit și tu) că Lev Tolstoi și-a vândut revistei „Russki vestnic“ romanul ce însumează 40 de coli – acesta urmând a fi publicat din luna ianuarie încolo – c u c i n c i s u t e de ruble coala, adică pentru suma de 20.000. Mie nici 250 r. nu s-au decis pe loc să mi-i dea, iar lui L. Tolstoi s-au repezit să-i plătească 500[357]. Văd că sunt prea puțin apreciat, [și asta] pentru că doar prin muncă îmi duc zilele[358]. – Acum, Nekrasov, dacă are să-mi găsească ceva potrivnic orientării lor, poate foarte bine să mă înghesuie: doar știe prea bine că „R‹usski› vestnic“ n-are să-mi ia acum (adică, pentru anul viitor) nimic,

deoarece [revista] redacția respectivă e ticsită de romane. Să știi însă: chiar dacă am ajunge anul acesta să umblăm cu cerșitul, eu nu am să-mi cedez nici măcar un rând în ceea ce privește orientarea. N-o fi aflat oare ceva Poleakov despre cazul nostru?[359] Măcar de-am căpăta niște bani mai repede și pentru orice eventualitate! Căci am putea să ajungem la strâmtoare. De la Nekrasov nici acum n-am primit nici o veste[360].

La revedere, Ania, te îmbrățișez; scrisoarea asta n-o vei primi mai devreme de 23, și, cine știe, poate că ea nici nu te va mai găsi la destinație. Prin urmare, este ultima mea scrisoare; să-ți mai scriu una mâine ar însemna să risc mult ca ea să nu te mai găsească. Să știi deci asta și să nu fii îngrijorată. Să nu-ți faci griji nici în ceea ce îi privește pe copii: eu văd de ei, și asta nu mă supără în mod deosebit. Te rog să nu pierzi ori să lași pe undeva scrisorile mele, acolo unde ești găzduită, ca să nu le citească și alții. Dacă scrisoarea asta te va mai găsi acolo, transmite-le plecăciuni din partea mea lui Mihail Nikolaevici[361] și fratelui tău. Ce mai face Ana Nikolaevna?[362] N-a plecat cumva și dânsa cu Ivan Grigorievici? Transmite-i, de asemenea, plecăciuni.

La revedere. Ai grijă de sănătatea ta, căci ziarele tot scriu despre cazuri de febră tifoidă. Pentru numele lui Hristos, ai grijă.

Ai tăi cu toții: Eu, Lilea și Fedea.

F. Dostoievski.

Ajuns adineaori la poștă, n-am găsit nici o scrisoare de la tine. Ce s-o fi întâmplat? Din nou am să mă chinuiesc toată noaptea.

COMENTARII

1866

1

1 *Bazunov*, Aleksandr Fiodorovici (1825–1899) – reprezentant al unei cunoscute, în Rusia, familii de editori și librari. A publicat, în volume separate și în serii de *Opere*, lucrări ale unor autori ruși și străini, printre care și operele lui Dostoievski *Amintiri din Casa morților* (1862) și *Crimă și pedeapsă* (1867).

2 Este vorba de romanul *Crimă și pedeapsă*.

3 Într-o notă inclusă în volumul *Scrisori către soție*, A. G. Dostoievskaia aduce lămuriri privind scrisoarea de față: „La 9 decembrie era ziua mea onomastică, precum și ziua onomastică a mamei mele, Anna Nikolaevna Snitkina. De obicei, se adunau la noi cu acest prilej rudele și prietenii. L-am invitat cu insistență pe F‹iodor› M‹ihailovici› să poftească în ziua aceea la masa de prânz. În afara stării de slăbiciune de după o criză recentă, urmele căreia încă nu dispăruseră... asemenea întruniri, când încă nu se simțea întremat pe deplin, erau pentru el greu de suportat. De aceea... a preferat să-l trimită, pentru a ne felicita, pe fiul lui vitreg, Pavel Alekseevici Isaev, care mi-a remis această scrisoare, împreună cu o brățară de aur".

2

4 La 8 noiembrie 1866, Anna Grigorievna Snitkina a devenit logodnica lui Dostoievski.

5 Este vorba de familia Verei Mihailovna *Ivanova* (1829–1896), sora scriitorului la care el ținea foarte mult.

6 După cum remarcă A. G. Dostoievskaia într-una din notele la

volumul menționat mai sus, Vera Mihailovna intenționase la un moment dat să-l apropie pe Dostoievski de cumnata sa, Elena Pavlovna *Ivanova* (1813–1883), pentru ca, după moartea soțului acesteia, care, de mai mulți ani, suferea de o boală incurabilă, scriitorul să se poată gândi la o eventuală căsătorie. În vara anului 1866, Dostoievski, într-o conversație purtată cu Elena Pavlovna, a făcut o aluzie la această eventualitate, iar mai târziu, după ce se hotărâse să se căsătorească cu A. G. Snitkina, era urmărit de gândul că, poate, trezise la cumnata surorii sale speranțe cărora nu le-a fost dat să se împlinească. După moartea soțului ei (1869) și căsătoria lui Dostoievski, E.P. Ivanova a păstrat cu scriitorul și cu soția acestuia relații dintre cele mai prietenești.

7 *Ivanova*, Sofia Aleksandrovna (1846–1907) – nepoata preferată a lui Dostoievski, fiica surorii sale Vera Mihailovna Ivanova. Traducătoare de romane englezești (ale lui Dickens în special) pentru revista „Russki vestnik", Sofiei Aleksandrovna scriitorul i-a dedicat romanul său *Idiotul* (în varianta pentru revistă, apărută în anul 1868), iar celei dintâi dintre fiicele sale i-a dat numele de Sofia. Sunt cunoscute 21 de scrisori ale lui Dostoievski către S.A. Ivanova și 2 scrisori ale Ivanovei către Dostoievski.

8 După mărturia A. G. Dostoievskaia, oculistul Eduard Andreevici *Junge* (1833–1898), în tratamentul căruia s-a aflat o vreme scriitorul, cunoscând că între acesta și viitoarea sa soție este o diferență de vârstă de aproape 25 de ani, a încercat să-l oprească de la încheierea respectivei căsătorii (*Scrisori către soție*).

9 În cursul anului 1866, în paginile revistei „Russki vestnik" începuse să apară, în foileton, romanul lui Dostoievski *Crimă și pedeapsă*. Urmând să se căsătorească și să plece în străinătate, scriitorul a făcut o călătorie la Moscova, spre a solicita celor doi redactori ai acestei reviste, Mihail Nikiforovici *Katkov* (1818–1897) și Nikolai Alekseevici *Liubimov* (1830–1897), un avans în suma de 3 000 de ruble.

10 *Ivanova*, Maria Aleksandrovna (1848–1929) – nepoata lui Dostoievski, sora Sofiei Aleksandrovna, pianistă, elevă a lui N. G. Rubinstein. Venind la Moscova și vizitând familia surorii sale, Dostoievski o ruga deseori pe Maria Aleksandrovna să-i cânte la pian.

11 *Dostoievski*, Fiodor Mihailovici–junior (1842–1906) – nepotul scriitorului, fiul fratelui său Mihail Mihailovici. Pianist și el, elev al lui A. G. Rubinstein.

12 *Ivanova*, Iulia Aleksandrovna (1852–1924) – cea de-a treia fiică a Verei Mihailovna Ivanova.

13 *Isaev*, Pavel Aleksandrovici (1848–1900) – fiul Mariei Dmitrievna *Isaeva* (1828–1864), prima soție (din februarie 1857) a lui Dostoievski. Ulterior între el și A. G. Dostoievskaia – potrivit mărturisirii acesteia – relațiile nu au fost dintre cele mai bune (*Amintiri*).

14 *Ivanov*, Aleksandr Aleksandrovici (1850–?) – fiul cel mai mare al Verei Mihailovna Ivanova, inginer de căi de comunicații.

15 *Hmîrov*, Dmitri Nikolaevici (1847–1926) – profesor de matematică, căsătorit în 1876 cu Sofia Aleksandrovna Ivanova.

16 Este vorba de Anna Nikolaevna *Snitkina* (1812–1893), născută Meltopeus, mama A. G. Dostoievskaia. Scriitorul a întreținut relații constant calde cu soacra lui și a apelat nu o dată la ea în probleme de ordin practic.

17 *Snitkin*, Ivan Grigorievici (1849–1887) – fratele A. G. Dostoievskaia, absolvent al Academiei agricole „Petru I" din Moscova. Potrivit Annei Grigorievna, Dostoievski a ținut mult la cumnatul său și, în pofida diferenței de vârstă, i-a acordat o deosebită considerație (*Amintiri*).

1867

3

18 *Leontiev*, Pavel Mihailovici (1822–1874) – filolog și gazetar, profesor la Universitatea din Moscova, colaborator al revistei „Russki vestnik". Exercita o considerabilă influență asupra lui M. N. Katkov în alegerea lucrărilor ce urmau să apară în paginile publicației. Lui îi atribuia Dostoievski răspunderea pentru refuzul redacției de a-i publica, în anul 1859, opera *Satul Stepancikovo și locuitorii săi*.

19 *Ivanov*, Aleksandr Pavlovici (1813–1868) – soțul Verei

Mihailovna Dostoievskaia, medic, caracterizat de scriitor drept „un om rar, un suflet nobil".

20 „Deosebit de spirituală era Maria Sergheevna Ivancina-Pisareva, o prietenă a fiicelor Verei Mihailovna", relatează A. G. Dostoievskaia. M. S. *Ivancina* a servit drept prototip personajului „Maria Nikitișna" din romanul lui Dostoievski *Eternul soț* (*Amintiri*).

21 Scriitorul l-a cunoscut pe medicul Stepan Dmitrievici *Ianovski* (1815–1897) în anul 1846. S. M. Ianovski este autorul unor *Amintiri despre Dostoievski*, publicate, în anul 1885, în revista „Russki vestnik".

22 Cunoscutul poet și publicist slavofil Ivan Sergheevici Aksakov (1823–1886) a editat, între anii 1867–1868, ziarul cu profil politic și literar „Moskva", încercând să-l atragă pe Dostoievski în rândul colaboratorilor acestei publicații. Scriitorul n-a acceptat propunerea, unul dintre motivele refuzului fiind faptul că, la începutul anilor '60, polemizase cu colaboratorii unui alt ziar, și el de orientare slavofilă, „Den", editat de același publicist. Ulterior însă, începând cu a doua jumătate a anilor '70, se va afla cu Aksakov în relații mai apropiate.

23 *Maikov*, Apollon Nikolaevici (1821–1897) – poet, traducător și critic literar, bun prieten cu Dostoievski încă din a doua jumătate a anilor '40, când a împărtășit ideile grupului subversiv al lui Petrașevski, din care făcea parte scriitorul.

24 Ultimele două capitole și epilogul romanului *Crimă și pedeapsă* au fost publicate în numărul din decembrie 1866 al revistei „Russki vestnik".

25 Este vorba despre numărul din noiembrie 1866 al revistei „Russki vestnik", unde continua să apară romanul *Crimă și pedeapsă*.

26 *Miliukov*, Aleksandr Petrovici (1817–1897) – profesor și scriitor, aflat în relații prietenești cu Dostoievski încă din anii '40. În cartea sa *Întâlniri și cunoștințe din lumea literelor* (1890), A. P. Miliukov îi consacră lui Dostoievski un întreg capitol.

4

27 Datarea acestei scrisori, precum și a următoarelor patru a fost făcută de către A. G. Dostoievskaia.

În cuprinsul notelor la volumul *Scrisori către soție*, există, cu privire la această scrisoare, următoarea remarcă a A. G. Dostoievskaia: „La 14 aprilie 1867, două luni după căsătoria noastră, am plecat împreună în străinătate și, timp de o lună, am poposit la Dresda. De aici, F‹iodor› M‹ihailovici› a plecat la Homburg, unde, pe vremea aceea, exista ruletă, iar eu am rămas la Dresda, în grija gazdei noastre".

28 În anul 1854, în orașul Semipalatinsk din Siberia, unde, după ispășirea celor 4 ani de temniță (la care fusese condamnat pentru că făcuse parte din grupul lui Petrașevski), se afla exilat Dostoievski, a fost numit un nou procuror în persoana lui Aleksandr Egorovici *Wrangel* (1838–după 1912), jurist și diplomat. Între cei doi s-au stabilit relații prietenești. Wrangel l-a ajutat din punct de vedere material pe scriitor și în anii '60, după încetarea perioadei de exil, dar, încetul cu încetul, relațiile lui cu Dostoievski n-au mai fost aceleași, datorită, în primul rând, deosebirii dintre preocupările fiecăruia. Pe Dostoievski îl frământa mult existența unei datorii bănești față de Wrangel, mai ales că acesta îi solicitase achitarea ei.

5

29 Despre motivele neînțelegerii ivite între scriitor și Maria Mihailovna *Dostoievskaia* (1843–1888), fiica fratelui său mai mare, relatează în cartea ei (v. nota 84) Liubov Fiodorovna Dostoievskaia, fiica lui Fiodor Mihailovici. Această neînțelegere s-a datorat prieteniei existente între Maria Mihailovna și Mihail Ivanovici *Vladislavlev* (1840–1890), pe atunci student, care nu-l agrea pe scriitor din cauză că acesta, creând personajul Raskolnikov din romanul *Crimă și pedeapsă*, ar fi „ofensat studențimea rusă". Nu peste multă vreme însă, Maria Mihailovna căsătorindu-se cu Vladislavlev, între acesta și Dostoievski s-au stabilit relații normale.

30 Este vorba de Pavel Aleksandrovici Isaev, fiul vitreg al scriitorului, precum și de familia răposatului său frate Mihail Mihailovici *Dostoievski* (1820–1864), dramaturg și traducător, editor al revistelor „Vremia" și „Epoha". Pe toți aceștia scriitorul se angajase să-i întrețină.

6

31 Scrisoarea nu s-a păstrat.

32 A. G. Dostoievskaia notează: „Am fost atât de fericită primind această scrisoare, încât nu găsesc cuvinte potrivite pentru a-mi exprima sentimentele... Am ieșit de la Poștă... nu-mi venea să mă duc acasă, am ajuns în bulevard, m-am așezat pe-o bancă și, pe câteva file smulse dintr-un carnet, am așternut răspunsul la scrisoarea primită" (*Jurnalul...*).

33 Descriind amănunțit această zi, A. G. Dostoievskaia subliniază starea de singurătate și tristețe de care era cuprinsă în lipsa soțului său (*Ibidem*).

34 A. G. Dostoievskaia se referă și la impresiile scriitorului privind viața muzicală din Dresda: „Pe atunci, în parc (*Der Grossen Garten*) exista restaurantul *Zum grossen Wirtschaft*, unde, seara, cânta fie o fanfară militară, fie o formație instrumentală. Uneori programul cuprindea muzică clasică. Soțului meu îi plăceau mult piese de Mozart, Beethoven... Mendelssohn-Bartholdy... Rossini" (*Ibidem*).

7

35 A se compara cu replica prințului Mîșkin din romanul *Idiotul*, pe care, în acea perioadă, îl definitiva Dostoievski: „Mă tem totdeauna că prin înfățișarea mea ridicolă pot să-mi compromit raționamentul, precum și i d e e a   d e   b a z ă. Eu nu stăpânesc gestul. Gestul meu este totdeauna în contradicție cu ideea pe care o exprim, ceea ce provoacă hazul și umilește ideea".

36 Scrisoarea nu s-a păstrat.

37 În privința persoanelor la care se putea referi aici Dostoievski, opiniile exegeților sunt divergente: unii consideră că autoarea scrisorii ce urma să-i parvină ar fi fost A. P. Suslova, celebra prietenă a scriitorului din prima jumătate a anilor '60, alții o au în vedere pe A. N. Snitkina, mama Annei Grigorievna, sau pe P. A. Isaev, fiul său vitreg.

8

38 Comentând primirea acestei scrisori, A. G. Dostoievskaia notează, printre altele: „Mă și pregătisem sufletește să aflu ceea ce

cuprindea scrisoarea, și anume, că toți banii au fost pierduți și că trebuie să trimit alți bani, astfel că vestea nu m-a mirat deloc. Am fost însă nespus de bucuroasă și fericită că Fedea mă iubește atât de mult, că s-a speriat neprimindu-mi scrisoarea. Într-adevăr, trebuie să iubești mult pe cineva ca să poți avea asemenea sentimente" (*Jurnalul*...).

39 Probabil că este vorba de o eroare: trebuia folosit cuvântul „poliță".

40 Dostoievski i-a scris lui Katkov la 29 mai 1867, adică, după ce a revenit la Dresda. Scrisoarea nu s-a păstrat, dar, dintr-o altă misivă a scriitorului, expediată lui A. N. Maikov la 16 august 1867, reiese că a primit de la Katkov suma de 500 de ruble.

41 În contul onorariului pentru viitorul său roman (*Idiotul*), ce avea să apară, în anul 1868, în paginile revistei „Russki vestnik".

42 La publicarea romanelor *Crimă și pedeapsă*, *Idiotul*, *Demonii*, Dostoievski a încasat de la redacția revistei „Russki vestnik" câte 150 de ruble pentru o coală de autor; în cazul romanului *Adolescentul*, apărut în revista „Otecestvennîe zapiski", i s-au achitat câte 200 de ruble pentru o coală de autor, și numai la publicarea ultimului său roman, *Frații Karamazov*, apărut tot în revista „Russki vestnik", scriitorul a primit câte 300 de ruble pentru o coală de autor.

43 Este vorba de articolul *Cunoștința mea cu Bielinski*, pe care Dostoievski fusese rugat să-l scrie pentru o antologie alcătuită de prozatorul K. I. Bibikov. Deși a lucrat multă vreme la acest articol în perioada șederii sale la Dresda, materialul n-a ajuns la Bibikov, exegeții neizbutind nici astăzi să stabilească modul în care el a fost pierdut.

44 Dostoievski lucra la definitivarea romanului *Idiotul*.

45 Este vorba de suma pe care Dostoievski a pierdut-o la jocul de ruletă de la Wiesbaden, în toamna anului 1865, înainte de elaborarea romanului *Crimă și pedeapsă*

9

46 Scrisoarea nu s-a păstrat.

47 La 20 mai 1867, A. G. Dostoievskaia nota: „Fedea mi-a scris

că a pierdut aproape tot, iar mama nu mi-a trimis decât 35 de ruble. Asta m-a necăjit mult... apoi i-am scris lui Fedea că ar fi mai bine să vină acasă decât să mai rămână acolo“ (*Jurnalul...*).

48 Cercetătorul A. S. Dolinin interpretează această frază ca pe o mărturisire mascată a dorinței lui Dostoievski de a mai rămâne câteva zile la Homburg, spre a-și recupera paguba de la masa de joc (*Ibidem*).

49 V. *Comentarii* – 28.

50 V. *Com.* – 40.

10

51 Scrisoarea nu s-a păstrat.

52 V. *Com.* – 53.

53 Printr-o scrisoare de răspuns, A. G. Dostoievskaia își exprimase, în cele din urmă, acordul ca soțul ei să mai rămână o vreme la Homburg (*Jurnalul...*).

54 În jurnalul său, A. G. Dostoievskaia nota: „...am plecat îndată pe la bancheri...“ (spre a-i expedia soțului banii solicitați) „...unul dintre ei, pe nume *Robert Thore*, s-a oferit să transfere suma la Frankfurt, zicând că acest *Anweisung* al lui va fi trimis mai departe, la *Homburg*“.

11

55 V. *Com.* – 40.

12

56. După publicarea, în cursul anul 1866, a romanului *Crimă și pedeapsă* în paginile revistei „Russki vestnik“, o ediție separată a acestuia a fost realizată în anul 1867 de către A. F. Bazunov, iar în anul 1870 se pregătea s-o facă și F. T. Stellovski.

57 Suma trimisă de redacția revistei „Russki vestnik“ a sosit pe la sfârșitul lunii iunie 1867 (*Amintiri*).

58 A. G. Dostoievskaia nu i-a comunicat, probabil, scriitorului că mama ei, A. N. Snitkina, îi trimisese, încă la 20 mai 1867, suma de 25 ruble (*Jurnalul...*).

13

59 Dostoievski a revenit de la Homburg pe 27 mai 1867, la ora 6 seara.

14

60 Scrisoarea a fost datată de către A. G. Dostoievskaia. Comentând-o, aceasta nota: „...în septembrie anul acesta am sosit la Geneva, unde am locuit până în iunie 1868. Din Geneva F‹iodor› M‹ihailovici› s-a deplasat de trei ori (în octombrie și noiembrie 1867 și în aprilie 1868) la *Saxon les Bains*, unde, pe atunci, se practica jocul la ruletă. Eu nu puteam călători împreună cu el, deoarece eram însărcinată, iar mai târziu, după nașterea fiicei noastre Sonia (la 22 februarie 1868), nu-mi puteam lăsa copilul pe mâini străine" (*Scrisori către soție*).

61 Într-o notă a Annei Grigorievna se spune: „F‹iodor› M‹ihailovici› vorbește despre viitorul nostru copil... cu mult înaintea nașterii sale; proiectasem amândoi să-i dăm numele de... Mihail... dacă va fi băiat, sau... Sofia... dacă va fi fată" (*Scrisori către soție*).

15

62 Scrisoarea nu s-a păstrat.

16

63 „F‹iodor› M‹ihailovici› amintește de viitorul nostru copil, notează într-un comentariu Anna Grigorievna, neștiind dacă va fi

băiat sau fată, dar imaginându-și, în glumă, că vor fi doi gemeni" (*Scrisori către soție*).

64 Dostoievski sconta pe ajutorul gazdelor – două foarte binevoitoare surori vârstnice – la nașterea viitorului copil.

65 Pentru viitorii copii.

17

66 Romanul *Idiotul*.

67 V. *Com.* – 45.

68 Cu Nikolai Platonovici *Ogariov* (1813–1874), poet și publicist revoluționar, Dostoievski se întâlnea deseori la Geneva.

69 În anul 1862 l-a cunoscut și pe Aleksandr Ivanovici *Herzen* (1812–1870), gânditor și publicist rus, prieten apropiat al lui Ogariov, autoexilat în 1847 în Anglia, unde, printre altele, va edita ziarul politic „Kolokol".

70 Într-un comentariu, A. G. Dostoievskaia scrie: „N-am mai împrumutat cei 300 de franci de la Ogariov, deoarece am primit din Petersburg o sumă modestă, trimisă de mama mea" (*Scrisori către soție*).

71 „Fiodor Mihailovici vorbește aici despre rochiile și diamantele mele amanetate. Aceste obiecte... au reprezentat astfel un ajutor în traiul nostru plin de lipsuri" (*Scrisori către soție*).

72 La 22 februarie/5 martie 1868 s-a născut Sofia (Sonia), fiica lui Dostoievski, decedată în același an, la 12 mai, din cauza unei răceli.

1868

18

Anul a fost indicat de A. G. Dostoievskaia.

73 Din corespondența lui F. M. Dostoievski cu A. N. Maikov reiese că acesta din urmă trebuia să expedieze la Geneva doar 25 de ruble care mai rămăseseră din suma totală de 200 de ruble, primită de scriitor de la redacția publicației „Russki vestnik".

74 „Traiul nostru la Geneva l-am început dispunând de foarte puține mijloace... dar după recentele necazuri prin care trecusem, el ni s-a părut a fi deosebit de plăcut" (*Amintiri*).

19

Anul a fost indicat de A. G. Dostoievskaia.

75 O cămătăreasă.

76 Din ianuarie 1868, romanul *Idiotul* a început să fie publicat în paginile reviste „Russki vestnik".

77 Referindu-se la sumele primite de către F. M. Dostoievski drept avans pentru publicarea – ulterioară – a romanului *Idiotul* de către redacția revistei amintite, precum și la cele obținute prin amanetarea unor obiecte de către cei doi soți, Anna Grigorievna remarcă faptul că, mai mult decât respectivele greutăți financiare, pe scriitor l-a necăjit pierderea bogatei sale biblioteci de la Petersburg, vândută, încetul cu încetul, în pofida promisiunilor de a avea grijă de ea, de către fiul său vitreg, Pavel Aleksandrovici Isaev (*Amintiri*).

78 V. *Com.* – 42.

79 Această scrisoare, trimisă de F. M. Dostoievski lui Katkov, nu este cunoscută de exegeți.

80 Nu s-a putut stabili nici identitatea persoanelor ce figurează aici sub numele de Rolland și Josseline. Se pare că este vorba de niște cămătărese din Geneva.

81 Dădaca Soniei Dostoievskaia.

82 Anna Nikolaevna Snitkina, soacra lui F. M. Dostoievski, a sosit la Geneva în mai 1868 și a rămas la cei doi soți până în iulie 1871, adică, până la revenirea întregii familii în Rusia.

1870

20

83 F. M. Dostoievski a plecat la Homburg din Dresda, unde familia scriitorului și el însuși au locuit din august 1869 până în iulie 1871.

84 Fiica scriitorului, Liubov Fiodorovna *Dostoievskaia* (născută la 14/26 septembrie 1869 la Dresda), având și ea înclinații pentru creația literară, este autoarea romanelor *Emigranta*, *Avocata* și a culegerii de povestiri intitulate *Fete bolnave*. Tema principală a acestor opere o constituie problemele eredității (în opinia redacției ruse a

volumului de față valoarea lor literară ar fi discutabilă, principala calitate a celor trei cărți constând doar în faptul că le-a scris fiica lui Dostoievski). Plecând în anul 1913, pentru tratament, în străinătate, Liubov Fiodorovna nu a mai revenit în Rusia. Tot peste hotarele acesteia a publicat, în limba germană, volumul intitulat *Dostojewsky geschildert von seine Tochter* (München, 1920). (Potrivit aceleiași redacții, cartea are pe alocuri un caracter tendențios, spre exemplu, în capitolul unde autoarea afirmă că tatăl ei n-a fost rus, ci de origine lituaniano-normandă.) Liubov Fiodorovna a încetat din viață în anul 1926, în localitatea Gris din Tirol, din cauza unei leucemii.

85 Ivan Grigorievici *Snitkin*, fratele Annei Grigorievna, pe atunci student la Academia de științe agricole din Petersburg, a sosit la Dresda în octombrie 1869. Soția lui Dostoievski notează că multiplele convorbiri ale acestuia cu cumnatul său, privind viața studențească din acea vreme, au contribuit substanțial la profilarea temei viitorului roman *Demonii* (*Amintiri*). V. și *Com.* – 17.

86 De bună seamă, Dostoievski n-a vrut ca rudele Annei Grigorievna să aibă cunoștință de călătoria sa la Homburg.

1871

21

Anul a fost indicat de A. G. Dostoievskaia.

87 Este vorba de romanul *Demonii*.

88 „Domnul NN, comenta Anna Grigorievna, era băiatul nostru – Fiodor – ce avea să se nască la 16 iulie 1871“ (*Scrisori către soție*).

89 Această scrisoare cuprinde următoarea adăugire făcută de A. G. Dostoievskaia: „Uneori, Fiodor Mihailovici lăsa asemenea bilețele, noaptea, pe masă, pentru a nu-i trezi din somn pe cei ai casei“.

22

90 „Pentru a-i risipi gândurile negre, își amintește Anna Grigorievna despre acea perioadă din viața soțului său, am recurs la

ceea ce... îl distra de obicei. Profitând de faptul că dispuneam de-o anumită sumă de bani (vreo trei sute de taleri), am adus vorba despre ruletă... Ideea mea i-a fost pe plac și el nu i s-a împotrivit. Luând cu sine o sută douăzeci de taleri... a plecat la Wiesbaden" (*Amintiri*).

91 Scrisoarea nu s-a păstrat.

92 A. G. Dostoievskaia precizează: „Cuvintele «*Schreiben Sie mir*» reprezentau o formulă dinainte stabilită, prin care, dacă era inserată într-o telegramă, trebuia să înțeleg că soțul meu a pierdut la joc și se cade să-i trimit o nouă sumă de bani, stabilită și ea dinainte". Procedeul era folosit, subliniază soția scriitorului, pentru ca mama ei să nu sufere de pe urmă acestei slăbiciuni a ginerelui său (*Scrisori către soție*) (*Schreiben Sie mir* – Scrieți-mi [germ.]).

93 Scrisoarea nu s-a păstrat.

94 Anna Grigorievna relata că Dostoievski, acordând multă atenție viselor, le considera nefaste pentru el pe acelea în care îi apărea chipul tatălui său, Mihail Andreievici *Dostoievski* (1788–1839), ori acela al fratelui său Mihail.

95 Este vorba de preotul Ioann Leontievici *Ianîșev* (1826–1910), rectorul Academiei teologice din Petersburg, pe care Dostoievski l-a cunoscut în anul 1865 la Wiesbaden și față de care nutrea sincere sentimente prietenești.

96 O notă a soției scriitorului indică faptul că, deși era greu de presupus că Dostoievski va renunța cu adevărat la pasiunea sa pentru jocul de ruletă, de astă dată el a izbutit să-și realizeze intenția și, până la sfârșitul vieții sale, nu a mai jucat niciodată (*Amintiri*).

97 În timp ce Dostoievski se afla în străinătate, editoru[l] *T. Stellovski* (?–1875) a publicat romanul *Crimă și pedeapsă* sub forma celui de-al patrulea volum din ediția *Operelor complete* ale scriitorului, pe care începuse a le tipări, dar a amânat de mai multe ori plata onorariului cuvenit pentru această carte. Celebru mai ales pentru contractul nemilos pe care i l-a impus lui Dostoievski, privind editarea romanului *Jucătorul* (1866), și datorită căruia, cu ajutorul stenodactilografei A. G. Snitkina, viitoarea sa soție pe care a cunoscut-o cu acest prilej, scriitorul a terminat la timp elaborarea operei amintite.

23

98 Banii pe care A. N. Maikov trebuia să-i obțină de la F. T. Stellovski în contul publicării *Operelor complete* ale lui Dostoievski.

99 Potrivit mărturiei A. G. Dostoievskaia, onorariul trimis de redacția revistei „Russki vestnik" pentru publicarea în paginile acesteia din urmă a romanului *Demonii* a fost primit de către scriitor la sfârșitul lunii iunie 1871 (*Amintiri*).

100 Prin scrisoarea trimisă lui A. N. Maikov la 21 aprilie/3 mai 1871, Dostoievski i-a comunicat acestuia hotărârea sa definitivă de a reveni în Rusia și l-a rugat să urgenteze achitarea banilor cuveniți de către editorul F. T. Stellovski.

101 A. G. Dostoievskaia notează: „Ivan Grigorievici este fratele meu de la care F‹iodor› M‹ihailovici› proiectase să se împrumute cu 4 000 de ruble. Datorită căsătoriei sale însă fratele meu nu l-a putut împrumuta decât cu o sumă foarte mică" (*Scrisori către soție*).

102 La Petersburg soții Dostoievski au revenit pe data de 8 iulie 1871.

103 Romanul *Demonii* a fost publicat – pentru prima oară – în revista „Russki vestnik" (numerele 1, 2, 4, 7, 9, 10 și 11 din anul 1871 și 11 și 12 din anul 1872). Ediția a doua a romanului a apărut – în volum – la Petersburg, în 1873, având un tiraj de 3 500 de exemplare.

24

Anul a fost indicat de A. G. Dostoievskaia.

104 La jocul de ruletă.

105 Scrisoarea nu s-a păstrat.

106 Dostoievski a revenit acasă la data de 2 mai 1871, „calm, relaxat, reluând imediat lucrul la romanul *Demonii" (Amintiri)*.

25

107 Fiodor Fiodorovici *Dostoievski*, fiul scriitorului (1871–1921). A absolvit Facultatea de Drept și cea de Științe naturale. S-a ocupat

de crescătorii de cai, fiind socotit un specialist în materie, iar înaintea primului război mondial a avut chiar propriii lui cai de curse.

108 La sfârșitul lunii iulie 1871, Dostoievski a plecat la Moscova spre a-și încasa, la redacția revistei „Russki vestnik", o parte din onorariul cuvenit pentru publicarea aici, în foileton, a romanului *Demonii*.

109 Anna Grigorievna precizează că, plecând în străinătate, cei doi soți au trebuit să asigure existența fiului nelegitim al lui Mihail Mihailovici, fratele scriitorului, pe nume Vanea, și a mamei acestuia, Praskovia Petrovna (alte detalii cu privire la aceste persoane nefiind cunoscute) (*Scrisori către soție*).

110 Fiul vitreg al scriitorului (V. *Com.* – 13 și 30.).

1872

26

111 Dostoievski a plecat la Moscova în decembrie 1871, spre a încasa încă o parte din onorariul cuvenit pentru romanul *Demonii*, ce se tipărea în revista „Russki vestnik".

112 Scrisoarea nu s-a păstrat.

113 Activitatea literară a lui Dmitri Vasilievici *Averkiev* (1836–1905) Dostoievski a cunoscut-o și a apreciat-o încă în anii '60, când dramaturgului de orientare slavofilă i-a apărut în revista „Epoha" (N° 10, 1864) drama istorică *Lupta împotriva lui Mamai*.

114 Vera Mihailovna Ivanova, sora scriitorului (v. *Com.* – 5).

115 Dacă la începutul anilor '60 Dostoievski polemiza, în paginile revistei „Vremia", cu ziarul „Den" de orientare slavofilă, editat de către I. S. Aksakov, ulterior atitudinea scriitorului s-a schimbat și el a stabilit cu Aksakov strânse contacte de ordin personal și literar.

116 *Poleakov*, Boris Borisovici (?–1884), avocat, angajat de Dostoievski pentru rezolvarea cazului privitor la moștenirea lăsată de mătușa sa *A. F. Kumanina* (1796–1871), sora mamei scriitorului. Dostoievski era nemulțumit de prestația acestui jurist.

117 O creditoare din Petersburg a lui Dostoievski.

118 *Karepin*, Aleksandr Petrovici (1841–?), medic, nepotul lui Dostoievski, fiul surorii sale Varvara Mihailovna. Potrivit opiniilor unor contemporani, era un om „cu multe ciudățenii".

119 *Pleșceev*, Aleksandr Nikolaevici (1825–1893), poet, prieten din tinerețe al lui Dostoievski. A făcut parte, împreună cu scriitorul, din cercul lui Petrașevski. În anii '70 a ocupat postul de secretar la revista „Otecestvennîe zapiski".

120 Activitatea literară a lui Nikolai Aleksandrovici *Ceaev* (1824–1914) a fost cunoscută de Dostoievski tot prin intermediul revistei „Epoha", unde dramaturgul și-a publicat unele opere.

121 Prin scrisoarea adresată la 27 octombrie 1871 lui S. A. *Iuriev*, redactorul-șef al revistei de orientare pro-slavofilă „Beseda", care solicitase colaborarea lui Dostoievski, acesta îi promisese că-l va vizita cu prilejul respectivei călătorii la Moscova.

122 Probabil, „scrisoare" („pismo"), în limbaj copilăresc (rus.).

123 Ciocolată (*idem*).

27

124 În anii '70 ai secolului trecut, Nikolai Nikolaevici *Voskoboinikov* (1838–1882) devenise unul dintre cei mai activi colaboratori ai ziarului „Moskovskie vedomosti", editat de M. N. Katkov, iar din anul 1875, redactor-șef adjunct al acestuia. Dostoievski l-a cunoscut încă de la începutul anilor '60.

125 Este vorba, de bună seamă, despre *Spovedania lui Stavroghin*, capitolul esențial din romanul *Demonii*, refuzat de Katkov la apariția acestei opere și publicat pentru prima oară în întregime în seria de *Documente privind istoria literaturii și societății. F. M. Dostoievski*, Moscova, 1922.

126 V. *Com.* – 18.

127 În anul 1868, la Moscova, din inițiativa și cu fondurile oferite de către M. N. Katkov și P. M. Leontiev, a fost înființat un liceu.

128 Drama *Din trecutul Kașirei* de D. V. Averkiev fusese pusă în scenă la Teatrul Mic din Moscova.

129 S. A. Ivanova, nepoata lui Dostoievski (v. *Com.* – 7), colabora la revista „Russki vestnik" în calitate de traducătoare.

130 S-ar putea să fie vorba de romanul *Adolescentul*.

131 Dostoievski are în vedere unul din imobilele familiei Snitkin „destinat a fi vândut la licitație" (*Amintiri*).

132 *Snitkina*, Olga Kirillovna, soția lui I. G. Snitkin, cumnatul scriitorului. Dacă la început Dostoievski avea față de ea o atitudine afectuoasă, aceasta, cu timpul, s-a schimbat, iar după ce cumnata și-a părăsit soțul, a devenit cu totul negativă.

28

133 La 15 mai 1872, urmând sfatul prof. univ. M. I. Vladislavlev, soțul unei nepoate a lui Dostoievski (v. nota 29), scriitorul, cu întreaga sa familie, a plecat din Petersburg în orașul Staraia Russa, unde a închiriat o locuință de vară („dacea"). După câteva zile însă, cei doi soți au fost nevoiți să revină la Petersburg pentru efectuarea unei intervenții chirurgicale necesară fiicei lui Dostoievski. Aceasta a fost operată la mână de către chirurgul *I.M. Bartsch* (1831–1890), medicul-șef al spitalului Maksimilianovskaia. După intervenție, Anna Grigorievna a rămas la Petersburg, să-și îngrijească fiica, iar scriitorul a plecat din nou la Staraia Russa, pentru a avea grijă de Fedea, fiul său în vârstă de 10 luni.

134 Locuința de vară a familiei Dostoievski se afla în gospodăria aparținând preotului Ioann *Rumeanțev* (1835–1904), o personalitate ieșită din comun, așa cum atestă mărturiile unor contemporani, dar și ale scriitorului însuși și ale soției sale. După moartea lui Dostoievski, Anna Grigorievna a păstrat legătură cu familia preotului, iar în 1883, când soția defunctului a înființat la Staraia Russa o școală ce avea să poarte numele lui Dostoievski, părintele Ioann Rumeanțev a devenit primul director al noului local de învățământ.

135 *Rochel*, Aleksandr Anselmovici, medic, directorul stabilimentului de ape minerale din Staraia Russa.

136 *Schenk*, Konstantin Aleksandrovici (1829–1912), medicul militar șef al orașului Petersburg. În sezoanele de vară venea regulat la Staraia Russa, despre ale cărei ape minerale a elaborat un studiu și unde aducea grupuri de soldați suferinzi. I-a trata și pe copiii lui Dostoievski.

137 Aniversarea a 200 de ani de la nașterea împăratului Petru cel Mare (1672–1725).

138 Scrisorile lui Dostoievski adresate preotului Ioann Rumeanțev nu s-au păstrat.

29

139 Protopopul Ivan *Smeikov* se înrudea cu prof. univ. M. I. Vladislavlev, cel căsătorit cu o nepoată a lui Dostoievski.

140 Se are în vedere partea a treia a roamnului *Demonii*.

141 Plecând la Petersburg spre a o opera pe Liuba, familia Dostoievski i-a lăsat preotului Ioann Rumeanțev suma de 25 ruble, pentru diverse cheltuieli.

30

142 *Svatkovskaia* Maria Grigorievna (1841–1872), sora Annei Grigorievna, a murit la Roma, la 1 mai 1872, dar soțul ei, funcționarul Pavel Grigorievici Svatkovski, nu a comunicat rudelor soției sale că aceasta a încetat din viață, fratele decedatei, I. G. Snitkin, aflând vestea în mod întâmplător.

143 Scrisoarea nu s-a păstrat.

144 În limbaj copilăresc, „mânuța" (rus).

31

145 *Dostoievskaia*, Aleksandra Mihailovna (1853–1889), sora cea mai mică a lui F. M. Dostoievski. Relațiile scriitorului cu aceasta au fost mai puțin afectuoase decât cu ceilalți frați ai săi. În 1854,

Aleksandra Mihailovna s-a măritat cu colonelul N. I. Golenovski, iar după moartea acestuia (1872) s-a recăsătorit cu V. V. Şeveakov.

32

146 Scrisoarea nu s-a păstrat.

147 Olga Kirillovna Snitkina urma, în curând, să nască.

148 După operaţia la care a fost supusă Liuba de către chirurgul I. M. Bartsch, la Spitalul Maksimilianovskaia, fetiţa urma să mai rămână acolo, împreună cu Anna Grigorievna, timp de trei săptămâni. Soţia lui Dostoievski însă dorea ca ele amândouă să locuiască în acest răstimp la una din rudele sale.

33

149 Scrisoarea nu s-a păstrat.

150 V. *Com.* – 133 şi 148.

151 *Glamma* (sau Glama), Nikolai Leontievici, medic la Spitalul Maksimilianovskaia, care îl secondase pe Bartsch în timpul sus-amintitei intervenţii chirurgicale.

34

152 Scrisoarea nu s-a păstrat.

153 *Snitkin*, Mihail Nikolaevici (1837–?), văr al Annei Grigorievna, medic-pediatru.

35

154 Scrisoarea nu s-a păstrat.

155 V. *Com.* – 153.

156 Se are în vedere partea a treia a romanului *Demonii.*

36

157 P. A. Isaev, fiul vitreg al scriitorului (v. *Com.* – 13).

37

158 Acolo locuia M. N. Snitkin.

159 *Dostoievski*, Nikolai Mihailovici (1831–1883), fratele cel mai mic al scriitorului, inginer și arhitect. A lucrat o vreme la Revel (astăzi, Tallin) și Petersburg, însă de la începutul anilor '60, datorită alcoolismului de care suferea, rămăsese fără serviciu. Dostoievski a avut totdeauna față de acest frate o atitudine deosebit de afectuoasă și l-a ajutat continuu, oferindu-i, printre altele, o sumă fixă de 50 ruble lunar.

38

160 Scrisoarea nu s-a păstrat.

161 Dostoievski trebuia să prezinte redacției revistei „Russki vestnik", în primăvara, cel mai târziu în vara anului 1872, prima jumătate a celei de-a treia părți a romanului *Demonii*.

162 Pentru a ajunge de la Petersburg la Staraia Russa, călătorii foloseau trenul până la gara Ciudovo, apoi, până la Novgorod, un vapor de-a lungul râului Volhov și, în sfârșit, un alt vapor ce traversa lacul Ilmen și urca râul Polist până la localitatea de destinație.

39

163 Dostoievski plecase la Moscova pentru a trata cu redacția revistei „Russki vestnik" posibilitatea inserării părții a treia a romanului *Demonii* în ultimele două numere (pe noiembrie și decembrie) din anul 1872 ale respectivei publicații.

164 Publicație politică și literară, de orientare monarhistă și conservatoare, editată la Petersburg, începând cu anul 1872, de către prințul V. P. Meșcerski. În noiembrie 1872, Dostoievski s-a declarat dispus să devină redactorul-șef al revistei.

165 *Veselovski*, Vladimir Ivanovici, avocat, membru al Judecătoriei de ocol din Moscova. Din anul 1868 devine, împreună cu Andrei Mihailovici Dostoievski (v. nota 182), tutore oficial pentru A. F. Kumanina, mătușa, ajunsă la senilitate, a scriitorului. Crezând că tutore, împreună cu Veselovski, este Nikolai Mihailovici, iar nu Andrei Mihailovici, scriitorul a intenționat să-i solicite avocatului suma de 140 ruble (o parte din drepturile de tutore), pentru a-l ajuta pe Nikolai Mihailovici, fratele aflat în suferință (v. *Com.* – 159).

166 În lunile aprilie-mai 1872, pictorul Vasili Grigorievici *Perov* (1833–1882) a realizat portretul lui Dostoievski, solicitat fiind în acest scop de către Pavel Mihailovici Tretiakov (1832–1898), celebru colecționar, fondator, la Moscova, al galeriei de artă ce-i poartă numele. Portretul amintit se numără astăzi printre cele mai cunoscute ale scriitorului.

40

167 După un scurt popas la Hotelul „Evropeiskaia" din Moscova, Dostoievski s-a mutat la E. P. Ivanova (v., în legătură cu aceasta, *Com.* – 6).

68 Romanul *Demonii*, apărut în numerele pe noiembrie și decembrie 1872 ale revistei „Russki vestnik".

169 Probabil că este vorba de acele pasaje din romanul *Demonii* unde se vorbește despre greve muncitorești (Cap. 10. „Flibustierii. Dimineața fatală").

170 Capitole din partea a treia a romanului *Demonii*, expediate de către Dostoievski, de-a lungul întregii veri a anului 1872.

171 V. *Com.* – 166.

172 V. *Com.* – 121.

173 S. A. Ivanova, nepoata scriitorului (v. *Com.* – 7).

174 M. A. Ivanova, nepoata scriitorului (v. *Com.* – 10).

41

175 Frații *Measnikov* (Aleksandr Konstantinovici și Ivan Konstantinovici) erau acuzați că ar fi falsificat testamentul negustoru-

lui Beleaev. Procesul s-a judecat la Petersburg între 17-23 februarie 1872. Juraţii au pronunţat un verdict de achitare a ambilor acuzaţi. La rejudecarea, în octombrie 1872, a procesului, sentinţa a fost menţinută.

176 La rugămintea fratelui său, Nikolai Mihailovici, scriitorul trebuia să se întâlnească cu avocatul V. I. Veselovski, spre a discuta cu acesta problema moştenirii mătuşii dinspre mamă, A. F. Kumanina.

1873

42

177 La 19 mai 1873, Dostoievski a plecat la Moscova pentru a discuta din nou problema sus-amintitei moşteniri.

178 V. *Com.* – 116.

179 Fraţii *Scherr* (Vladimir Dmitrievici, arhitect, şi Serghei Dmitrievici, medic), veri ai scriitorului, pretendenţi, la rândul lor, la moştenirea A. F. Kumanina. Împotriva acestei pretenţii, Dostoievski invoca faptul că cei doi fraţi erau rude după tată, iar nu după mamă, ale mătuşii în cauză.

180 *Dostoievskaia* (prin căsătorie, *Karepina*), Varvara Mihailovna (1822–1893), sora scriitorului. După cum mărturiseşte Anna Grigorievna, soţul ei „îi iubea cel mai mult pe fratele cel mare, Mişa, şi pe sora mai mare, Varenka“ (*Amintiri*).

181 Testamentul lăsat de răposata A. F. Kumanina prevedea ca Varvara Mhailovna să primească aceeaşi sumă ca şi fraţii Scherr. Dintr-o scrisoare adresată lui Andrei Mihailovici Dostoievski, reiese că ea se temea, într-adevăr, ca prin contestarea testamentului să nu i se abroge drepturile asupra respectivei moşteniri.

182 *Dostoievski,* Andrei Mihailovici (1825–1897), inginer, fratele mai mic al scriitorului. Acesta din urmă i-a mărturisit în anul 1869 poetului A. N. Maikov că raporturile dintre el şi fratele său sunt „cam reci“ datorită unei anumite „tendinţe de izolare“ a lui Andrei

Mihailovici. Este și autorul unor valoroase *Amintiri* (publicate în 1930).

183 V. *Com.* – 165. Printr-o scrisoare, adresată la 16/28 decembrie 1869 fratelui său Andrei Mihailovici, scriitorul îi relatase pe larg problema testamentului A. F. Kumanina și cea legată de proiectul ulterior de a-l contesta.

184 Avocat moscovit, se pare prieten din copilărie al lui Nikolai Mihailovici Dostoievski.

185 Nikolai Mihailovici Dostoievski (v. *Com.* – 159).

186 M. A. Ivanova, nepoata scriitorului. (v. *Com.* – 10).

187 *Ivanov*, Viktor Aleksandrovici, (1854–1910), inginer de căi de comunicație, nepotul scriitorului, fiul Verei Mihailovna Dostoievskaia (Ivanova).

188 Domeniu al părinților scriitorului, aflat în gubernia Tula și moștenit de Varvara Mihailovna Dostoievskaia (Karepina).

43

189 Anna Grigorievna plecase cu copiii la Staraia Russa, iar Dostoievski, copleșit de treburi la redacția revistei „Grajdanin", rămăsese la Petersburg, vizitându-și doar din când în când și pentru scurtă vreme familia.

190 Scrisoarea nu s-a păstrat.

191 Ioann Rumeanțev (v. *Com.* – 134).

192 Locuința pe care, în anul 1872, familia Dostoievski o închiriase la preotul Ioann Rumeanțev, era acum ocupată de altcineva, așa încât Anna Grigorievna și cei doi copii au închiriat alta, proprietate a lui Aleksandr Karlovici *Gribbe*, colonel în retragere (1806–1876), aflată pe malul râului Pereîtița. În anii următori, cu excepția câtorva luni în 1874 și 1875, familia Dostoievski a locuit, la Staraia Russa, în acest imobil pe care, în 1876, l-a și cumpărat (astăzi casă memorială).

193 F. M. Dostoievski a fost dat în judecată din cauza apariției în paginile revistei „Grajdanin" (N° 5 din 29 ianuarie 1873) a articolului intitulat „Deputați din Kirghizia la S. Petersburg", în care se relata o întâmplare comică petrecută la curtea împăratului Alexandru al

II-lea. Acest articol, scris de către prințul Meșcerski, fusese publicat fără aprobarea, necesară în asemenea ocazii, a ministrului Curții. Condamnat, în ziua de 11 iunie 1873, la 48 ore de arest, scriitorul, datorită numeroaselor amânări survenite între timp, a executat pedeapsa abia în zilele de 21 și 22 martie 1874.

194 *Aleksandrov*, Mihail Aleksandrovici. L-a cunoscut pe Dostoievski în timp ce lucra la tipografia unde apărea revista „Grajdanin". M. A. Aleksandrov a publicat în anul 1892, în paginile revistei „Russkaia starina" (No 4 și 5), ample relatări privind întâlnirile și convorbirile sale cu Dostoievski.

195 Prințul *Meșcerski*, Vladimir Petrovici (1839–1914), scriitor și publicist. La sfârșitul anului 1872 l-a invitat pe Dostoievski să ocupe postul de redactor-șef al revistei „Grajdanin" pe care o înființase. Dostoievski a acceptat, considerând că, astfel, va avea posibilitatea de a-și expune pe larg, în fața publicului cititor, opiniile de ordin literar și politic. Controlul permanent însă și imixtiunile prințului în activitatea redactorului-șef și a revistei în general au trezit o animozitate crescândă între cei doi. Aceasta a culminat printr-o ruptură definitivă, provocată de un articol al lui Meșcerski, în care prințul considera necesară o supraveghere exercitată de autorități a studențimii ruse.

196 Proprietarul tipografiei unde apărea revista „Grajdanin".

197 F. M. Dostoievski-junior, nepotul scriitorului (v. *Com.* – 11).

198 Familia *Kaspirev* – Vasili Vladimirovici (1836–1875), directorul revistei „Zarea", unde a fost publicată pentru prima oară, în foileton, opera lui Dostoievski *Eternul soț*, și Sofia Sergheevna (?- după 1891), redactorul-șef al revistei pentru copii „Semeinîe vecera" – era agreată de scriitor în virtutea unor strânse relații de prietenie.

199 Scrisoarea nu s-a păstrat.

200 Unii exegeți presupun că ar fi vorba de articolul intitulat „Cu privire la o nouă dramă", apărut în No 25 din 18 iunie 1873 al revistei „Grajdanin".

201 Ivan Grigorievici Snitkin, fratele lui A. G. Dostoievskaia (v. *Com.* – 17).

202 *Slivceanski*, proprietarul imobilului aflat la intersecția străzilor Ligovka și Gusev din Petersburg, unde, între anii 1873–1874, a locuit familia Dostoievski.

203 Servitoarea familiei Dostoievski.

45

Anul a fost indicat de A. G. Dostoievskaia.

204 Mama Annei Grigorievna (v. *Com.* – 16).

205 Persoană neidentificată.

206 Scrisorea nu s-a păstrat.

207 Vera Mihailovna Dostoievskaia (Ivanova), sora scriitorului (v. *Com.* – 5).

208 Familia *Kazanski*: Aleksandra Dmitrievna (născută Scherr), vara primară a lui Dostoievski, și Pavel Petrovici, căpitan de stat-major, ulterior general, pretendenți la moștenirea làsată de către A. F. Kumanina, aceasta atribuind prin testament celor doi câteva mii de ruble.

209 Pe filozoful și criticul literar *Strahov*, Nikolai Nikolaevici (1828–1896) Dostoievski l-a cunoscut în decembrie 1859, după ce a revenit din Siberia la Petersburg. Din anul 1861, Strahov a început să colaboreze la revistele „Vremia" și „Epoha", editate de frații Dostoievski. Deși, din punct de vedere ideologic, F. M. Dostoievski și Strahov se situau pe poziții convergente, iar din punct de vedere social și existențial păreau să fie foarte strâns legați – dovadă și bogata lor corespondență –, între cei doi nu au existat, totuși, raporturi cu adevărat prietenești. Ulterior, Strahov va profera chiar unele calomnii la adresa lui Dostoievski, spre exemplu, în cunoscuta lui scrisoare din 28 noiembrie 1883, adresată lui L. N. Tolstoi. La rândul său, Dostoievski și-a exprimat nu o dată rezerve față de Strahov (v., de exemplu, scrisoarea pe care i-a trimis-o Annei Grigorievna la 12 februarie 1875).

210 Secretarul prințului V. P. Meșcerski.

211 V. P. Meșcerski.

212 *Puțîkovici*, Viktor Feofilovici (1843 - după 1912), scriitor și publicist de orientare conservatoare, secretar de redacție la revista „Grajdanin". A publicat amintiri tendențioase despre Dostoievski, înfățișându-l drept un ultrareacționar; autenticitatea celor relatate de Puțîkovici a fost pusă de exegeți sub semnul îndoielii (din corespondența lui Dostoievski reieșind, de exemplu, că raporturile dintre cei doi nu erau chiar atât de cordiale după cum încerca să le prezinte fostul secretar de redacție).

213 *Filippov*, Terți Ivanovici (1825–1899), scriitor, publicist și om de stat; a făcut parte din redacția revistei „Grajdanin"; ideile panslaviste ale lui Filippov au produs o impresie deosebită asupra lui Dostoievski.

214 V. *Com*. – 193.

46

215 Scrisorile nu s-au păstrat.

216 *Soloviov*, Vsevolod Sergheevici (1849–1912), scriitor, autor de romane istorice, fratele celebrului filozof Vladimir Soloviov. Vsevolod Sergheevici era unul dintre cei mai entuziaști admiratori ai lui Dostoievski, cei doi cunoscându-se în ianuarie 1873 și păstrând, în continuare, relații cordiale, prietenești. V. S. Soloviov este și autorul unor interesante *Amintiri despre F. M. Dostoievski* (1881).

47

217 Din Staraia Russa.

218 Este vorba despre sentința judecătorească privind publicarea în revista „Grajdanin" a articolului semnat de către prințul V. P. Meșcerski (v. și *Com*. – 193).

219 V. *Com*. – 210.

220 *Peceatkin*, Veaceslav Petrovici (1819–1898), librar, proprietarul unei fabrici de hârtie, furnizor al revistelor „Grajdanin" și „Jurnalul unui scriitor". Creditor al lui Dostoievski.

221 V. *Com.* – 212.

222 Redactor al revistei „Grajdanin“, șeful rubricii de bibliografie.

223 *Trișin*, Ivan Larionovici (Rodionovici?), cămătar din Petersburg, la care Dostoievski a apelat deseori.

224 V. *Com.* – 202.

225 În epoca respectivă, soția nu poseda un act de identitate propriu, numele ei și celelalte date fiind notate în actul de identitate al soțului. În cazul de față însă, unii exegeți presupun că suma despre care este vorba a fost trimisă pe numele preotului I. Rumeanțev, și nu pe acela al Annei Grigorievna, pentru ca proprietarii locuinței pe care o ocupa la Staraia Russa familia Dostoievski să nu ia cunoștință de sosirea sumei menționate.

226 Adică, familiei Gribbe. Despre Aleksandr Karlovici Gribbe și soția acestuia, Anna Gavrilovna, A. G. Dostoievskaia nota că amândoi aveau față de familia scriitorului o atitudine „deosebit de cordială“, iar anumiți exegeți presupun chiar că Aleksandr Karlovici i-ar fi servit lui Dostoievski drept prototip al unuia dintre personajele ce apar în paginile romanului *Frații Karamazov* (colonelul ce construise pavilionul de vară, unde, ulterior, a avut loc convorbirea dintre Dmitri și Alioșa) (*Amintiri*).

227 Scrisoarea nu s-a păstrat. E vorba de Vsevolod Sergheevici Soloviov (v. *Com.* – 216).

228 Soția lui I. G. Snitkin, cumnatul scriitorului (v. *Com.* – 132).

48

229 Scrisoarea nu s-a păstrat.

230 *Obrazțov*, negustor, tatăl vitreg al lui O. K. Snitkina, soția cumnatului scriitorului.

231 Persoană neidentificată.

232 *Pobedonosțev*, Konstantin Petrovici (1827–1907), om politic rus, preceptorul împăratului Alexandru al III-lea, asupra căruia vederile sale conservatoare au exercitat o anumită influență; între anii 1880–1905 a fost și înalt procuror al Sfântului Sinod. A încercat să

exercite aceeași influență și asupra creației lui Dostoievski cu care a întreținut relații prietenești până la moartea scriitorului.

233 Articolul „Mici imagini" apărut în N° 29 din 16 iulie 1873 al revistei „Grajdanin".

234 Este vorba despre dota O. K. Snitkina.

49

235 Scrisoarea de la A.G. Dostoievskaia nu s-a păstrat.

236 V. *Com.* – 233.

50

237 Natalia – bucătăreasa familiei Dostoievski.

238 Articolul lui Meșcerski se referea la logodna Mariei Aleksandrovna, fiica lui Alexandru al II-lea, cu prințul Alfred al Marii Britanii („Grajdanin" din 28 iulie 1873).

239 *Dostoievski*, Mihail Mihailovici (1846–1896) nepotul scriitorului, fiul fratelui său M. M. Dostoievski.

240 *Klein*, Lev Karlovici (?–1899), librar din Petersburg, care s-a ocupat de vânzarea unor opere ale lui Dostoievski.

241 Nepotul lui A. G. Dostoievskaia, fiul lui O. K. și al lui I. G. Snitkin. Copil fiind, a fost tratat de către celebrul pediatru rus, dr. Karl Andreevici *Rauchfuss* (1835–1915).

51

242 Scrisoarea nu s-a păstrat.

243 În legătură cu publicarea în revista „Grajdanin" a articolului sus-menționat (v. *Com.* – 238) al lui V. P. Meșcerski. Scrisoarea lui către Dostoievski și răspunsul acestuia nu s-au păstrat.

244 *Belov*, Evgheni Aleksandrovici (1826–1896), istoric, profesor, colaborator activ al revistei „Grajdanin".

245 Articolul respectiv nu a fost scris.

246 Bucătăreasa familiei Dostoievski.

247 Dădaca familiei Dostoievski. Vorbind despre ea, Anna Grigorievna scria: „Fiodor Mihailovici aprecia foarte mult dragostea Prohorovnei pentru băiețelul nostru... amintea deseori despre ea în scrisorile sale și a imortalizat-o în romanul *Frații Karamazov*, creând personajul bătrânei care îi cere preotului să se roage pentru odihna sufletului unui fiu al ei aflat în viață“ (*Amintiri*).

52

248 Scrisoarea nu s-a păstrat.

249 *Bretzel*, Iakov Bogdanovici (1842–1918), medic din Petersburg, care l-a tratat pe Dostoievski și a asistat la ultimele clipe ale scriitorului. A publicat, la rândul său, interesante amintiri despre Dostoievski.

250 V. *Com.* – 230.

251 Mama lui O. K. Snitkina.

252 V. *Com.* – 29. Aluzie la anumite divergențe politice ce ar fi putut exista între Dostoievski și M. I. Vladislavlev, cunoscut scriitorului pentru simpatiile sale liberale.

253 Este vorba de țarul Alexandru al III-lea (pe atunci încă prinț moștenitor al tronului Rusiei), care făcuse o vizită reginei Angliei.

254 Probabil că Dostoievski se decisese să publice, la rândul său, și tot în revista „Grajdanin“, un articol legat de încetarea din viață a poetului Fiodor Ivanovici *Tiutcev* (1803–1873). Deși nu l-a publicat, în numărul 31, din 30 iulie 1873, al revistei apărând cel semnat de V. P. Meșcerski, totuși, cu o săptămână înainte, în numărul 30 al aceleiași publicații, a fost inserat un necrolog, legat de evenimentul în cauză și realizat, de bună seamă, cu aportul scriitorului.

255 După cum reiese din scrisoarea de răspuns a Annei Grigorievna, este vorba de revista „Delo“ (N° 3 și 4 din 1873), în care apăruse articolul criticului literar Piotr Nikolaevici *Tkaciov* (1814–1886), intitulat „Oameni bolnavi“ și consacrat romanului *Demonii* de F. M. Dostoievski.

53

256 V. scrisoarea lui F. M. Dostoievski din 23 iulie 1873.

257 Anna Grigorievna ironizează pe seama articolului publicat de P. N. Tkaciov (v. *Com.* – 255).

258 Este vorba despre exemplare ale romanului *Demonii*, pe care Dostoievski le dădea – pe datorie – spre vânzare librarului Klein.

54

259 Intervențiile lui Dostoievski au avut în vedere, potrivit lui N. F. Belcikov, un exeget al scriitorului, două idei principale: în opinia sa, Tiutcev „n-a încetat nici o clipă să simtă că tot ce este sublim și înălțător în societatea omenească este și veșnic" și tot el, Tiutcev, „a venerat libertatea poporului rus și a fost un solitar".

260 Sunt enumerați diverși creditori ai lui Dostoievski: tipografi, furnizori de hârtie, librari.

261 Moșia a fost cumpărată de I. G. Snitkin, în primăvara anului 1874, nu departe de orașul Miropolie din gubernia Kursk.

55

262 Comună mare, situată pe malul râului Lovat, în preajma lacului Ilmen.

263 *Wolff*, Mavriki Osipovici (1825–1883), editor și librar. Stabilindu-se la Petersburg în 1848, a fondat în 1853, o librărie proprie, iar în 1856 a ajuns proprietarul unei tipografii. A avut, de asemenea, librării la Moscova, Moghilev, Vitebsk. Situată în Gostinnîi dvor, librăria din Petersburg a lui Wolff, devenise locul preferat de întâlnire al scriitorilor. Aici venea uneori și Dostoievski. După 1872, la Wolff se vindeau și operele acestuia, editate de soții Dostoievski.

264 Este vorba despre o ediție separată a romanului *Demonii*. „Prin această ediție, scria Anna Grigorievna, au fost puse bazele activității noastre editoriale comune, pe care, după încetarea din viață

a lui Fiodor Mihailovici, am continuat-o eu, timp de treizeci și opt de ani" (*Amintiri*).

56

265 Scrisoarea nu s-a păstrat.

266 *Korsch*, Evgheni Valentinovici (1851–1913), avocatul lui N. M. Dostoievski, fratele scriitorului. Ulterior, Korsch a înființat la Moscova un teatru care i-a purtat numele.

267. V. *Com*. – 159.

268 Aleksandra Mihailovna, sora scriitorului (v. nota 145).

57

Anul a fost indicat de către A. G. Dostoievskaia.

269 Scrisoarea nu s-a păstrat.

58

270 Este vorba despre scrisoarea lui F. M. Dostoievski din 13 august 1873.

271 A. G. Dostoievskaia descrie detaliat munca „de ocnaș" a scriitorului la redacția revistei „Grajdanin": „La început, m-am bucurat și eu că soțul meu și-a diversificat activitatea: consideram că redactarea unui săptămânal nu va comporta dificultăți deosebite și îi va îngădui lui Fiodor Mihailovici să-și mai tragă sufletul după truda, care a durat peste trei ani, legată de elaborarea romanului *Demonii*. Încetul cu încetul însă, ne-am dat seama amândoi că el a făcut o greșeală hotărându-se să înceapă o activitate ce nu se potrivea deloc firii sale. Fiodor Mihailovici avea o atitudine de maximă responsabilitate față de atribuțiile lui de redactor-șef și nu numai că parcurgea personal toate materialele sosite la redacție, dar le și corecta pe cele mai slabe – inclusiv materialele trimise de editorul publicației – lucru care îi răpea o groază de timp" (*Amintiri*).

59

272 V. *Com.* – 202.
273 V. *Com.* – 222.

60

274 Probabil, este vorba de o eroare. Aici și mai departe ar trebui să se citească: „de la 1 septembrie“.

1874

61

Anul a fost indicat de către A. G. Dostoievskaia.

275 Dostoievski s-a decis să plece la Moscova pentru a discuta personal cu Katkov condițiile în care redacția revistei „Russki vestnik“ ar fi fost dispusă să-i publice viitorul roman intitulat *Adolescentul*, tema căruia scriitorul probabil că, între timp, o detaliase

62

276 *Melnikov-Pecerski*, Pavel Ivanovici (1819–1883), scriitor rus, colaborator al publicației „Russki vestnik“. Relațiile sale cu Dostoievski nu au fost niciodată prea strânse, cunoscută fiind doar o singură scrisoare a lui Melnikov-Pecerski către acesta, elaborată pe un ton sec și privind niște probleme redacționale.

63

277 La data de 4 iunie 1874, Dostoievski a plecat din Staraia Russa spre Ems – trecând prin Petersburg – pentru a-și trata

emfizemul pulmonar de care suferea. Familia scriitorului avea să rămână pentru toată vara la Staraia Russa.

278 Meșcerski.

279 Romanul *Idiotul*, editat de către Dostoievski în anul 1874, se vindea chiar la redacția revistei „Grajdanin".

280 Nepot al scriitorului. V. *Com* – 239.

281 *Șeveakov,* Vladimir Vasilievici (?–1889), funcționar la Societatea de credit reciproc, cel de-al doilea soț al Aleksandrei Mihailovna, sora scriitorului, cu care Dostoievski era în acea perioadă certat din cauza unor probleme legate de moștenirea pe care o lăsase mătușa lor A. F. Kumanina.

282 *Nadein,* Mitrofan Petrovici (1839–1916), editor, fondator, la Petersburg, al „Librăriei pentru provinciali". După falimentul suferit de A. F. Bazunov, Dostoievski a transferat aici efectuarea de operațiuni privind abonamentele la publicația sa „Jurnalul unui scriitor".

283 Moșia rămasă după moartea lui A. F. Kumanina se afla la o distanță de cca 100 km de orașul Riazan și măsura 6 000 de deseatine (1 deseatină - 1,09 ha).

284 Anunțul apăruse în ziarul „Golos" din 6 iunie 1874.

285 *Gubonin,* Piotr Ionovici (1825–1894), antreprenor și concesionar în domeniul căilor ferate. Amintit în romanul *Adolescentul.*

286 Propunerea lui Nadein probabil că n-a fost agreată și acceptată de către Anna Grigorievna, deoarece printre edițiile de opere complete ale lui Dostoievski nu se află și cea preconizată de către editorul menționat.

287 *Miller,* Orest Fiodorovici (1833–1889), istoric literar, etnograf, publicist, profesor la Universitatea din Petersburg. Un timp, Dostoievski a avut față de Miller – în plan politic și filozofic – o atitudine sceptică, ba chiar ostilă, considerând că acesta este purtătorul unor idei liberale învechite. Apropierea dintre cei doi pare a se fi produs o dată cu apariția la 19 mai și 2 iunie 1874 a două studii elaborate de O. F. Miller, în care istoricul literar dădea o înaltă apreciere creației lui Dostoievski. După moartea acestuia, O. F. Miller, în colaborare cu N. N. Strahov, a publicat cea dintâi biografie a scri-

itorului (apărută la Petersburg în anul 1883, sub titlul *Biografia, scrisori și însemnări din carnetul de note ale lui F. M. Dostoievski*).

288 Dentist, al cărui nume figurează în carnetul de note al scriitorului.

289 *Gubin*, Vasili Ivanovici (?– după 1874), publicist și activist pe tărâm social, avocatul lui Dostoievski în procesul intentat de către scriitor împotriva editorului Stellovski.

290 Este vorba de Comitetul de binefacere înființat la începutul anului 1858, de panslaviștii din Moscova, cu scopul de a întări printre slavi influența Rusiei. Membru al acestui Comitet era și poetul A. N. Maikov.

291 Turgheniev n-a rămas în Rusia decât vreo două luni și jumătate (a sosit la 7 mai și a plecat la 20 iulie 1874). Se pare că relatarea lui Strahov privind intenția lui Turgheniev de a-i descrie într-un nou roman „pe toți retrograzii" n-a constituit decât una din „bârfele" literare de care Strahov era mare amator.

292 În august 1866, după o nereușită la jocul de ruletă, Dostoievski, aflat pe atunci la Baden, îi ceruse, printr-o scrisoare, lui Turgheniev să-l împrumute cu 100 de taleri. Turgheniev nu-i trimisese decât 50 (*Amintiri*).

293 *Zaioncikovski*, ca și *Sokovnin*, Nikolai Mihailovici (amintit în continuare) erau tutorii editorului F. T. Stellovski. Cei doi, ca și avocații lui Dostoievski – V. I. Gubin și B. B. Poleakov – au luat parte la procesul intentat de către scriitor acestui editor.

294 Revista de orientare conservator-monarhistă „Grajdanin" (1872) a apărut până în anul 1878. După o întrerupere de zece ani, prințul Meșcerski va relua editarea revistei, păstrându-i și titlul inițial. Ea își va înceta apariția în 1914.

295 *Fröhrich*, Friedrich Theodor (1819–1885), cunoscut terapeut german, ftiziolog, profesor al Universității din Berlin.

296 V. *Com.* – 249.

297 *Koșlakov*, Dmitri Ivanovici (1835–1891), terapeut rus, profesor al Academiei medico-chirurgicale din Petersburg. A fost de față la moartea scriitorului.

298 Sofia Sergheevna Kașpireva (v. nota 198).

299 V. *Com.* – 1.

300 V. *Com.* – 247.

301 V. *Com.* – 226.

64

Suită de erori de datare. Pe fila 1 a scrisorii, data „15/27" a fost ștearsă cu cerneală de către A. G. Dostoievskaia și înlocuită, tot de ea, cu data „13/25 iunie", în conformitate cu observația lui Dostoievski însuși, privitoare la încurcătura legată de aceste date (v. scrisoarea următoare, din 16/28 iunie). Data cea mai probabilă pentru scrisoarea 64 este însă 12/24 iunie 1874 (*n. red. ruse la ediția în 30 de volume*).

302 Prima oară, Dostoievski a rămas la Ems între 11(23) iunie și 27 iulie (8 august) 1874.

303 Reflecția lui Dostoievski privind „alegoria rece" se referă, probabil, la frescele intitulate *Lupta hunilor* și *Dărâmarea Ierusalimului*, creații ale pictorului german Wilhelm von Kaulbach (1805–1874), existente în vestibulul Muzeului Regal din Berlin.

304 Este vorba de opera *Fidelio* de Beethoven, una din preferințele muzicale ale lui Dostoievski.

305 Opera *Robert-diavolul* de Giacomo Meyerbeer (1791–1864). Dostoievski a fost sedus încă din anii '40 de romantismul propriu acestei opere. Printre viziunile fantastice ale protagonistului din nuvela *Nopțile albe* se strecoară și impresii privind opera lui Meyerbeer.

306 Acest roman, despre care Dostoievski vorbește și în următoarele scrisori către soția sa, va purta ulterior titlul de *Adolescentul*.

65

307 Întârzierea scrisorilor expediate de către Anna Grigorievna se explică prin faptul că ele erau deschise și citite în prealabil de către ispravnicul din Staraia Russa, care primise ordinul de a se supune familia scriitorului unei supravegheri discrete, dar permanente. Acest ordin a fost abrogat în vara anului următor, 1875, fapt pe care scri-

itorul nu l-a aflat decât cinci ani mai târziu, adică, în primăvara anului 1880.

308 Nici această scrisoare și nici cea de-a doua, amintite aici, nu s-au păstrat.

309 Potrivit observației unor exegeți, lectura amintită a operelor lui Pușkin în perioada când Dostoievski medita la viitorul său roman merită o atenție deosebită, întrucât ideea protagonistului de a „deveni un Rothschild" ar putea avea legătură cu tematica operei *Cavalerul avar*, creație a poetului rus.

310 Cu poetul Konstantin Konstantinovici *Slucevski* (1837–1904), Dostoievski a făcut cunoștință în iarna 1873–1874; începând din 1879 cei doi scriitori se vor întâlni în casa – veritabil salon literar și artistic – Elenei Andreevna Stakenschneider, fiica unui reputat arhitect rus și sora lui Adrian Andreevici Stakenschneider, jurist, viitor procuror, despre care Dostoievski va vorbi în misivele sale următoare, adresate Annei Grigorievna.

311 Este vorba de țarul Alexandru al II-lea, care vizita deseori stațiunea Ems, pentru cură de ape minerale, întâlnindu-se aici și cu unchiul său, Wilhelm I, împăratul Germaniei și regele Prusiei.

66

312 Fiicele preotului Ioann Rumeanțev din Staraia Russa.

313 Fiul lui V. V. și al S. S. Kașpirev.

67

314 *Șalikova*, Natalia Petrovna (1815–1878), prințesă, fiica scriitorului P. I. Șalikov și cumnata (sora soției) lui M. N. Katkov. A publicat și ea proză, sub pseudonimul „E. Narskaia". Potrivit opiniei lui A. G. Dostoievskaia, soțul ei o cunoscuse pe prințesă mai de mult, în casa familiei Katkov (*Amintiri*).

315 Este vorba de o scrisoare a Annei Grigorievna, care nu s-a păstrat.

316 Cercetătorul A. S. Dolinin presupune că în romanul

Adolescentul sunt reunite 4 subiecte sau linii narative: cea privind pe „adolescentul" însuși, precum și cele ce se referă la personajul Versilov și la cele două surori ale eroului principal.

317 Este vorba, probabil, despre scrisoarea lui N. N. Strahov din 12 aprilie 1871 conținând comentarii ale criticului pe marginea romanului *Demonii*, dar și unele considerente referitoare la neajunsurile proprii, în opinia autorului, întregii proze a lui Dostoievski.

318 În aprilie 1874, poetul Nikolai Alekseevici *Nekrasov* (1821–1877), cel ce, în 1846, publicase cea dintâi operă a lui Dostoievski, romanul *Oameni sărmani*, al cărui prim cititor entuziast fusese, i-a cerut de astă dată scriitorului un nou roman, ce ar fi urmat să apară în cuprinsul revistei „Otecestvennîe zapiski" (continuatoarea publicației „Sovremennik"), și i-a oferit 250 de ruble pe coala de autor, în timp ce revista „Russki vestnik" nu-i oferise decât 150 ruble. Deoarece M. N. Katkov, pe care scriitorul s-a simțit dator să-l anunțe despre oferta lui Nekrasov, nu a putut să-i acorde avansul solicitat, în sumă de 2 000 de ruble, căci abia îi achitase lui L. N. Tolstoi drepturile de autor pentru publicarea romanului *Anna Karenina*, Dostoievski a optat pentru revista „Otecestvennîe zapiski", unde, în 1875, va apărea romanul *Adolescentul*.

319 Protopopul Ivan Smelkov. V. *Com.* – 139.

68

320 Cu poetul și criticul literar Iakov Petrovici *Polonski* (1819–1898) Dostoievski a legat relații mai strânse la începutul anilor '60, când primul a colaborat activ la revistele „Vremia" și „Epoha". Mai târziu, în anii '70, cei doi s-au întâlnit câteodată și în salonul Elenei Stakenschneider, iar în iarna 1878–1879 chiar în casa lui Polonski, unde acesta organiza, la rândul lui, în fiecare zi de vineri, seri literare.

321 *Tacealov*, Arseni Vasilievici(?–1890), protoiereu, parohul bisericilor rusești din Wiesbaden și Paris, autor al unor scrieri cu caracter religios.

69

322 *Golubeva*, Ekaterina Filippovna (1833–1891), proprietara unei librării din Petersburg.

323 Ivan Grigorievici Snitkin, fratele Annei Grigorievna (v. *Com.* – 17).

70

Anul a fost indicat de A. G. Dostoievskaia.

324 *Kublițki*, Mihail Egorovici (1821–1875), muzicolog și specialist în istoria teatrului universal. Numele lui i-a fost cunoscut, probabil, lui Dostoievski încă din anul 1846, când Kublițki a publicat una din primele biografii în limba rusă ale lui Molière, în paginile revistei „Repertuar i Panteon", unde, doar cu un an înainte, apăruse opera lui Balzac *Eugènie Grandet* în versiunea rusească a lui Dostoievski.

325 Întâmplarea relatată într-o scrisoare de a A. G. Dostoievskaia, ce nu s-a păstrat (v. Com. – 315).

326 V. scrisoarea A. G. Dostoievskaia din 22 iunie 1874.

327 Este vorba de preotul Ioann Rumeanțev, precum și de A. K. Gribbe, celălalt proprietar din Staraia Russa.

71

328 Probabil că, notând numărul paharelor, Dostoievski a comis o eroare.

329 Avocații B. B. Poleakov și V. I. Gubin au participat la procesul intentat de scriitor editorului F. T. Stellovski.

330 Aluzia se referă la Olga Kirillovna, soția lui I. G. Snitkin.

331 Ziua de naștere a lui Fedea era 16 iulie. Dostoievski a rămas la Ems până la 27 iulie (8 august) 1874.

72

332 Scrisoarea nu s-a păstrat.

333 În vara aceea la Ems s-au aflat împăratul Alexandru al II-lea al Rusiei și unchiul său, împăratul Wilhelm I al Germaniei.

334 Este vorba de-o scrisoare a Annei Grigorievna, ce nu s-a păstrat.

335 *Stakenschneider,* Adrian Andreevici (1841-după 1916), fratele Elenei A· ıreevna Stakenschneider. În legătură cu acesta, A. G. Dostoievskaia nota: „În familia Stakenschneider de o simpatie deosebită se bucura Adrian Andreevici... un om de o inteligență aparte și sincer admirator al talentului lui Fiodor Mihailovici. Cu Adrian Andreevici, el fiind și un jurist competent, Fiodor Mihailovici se sfătuia și atunci când era vorba de câte o asemenea problemă. Printre altele, lui îi este îndatorat soțul meu pentru faptul că în romanul *Frații Karamazov* toate detaliile procesului lui Mitea Karamazov au fost prezentate cu atâta exactitate, încât nici cel mai răuvoitor critic (iar aceștia erau destui) n-a izbutit să găsească acolo vreo scăpare sau lipsă de precizie" (*Amintiri*) (v. și *Com.* – 310).

73

336 Este vorba de frații Grigori Fomici (1843–1901) și Piotr Fomici (1853–1905) *Panteleev*, proprietarii tipografiei petersburgheze unde, în anii 1870–1880, Dostoievski și-a tipărit unele opere.

74

337 Potrivit amintirilor Annei Grigorievna, plecând de la Ems, Dostoievski intenționase să ajungă la Paris.

75

Anul a fost indicat de A. G. Dostoievskaia.

338 Privitor la motivul care făcea ca scrisorile Annei Grigorievna să întârzie, v. *Com.* – 307.

339 Deși Dostoievski își dăduse acordul în legătură cu publicarea viitorului său roman (*Adolescentul*) în paginile revistei

„Otecestvennîe zapiski", totuși, potrivit relatărilor A. G. Dostoievskaia, „din redacția acestei publicații făceau parte câțiva inamici literari ai lui Fiodor Mihailvoci: Skabicevski, Mihailovski, Eliseev, întrucâtva Pleșceev, care ar fi putut să-i ceară soțului meu efectuarea unor modificări în cuprinsul romanului... ceea ce l-ar fi determinat... să-și retragă manuscrisul indiferent de urmările neplăcute ce ar fi avut loc" (*Amintiri*).

340 V. *Com.* – 94.

341 A. K. Gribbe.

76

342 Scrisoarea nu s-a păstrat.

343 În legătură cu aceasta, Anna Grigorievna precizează: „Pentru a călători la Paris, Fiodor Mihailovici n-a mai dispus de suma necesară, dar nu și-a putut reprima dorința de a mai trece o dată pe la mormântul primului nostru copil, Sonia, amintirea căreia o păstra în inimă. Ca atare, s-a oprit la Geneva, a vizitat de două ori cimitirul de copii «Plain Palais» și mi-a adus de la mormântul Soniei câteva crenguțe din chiparosul care, în decursul celor 6 ani ce-au trecut de la moartea ei, avusese timp să crească mare în preajma monumentului funerar" (*Amintiri*).

344 *Gambetta*, Leon Michel (1738–1882), om politic francez, unul dintre fondatorii Celei de-a treia Republici. În anul 1873, numele lui Gambetta figura deseori în paginile ziarelor rusești care se întrebau cine avea să-i urmeze lui Adolphe Thièrs (1797–1877) la președinția Franței. În același an, însuși Dostoievski se referise la Gambetta în paginile publicațiilor „Grajdanin" și „Jurnalul unui scriitor".

77

345 Nepotul scriitorului, Mihail Mihailovici Dostoievski (v. *Com.* – 239) urma să primească 400 ruble conform poliței eliberate de E. F. Golubeva (v. *Com.* – 322), probabil, pentru numărul de exemplare,

achiziționate de ea, ale romanelor *Demonii* și *Idiotul*, pe care, în anul 1873, le editase A. G. Dostoievskaia.

78

346 În timp ce se afla la stațiunea respectivă din Germania, Dostoievski a ținut un *Jurnal al tratamentului de la Ems*. Acesta, aflându-se în caietul în care scriitorul nota concomitent schițe de plan pentru romanul *Adolescentul*, nu s-a pierdut și, ulterior, a fost publicat.

79

347 La 17 decembrie 1874, Anna Grigorievna a plecat la Petersburg pentru a pune în vânzare volumul *Amintiri din Casa morților*, pe care îl editase între timp. Dostoievski a rămas cu copiii la Staraia Russa.

348 Soții Dostoievski obțineau pe credit hârtia necesară editării în regie proprie a operelor *Idiotul, Demonii* și *Amintiri din Casa morților* de la Aleksandr Ivanovici *Vargunin* (1807–1880), coproprietarul unei cunoscute, în acea vreme, firme producătoare de hârtie și rechizite.

349 După cum consideră A. S. Dolinin, pe Dostoievski îl neliniștea, probabil, conținutul celui de-al treilea capitol al romanului *Adolescentul*, unde autorul polemizează cu ideile socialiștilor utopici.

350 S-ar putea să fie vorba despre tulburările ce aveau loc atunci în rândurile tineretului universitar din Petersburg, urmate fiind de numeroase arestări.

351 La tipografia fraților Panteleev (v. *Com*. – 336) se afla în acea vreme în lucru volumul *Amintiri din Casa morților*.

80

352 Curând după aceea Dostoievski a primit de la Nekrasov o

scrisoare prin care acesta îi aducea la cunoștință că, în scurtă vreme, avea să-i expedieze șpalturile respective.

81

353 Este vorba de Mihail Mihailovici *Cerenin*, librar din Moscova, pe care Dostoievski îl cunoscuse în anul 1859 la Tver.

354 Anna Grigorievna notează că, dimpotrivă, ediția în cauză s-a bucurat de succes, doar în câteva zile fiind vândute aproape 700 de exemplare.

82

355 Scrisoarea nu s-a păstrat.

356 Preotul Ioann Rumeanțev, slujind la Biserica Sf. Gheorghe din Staraia Russa.

357 Este vorba de romanul *Anna Karenina*, știrea respectivă fiind inserată în N° 50 din 16 decembrie 1874 al revistei menționate.

358 Într-o notă din cuprinsul celei dintâi ediții rusești a *Operelor complete* ale lui F. M. Dostoievski (1883), Anna Grigorievna aduce, la rândul ei, în discuție, diferența dintre onorariile încasate de soțul ei și cele primite de alți scriitori: „În cercurile literare și în societate se fac deseori comparații între operele lui Dostoievski și cele ale lui Turgheniev și ale altor autori, fiind admirată structura armonioasă și stilul rafinat al romanelor acestora față de romanele elaborate de către soțul meu. Foarte rar însă se gândește cineva să compare condițiile în care și-au dus viața și au creat el și ceilalți autori. De fapt, în timp ce alți scriitori, beneficiind de o sănătate bună și având asigurate, prin existența unei averi sau a unui serviciu, condițiile de trai, puteau să-și cizeleze și să-și copieze de mai multe ori scrierile, soțul meu, suferind de două maladii grave, având familie și fiind plin de datorii, era în permanență hărțuit de gândul la pâinea cea de toate zilele, la mijloacele de trai necesare... Aceste permanente lipsuri materiale reprezentau pentru Fiodor Mihailovoci o veritabilă calamitate. Era un mare neajuns și dintr-un alt punct de vedere: în timp ce unii scriitori

lipsiți de grija zilei de mâine știau prea bine că operele lor vor fi solicitate de mai multe publicații în același timp, iar ei vor primi onorarii maxime (500 ruble pentru coala de autor, așa cum primeau Tolstoi și Turgheniev), Dostoievski cel frământat de grija zilei de mâine trebuia să-și ofere *el* operele diverselor publicații, și, astfel, având în vedere că cel ce oferă se află totdeauna în pierdere, onorariile pe care le primea erau mult inferioare celor încasate de alți scriitori".

359 Este vorba de moștenirea A. F. Kumanina și despre participarea la acest proces a avocatului B. B. Poleakov (v. *Com.* – 116 și 329).

360 Probabil că Dostoievski încă nu primise scrisoarea ce-i fusese expediată la 18 decembrie 1874 de către Nekrasov.

361 Dostoievski se referă la Mihail Nikolaevici Snitkin, vărul Annei Grigorievna (v. *Com.* – 153). În original e notat greșit: „Lui Mihail și Nikolaevici".

362 Mama Annei Grigorievna.

CUPRINS

ÎN ATENȚIA
librarilor și vânzătorilor cu amănuntul!

Contravaloarea timbrului literar se depune în contul Uniunii Scriitorilor din România nr. 45101032, BCR, Filiala sector 1, București.

Tehnoredactor: DOINIȚA NANU
Procesare text: LIVIU DOBREANU
Bun de tipar: 10.V. 1998. Apărut 1998.